T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

AHMED B. HASAN B. AHNEF'İN KİTABU BAYTAR-NAME TERCÜMESİ (İNCELEME - METİN – DİZİN - TIPKIBASIM) (vr. 39b-79a)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULKADİR ÇABLI

İSTANBUL 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

AHMED B. HASAN B. AHNEF'İN KİTABU BAYTAR-NAME TERCÜMESİ (İNCELEME - METİN – DİZİN - TIPKIBASIM) (vr. 39b-79a)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULKADİR ÇABLI

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. MESUT ŞEN

İSTANBUL 2014

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Abdulkadir ÇABLI'nın "Ahmed b. Hasan b. Ahnef'in Kitabu Baytarnâme Tercümesi (İnceleme - Metin - Dizin - Tıpkıbasım) (vr. 39b - 79a)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof.Dr. Mesut ŞEN Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. Emine GÜRSOY NASKALİ Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. Ahmet KANLIDERE Marmara Üniversitesi	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..17.../03.../ 2014 tarih ve 2014/6-6..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
ÖN SÖZ IV
ÖZET V
SUMMARY VI
İŞARETLER VE KISALTMALAR VII
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ VIII
I. İNCELEME X
1. KİTABU BAYTAR-NAME X
1.1. Eserin yazarı X
1.2. Eserin mütercimi X
1.3. Eserin bölümleri X
1.4. Eserin nüshaları XII
2. İMLA VE DİL ÖZELLİKLERİ XIII
2.1. İmla özellikleri XIII
2.1.1. Harekeleme XIII
2.1.2. Şeddenin kullanımı XIII
2.1.3. Ünlülerin yazılışı XIV
2.1.3.1. a ünlüsü XIV
2.1.3.1.1. Ön seslerde XIV
2.1.3.1.2. İç seslerde XIV
2.1.3.1.3. Son seslerde XIV
2.1.3.2. e ünlüsü XIV
2.1.3.2.1. Ön seslerde XIV
2.1.3.2.2. İç seslerde XIV
2.1.3.2.3. Son seslerde XIV
2.1.3.3. ı, i ünlüleri XV
2.1.3.3.1. Ön seslerde XV
2.1.3.3.2. İç seslerde XV
2.1.3.3.3. Son seslerde XV
2.1.3.4. o, ö, u, ü ünlüleri XV
2.1.3.4.1. Ön seslerde XV

2.1.3.4.2. İç seslerde..... XV
2.1.3.4.3. Son seslerde..... XV
2.1.4. Ünsüzlerin yazılışı..... XV
2.1.4.1. ç ünsüzü..... XV
2.1.4.2. g, k, ve ñ ünsüzleri..... XVI
2.1.4.3. ġ, ķ ünsüzleri..... XVI
2.1.4.4. h, ḥ, ḫ ünsüzleri..... XVI
2.1.4.5. p ünsüzü..... XVI
2.1.4.6. d, t,ṭ ünsüzleri..... XVI
2.1.4.7. s, ṣ ünsüzleri..... XVII
2.1.5. Yükleme hâli (akkuzatif) ekinin yazımı..... XVII
2.1.6. Edatların yazımı..... XVII
2.1.7. Yazımı farklı olan kelimeler..... XVIII
2.2. Dil özellikleri..... XVIII
2.2.1. Ses hadiseleri..... XVIII
2.2.1.1. Kalınlık-incelik uyumu..... XVIII
2.2.1.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu..... XVIII
2.2.1.3. Ünsüz değişmeleri..... XVIII
2.2.2. Çekim ekleri..... XIX
2.2.2.1. İsim çekim ekleri..... XIX
2.2.2.1.1. Çokluk eki..... XIX
2.2.2.1.2. İyelik ekleri..... XIX
2.2.2.1.3. Hâl ekleri..... XIX
2.2.2.1.3.1. Yalın hâl..... XIX
2.2.2.1.3.2. İlgi hâli (genitif)..... XIX
2.2.2.1.3.3. Yükleme hâli (akuzatif)..... XX
2.2.2.1.3.4. Yaklaşma hâli (datif)..... XX
2.2.2.1.3.5. Bulunma hâli (lokatif)..... XX
2.2.2.1.3.6. Ayrılma hâli (ablatif)..... XX
2.2.2.1.3.7. Vasıta hâli (instrumantel)..... XX
2.2.2.1.3.8. Eşitlik hâli (ekvatif)..... XX
2.2.2.1.3.9. Yön hâli (direktif)..... XX
2.2.2.2. Fiil çekim ekleri..... XX
2.2.2.2.1. Şahıs ekleri..... XX

2.2.2.2.1.1. Birinci tip şahıs ekleri XX
2.2.2.2.1.2. İkinci tip şahıs ekleri XX
2.2.2.2.1.3. Üçüncü tip şahıs ekleri XX
2.2.2.2.1.4. Dördüncü tip şahıs ekleri XX
2.2.2.2.2. Bildirme kipleri XXI
2.2.2.2.2.1. Görülen geçmiş zaman XXI
2.2.2.2.2.2. Öğrenilen geçmiş zaman..... XXI
2.2.2.2.2.3. Geniş zaman XXII
2.2.2.2.2.4. Gelecek zaman XXII
2.2.2.2.2.5 Şimdiki zaman..... XXII
2.2.2.2.3. Tasarlama kipleri XXII
2.2.2.2.3.1. Emir kipi XXII
2.2.2.2.3.2. İstek kipi XXII
2.2.2.2.3.3. Şart kipi..... XXIII
2.2.2.2.3.4. Gereklilik kipi XXIII
2.2.2.2.4. Birleşik kipler..... XXIII
2.2.2.2.4.1. Hikâye..... XXIII
2.2.2.2.4.2. Şart..... XXIII
2.2.2.2.5. Bildirme ekleri ve cevheri fiil XXIII
2.2.2.2.5.1. Geniş zaman..... XXIII
2.2.2.2.5.2. Şart..... XXIII
2.2.2.2.5.3. Görülen geçmiş zaman XXIII
2.2.2.2.5.4. Cevheri fiilin olumsuzu XXIV
2.2.2.2.6. Partisipler XXIV
2.2.2.2.7. Gerundiumlar XXIV
2.2.2.2.8. Fiillerde olumsuzluk..... XXV
2.2.3. Birleşik fiiller..... XXV
2.2.3.1. Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller XXV
2.2.3.2. İki unsuru da fiil olan birleşik fiiller XXV
II. METİN..... 1
III. DİZİN 35
KAYNAKÇA..... 123
ÖZ GEÇMİŞ..... 124
TIPKIBASIM..... 125

ÖN SÖZ

Bu tez, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı arşivinde bulunan *Kitābu Baytār-nāme* adlı tercüme eserin 39b-79a varakları üzerinde yapılan bir dil çalışmasıdır.

Asıl adı Muḫtaṣaru *Kitābi'l-bayṭara* olan eser, 13. yüzyılda Ahmed b. el-Hasan b. el-Ahnef tarafından yazılmış olup 30 bâbdan oluşmaktadır. Eserin iki adet Arapça nüshası, iki adet de Türkçe tercümesi bulunmaktadır.

Üzerinde çalışma yaptığımız tercüme ise Hicrî 1115 (1704) yılında Bizzâzzâde Derviş Süleyman Kâtib Mahmud Bey tarafından istinsah edilmiş olup Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı arşivinde bulunmaktadır. Eser hayvanların özellikle de atların hastalıkları, bu hastalıkların sebep,sonuç,teşhis ve tedavileri hakkında oldukça farklı ve önemli bilgiler içermesinin yanı sıra farklı tedavi usulleri ile de dikkatleri çekmektedir.Günümüzde uygulanmayan bir çok farklı tedavi metodu ve ilaçları ihtiva eden eser özellikle Veterinerlik Bilimi adına önem arz etmektedir.

Çalışmamız; inceleme, metin, dizin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

İnceleme bölümünde, eserin yazarı, nüshaları ve de çalışma konumuz olan *Kitābu Baytār-nāme* hakkında bilgiler verilmiştir. Metnin imla ve dil özellikleri incelenmiştir.

Metin bölümünde tercümenin 39b-79a varaklarının transkripsiyonlu metni bulunmaktadır. Çalışmamız 39b numaralı sayfada bulunan onuncu bab ile başlamaktadır. Transkripsiyonlu metinde noktalama işaretleri kullanılmış, gerektiğinde satır başı yapılmıştır. Arapça ibareler Arap harfleriyle gösterilmiş ve dipnotta çevirileri verilmiştir. Dizin bölümünde, transkripsiyonlu metinde bulunan tüm kelime ve kelime grupları bulunmaktadır. Kelimeler anlamlandırılırken metindeki anlam esas alınmıştır. Alıntılarda kelimenin geldiği dil belirtilmiştir. Çalışmanın sonunda, eserin tamamının tıpkıbasımı yer almaktadır.

Lisans eğitimimde üzerimde çokça emekleri olan Pamukkale Üniversitesi'ndeki kıymetli hocalarıma, Türk dilinin gelişimine önemli katkıları bulunan ve bilgi birikimini biz öğrencileri ile tüm samimiyeti ile paylaşan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali'ye ve özellikle çalışmamız süresince sabırla bana yol gösteren, Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan Baytarnameler ile beni tanıştıran ve tezimi bu yönde seçmemde yönlendirici olan, desteğini her daim yanımda hissettiğim değerli hocam Prof. Dr. Mesut Şen'e teşekkür ederim.

ABDÜLKADİR ÇABLI

ÖZET

Bu tez, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı arşivinde bulunan *Kitābu Baytar-nāme* adlı tercüme eserin 39b ve 79a varakları arasında yapılan bir dil çalışmasıdır.

Otuz babdan müteşekkil olan eserin orijinal adı *Muhtasaru Kitabil'l Baytara*'dır.13.yüzyılda Ahmed b. el-Hasan b. el-Ahnef tarafından kaleme alınmıştır. Eserin iki Arapça nüshası iki de Türkçe tercümesi mevcuttur.

Arapça nüshalardan Abdülkerim b. Ali el-Halebî tarafından istinsah edilen nüsha Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed bölümü 2024 numaralı bölümde yer almaktadır. Bir diğer arapça nüsha Ali b. Hasan b. Hibetullah tarafından istinsah edilmiş olup yine Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed bölümünde 2115 numarada yer almaktadır. Bu nüshanın bazı bölümleri II. Mahmud döneminde Mustafa Kāni Mir tarafından dokuz bāb üzerine tertip edilerek Türkçeye tercüme edilmiştir.

Üzerinde çalıştığımız eser ise Bizzāzzāde Derviş Süleyman Kātib tarafından 1704 yılında (H. 1115) tercüme edilmiştir. Bu eser hayvan hastalıklarının; özellikle de at hastalıklarının neler olduğu, bu hastalıkların sebep, sonuç, teşhis ve tedavileri hakkında bizlere geniş bilgiler vermektedir. Özellikle günümüzden farklı tedavi usulleri dikkatleri celb etmektedir.

Bu çalışma; inceleme, metin, dizin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

İnceleme bölümünde, eserin yazarı, mütercimi, nüshaları ve bu çalışmaya konu olan *Kitābu Baytar-nāme* hakkında bilgiler verilmiş, metnin dil ve imla özellikleri değerlendirilmiştir.

Metin bölümünde, çevirinin transkripsiyonu yapılmıştır. Transkripsiyonlu metinde noktalama imleri kullanılmış, gerektiğinde bazı kelimeler kalın harflerle yazılmış, satır başı yapılarak paragraflar oluşturulmuş, kısaca ifade etmek gerekirse metin, esas alınan nüshanın sayfa düzenine göre değil, bir kompozisyon dâhilinde verilmiştir.

Dizin bölümünde, transkripsiyonu yapılmış metinde yer alan tüm kelime ve kelime grupları verilmiştir. Kelimelere anlam verilirken kelimelerin metindeki anlamları esas alınmıştır.

Bu bölümlerden sonra eserin çalışmaya konu olan 39b-79a varaklarının Arap harfli metnine yer verilmiştir.

SUMMARY

This dissetation is a study based on the translation of Kitabu Baytarname which is about fails of 39b-79a.It is presented at the archives of Ankara University.

The original name of work which is studied by us Muhtasaru Kitabi'l Baytara. It is written as thirty chapters in thirteenth century by Ahmed b. el-Hasan b. el-Ahnef. There are two Arabic copies of this work and also there are two Turkish translations. The Arabic copies which are copied by Ali b. Hasan b.Hibetullah are in the Topkapı Palace Museum Library, 3.Ahmet department, and number 2115.

Some parts of this work are translated into Turkish arranging nine chapters in 2.Mahmud period by Mustafa Kani Mir. This translation is presented in the department of 5333/1 Manisa Public Library. The other Arabic copy is copied by Abdulkerim b.Ali el-Halebi. It takes place in Topkapı Palace Museum Libary in the 3.Ahmet department, number 2024.

This work was translated in 1704(H.1115) by Bizzazzaed Derviş Süleyman Katip. It's present in the archives of Ankara University. This work has three parts, prologue, text and index. In the prologue, the author, translation, copies and the information about Kitabu Baytarname is given.The spelling and the othographic aspects of the text are studied.

In the text part; transcription of the translation is done.Punctution signs are used when necessary some words are written bold and created paragraphs by making start of a line in transcriped text.

To express brifly, text is given in composition from rather than original page format.In the index part; all word and words group are given in the transcriped text.When a meaning is given to a word, the meaning in the text is taken as a base.The original language of the word in mentioned in quotations.

After these parts Arabic script of 39b-79a pages which are subject of the work is included.

İŞARETLER VE KISALTMALAR

a	Yazma nüshadaki ön yüzü belirtir.
Ar.	Arapça.
b	Çalışmamızdaki arka yüzü belirtir.
bk.	Bakınız.
c	Cilt.
Far.	Farsça.
nr.	Numara.
sy.	Sayfa.
...	Metindeki eksik olan bölümleri belirtir.
+	İsim tabanına gelen ek.
-	Fiil tabanına gelen ek.
( )	Mükerrer yazılan kelime grupları, kelime ve harfleri gösterir.
[]	Onarılan metni gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ
ا	a, e
آ	a
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s̱
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ

غ	ġ
ف	f
ق	ķ
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ö, u, ü, v
ه	a, e, h
ى	ı, i, y

I. İNCELEME

1. KİTĀBU BAYṬAR-NĀME

1.1. Eserin Yazarı

Asıl adı *Muḫtaṣaru kitābi'l-bayṭara* olan eser XIII. yüzyılda Ahmed b. el-Hasan b.el-Ahnef tarafından kaleme alınmış tercüme ve te'lif bir eserdir.[1] Fakat yazar hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Bilimsel gelişmelerin artmış olduğu bir dönemde baytarlık alanında yazılmış olan ve önemli bilgiler içeren bu eserin tercüme ve teʿlif nitelikte bir eser olduğunu müellifin kendi cümleleriyle, çalışma konumuz olan eserde bizzat görmekteyiz:

" …İşbu Kitābu muḫtaṣar müstetabi bayṭār-nāme Aḥmed ibn el-Ḥasan ibn el-Aḥnef teʿlif idüp ve anı ʿArabī dilinden Türkī diline tercüme idüpi lāzım olan meʿālecat ve edviye ve esbān ve şütürān…"

1.2.Eserin Mütercimi

Üzerinde çalışma yaptığımız tercüme Hicrî 1115 (1704) yılında Bizzâzzâde Derviş Süleyman Kâtib Mahmud Bey tarafından istinsah edilmiş olup Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı arşivinde bulunmaktadır. Fakat mütercim ile ilgili yapılan araştırmalar ve kaynak taramalarımızda kendisi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

1.3.Eserin Bölümleri

Üzerinde çalıştığımız eserin tamamı otuz bölümden oluşmaktadır. Çalışmamız eserin onuncu babından otuzuncu baba kadar olan kısmını ihtiva etmektedir. Eser dikkatle incelendiğinde on dört, on dokuz, yirmi yedi ve yirmi sekizinci bölümlere eserde yer verilmediğini bu bölümlerin eksik olduğunu görüyoruz.

Her bölümde hayvanlarda arız olan çeşitli hastalıklara; hastalıkların adlarına, sebeplerine, neden olduğu durumlara, teşhis yollarına yer verilmesinin yanında bu hastalıkların tedavisine, tedavide kullanılacak ilaçlara ve farklı yöntemlere de yer verilmiştir. Ayrıca verilen örnekler anlatımın daha da somutlaşması açısından oldukça önem taşır.

[1] Mesut Şen, "*Baytarnameler*" , *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık,* sy. 183, Türkiye Jokey Kulübü, 1995.

Onuncu bölümde hayvanların boyunlarında ve boğazlarında meydana gelen hastalıklar anlatılmaktadır.

On birinci bölüm atların omuzlarında ve göğüslerinde peyda olan hastalıkları kapsamaktadır.

On ikinci bölümde hayvanların arkasında, yanlarında ve dübüründe arız olan yaralar beyan edilmektedir. Bu bölümde deyr, nasur ve sach hastalıkları uzun uzun anlatılmaktadır.

On üçüncü bölümde hayvanların karnında, zekerinde ve hayalarında peyda olan hastalıkları anlatılmaktadır.

On dördüncü yukarıda belirttiğimiz gibi eksiktir.

On beşinci bölümde hayvanların diz kemiklerinde ve kollarında peyda olan şişlikler anlatılmaktadır.

On altıncı bölümde hayvanların baldırlarında ve sinirlerinde ortaya çıkan hastalıklar beyan edilmektedir.

On yedinci bölümde hayvanların topuklarında, tırnaklarında, avuçlarında ve baldırlarında ziyade olan et ve eski yaralar anlatılmaktadır.

On sekizinci bölümde hayvanların tırnaklarında olan nemle marazı anlatılmaktadır.

On dokuzuncu bölüm yukarıda da bahsettiğimiz gibi eksiktir.

Yirminci bölümde hayvanların sinirlerinde ve topukları başında peyda olan hastalıklar anlatılmaktadır.

Yirmi birinci bölümde hayvanların köstek yerlerinde arız olan hastalıklar anlatılmaktadır.

Yirmi ikinci bölümde hayvanların kemiklerinin kırılması ve kopması hakkında bilgiler verilmektedir.

Yirmi üçüncü bölümde hayvanlarda arız olan humman hakkında bilgiler verilmektedir.

Yirmi dördüncü bölümde keçik, baras ve cerb hastalıkları ve tedavileri hakkında bilgiler verilmektedir.

Yirmi beşinci bölümde hayvanlarda görülen safra ve sevda hastalığı anlatılmaktadır.

Yirmi altıncı bölümde hayvanlarda arız olan bir hastalık ve tedavisi hakkında kısa bir bilgi verilmektedir.

Yirmi yedi ve yirmi sekizinci bölümler yukarıda da bahsettiğimiz gibi eksiktir.

Yirmi dokuzuncu bölümde hayvanları akrep, yılan ve arı sokması hakkında bilgiler verilmektedir.

Son bölüm olan otuzuncu bölümde deve, koyun ve öküz için çeşitli ilaçlar hakkında bilgiler verilmektedir.

1.4.Eserin Nüshaları

Eserin tespit edilen iki adet Türkçe çevirisi iki adet ise Arapça nüshası bulunmaktadır. Üzerinde çalışma yaptığımız metin Arapçadan Eski Anadolu Türkçesine çeviri olma özelliği göstermektedir. Çeviri hicri 1115 (1704) yılında Bizzâzzâde Derviş Süleyman Kâtib Mahmud Bey tarafından yapılmış olup Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı arşivinde arşiv kaydı olmadan bulunmaktadır. Eserin orijinal metni Arapçadır ve çalışmasını yaptığımız eser tercüme olma özelliği gösterir. Eserin, bundan başka bir tane daha Türkçe çevirisi vardır fakat eserin tamamını içermemektedir.

Eser 258x154 (165x105) mm 79 yaprak, her sayfasında genellikle 15 satır bulunan altın renkte cetvel içine harekeli nesihle melek filigranlı kağıda yazılmış, kahve rengi deri cildi olan, baştan ikinci bâbı, dördüncü bâbı, dokuzuncu bâbın başlangıç kısmı, on dördüncü bâb ve on dokuzuncu bâbı eksik olan bir yazmadır.

Eserin diğer Türkçe çevirisi Ali b. Hasan b. Hibetullah tarafından istinsah edilen Arapça bir nüshanın bazı kısımlarının, II. Mahmud devrinde Mustafa Kâni Mîr tarafından Türkçeye tercüme edilmesiyle oluşturulmuştur. Bu tercüme Manisa İl Halk Kütüphanesi 5333/1 numaralı bölümde bulunmaktadır. Eser 233x145 (162x75) mm boyutlarında, siyah deri ciltli ve her sayfada 19 satır olacak şekilde nesihle yazılmıştır. Ayrıca eserin 1b- 3a bölümlerinde manzum bir metin bulunmaktadır.

Eserin iki adet de Arapça nüshası vardır. Bunlardan biri Ali b. Hasan b. Hibetullah tarafından istinsah edilen Arapça nüshası, ülkemizde Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed bölümü 2115 numaralı bölümde bulunmaktadır. Eser 263x191 (183x139) mm boyutlarındadır. Her bir sayfasında 13 satır bulunan 171 yapraktan oluşan kahve rengi deri ciltli üzerinde siyah beyaz şeritler bulunan bir nüshadır.

Diğer Arapça nüsha ise Abdülkerim b. Ali el-Halebî tarafından istinsah edilmiş olup yine Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed bölümü 2024 numaralı bölümde

bulunmaktadır. Bu yazma 259x174 (165x91) mm boyutlarında, 106 yapraktan oluşan, her bir sayfasında 15 satır bulunan, kahve renkli deri ciltli bir nüshadır.

2. İMLA VE DİL ÖZELLİKLERİ

Metnimizde Eski Anadolu Türkçesinin ses hadiseleri ve imla özellikler görülmektedir. Ancak metinde düzenli ve kurallı bir imladan söz edemeyiz. Tespit ettiğimiz imla özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

2.1.İmla özellikleri

2.1.1 Harekeleme

Üzerinde çalıştığımız metnin tamamı ünlü harflerin okunuşu noktasında harekeli olarak yazılmıştır.

), üzerinde bulunduğu ince harfleri "e", kalın harfleri "a" sesiyle okutur. Metnimizde bu kurala uygun biçimde üstün kullanıldığını görülmektedir.

ḫayvānātıñ 39b/04, eger 39b/09, yemeden 40a/04,

ḫābdan 41b/01, beñzer 43a/03

, ..), kelimelerin altında bulunarak eklendiği ince harfleri "i", kalın harfleri ise "ı" sesiyle okutur.

şiş 43a/08, olındıḳdan 43b/03, virdikde 43b/10

Ötre: Bu hareke (و), üzerinde bulunduğu harfi, kalın harflerde kalın bir "u" sesiyle, ince harflerde "u ile ü arası" şeklinde nitelendirilebilen ince bir "u" sesiyle okutur. Arap alfabesinde o ve ö sesleri bulunmadığından Osmanlıcadaki o ve ö sesini karşılıkları da ötreyle sağlanır.

süngü 44b/04, öksürük 44b/14, yumurta 45a/12,

soñra 45b/03, koyub 46a/06

Tenvin: Tenvin "nunlamak" demektir. Tecvid ilminde "ismin sonunu nunlu okumak" " dir.
Metnimizde tenvinli sözcükler bulunmaktadır.

Cezim: Cezim, harflerin üzerine konan ve üzerinde bulunduğu harfi sakin okutan bir işarettir. İki harfi birbirine tutturmaya, birlikte okutmaya yarar. Metnimizde cezimli okunan sözcükler bulunmaktadır.

2.1.2. Şeddenin kullanımı

) ile sembolize edilmekte olup bünyesinde çift ünsüz bulunduran sözcükler şedde ile gösterilmiştir.

Allah 53b/04, amma 42a/11, bellü 62a/06, bellüt 75a/07

2.1.3. Ünlülerin yazılışı

2.1.3.1. a ünlüsü

2.1.3.1.1. Ön seslerde

Ön seslerde a ünlüsünü karşılamak üzere genellikle (ا) harfi ile medli elif (آ) kullanılmıştır.

açlığı 48a/12, adam 68b/11, ad 60b/05, aġac 58a/08

2.1.3.1.2. İç seslerde

İç seslerde a ünlüsünü karşılamak üzere genellikle (ا) harfi kullanılmıştır. Bu ses harfsiz ve harekeli olarak gösterilmiştir. Bazen he (ه) harfi ile de gösterilmiştir.

ayaġı 69b/11, ḳan 48b/06, andan 41b/15

ideler 50a/01, çıḳarub 60b/08, yara 62b/08

2.1.3.1.3. Son seslerde

Son seslerde a ünlüsünü karşılamak üzere genellikle he (ۂ) harfi, nadiren de (ا) harfi kullanılmıştır.

olursa 44a/15, anuñla 52a/08, nuşā 62a/15, tola 59b/06

2.1.3.2. e ünlüsü

2.1.3.2.1. Ön seslerde

Ön seste e ünlüsünü karşılamak üzere (ا) harfi kullanılmıştır.

el (72b/05), elek (57b/13), elbetde (71b/06), emrāz (45b/09)

2.1.3.2.2. İç seslerde

İç seste e ünlüsünü karşılamak üzere genellikle he (ه) harfi kullanılmıştır. Harfsiz kullanımlar mevcuttur.

süreler 43b/12, ideler 50a/01, iken 53b/09, içerüden 42a/15

2.1.3.2.3. Son seslerde

Son seste e ünlüsü genellikle he (ه) harfi ile karşılanmıştır.

içdüginde 50a/08, ise 73a/12, yerine 53b/02, böyle 57a/07

2.1.3.3. ı,i sesleri

2.1.3.3.1 Ön seslerde

Metnimizde ön seslerde ı, i ünlülerini karşılamak üzere (ايا) harfleri ile, (ا) harfi kullanılmıştır.

irtesi 62b/11, ideler 50a/01, iki 54b/03, ılıcaḳ 60b/13, ırmaḳ 70a/13

2.1.3.3.2. İç seslerde

İç seslerde i, ı ünlüleri genellikle (ي) harfi ile karşılanmıştır. Ayrıca bu sesler harfsiz ve harekeli olarak gösterilmiştir.

ikisini 54b/14, ḳarnını 55b/04, iriñ 48b/10, yigirminci 74a/10

2.1.3.3.3. Son seslerde

Son seslerde i, ı ünlülerini karşılamak üzere çoğunlukla (ي) harfi, bazen de esreli hemze (ء) kullanılmıştır.

üzerindeki 47a/08, iki 72a/04, daġlı 71b/04, daḫī 40a/02

2.1.3.4. o, ö, u, ü sesleri

2.1.3.4.1 Ön seslerde

Ön seste bu ünlüleri karşılamak için (او) harfleri kullanılmıştır.

üç 46a/08, üzerinde 47b/02, ustura 73b/07, öküz 77b/02, öksürük 44b/13

2.1.3.4.2. İç seslerde

İç seslerde bu ünlüleri karşılamak üzere çoğunlukla (و) kullanılmıştır. Bazen de bu seslerin hiçbir harf kullanılmadan harekeli olarak kullanıldığı görülmüştür.

budur 50a/10, ḳaynadub 58a/04, içürmeyeler 51a/11, dört 47b/05, ḳaldurub 69b/11

2.1.3.4.3. Son seslerde

Son seste u, ü ünlüleri (و) harfi ile gösterilmiştir.

baʿdehū 40a/08, ṣaru 50b/04, ḳapu 50a/05

2.1.4. Ünsüzlerin yazılışı

2.1.4.1. ç ünsüzü

ç ünsüzünün genellikle (چ) harfi ile yazıldığı görülmektedir. Bazı kelimelerde ise bu ünsüzün (ج) harfi ile yazıldığı dikkat çekmektedir.

kiçe 53a/04, kiçürüb 49b/13, aġac 61a/10, güç 70b/15

2.1.4.2. g,k ve ñ ünsüzleri

Metinde ince sıradan kelimelerde g, k ünsüzleri (ك) harfi ile gösterilmiştir. Bunlardan hangisinin k, hangisinin g sesi için kullanıldığını ayırt edebileceğimiz herhangi bir işaret kullanılmamıştır. ñ ünsüzü de (ك) ile karşılanmıştır.

gibi 75b/01, ikisini 54b/14, iriñ 51b/15, anıñ 41a/13, köki 47b/12

2.1.4.3. ġ, ķ ünsüzleri

Metnimizde kalın sıradan kelimelerde ġ ve ķ ünsüzlerini göstermek için (غ) ve (ق) harfleri kullanılmıştır.

baġ 75b/08, ķoyun 75b/01, ķovan 72b/01, ġalib 46b/08, ġāyet 54b/02

2.1.4.4. Ĥ, ħ, h ünsüzleri

Bu ünsüzler Arapça ve Farsça kelimelerde asıllarına uygun olarak kullanılmıştır. Bu ünsüzler bazı Türkçe kelimelerde de kullanılmıştır. h ünsüzü ise Türkçe kelimelerde sıkça kullanılmış olup e, a ünlüsünü karşılama görevini üstlenmiştir.

daḫī 40a/02, ḥayvān 39b/10, aḫşam 45a/04, çıḳar 39b/15, ḳışraḳ 41a/02

2.1.4.5. p ünsüzü

p ünsüzü genellikle (ب) harfi ile yazılmıştır. Bazen de bu ses (پ) harfiyle karşılanmıştır.

ḳoyub 40a/02, bişüre 44a/04, ısladup 49a/04

2.1.4.6. d, t, ṭ ünsüzleri

Metinde kalın sıradan kelimelerde ön seste bulunan t ünsüzlerinin (ط) harfi ile gösterildiği tespit edilmiştir.

ṭoldura 61b/13, ṭoñuz 57b/12, ṭavuḳ 45a/10

İç ve son ses durumundaki kalın sıradan t'ler genellikle (ت) harfi ile gösterilmiştir.

tutar 49a/12, tuz 40a/04, tüyi 77b/02, ṭopuḳları 74a/11

daḫi 40a/02 kelimesinde Eski Türkçede ön seste bulunan t sedalılaşarak d'ye dönmüştür.

2.1.4.7. s, ṣ ünsüzleri

Metnimizde kalın sıradan kelimelerde genellikle (ص) harfi, ince sıradan kelimelerde (س) harfi kullanılmıştır. Ancak bazı kalın sıradan kelimelerde de bu ses için (س) harfi kullanılmıştır.

ışlaḥ 70a/04, ışladalar 58a/08, ısḳat 45b/05, ısıcaḳ 41b/09, süzüb 67b/15, ṣoñra 40a/05

2.1.5 Yükleme hâli (akkuzatif) ekinin yazımı

Metnimizde yükleme hali eki -(y)ı, -(y)i genellikle ye harfiyle (ى) gösterilmiştir.

ṣuyı 40a/05, aġacı 65a/07, ḳanı 48b/06

İyelik ekinden sonra yükleme hâli eki olarak –n sesi de kullanılmıştır.

ṣuyıñ 75b/07, yaġın 54a/03, gövdesiñ 45a/05

2.1.5.6 Edatların yazımı

Metnimizde içün kelimesi genellikle müstakil bir kelime olarak yazılmıştır.

nefesi açmaḳ içün 50b/15, ḳurı öksürük içün 51a/08, yara içün 58a/03

İçün edatının metnimizde kendinden önceki kelimeye bitişip ekleştiği de görülmektedir.

olduġıçün 70a/02, aġrısıçün 72a/12

Metnimizde çün kelimesinin ayrı yazıldığı da görülmektedir.

ḫālaṣ itmek çün 70a/01, yara olması çün 64a/11

Çün edatı ve kim edatının son harfi olan “m” harfinin düşmesiyle ki’nin birleşmesinden oluşan çünki sözcüğü, metnimizde kalıplaşmış haliyle sıklıkla yer almaktadır.

çünki ol ḳān 52a/07, çünki ol maraż 54b/10, çünki çıbānlar 58a/07

İle edatı metnimizde hem ayrı hem de kendinden önceki kelime ile birleşik yazılmıştır.

daġ ile 71b/15, gül ile 44b/07, ʿilāc-ıla 73b/07, ṣuhūlet-ile 68b/02

Ki edatı metnimizde müstakil niteliktedir.

Oldur ki 60a/01, tā ki 39b/14

Kim edatı kendinden önceki sözcüğe bitişerek kalıplaşmış haliyle ve müstakil yapısıyla metnimizde yer almaktadır.

nitekim 44a/12 tā kim 53a/14

Metnimizde ile edatının yanında birle de kullanılmıştır.

asılı bile 52b/01, gövdesi bile 59b/06

2.1.7 Yazımı farklı olan kelimeler

Metnimizde yer yer ünlü harflerin harekelenişinde farklılık görülmektedir.

çevire 39b/14, çevürmeye 59b/10, boyın 58a/10, boyun 39b/04

doḳanduġı 52a/06, doḳunmadan 62b/08 gice 45a/10, gece 60a/15, gövde 58b/05, gögde 53b/11

2.2. Dil özellikleri

2.2.1. Ses hadiseler

2.2.1.1. Kalınlık - incelik uyumu

Metnimizde kalınlık – incelik uyumu tamdır.

bişürüp 53b/15, ṣuyından 54a/02, girdürüb 54b/03

-iken gerindium eki incedir, kalınlık incelik uyumuna uymaz

ısıcaḳ-iken 59a/13

2.2.1.2. Düzlük – yuvarlaklık uyumu

Metnimizde düzlük – yuvarlaklık uyumu pek görülmemektedir.

aḳıtduralar 41b/13, tavuġı 55a/03, ṣuyı 51a/10,

bişürüp 53b/15

2.2.1.3. Ünsüz değişimleri

Metnimizde Türkçe kelimelerde ön seste ħ- sesi yoktur. Ancak iç ses durumundaki -ḳ- > -ħ- değişikliği görülür.

aḫşam 45a/04, daḫı 40a/02

Kelime içinde -ġ->-v- değişmesi görülmektedir.

ṣovuk 43b/04, ṣovutdur- 58a/14, ṣovu- 49b/15

Aynı kelimenin iki şekilde de yazıldığı görülmektedir.

ṣovu- 49b/15, ṣovı- 68b/10

Kelime içinde -k->-g- değişikliği görülmektedir.

bıraġup 44a/09

Eski Türkçede ön ses durumundaki kalın ve ince sıradan t-'lerin bir kısmı d-'ye dönüşmüştür.

daḫı 40a/02, dek 45b/05

2.2.2. Çekim ekleri

2.2.2.1. İsim çekim ekleri

2.2.2.1.1. Çokluk eki

Metinde kullanılan çokluk eki -lar, -ler'dir.

dişleriniñ 55b/09, ṭaşaḳları 70a/02, ṭaylarda 51b/11, tobuḳlarında 70b/09

2.2.2.1.2. İyelik eki

Teklik 1. şahıs: -(u)m, -(ü)m, -m

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Teklik 2. şahıs: -ñ, -(u)ñ/-(ü)ñ

eliñ 40a/06

Teklik 3.şahıs: -ı/-i, -u/-ü, -sı/-si

aġzı 46a/06, unı 44b/05, boġazı 42b/03

Çokluk 1.şahıs: -(u)muz/-(ü)müz, -muz/-müz

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 2. şahıs: -(u)ñuz/-(ü)ñüz

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 3.şahıs: -ları/-leri

boġazlarında 39b/05

2.2.2.1.3. Hâl ekleri

2.2.2.1.3.1.Yalın hâl

büber 67b/12, çamur 74b/04

2.2.2.1.3.2. İlgi hâli (genitif)

İlgi hâli -nuñ/-nüñ, -uñ/-üñ şeklindedir.

atlarıñ 53b/06, eliñ 40a/06

2.2.2.1.3.3. Yükleme hâli (akuzatif)

Yükleme hâli eki -ı/-i, -(y)ı/-(y)i, üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra ise bazen -n- şeklindedir.

danesini 48a/02, girmānı 66b/06

2.2.2.1.3.4. Yaklaşma hâli (datif)

Bulunma hâli -a, -e şeklindedir. Ünlüyle biten kelimeye geldiğinde arada –y ve -n sesleri türemektedir.

çuvalduẓa 56a/05, güneşe 58b/05, ṣuyına 69a/03

2.2.2.1.3.5. Bulunma hâli (lokatif)

Bulunma hâli -da/-de şeklindedir.

delükde 59b/09, gögsinde 40a/01

2.2.2.1.3.6. Ayrılma hâli (ablatif)

Ayrılma hâli -dan/-den şeklindedir.

burnından 43a/14, cigerden 51a/05

2.2.2.1.3.7. Vasıta hâli (instrumantel)

Vasıta hâli -la/-le şeklindedir.

ateşle 61a/03, dağla 72a/02

2.2.2.1.3.8. Eşitlik hâli (ekvatif)

Eşitlik hâli -ca/-ce şeklindedir.

ḥoşca 70a/10, ḥayvānca 63a/08

2.2.2.1.3.9. Yön hâli

Yön gösterme hâli -ra/-re, -aru/-eru şeklindedir.

yuḳaru 47a/10, dışaru 42b/01

2.2.2.2. Fiil çekim ekleri

2.2.2.2.1. Şahıs ekleri

Teklik 1.şahıs: -(u)m, -(ü)m, -am, -em

görmedüm 60b/04

Teklik 2.şahıs: -sın,-sin, -ñ

itmeyesin 71a/02, ḳaldurasın 64b/08

Teklik 3.şahıs: Eksizdir.

düşer 51b/05, bulur 59b/13

Çokluk 1.şahıs: -k, -uz, -üz

eylemişizdir 72b/08

Çokluk 2. şahıs: -siz/-sız

Metnimizde örneği yoktur.

Çokluk 3. şahıs: -lar/-ler

ḳarışdıralar 47b/08, ḳaynadalar 60a/15, eyleyeler 45b/05, çözeler 59a/02

2.2.2.2.2. Bildirme kipleri

2.2.2.2.2.1. Görülen geçmiş zaman

Görülen geçmiş zaman eki asıl itibariyle -dı, -di'dir. Bu ek bu dönemde 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak, 3. şahıslarda ise düzdür.

Teklik 1. şahıs: -dum, -düm

görmedüm 60b/04

Teklik 3. şahıs: -dı, -di

dişildi ise 64b/09, kaldı 48a/11

Çokluk 3. şahıs: -dılar, -diler

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.2.2.2.2.2. Öğrenilen geçmiş zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki -mış/-miş şeklindedir.

Teklik 1. şahıs:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Teklik 3. şahıs:

ölmiş 64a/03

Çokluk 1. şahıs:

eylemişizdir 72b/08

Çokluk 3. şahıs:

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.2.2.2.2.3. Geniş zaman

Geniş zaman eki -ar/-er, -ur/-ür, -r şeklindedir.

Teklik 3. şahıs: -ur, -ür, -ar, -er, -r

gider 43a/08, çıḳar 39b/15

Çokluk 3. Şahıs: Çokluk 3. şahıs: -urlar, -ürler, -arlar, -erler, -rlar, -rler

dirler 44a/04, başarlar 58b/11

2.2.2.2.2.4. Gelecek zaman

Gelecek zaman ekleri -sar/-ser şeklindedir.

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.2.2.2.2.5. Şimdiki zaman

Şimdiki zaman eki -yor şeklindedir.

Metnimizde örneği yoktur.

2.2.2.2.3. Tasarlama kipleri

2.2.2.2.3.1. Emir kipi

Teklik 2.şahıs: içürme 76b/01

Çokluk 2.şahıs: çeküñ 43b/13

2.2.2.2.3.2. İstek kipi

İstek eki -a/-e şeklindedir.

Teklik 2. şahıs: -a-sın, -e-sin

ḳoyasın 63a/15, ovaşın 49a/11

Teklik 3. şahıs: -a, -e

olına 43a/01, baśdıra 61b/10

Çokluk 3. şahıs: -a-lar, -e-ler

ovuşduralar 55b/09, alalar 43a/10

2.2.2.2.3.3. Şart kipi

Şart eki -sa/-se şeklindedir.

Teklik 3. şahıs: -sa, -se

düşse 75a/04, yapışsa 51a/13

2.2.2.2.3.4. Gereklilik kipi

Gereklilik kipinin eki yoktur. Bu kip metnimizde gerek kelimesiyle kurulmuştur.

ṫalmaḳ gerekdür 41b/05, çıḳmak gerekdür 52b/01

2.2.2.2.4. Birleşik kipler

Birleşik kipli fiil çekimi i- fiilinin yardımıyla yapılır.

2.2.2.2.4.1. Hikâye

Metnimizde örneği bulumamaktadır.

2.2.2.2.4.2. Rivayet

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.2.2.2.4.3. Şart

añarsa 79a/15, çıḳarsa 45a/03, deşilürse 45a/02, aḳṣarsa 59b/03

2.2.2.2.5. Bildirme ekleri ve cevheri fiil

Geniş zamanda, 1 ve 2. şahıslarda, şahıs ekleriyle çekimlenmektedir; 3. şahısta ise eksizdir. Bazen de dur- fiilinin geniş zamanlı şekli ve bu şeklin ekleşmiş biçimi olan -dur/-dür'le çekimlenmektedir. Görülen ve öğrenilen geçmiş zaman ile şart kipinde ise i- cevheri fiil kullanılmaktadır.

2.2.2.2.5.1. Geniş zaman

Teklik 3. şahıs: -dur, -dür

Budur 63a/14, gerekdür 41b/05

2.2.2.2.5.2. Görülen geçmiş zaman

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.2.2.2.5.3. Öğrenilen geçmiş zaman

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

2.2.2.2.5.4. Şart kipi

boġazında ise 39b/09, nāşī ise 47a/06, eski ise 48b/15

2.2.2.2.5.5. Cevheri fiilin olumsuzu

Cevheri fiilin olumsuzu "degül" kelimesi ile yapılır.

mümkün degüldür 75a/13

2.2.2.2.6. Partisipler

Partisipler fiillerin sıfat şekilleridir. Fiil kök ve gövdelerine partisip ekleri getirilmek suretiyle yapılır. Fiil kök veya gövdeleri bu şekillere girerek nesneleri hareketleriyle ifade ederler. Metnimizde geçen partisip ekleri şunlardır:

-an/-en

olan şeyleri 49a/04, olmayan öksürük 49b/06

-mez/-maz

itmezden evvel 71b/13

-dık/ dik

ẕikr eyledügimiz 72a/05

-miş/-mış

dögülmiş eczā 61b/10

2.2.2.2.7 Gerindiumlar

Fiillerin zarf şeklini yapan eklerdir. Metnimizdeki gerundium ekleri şunlardır:

-a/-e

ḳan ala 40a/01

-ken, iken

çıḳarken 54a/05, yorgun iken 53a/09

-ınca/ince

ḳalınca 46b/11, ḳızınca 60a/08

-up/-üp

düşüp 62b/14, eridüb 66a/01

-duḳça/-dükçe

ḳurudukça 58a/01, gitdükce 51b/15

-madan/meden

yıḳamadan 43b/05, binmeden 74b/11

2.2.2.2.8 Fillerde olumsuzluk

Fiil kiplerinde olumsuzluk -ma/-me ekleri ile yapılır. Olumsuzluk ekleri fiil kök ya da gövdesine getirilir. Geniş zamanın olumsuzu -maz/-mez ekleri yapılır.

merhem ḳomayalar 53a/10, kefret bulunmaz 66a/09

2.2.3.Birleşik fiiler

Birleşik fiiller, bir fiile, ondan önce gelen başka bir fiilin ya da isim cinsinden bir kelimenin birlikte kullanılmasından meydana gelirler.

2.2.3.1. Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller

Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller et-, it-, eyle-, ḳıl-, ol- yardımcı fiilleriyle kurulur.

bölük it- 50a/14, def ol- 66b/13, ʿilāc eyle- 45b/02, ḳabūl it- 46b/09

Metnimizde yardımcı fiil olmayan fiillerin de isimlerle anlamca bütünleşerek birleşik yapı meydana getirdikleri de görülmektedir.

elekden keçür- 48b/13, yaḳı ḳoy- 62b/01

2.2.3.2 İki unsuru da fiil olan birleşik fiiller

ḳoyu vir- 47a/05, alı ḳoy- 44b/07

METİN

[39/b]

(04) Onuncı bāb ḥayvānātıñ boyunlarında ve (05) boġazlarında olan marazı beyān ider. Evvelā(06) ḥayvanıñ boġazında şiş olsa ʿilacı budur ki : (07) Serrān yaġı günlük toḫumu dökülüp ince elekden kiçürdikten (08) soñra ḫoros ḳanı ile yoġurup burnından akıdalar (09) ve eger şiş boġazında ise ʿalāmeti budur ki : (10) Ol ḥayvan yemeden ve sudan dāʾimā çekilür ve nefesine (11) eli ursañ nefesi ṣovuḳ bulunur. ʿİlacı budur ki: (12) Üstād Maʿrūf ḳavlince ol şiş yeri neşter ile (13) deleler ve ol şiş maḥallinde olan deriyi de yapışup (14) ve neşteri içine çevire ve şol ḳadar ṣıka ki ; tāki içinden (15) ḫardal toḫumu ḳadar bir beyaz madde çıkar. Andan soñra

[40/a]

(01) elinin ortasındaki ṭamarından ḳan ala ve gögsinde olan (02) iki yanında ṭamarların ve dili altından daḫī ḳan ala ve dili (03) altından çıḳan ḳanı gine kendüsine yalada. Andan soñra bir (04) miḳdār ṭuz yaladur ve baʿdehü yemeden ve ṣudan menʾ idüp (05) acıġup ṣuṣayınca ṣoñra yem vire ve ṣuyı az az vireler (06) ve eger ḳan bulunmazsa ol şiş olan yeri eliñ ile (07) oġasın ve eger muʿālecesine yetişdürmeyip ol (08) şiş ḥayvanıñ cemiʿ gövdesine sirāyet iderse

[40/b]

(01) ḳarı südinden bir miḳdār alup ve bir miṣḳāl alup ve bir miṣḳāl nebāt şeker (02) ḳoyup ve dört miṣḳāl benefşe yaġıyla ḳarışdurup burnından (03) içüresin ve baʿdehü iki ceviz ḳadar iki ṭaş alup ve (04) ateşde ḳızdurasın ve ışlanmış çekiye ḳoyup, maşa (05) ile alup, ḥayvanıñ boynınıñ iki ṭarafına ṣarasın.(06) Bu minvāl üzere üç idesin ve yeşil ṭurabzan yarım (07) batman miḳdārı alup, döğüp ve bir batman miḳdārı (08) ṣu üzerine baʿdehü ṣıḳalar ve çıḳan ṣudan yarım (09) batman miḳdārı naṭrundan iki astar döküp, ol (10) ṣuyun içine ḥal idesin. Baʿdehü yarım astar tāze (11) sirkeden ol ṣuyuñ üzerine ḳatup ve o (12) ḥayvanı mezbūr ṣu ile iḥtiḳān ideler ve ḳıtta otu (13) ile hinabā otı ile yem yerine vireler ve baʿżı ḥayvānda (14) iḥtimāl olur ki : Ol şiş bedenine sirāyet itdikde, (15) ḥamr marażı ḥāṣıl olur. Ol vaḳit şiş ḥayvānıñ

[41/a]

(01) cemiʿ bedenine sirāyet itdükde ; beline, ḥayāsına dek sirāyet (02) ider ve ḳısraḳa fercinden sirāyet ider. Bu ḥālete vāṣıl (03) oldıḳda, anıñ ʿilacı budur ki: Boġazında olan

şişi (04) bir kaç yerde neşter ile deleler ve ol delikler içine (05) renk didikleri toḫumıyla ṭolduralar ve ol renk (06) bir ḫabdur. Ẕātīdir. Ṭaġlarda biter ve rengi semāī olur (07) ve ol ḫab ile ādemiñ ḳarnındaki ṣolcanı anıñ ile (08) istiḫāl iderler ve ḥayvanıñ ṣūreti budur الله اعلم[2]

[41/b]

(01) ve baʿdehü ol ḫabdan bir miḳdār alup dögüp iki batman (02) keskin şarāb içine ḳoyup ve ḥayvanıñ boġazına (03) dökeler ve eger bu ẕikr olınañ ḫab bulunmaz ise ve şiş (04) daḫī ḳalup ḥayvanı öldürmez ise ol delinen yerleri ṭalmaḳ (05) gerekdir ve ol ḥayvanıñ kendü ḳulaḳlarınıñ tüyinden bir cüz'ü (06) alıp ṣay yaġıyla ışladup, ol yaḳınıñ üstüne (07) uralar ve bu marażdan nāfiʿ ʿilac budur ki: Ḥayvanıñ boynına (08) ḳurt elini bağlayasın.

Diger ʿilac ol ḥayvana nāf iʿdir. (09) Yedi boynuz ṭolısı ısıcaḳ ḳandan alup ve ḥabbiʿr-reşāddan (10) ve kendir ve saʿter ve inciden ve ebhel şuniz ve kāşim (11) Bu ẕikr olınan eczālardan eczā berāber alup ve keskin (12) şarābdan bunlara yetecek ḳadar birbirine ḳarışdurup ve ol (13) ḥayvanıñ boġazından aḳıtduralar.

Diger ʿilacı (14) ol marażıñ ibtidā ẓuhūrında hayvanı bir ḳuruluḳ yere ve ısıcaḳ (15) yere bağlayalar ve yılanlarıñ ḳarnında bulınan bütün sıçan andan

[42/a]

(01) bir çekirdek miḳdārı alup ol ḥayvanıñ dişlerinin anıñ ile (02) urasın.

Diger ḫaṣ undan bir miḳdār alup keskin şarābdan (03) dönme sirke ile yoġurup ol şiş üzerine uralar. Nāfiʿdir. (04)

Diger ʿilac budur ki: Ḫıltıtdan bir miḳdār alup ḥayvanıñ (05) burnına üfleyesin.

Diger ʿilac ḫardal toḫumı alup, bir miḳdār (06) döğüp, insan sidigiyle yoğurup, ḥayvanıñ göbeginiñ (07) çevresine yaḳı uralar. Ol şiş cümlesi anda cemʿ olup (08) kaçan kim ol verem cemʿ oldıḳda, iki igne ateşde ḳızdurup (09) ol şişiñ eṭrāfında bir ḳaç yerde ol ḳızmış igne ile (10) delüp ve ortasına daḫī uralar. Ol şişden ṣarı (11) ṣular aḳar. Ol marażdan ṣavmaḳ mukarrerdir. Ammā ẕikr olınan (12) ḫardalı ṣakınup göbek

[2] Allah en iyi bilendir

ortasına urmayasın. Ancaḳ (13) eṭrāfına urup göbegi boş ḳoyasın ve ol igne (14) ile şişiñ ortasından delesin.

الختق (15) ḫıtaḳ didikleri maraz, boġazda içürden şiş peydā

[42/b]

(01)olur. ʿAlāmeti budur ki: dilini dışarı çıḳarur (02) ve yanaḳları buruşur ve başı şişer ve gözleri ẕihī (03) şişer ve boġazı ṭutulur ve yemeden ve ṣudan ḳalur (04) ve burnıñdan ṣalyalar aḳar ve boġazında ḫırıldı peydā olur (05) ve bu maraża mübtelā olan ḥayvanıñ ṣūretidür (06) ve daḫī bu marażıñ ʿilacı ʿacem ḳavlince ḫāliṣ ve beyāż nişadır. (07) Zaġferān ve ʿuruḳ her birisinden birer çapaḳ miṣḳāl ḳadar (08) cümlesini bir yerde saḫḳ idüp ve ince elekden geçürüp

[43/a]

(01) dört bölük olına ve her gün bir bölügi ol ḥayvanıñ burnına (02) üfleyeler. Zīrā bu ʿilac ḥayvanıñ dimāġında ve ḳulaġında (03) ve gözlerinde ve buna benzer yerlerde olan marażı defʿ ider (04) ve **muʿālecesi** urum ḳavlince ısıcaḳ ṣu ile ol ḥayvanıñ (05) başını yıkayalar ve öküziñ ödi ile dilini ve yanaḳlarını (06) oġalar ve zeyt yaġıyla keskin eski şarābı ḳatup burnıñdan (07) içüreler ve boynını maḳl-i ezrāḳ ile yaḳı uralar. Ḳaçan kim (08) ol şiş gider. Yem yerine otlıḳ vireler bu minvāl üzere (09) muʿālece olına ve eger ḳan almaḳ lāzım gelür ise, aġzında (10) olan ṭamardan ḳan alalar ve eger isḥāl itdürmek (11) iḳtiżā olur ise, kışşaʾl-ḥār ile naṭrun bir yere ḳoyup (12) içüreler

اللوجع من كثرت الرقص [3]ve baʿżı ḥayvana (13) çoḳ ḳoşmadan bir aġrı ʿārıż olur. ʿİlacı budur ki: (14) Keskin şarāb ile ışḳāt olına. Yaʿnī burnından (15) içüreler ve Kemūn kasanıdan ecza berāber

[43/b]

(01) alınup muḥkem saḫḳ olındıḳdan soñra keskin şarāba ḳatup (02) burnına dökeler. Ḥabbüʿl-elfār sekiz dāne ʿaded keskin (03) şarāb ile saḫḳ olındıḳdan soñra burnına içüreler (04) ve ṣovuḳ ṣudan iḫtirāz ideler. Ṣu virmeden ve ṣovuḳ (05) ṣu ile yıḳamadan ictināb üzere olalar ve cümle gövdesini (06) eski zeyt yaġıyla vāfir oġalar

[3] Çok fazla hareket etmekten kaynaklı ağrı

خروج الدم من الحلق [4](07) ve iḥtimāldür ki ḥayvanıñ boġazından ḳan ine ve çoḳ (08) aḳmadan belki ḥayvan helāk olur. Bunuñ ʿilacı budur ki : (09) Ḳırmızı zırnıhdan kils kalkatardan eczā berāber (10) alup cümlesini bir yerde dögüp ol ḳan aḳan yere (11) üfliyeler.

Diger ʿilacı ḳurı nardan bir miḳdār alınup (12) ince elekden geçürüp ve ol ḥayvanıñ diline süreler (13) ve bir saʿat miḳdārı yemeden çekün. Baʿdehü dilini yıkaya (14) ve eger nar bulınmaz ise zeytün ile muālece ideler الرنجه (15) bir marażdur ki boġazda olur. Bu ise ʿilletdür ʿalāmeti

[44/a]

(01) budur ki: İki yañaḳları şişer ve başı ve gözleri şişer ve boġa (02) ẕından yem ve ṣu geçmez. ʿİlacı budur ki: Işıcaḳ ṣu ile (03) yıkayalar ve eski zeyt ile şarābı ḳatup burnıñdan içüreler (04) ve dirler ki, eger elmayı alup naṭrun ile ṣu içine bişüre (05) ve boġazına aḳıtdurasın. Nāfiʿdir ve **yine diger ʿilacı:** (06) Ḳafruʾl-yehūd zift ile ḳarışdurup başına ve alnına (07) süreler. Ol ʿillet sākin olur. Eger kim sākin oldıḳda (08) yem ṭaleb iderse otluḳ yidüreler ve eger yeşil bulınmazsa, (09) ḳurısını yidireler. Üzerine naṭrun bıraġup ve ışladup (10) yedireler. Ṣoñra yem virdikde naṭrunı terk itmeyeler (11) ve daḫī ḳan aġzından ġayrı yerden alınmaya ve eger (12) ishāl iḳtiżā iderse nitekim ẕikr olındı. Ḳışṣaʾl-ḥımār ile (13) naṭrun ishāl ideler.

الجراحات في جسد الحيونات [5](14) Eger ḥayvanıñ gövdesinde ḳılıç yāḫūd süngüden (15) yara olursa ʿilacı budur ki : Zengār günlük ve şeb-i yemāni

[44/b]

(01) ve keçiniñ böbrek yaġını her birisinde on ikişer dirhem (02) dögüp yaranıñ üstüne ḳoyalar. Mücerrebātdandır.

قطع الشريان [6](03) Yaʿnī ṭamarlarıñ ʿilacı eger ḥayvanıñ ḳılıç yarasından yāḫūd (04) neşterden ya süngüden ḥayvanıñ ṭamarı kesilse ʿilacı budur ki : (05) Noḫudıñ unı ile anzevurnı dögüp tāze fışkı ile ḳarışdurup (06) üzerine uralar. Bez ile muḥkem bağlayalar ve ol bezi (07) tā ṭamar bitişince alıkoyalar.

---

[4] Boğazdan kanın çıkması
[5] Hayvanların vücudundaki yaralar
[6] Damar kesikleri

ʿ**İlac diger** Ḳırmızı gül ile (08) gül suyı alup kesilen ṭamarıñ üstüne uralar.

ʿ**İlac diger** (09) Isıcaḳ ṣu ile yıḳadıḳdan ṣoñra ḫāliṣ balçıġı sirke ile (10) yoġurup ve ol kesilen ṭamarıñ üstüne uralar.

السؤال (11) **العارض لدای** Yaʿnī ḥayvana ḥāṣıl olan öksürükden (12) bu maraż ġāh başdan nazile gibi bir şey ḥayvanıñ boġazına (13) iner ve bunuñ ʿilacı öksürük ḥāṣıl olmazdan evvel (14) ol ḥayvan yem yemeden kesilür. Öksürük ḥāṣıl oldıḳda (15) yem yemege başlar ve eger öksürük żīk-i nefesden ve beyāż

[45/a]

(01) cigeriñ şişmesinden ʿārıż olursa, ol şiş kendü (02) kendünden deşilürse, öksürük ile cigerinden irin (03) suhūletile çıkarsa [7]**فبها و الا** Her gün ol ḥayvanı iki kere ṣabaḥleyin (04) ve iki kerre aḫşam ve **مع هاذا**[8] ısıcaḳ ṣu ile bir iki kerre başını (05) yıkayalar ve dāʿimā gövdesin oġalar ve şarābile naṭrun (06) ṭuz burnından içüreler. Zīrā bunıñla ol şiş dişlür (07) naẓcına sebeb ola ve öksürük ibtidāsında ʿalāmeti budur ki: (08) Burnından bed rāyiḥālı ṣu aḳmaġa başlar ve yemeden (09) öksürmek istedikce öksürmege ḳādir olmaya. ʿ**İlacı (**10) ṭavuḳ yumurtasından ṭoḳuz dāne alalar. Keskin sirke (11) içinde bir gün ve bir gice yatura. Mezbūr müddet geçdikden soñra (12) yumurtanıñ ḳabuġını yumşar zerdeçavı dögüp ve her (13) yumurtayı ol zerdeçava bulaşdurup ve bütün birer birer (14) ḥayvana yedüresin ve yumurṭayı ḥayvanıñ boġazına (15) ḳoduġın maḥalde başını yuḳaruladurup tā ki ol yumurtayı

[45/b]

(01) yuṭınca bir defʿada öksürük defʿ olunmaz ise, üc kerre (02) bu minvāl üzere ʿilac eyleye ve bu ʿilacı yem ve ṣu virmezden (03) evvel aç ḳarnına ola ve bu yumurṭayı yedirdikden soñra (04) bir miḳdār gezdüreler ve zaġferān ile gül yaġını ḳarışdurup (05) burnına ısḳāt eyleyeler ve her gün yoruluncaya dek gezdürüp (06) ve saḳınup binmeye. Zīrā bu gezdirmek ḥayvanıñ riyāzātıdır ve bu (07) riyāzādan çoḳ maraẓlar defʿ olur ve ol ḥayvanıñ (08) başını sernigün bağlayup tā ki başındaki olan ruṭubāt (09) ve emrāż aşaġıya aḳa ve eger bu maraż yaz günlerinde ʿārıż olursa (10) her gün ol ḥayvanı ṣu içine girdüreler ve egerki ḳış güni ise (11) ısıcaḳ ṣu ile yıkayalar ve her gün sazlıḳ yapraġından yidüre. (12) Nāfiʿdür.

---

[7] Ne āʿlā ama olmazsa
[8] Bununla beraber

(02) **Diger ʿilacı budur ki:** Ṭatlı üzümden (13) bir miḳdār alup harsef ile kenger bunlardan daḫī (14) bir miḳdār alup yemegine ḳatup yedüreler. Diger ʿilac (15) keṣīreden yedi miṣḳāl alup ve ṣırlaġandan biraz bir batman

[46/a]

(01) süd içinde ḳaynadıp ılıcaḳ iken içüreler.

ʿİlac diğer : (02) temirhilyundan ḫurmadan bir nevi ʿdir. Ol bulınmaz ise bir ney (03) ḫurmasından iki batman ḳuru üzüm ve ʿunnāb ve keṣīreden (04) her birisinden yarım kilce miḳdārı ve sebtandan yüz dāne (05) ezzivadan bir miṣḳāl on beş batman ṣu içine bir çömlek (06) içine ḳoyup ve çömlegin aġzın muḥkem çamur ile ṣıvayup (07) bir furun içine ṣabaḥa dek ḳoyalar. Furundan çıkar (08) dıḳda soñra ṣıḳup üç bölük ide. Her gün birbölügini aġzına (09) dökeler. **Diger ʿilac :** Ṣarımsaḳdan ve eski zeyt yaġından (10) ve ḥabbiʿr-reşāddan ve ebhelden ve nā-ḥānahdan mecmūʿından (11) eczā berāber alup cümlesini bir yere döküp ve ṣırlaġan (12) ile yoġurup ve yedi bölük ideler ve her günʿilac murād (13) olındıḳda yeminden menʿ idüp temcīd zamānında meẕkūr yedi (14) bölükden bir bölügini içüreler ve andan soñra eski ṣarābdan (15) beş batman miḳdārı alup ol içirdikleri eczādan soñra

[46/b]

(01) içüreler. Bu minvāl üzere yedigün içüreler.

Diger ʿilāc : (02) Maẕiden on beş ʿaded ḫāliṣ ḫıltıtdan bir cüz miḳdārı (03) saḥḳ idüp iki batman zeytiñ yaġı ve altı batman ḫāliṣ süd ve (04) içine beş yumurta ḳırup nerm ateş üzerine ısıdup (05) içüreler.

Diger ʿilācı : Çekirdeginden ayıḳlanmış üzüm (06) her gün iki astar miḳdārı yedüreler. Nāfiʿdür ve **eger** (07) öksürük beyāż cigeriñ yarasından olsa yāḫūd ḥayvanıñ (08) mecrā-yı nefesinden huşūnet ve yeʾis ġālib olduġından ḥāṣıl (09) olursa ʿalāmeti oldur ki: Aṣlā yem ḳabūl itmez. ʿİlācı : (10) İnciri alup ṣu ile bişürüp tāki ṣuyuñ iki ṣülüṣi (11) gidüp bir ṣülüṣi ḳalınca baʿdehü iki yumurṭa içine ḳırup (12) muḥkem ḳarışdırdıḳdan soñra bir batman miḳdārı andan alup (13) ḥayvanıñ burnına dökeler.

Diger ʿilācı : Arpa ṣuyından (14) bir miḳdār alup ve üç yumurṭa içine ḫalṭ idüp (15) ol ḥayvana içüreler.

السعال الكائن عن البرد [9]

[47/a]

(01) Eger ol öksürük şovuḳdan nāşī ise ʿilacı budur ki : (02) Ṣarmısaḳdan bir miḳdār ve bir miḳdār böbrek yaġı ve kükürd (03) ve purasa cümlesini eczā berāber bir yere ḳatup ve ḳurṣalar (04) idüp birer birer aġzına bıraġup tāki yuṭunca dilini (05) ḳoyuvirmeye ve anıñ ʿaḳabince eski şarābdan bir miḳdār içüreler (06)

السعال عن الحرارة [10]ve eger ḥarāret mizācdan nāşī ise (07) beş yumurṭayı alup bir gün bir gice keskin sirkenin (08) içine ḳatup irtesi gün üzerindeki ḳabuḳ yumuşar. (09) Ol vaḳit çıḳarup ḥayvanıñ aġzına birer birer ḳoyup (10) yedireler ve başını yuḳaru ḳaldurup tā yuṭunca ve üzerine (11) arpa şuyı ile ḳarışıḳ bal içürüp bu minvāl üzere (12) ideler.

Diger : Ẕikr olındıkda eski ve yeni īcād olan (13) öksürüge bu ʿilacdan enfaʿ ʿilac bulunmaz. Bakladan (14) bir miḳdār alup ve ḳavurdup baʿdehū bişürüp mermerden (15) bir havān içinde saḥḳ olunup ṣay yaġından otuz altı

[47/b]

(01) dirhem ve keçiniñ yügrek yaġından yigirtmidört dirhem bal (02) mumı ile eridüp nerm ateş üzerinde bişürüp ba ʿdehū (03) ḥalbe toḫumından bir miḳdār alup şu ile ışladup ve bişürüp (04) ve yigirmi dāne incir ve miyān kökinden ve balından yigirmidört (05) dirhem ve anları dört ḳısṭ şu içinde ḳaynadup (06) tāki bir ḳısṭı gidince baʿdehü evvelā şāy yaġıyla ve baḳla ve cümle (07) ẕikr olınan şey cemʿ idüp ve havan içinde ḳarışdurup (08) eger ḳavī oldıysa bir miḳdār şarābla mezc idüp ḳa (09) rışdıralar ve ḥayvanıñ boġazından içüreler.

Diger : (10) Urum dilince bukadiyas maṭis dirler. Ḥabbüʿr-reşād ve (11) ḥalbe toḫumı ve keten toḫumı ve ustun ve ḥabbiʿl-ġār ve miyān (12) köki ve ḳatadan ve urumca mamur dinilür iḥrasusdan (13) her birisinden onikişer dirhem ve feslegen nevʿinden (14) sasefrim didikleri toḫumından ve maḳl-i ezrāḳ her birisinden (15) birbuçuḳ dirhem ve naṭrun ve ḳaṩṩar yaġından ve zift her

[9] Soğuktan kaynaklı öksürük
[10] Hararet kaynaklı öksürük

[48/a]

(01) birisinden dörd dirhem ve bal mumından yüz dirhem cümlesini (02) cemʿ olunup ezdürüp fındıḳ ḳadar ḫab olına ve her gün bir danesini (03) yedüreler.

السعال مع ضيق النفس [11] Öksürük ile żıyḳ-ı (04) ʿalāmeti budur ki: Dāʿimā ayaḳları ditregen olur ve çoḳ yellenür (05) ve bu maraż ekṣerī yaz günlerinde ḥāṣıl olur ve bunda ḥāṣıl olan (06) mütemekkin oldıḳda andan ḳurtulmaḳ ʿasīr olur ʿilācı budur ki: (07) Ṣāfī otlıḳ yedüreler ve eger otlıḳ ve yeme bir miḳdār süd ve bal ḳa (08) rışdurup biraz ısladsan daḫī maʿḳūl olur. Eger zamān yazsa (09) ḫıyār ve ḳarpuz ḳabuḳlarını çekirdekleri ile yedüresin ve bu maraż (10) ḳış güninde eski öksürük şeklinde görinür. Güyā ki bir kemügi yutup (11) boġazında ḳaldı ve ol ḥayvanıñ nefesi mütetābiʿ olup yorgun (12) şeklinde görinür ve dāʿimā başını yanına ḳoyup ve açlıġı ziyāde (13) olur ve bu maraż insilāl marażıdur ve degme ḥal ile bundan kurtulmaz. (14)

ʿİlacı budur ki: İki yanaġından ḳan almak ve keçi südini (15) arpa şuyı ile ḳarışdurup burnından içüresin.

[48/b]

(01) Yedi gün bu minvāl üzere içüresin. Eger ḳış güninde (02) ʿārıż olursa şuyını ışıdup ve bir miḳdār buġday unını (03) ḳatup içüreler. Eger kim keçi südi bulınmaz ise ṭoñuz yaġından (04) eger ol daḫī bulınmaz ise keçiniñ iç yaġından alınup bişürüp (05) ve ol şuya ḳatup yedi güne dek içüreler.

Diger ʿilacı : (06) Ḳarınıñ ḥayż ḳanından bir miḳdār ve ḫardal ve beyāż şebh her birinden (07) birer cüz yigirmidört dirhem miḳdārı her birinden alup ve (08) keskin sirke ile yoġurup ve bir miḳdār zeytiñ yaġı (09) boġazına dökeler.**السعال من الريه** [12]

Yaʿnī öksürük beyāż (10) cigerden ise ʿalāmeti budur ki: Burnından şarı irinler (11) aḳar ve yemi her saʿat taleb ider ve ekṣerī çayır günlerinde olur. (12) ʿilacı budur ki: Mürr ve zaʿferān ve selence ve darçını (13) eczā berāber alıp ince elekden geçürüp şarābdan bozma (14) sirke ile ḳarışdurup içüresin. Bu ʿilacıñ nāfiʿligi marażıñ (15) ibtidāsında ve eger ol eski ise ḥayvanıñ mevti mukarrerdir. (16) Aña çāre

[11] Nefes darlığı ile beraber öksürük
[12] Rüzgar kaynaklı öksürük

[49/a]

(01) yoḳdur.

[13] **السعال الحادث و القديم** Yaʿnī eskiden ve yeniden (02) ḥāṣıl olma öksürügüñ ʿilacı budur ki: Ḫāliṣ otlıḳ (03) alup ufaḳ doġrayup ve ḳaraburdan geçürüp ki topraḳ (04) olmaya. Baʿdehü ışladup yedüreler ve dāʿimā müshil olan (05) şeyleri yedüreler ve ḳışṣaʿl-ḥımār ve başāliʿl-fār ḳabuḳlarından ayıtlayub(06) ve ebegümeciden ve halbden her birisinden bir miḳdār alup (07) eski şarābıla ḳarışdurup içüreler. Baʿdehü ṣoġan ve ṣarı (08) zırnıḫ ve ḳırmızı zırnıḥ ve ḳafruʿl-yehūd dimekle meşhūr bu eczā (09) ları saḥḳ idüp ve sıġır iç yaġı ve ḳoyunıñ iç yaġı ve bal (10) mumı cümlesini berāber şarāba ḳatup ve ol ḥayvanıñ (11) dilini ovasın. Nāfiʿdir inşāʿallāhü teʿālā.

Şiʿalden bir nevi (12) ʿalāmeti budur ki: Başını aşaġa ṭutar ve yemden kesilür. (13) Bir gün yāḫūd iki gün tāki öksürince ve sebebi (14) gögsiniñ ḳurılıġındandır. Ḳarnı şiş fışḳısınıñ (15) ḳoḳusı metniʿr-rāyiḥa olur ve beyāża meyl ider ve yürüyişi

[49/b]

(01) köstekli ḥayvana benzer. Evvelki yürüyişine benzemez. Ḳaçan kim (02) öksürür, raḥat bulur. ʿİlācı budur ki: Sebkincden (03) yedi miṣḳāl ṣıcaḳ ṣu ile ḥal idüp ve ol ṣuyın vezni (04) üç batman ola- içürüp gezdireler ve yemden bir saʿat (05) miḳdārı menʿ ideler.

[14] **السعال الذى لايبرى** Yaʿnī ʿilacı (06) mümkin olmayan öksürük beyān ider. ʿilacı budur ki: Bir (07) miḳdār un alup ṣuyla ışladup bir gice içinde yedire. (08) ve ol ḥayvanıñ boġazını zeyt ve şarābla ovuşdurup sonra (09) un ṣuyından içüreler. Bu minvāl üzere üç gün içüre. (10) Baʿdehü ʿilac yoḳdır fī emānillāhi teʿālā.

Diger ʿilacı budurki: (11) Ṣarı helīleden ṭoḳuz astar ve zeyt yaġından ve beyān (12) kökinden her birisinden bir miḳdār alup cümlesini döküp (13) ince elekden keçürüp on beş batman ṣu içinde ve bir cüz daḫī (14) zeytiñ yagı ḳoyup da ṣülüṣi gidince dek bişüreler. İndürüp (15) ṣovudıḳdan soñra boġazını anınla ovuşdurup içüreler

[50/a]

[13] Eski ve şimdiki öksürük
[14] İyileşmeyen öksürük

(01) ve içirdikleri vaḳitde bir saʿat yemeden menʿ ideler ve içirdikden (02) soñra binüp gezdireler.Lākin yürütmeyeler.

Öksürük de rum ḥukemā (03) **sınıñ ḳavli bunuñ üzerinedür ki: Öksürük** (04) **ḥāṣıl olması** ağızlamadan ağzını yara idüp ağzı irin (05) bağlar ve rüzgar ḳapu ṣovuḳ eyyāmında ol burūdet gögsine (06) ve cigerine vāḳiʿ olur. Yaz güninde cigeri ḳapanur. Andan (07) öksürük ḥāṣıl olur ve iḫtimāli vardur ki: Ṣovuḳ (08) ṣu içdüginde yāḫūd yeminde ṭopraḳ olmadan bunlar cümlesi (09) cigeri ḳapadır ve cümle öksürük ʿilacından bu ẕikr olınacak (10) muʿāleceden eyü olmaz. **Ṣıfatı budur.**

Çekirdegi alınmış beyāż üzüm (11) ve arı balı her birisinden yarım batman ḥabbʿül-fār on iki (12) dirhem ve eski don yaġından ṭuzlanmış ola ve eger eski (13) yaġ bulınmaz ise yeñi yaġdan beş batman ve ṣarımsaḳdan beş baş (14) ʿaded cümlesini dögüp ve ḳarışdurup ve üçbölük (15) ideler ve her bölügini bir günde yedüre ve ṣu içürmek murād olındıḳda

[50/b]

(01) ṣuyı ışıdup ve içine bal ve tuz ḳoyup içüresin. Nāfiʿdir. (02) Diger devā budur ki: Ribās kökinden bir miḳdār alup (03) ṣāfī zeyt yāḫūd şırlaġan yaġı ḳoyup anıñla bişüreler. Sonra (04) ol ḥayvana içüreler ve bişdikden soñra **diger** ṣarı helīle (05) ve seyāḥdan her birisinden ellişer dirhem dāne alup dögüp (06) beş batman ṣu içine ḳaynadalar. Soñra bir gün bir gice terkidüp (07) baʿdehü içine iki batman şırlaġan yaġı ḳoyup iki bölük (08) ideler. Bir bölügini içüreler.

Diger ḥayvanıñ dimāġına ruṭūbet (09) virir. Kāfūr ve kebaba ve zaʿferān her birisinden rubuʿ (10) miṣḳāl benefşe yaġıyla ḳarışdurup içüreler.

Diger (11) devā öksürüge ve cemiʿ başdaki olan maraża nefʿi (12) vardır. Bir miḳdār keçi etinden başı ve ayaḳlarını alup ṣu (13) içinde bişürüp tā yumuşaḳ olınca dek ve her gün ol (14) ṣudan ṣabāḥ ile yem virmeden evvel ṣudan iki (15) batman içüreler. Diger ʿilac ḥayvanıñ nefesi açmaḳ içün

[51/a]

(01) ḥılbe toḫumı beş dirhem ve anason üç dirhem ve keṣīran bir dirhem (02) dögüp yoġuralar ve süd içinde bir gice yatıralar. İrtesi gün ol (03) eczāyı süd içinde vāfir oġup ol ḥayvanı üç gün (04) andan içüreler.

السعال قديم الذى لا يكون من فسادالرييه [15](05) Yaʿnī cigerden olmayan eski öksürük ʿilacı budur ki: (06) Cigerdeki elenmiş üzümden bir miḳdār alup ṭatlu ṣu içinde (07) bir gice yaturup baʿdehü bişürüp ve süzdürüp bir batman (08) miḳdārı alup ve ḳurı öksürük içün bundan evvel (09) ẕikr olınan kefretden bir büyük noḫud ḳadar alup ẕikr olınan (10) üzüm ṣuyından ezdürüp ve ol ḥayvana içüreler. (11) Bir gün içürüp bir gün içürmeyeler.

العلق الناشب (12) **فى خلق الفرس** [16]**Yaʿnī ḥayvanıñ boġazında ṣolġucan** (13) yāḫūd boġazında yapışsa ʿalāmeti oldur ki: Ḳan ḳuṣar (14) yāḫūd dübürinden ḳan iner. ʿilacı budur ki: Taḫta (15) batnı alup ol ḥayvanıñ boġazına oġalar. Ol saʿat

[51/b]

(01) ṣoġulcan iner. Bu ẓāhir olanadır ve maḫfī olup görünmeyene (02) inciriñ yapraġını alup gül yapraġıyla ḳarışdurup (03) boġazına ṭaḳalar. Eger kim sülük uzaḳ yerde (04) ise zeytiñ yaġınaẕikr eyledügimiz eczāları ḳarışdurup (05) içüreler. Ol saʿat düşer.

علاج الصفدع الا خضر (06) **اذا ابتلعه الفرس فى الماء**[17]Yaʿnī yeşil ḳurbaġa ḥayvan (07) ṣu içerken boġazına yapışsa ʿilacı budur ki: Gine (08) ḳurbaġalardan bir ḳaçın bişürüp ve etmege ḳatup ve ol etmeği (09) zeytiñ yağına ḳarışdurup yidireler. Nāfiʿdir inşāʿallah.

(10) **الخنازير** didikleri bir marazdır. Ḥayvana ʿārıż (11) olur ve ekṣerī beş aylıḳ ṭaylarda olur ve eger kim (12) tedārik olunup yetişilmez ise ve rengi ḳırmuzıġa dönerse (13) ve bu maraż bir şişdür ki: Ṣalābet aña ġālib olur. (14) ve ibtidāsında fındıḳ ḳadar peydā olur. Görünmeyüp terk olunsa (15) gitdikce büyür ve deşildügi vaḳitde ḳan ve irin aḳar ve

[52/a]

(01) ve bunuñ ʿilacı budur ki: Büyümeden tedārikni göre ve ol (02) ḥayvanı sāʿir ḥayvanlardan uzaḳ idüp başḳa yere bağlaya. (03) Zīrā bi emrillāhi teʿālā ol maraż sirāyet ider ve ʿilacı budur ki: (04) Neşter ile delüp ve her gün bir ḳaç kerre ol açılan yerleri (05) sünger ile irini ve ḳanı silmek gerekdür. Tāki ol irin (06) ve ḳan ḳalmaya. Zīrā zehr-i ālūd olmışdır. Belki doḳanduġı (07) ṣaġ yere sirāyet ide. Çünki ol ḳan ve irin

[15] Ciğer rahatsızlığından kaynaklanmayan eski öksürük
[16] Atın boğazına yapışan sülükler
[17] Suda hayvanın boğazına yeşil kurbağa kaçtığında

ḳalmaduġın (08) bildikde māş otını bal ile ḳarışdurup ve ol yarayı anuñla (09) ḳapadasın. Zīrā bu māşıñ olmuş etleri ve irinleri (10) ekl ider ve ol yaranıñ yerini ḳapadup üñledür. Müʿellif (11) ḳavli üzere bu ʿilac ḫaṭādır. Zīrā ḥayvanı ḫasta ider. (12) Anıñ ʿilacı kesmekdir. Eger murād idünürseñ ḥayvanı (13) yere düşürüp ve ellerini ve ayaḳlarını bağlayup ve başı kımıldamadan (14) ṣaḳınmaḳ gerekdir ve ol şişi arayup bulduġun vaḳitde (15) kelpeden ile yapışup ve ol şişi kesesin. Bütün çevresini

[52/b]

(01) alup aṣlı bile çıḳmaḳ gerekdür ve ṣūreti budur. Naẓar olına (02) ve kesdikden soñra ayıtlayup ḥattā ol irinden ve ḳandan (03) bir şey ḳalmaya ve damarları kesmeden iḥtirāz üzere olalar. (04) Zīrā damar kesilecek olursa ḳan kesilmez. Ol şiş kesildikden (05) soñra defʿolur inşāʾallāh teʿālā ve ḳanı aḳıtmadan iḥtirāz (06) gerekdir. Her vechile baʿdehü yüñ keçe parçası alup ve şarābdan

[53/a]

(01) bozma sirke ile ve tuz ile ḳarışdurup ol kiçeyi baturalar (02) ve ol yaranıñ içine muḥkem bağlayalar. Ol ḳan kesilür. (03) Baʿdehü ol ḥayvan ṣarılup, üç günden ṣoñra bağı çözüp (04) yine bir kiçe parçası alup ve şarāb ile zeyti ḳarışdurup (05) ol kiçeyi içine baturup yine ol yaranıñ içine ḳoyup (06) dört gün terk ideler velākin her gün ol yaranıñ eṭrāfını (07) ṣıcaḳ ṣu ile yıḳayup beşinci güni ol yarayı çözüp ve yine (08) bir kiçe parçasını bal ile ol yara üstüne ḳoyup bağlayalar. (09) Zīrā ol bal ölmüş eti yer ve ḥayvanıñ yarasına burūdet (10) virir ve ṣaḳınup merhem komayalar. Ol kiçeyi daḫī çıḳardıḳdan (11) soñra o vebayı müceffefe ile ʿilac eyleyeler ve arpa yemeden (12) ictināb itdüreler. Tā ki ṣağ olınca zīrā arpa yemesi aña żarardır. (13) Tāze otlığı yedüreler velāḳin yarasınıñ ʿilac eyledükden ṣoñra zeyt (14) ile ḥal olmış zifti ol yaraya süreler tā kim ḳurdlanmaya(15) ve eger kesmeyi dilemez ise ʿilacı oldur ki: Zirnīḫ

[53/b]

(01) ve arpa unını bir ḥoş eleyüp yoġurup ol ḫanāzīr olan (02) yerleri yaḳı yerine urasın ve buġday unından alup keskin (03) şarāb ile yoġurup üzerine uralar. Yāḫūd bir sünge alup (04) keskin sirke içine baturup ol kesilen yere uralar . Allāhü aʿlem

(05) **الباب الحادی عشرفیما یعتریها فی اکتافها و صدورها** (06) **و مناسجها** Yaʿnī on birinci bāb atlarıñ omuzlarında ve göğüslerinde (07) ʿārıż olan emrāżıñ beyānındadır ve gögüs emrāżlarınıñ (08) cümlesinden biri **ḥamirdir** .

Ol ḥamir sebebi ḥayvan yorgun (09) iken şu içüreler. Andan olur. Yāḫūd yem vereler. Ol (10) sebebden ḥamir aña ʿārıż olur ve ʿalāmeti oldur ki bindü (11) gin zamān aḳsar ve gögdesi ḳızup yürümede maḫfī (12) olup istirāḥāt olındıḳda gine aḳsar ve **ʿilacı** (13) budur ki: Gögsine ve ḳollarındaki şaḳız ṭamarlarından ḳan alup (14) ve her gün atı şay yaġıyla oġalar ve her gün yarım şinik (15) buġday alup ve şu ile bişürüp tā eriyince şudan

[54/a]

(01) çıḳarup ve güneşde ḳurudup ve ol buġdaydan ʿalaf vireler (02) ve ol buġdayıñ şuyından içüreler ve eger ol ḥamir çoḳlıġından (03) ise anıñ ʿilacı ẕikr itdügimizden māʿadā her gün atı aḳarşuda (04) yıḳayasın ve aḳındunıñ ḳarşısına üzdüreler.

Diger ʿilacı: (05) İnsanıñ tersinden bir miḳdār ısıcaḳ çıḳarken alup eski şarāb (06) ile ḳarışdurup ol ḥayvana içüreler.

Diger ʿilacı: (07) Ḳurdavudundan bir çekirdek miḳdārı keskin şarāba ḳatup (08) ol ḥayvana içüreler. Lākin üç güne dek şu virmeyeler (09) ve **eger** ol ḥamir marażı hayvanıñ gögsinden ṭırnaḳına sirāyet iderse (10) ol ḥayvan şifā bulmasına sebebdür ve anıñ ʿilacı ṭırnaḳ muʿālece (11) sinde ẕikr olunur **ve bu ʿilac** ḥayvanıñ gögsinde ʿārıż olan (12) ḥamir ve aġırlıḳ ve cümle gögüs emrāżına nāfiʿdür. Tuzlanmış (13) ṭoñuz etini ateşde ḳızdurup tā ki anıñ yaġı aḳınca ol (14) yaġı ḥıfẓ idüp şaḳlayalar. Ḫamir marażı bir ḥayvana ʿārıż (15) olduḳda ol yaġdan bir miḳdār alup ve eski şarāba

[54/b]

(01) ḳatup bir gün bir gice ḥayvanın gögsine uralar ve bir gün bir gice (02) alıkoyalar. Baʿdehü ḫāliṣ balçıġıyla yaḳı ideler lākin şarāb ġāyet eski (03) ola iki günden soñra ol ḥayvanı şu içine girdürüp (04) ve ol şudan yıkayalar.

علاج الروم الذی یظهر بصدریر الدایه (05) **ثم ینزل الی الحصبتین و القوایم** Yaʿnī ḥayvanıñ gögsinde (06) bir cins şiş şādır olup ve gögsinden ḥayāsına ve ayaḳlarına (07) iner ve bu maraża kök dirler ve anıñ ʿilacı budur ki: (08) Otı dögüp ve yaġ ile ḳarışdurup iki gün oġalar. (09) Soñra aḳarşuya indürüp üzerinde[yüzdüre]ler **diger** deve dikeni (10)

alup yedüreler çünki ol maraż ḥayvanıñ ḳarnına ve (11) ayaḳlarına indikde ḫalāṣ olmasına sebebdür.

Diger ʿilacı (12) elenmiş ḫāṣ undan bir miḳdār alup keskin sirke ile (13) ḳarışdurup yaḳı uralar.

Diger ʿilacı bazı yapraġı ve ḫarīz (14) yapraġından bir miḳdār alup ikisini dögüp bir çömleğin (15) içine ḳoyup bir miḳdār ṣay yaġı üzerine ḳoyup ḳaynadalar.

[55/a]

(01) Çıḳarup ṣovudıḳdan soñra ol şiş olan yerleri oġalar. (02)

Diger hamrān olan ḥayvana nāfiʿdür. Ẕikr olunur. (03) Bir ṭavuġı alup boġazlayup büsbütün dögüp tā ki (04) kemükleri ve eti berilince ve ol ḥayvana yedürüp ve üzerine iki (05) batman şarāb içüreler. Ol saʿat ẕāhib olur ve daḫī (06) ḥayvanıñ gögsinde ʿārıż olan emrāżını ve ḳollarında ağırlık (07) olan ve yorġunluḳdan yāḫūd şedīd segirtmekden yāḫūd (08) arpayı ziyāde yedirmekden ʿārıż olan emrāzı evvelā yemeden (09) bir ḳaç hafta kesüp yerine otlıḳ az vireler ve ḥayvanıñ (10) dişleriniñ köklerinden ḳan almaḳ ve ısıcaḳ ṣu ile dişlerini (11) yıḳamakdur ve omuzları ḳan alup bir keten parçasını (12) sirke içine batırup ve ol ḳan alınan yerleri üzerine (13) yaḳı gibi uralar ve her gün azar azar gezdürüp ve zeytin (14) yaġını sirke ile ḳarışdurup gövdesini oġalar ve ṣuyı (15) ihsānen bir virüp çoḳ virmeden iḫtirāz olalar. Bu ẕikr

[55/b]

(01) eyledügimiz muʿālecelere müdāvemet olınsa ol maraż ḥayvanıñ (02) ṭırnaġına iner ve ṭırnaġını düşürüp ġayrı ṭırnaḳdan çıkar (03) ve kāh bu ḥamir buġday virmeden ḫāṣıl olur ve bunun (04) ʿilacı budur ki: Arpayı viresin. Zīrā anıñ ḳarnını sürüp (05) buġdaydan ḫalāṣ bulur. Eger sebebi bilinmez ise sirkeyi ve tuzı (06) ḳarışdurup burnına dökeler ve ol marażıñ ibtidālıġın (07) nişānı ol ḥayvan dāʿimā ṭopraḳda bulunur ve yürüyişi seferden (08) gelmiş ḥayvan yorġunlıġı gibi gösterir ve bunıñ ʿilacı: Dişleriniñ (09) köklerinde ḳan alup ve sirke ile dişlerini ovuşduralar. (10) **Diger ʿilacı:** Eşik yürürse ʿilacı yem virmeden menʿ (11) idüp şol ḳadar yem virmeye ki ölmiyecek ḳadar vireler (12) ve her ṣabāḥ ve aḫşam aḳar ṣuda üzdüreler. Ta gögsine dek (13) üze ve ol ṣuda içdiresin. Eşiklük defʿ olur (14) ve ol ṣudan çıḳarduġıñ vaḳitde baġlatmayup yab yab (15) gezdireler. Çünki ol marażdan ḫalāṣ bulmayıp eṣeri

[56/a]

(01) ḳalursa neşter ile gögsi ortasından ḳan alalar ve ol ḳan (02) aldugın yeri üfleyip tā ki ol yel gögsine sirāyet idince (03) ve ṣūreti olınmışdır naẓar olunup tefekkür olına. (04) Baʿdehü bir ipligi büküp yāḫūd ḳuyruġından ḳıl döküp (05) çuvalduza geçürüp ol çuvalduzı gögsinden dört (06) parmaḳ miḳdārı geçüreler ve ol ipi her gün çekeler. Zīrā (07) ol madde ol ip olan delükden defʿ olur

[56/b]

(01) ve **eger kim** ol maraż eskiyüp ḳalursa her gün işettirüp (02) zīrā işedikçe işemesinden ḫalāṣ bulur ve bu maraża bir ʿilac (03) daḫī rum dilince aña asḳıruñ. Maʿnāsı ʿaḳrep ḳuyruġı dimekdir. (04) Ḥayvanıñ burnından bezrenç ile ḳarışdurup burnından içüreler.

(05) **Diger:** İneginñ ödinden yāḫūd o içindeki olan bed zehirden (06) bir çekirdek miḳdārı alup ṣu ile ḥal idüp burnından (07) içüreler. Lākin üç güne dek ve gice ṣalb idüp yem ve ṣu (08) virmeyeler ve keyfiyet ṣulbü ṣūreti budur

[57/a]

(01) ve bu ʿillete bir dūş olur. Naʿlbandlarıñ birisi (02) yedi gün yedi gice ṣalb idüp ʿaynile bu muʿāleceyi (03) aytıddı. Yemsiz ve ṣusız. Çünki ṣu virmek lāzım gelse tepsi (04) içine bir batman ṣu miḳdārı yapup ol ḥayvana dili ile (05) yalada ve iki batman miḳdārı ḳuru otlıḳ ışladup ve tuz (06) ile ḳarışdurup yine tepsi içinde yedüre. İrtesi gün iki (07) batman ṣu dört batman otlıḳ bu minvāl üzere yedüre ve böyle (08) her gün tezāʿid üzere ʿalaf ve ṣu virüp tā ki evvelki miʿrāc (09) üzre yem ve ṣuyı yiyüp içe.

علاج التسبيك Yaʿnī (10) eyüşemeniñ evvel ẓuhūrında muʿāleceyi beyān ider. Ḳadīm ruġanu (11) alup ve ḫardalı ṣu ile bişürüp ol yaġıla ḳarışdurup (12) güneş ḥarāretinde ḥayvanı oğuşduralar ve daḫī ḥayvanıñ (13) ayaġına buḳaġu urup bir aḳar ṣuyıñ aḳındısına doğru (14) yürütseler daḫī maʿḳūldür. Aṣlandan ve ḳaplandan eger yaz (15) ve eger ḳış ḥayvana ṣādır olan yaralarıñ muʿālecesi beyanındadır.

[57/b]

(01) Ṣovuḳ ṣu ile ol yarayı yıḳayalar ve bir köpek başını alup (02) içinden dilini çıḳarup atalar. Ḳuşūrını yaḳup kül itdikden (03) soñra ol yaranıñ üzerine saçalar. Nāfiʿdür. Eger

ḫaṣṣa kaplandan (04) ise şu içindeki ḳurbaġaları alup ve ḳarınlarını yarup ol (05) yaranın üstüne uralar.

فى علاج جرح الحديد [18] Eger demürden (06) ḥayvanıñ gögsinde yara ṣādır olursa ketenden bir bez (07) alup ve yaḳup kül idüp ve ol yaranıñ üstün (08) ḳoyup üç gün ḳoyalar. Dördinci güninde yükden bir miḳdār (09) parça alup zeyt ile şarāb ḳarışmış ol parçayı içine (10) baturup ol yaranıñ üzerine uralar ve gerüsine toḥumıñ (11) otını daḫī üzerine başduralar. Böyle ḳoyup tā altından (12) et bitince eger kim yara büyük ise yāḫūd ṭoñuz dişi ile (13) ḳaplamış ise ṭaraḳa odunın külini ince elekden eleyüp (14) ol yarayı anıñ ile doldura ve żamḳ-ı ʿarabī ile demi'l-aḥrīz (15) nāmında olan eczāları saḥḳ idüp ve eleyüp ve bir tuçdan

[58/a]

(01) çanaġa ḳoyup ve ḳuruduḳça inek ödiyle ışladalar. Çünki tamam (02) içdikden soñra yine tekrār döküp ol yaranıñ içine doldura.

(03) **Bir daḫī yara içün merhemdir.** Şeyḫ otından bir miḳdār alup (04) zeyt yaġıyla ateşde ḳaynadup siyāh oldıḳda bir paçavranıñ (05) üzerine yayup ol yaranıñ üzerine yaḳı ideler.

هيجان (06) [19] **الدم فى جسد الدابه** Yaʿnī ḥayvanların ḳaynaması ẓuhūr eyledikde (07) ʿalāmeti budur ki: Yelesinde ve ḳuyruġındaçıbanlar çıḳar ve dāʿimā (08) bir aġaç bulsa yāḫūd bir dīvār bulsa sürünür. Belki yer üstünde (09) yuvarlanur ve uyḫusı çoḳ olur. Başını selikken olur. Çünki (10) çıbanlar gövdesine sirāyet ider. Evvel ʿilacını boynından ḳan (11) alalar. Lākin şöyle almalıdur ki: Kendüne żarār ve żaʿf isabet (12) itmeye. Yedi günde bir kerre alup tā ki ol ḳan ḥareketi gidince (13) yemine ḳurı kirec ile ḳarışdurup yedüre ve ʿunnāb yemişi (14) daḫī bişürüp içüreler ve daḫī miʿde ṣovutdurmaḳ içün (15) ekşi yoġurt yāḫūd ḳarı içüre ve dāʿimā bu muʿālece

[58/b]

(01) idüp ḥattā ol çıban andan żāyiʿ olınca gitdikde ol (02) çıbanlarıñ yerleri ṭuz ile ve sirke ile yıḳanup gül yaġı (03) yāḫūd benefşe yaġıyla yāḫūd bal mumı ile ḳarışdurup (04) yaġlayalar. Eger ḳış güni ise güneşde ṣalb idüp ta ol (05) yaġı gövdesi içince eger

[18] Demiryarası için ilaç
[19] Hayvanın vücudunda kaynama çıkması

yaz güni ise güneşe ḥācet (06) yoḳdur. **فى علاج العقر** [20]ʿAḳir dedikleri eger başmasıdur. Eger (07) ḥayvanıñ omuzlarınıñ başında egerden başma olursa (08) yāḫūd ġayrı yara olursa evvel yarayı ṣıḳup içindeki (09) irini çıḳarup sileler ve eger ʿilac ile olmaz ise savmaz. (10) Tā ki ondan bir kemük çıḳmayınca ol kemük çıḳdıḳda savar (11) ve eger ṣavdıḳdan ṣoñra yaranıñ maḥallinde et basalar. Beslemedüginden (12) çuḳur ḳalursa andan ṣaḳınalar. Zīrā eger doḳunsa yine (13) yara ʿavdet ider. **ʿİlacı budur ki:** Ḳaçan kim ol yerde şiş (14) ẓāhir olursa ṣuṣamıñ cebīresinden bir miḳdār alup (15) demürden bir gice içine ḳoyup ateşde ḳızdurup bir bez üzerine

[59/a]

(01) yayup ol şişiñ üzerine uralar. Üç gün ṣoñra (02) çözeler. Eger kim ol şiş madde bağladıysa deşile. Eger madde (03) si yoḳ ise ol şiş dağılur. Eger deşilirse içindeki (04) olan maddeyi bir ḥoşça ayıtlayup ve ölmiş etleri kesüp (05) baʿdehü anzarot ve mercimek ve demiʿl-aḥaveyn ve nar ḳabuġı ve kemnūn (06) her birisinden birer miḳdār alup dögüp ince elekden eleyüp (07) her gün yaranıñ üzerine ḳoyalar. Ol yara bitüp ṣavması (08) mukarrerdir.

الذكر (09) **واكتافها من الريح ما يصيب الدابه تحت ابطها** Yaʿnī dābbeniñ ḳoltuġı altında ve omuzlarına (10) ḥāṣıl olan yelden şiş ʿilacı budur ki: Üç batman (11) ḥarmel, üzerlik toḫumı dögüp ince elekden eleyüp (12) bir batmanıñ iki s̱ülüs̱i ḳadar ḳuyruḳ yaġını ezdürüp ve ol ḥar (13) malıñ içine ḳarışduralar ve ısıcaḳ iken ol yaranıñ (14) üstüne ḳoyup üç gün bu minvāl üzere ide. Baʿdehü (15) yarım batman balçıḳ saḥḳ idüp sirke ile yāḫūd şarāb ile

[59/b]

(01) ḳarışdurup ol yaraya üç gün ura. Nāfiʿdür.

الداب لرسول الكتف [21] (02) **اذا عزمت** Eger ḥayvanıñ omuzı kopup (03) anıñ ḳopduġı yerden aḳsarsa ayaġına ip bağlayup (04) ve ol ipi ardından çeküp silke ve omuzın derisinden (05) bir delük delüp ve ol delükden üfleseler tā ki gövdesi (06) bile ṭola ve ol delükden üfleyeler. Tā ki gövdesi (07) bile dola ve ol delügi ḳapadup ol yel andan (08) çıḳmasun ve tuçdan bir tel geçürüp ḳoyalar ve delügiñ (09) üzerine şiş ile biraz ışladup ve delükde (10) yapışduralar. On gün kāmil çevürmeye ve bu müddetde

[20] Akir tedavisi
[21] Hayvanın omzu çıktığı takdirde

ḥayvanı (11) yine batmaḳdan menʿ itdüreler ve omuzını ve gögsini (12) eski ruġan ile ovuşduralar. Andan soñra her gün (13) yap yap gezdireler. Ḫalāṣ bulur ve iḥtimāl ola ki (14) tepişmeden ve yāḫūd segirdir iken düşmeden derisi (15) etine yapuşa. Andan aḳsamaḳ ḥāṣıl olur. **ʿİlacı**

[60/a]

(01) oldur ki: Ḥayvānı ṣalb idüp gevdesine niteki[m] ẕikr olındı.(02) Açalar ve ẕikr itdügimiz bu minvāl üzere ufalayup ve yatmaḳdan (03) menʿ ideler. Ḫalāṣ bulur inşāʿallāhü teʿālā.

التی تصیب الحیوان (04) **الصدیته و الصرتبه** [22]ve iḥtimāldür ki ḥayvān uyḫusından (05) ḳalḳtuġı vaḳitde yemlikde yāḫūd ġayrı şeye çarpınup (06) gögsinde yāḫūd omuzı başında ol çarpmadan (07) izrāba uġrayup aḳṣar.

ʿİlacı budur ki: Bir bişmiş tuġladan (08) yāḫūd ṭaşdan ateş ḳoyup tā ḳızınca baʿdehü ateşden (09) çıḳarup bir kiçeniñ içine ṣarup ṣuyıla ışladup (10) ve ol ḥayvanıñ gögsini oynaḳ oynaḳ yerleriñ üzerine (11) başduralar. Sovuncaya dek sovudıḳdan ṣoñra ḳaldurup (12) eski ṣay yaġıyla ol oynaḳ yerlerini bağlayalar. Şifa (13) bulur inşāʿallāhü teʿālā ve **baʿżı ḥukemā** ṣarmısaḳ (14) yapraġını ve kepegi ve bir avuç ṭuz alup cümlesini bir çanağa (15) ḳoyup üzerine ṣu ḳoyup ḳaynadalar. Baʿdehü bir keçe parçası

[60/b]

(01) üzerine ḳoyup omuzına ve gögsine uralar.

العقر (02) **من اللبد** İḥtimāldür ki teklemetden ḥayvanıñ omuzına (03) yara idüp irinlenüp ḳan durur ve anıñ ʿilacı olmaz (04) ve bir kimse anıñ muʿālecesini itdügin görmedim ve ol (05) marażıñ adına mükettāf **لوث المنکب** yaʿnī ḥayvanıñ atı (06) çekitmeden izrāba olmazsa bu neviʿ daḫī kemük ḳırılması (07) ile berāberdür. yüʾḫaẕüʿl-vużū ḳuşlarından alup (08) yaḳup kül idüp ve yine ol ḳuşdan yaġ çıḳarup (09) ve ol kül ile ḳarışdurup vehn olan yeri ovuşdura. (10) Berī olur inşāʿallāhü teʿālā ve arḳasınıñ kemügi (11) ḳırılsa atı etil aġacı ile bağlayup ve bağladuġın paçavrayı (12) sirke ile günde iki kerre ışladup ḳaçan kim hıkka (13) bulındıḳda ılıcaḳ ṣuyıla ışladalar. Allāḥü aʿlem biʿṣ-ṣavāb.

[22] Hayvana bir şey isabet etmesi veya darbe

(14) **الباب الثانى عشر فى علاج عقر الحيول ودبرها** (15) Bu onikinci bāb ḥayvanıñ arḳasında ve yanlarında

[61/a]

(01) ve dübürinde olan yaraları beyān ider.

[23] **علاج الدير** Deyr oldur ki: (02) Ḥayvanıñ arḳasında olan eski yaradır. Ṭamarınıñ ağzında (03) ki ekli kemükden alup ateşle yaḳup muḥkem kül idüp (04) bir keten içine ṣarup ve ol yaraya başduralar ve muhkem (05) bağlayup iki üç defʿa olındıḳda ṣavması muḥaḳḳaḳdır (06) ve yaranıñ ʿilacın eyüsi yarayı yıḳadıḳdan ṣoñra biraz elkeş otı (07) saḥḳ idüp yaraya başduralar. **Diger :** Bir ḳırmuzı çanaġı (08) yaḳup ve dögüp kül idüp ve ol yaraya başdıralar (09) ve ol yaranıñ ṣavmasınıñ mücerrebātından budurki: Çam aġa (10) cından ve meşe aġacından ve kaġıddan bir miḳdār alup (11) yaḳalar ve eski böcek derisinden alup yakalar. Her (12) birisini başḳa başḳa saḥḳ idüp ve elekden geçürüp (13) baʿdehü terāzūda ṭartalar. Baʿdehü saḥḳ idüp ve elekden geçürüp (14) geçürüp baʿdehü zencardan birisiniñ aġızlıġı ḳadar ṭartup (15) ve cümlesini ḳarışdurup bir pak çanaġa ḳoyup ḥıfẓ ideler.

[61/b]

(01) Ḳaçan kim ḥayvanıñ yarası oldıḳda ol eczāları (02) ṭolduralar.

Diger asfur çiçeği ṣıḳındısından (03) bir miḳdār alup ve biraz kemügi yaḳup kül ideler ve ol (04) ve ol küli ʿaṣfuriñ ṣıḳındısıyla ḳarışdurup ol yaraya (05) bir ḳaç defʿa ḳonuldıḳda savar. **Diger** ṣarı helīleniñ çekirdeğini (06) ṭatlı nāzik ḳabuġını ve şeb-i yemānī her birisinden birer cüz alup (07) ve dögüp saḥḳ idüp ve ol yarayı pak yıḳadıḳdan (08) ṣoñra ol eczādan ṣaçalar ve eger yara mücevvef ise bir keten (09) parçasın alup ṣay yağına baturup baʿdehü ol dö (10) gülmiş eczāya baṭırdıḳdan ṣoñra ol yaranıñ içine başdıra

(11) [24] **علاج النا سور** tarşakrık didikleri ve mercimegi ve navre bu üç (12) eczāyı muḥkem saḥk idüp ince elekden geçürüp ṣoñra ṣay (13) yaġıyla yoġurup nāsurıñ içine ṭoldura.

Diger ʿilac :(14) tirmisi alup elekden eleyüp rugan ile yoġurup fitil (15) idüp ol nāsūrıñ içine ḳoyalar ve çıḳarduḳda ılıcaḳ

[23] Deyr tedavisi
[24] Fistül tedavisi

[62/a]

(01) ṣuyla yıḳayalar. Baʿdehū bir ġayrı fitil yidüp gine ḳoyalar. Bu minvāl (02) üzere üç defʿa olındıḳda şifā bulur.

علاج الدبر النافر[25](03) Yaʿnī ḥayvanıñ dübüri çafaḳ olsa bir miḳdār ḫardal toḫumı alup (04) dögüp saḥḳ itdikden soñra ol çafaḳ olan dübüri (05) ḫardal ile doldurup ḳaçankim nāṣır eti yenildikde ḳırmuzı (06) et bellü olur. Mercimegi alup un idüp ve ḳabuġını çıḳardıḳda (07) iki dirhem anzarot ol yaranıñ içine ṭoldurup (08) ve ol mercimegi üzerine ḳoyalar.

لقطع الدم و اكللحم وتخفيف القروح (09) [26]Yaʿnī bu ẕikr olınacaḳ muʿālece ḳanı keser (10) ve nāṣır eti yer yaraya kor mercimek ve kemnun ve demürcileriñ (11) küli ve süvinmedik kireç eczā berāber cümlesi bir yere ḳatup saḥḳ (12) itdikden ṣoñra ol yaraya ṭolduralar. Ḳaçan kim nāṣır (13) eti yer bişmiş ṣoġanı alup üzerine muḥkem oġup tā ki (14) merhem gibi olınca üzerine un ve ṣay yaġı ḳoyup (15) ḳarışdurup ve cümlesini bir yere ḳoyup ol yaraya yaḳı

[62/b]

(01) ḳoyalar. Ḳanı dindirir ve nāṣır etini yer ve yarayı önledir. (02) Mücerrebātdan. Bilmiş olasın. **Diger :** Ṣıġırıñ tersini tāze alasın (03) ve eger tāzesi bulunmazsa ḳurusını saḥḳ ideler. Andan (04) ṣoñra ṣay yaġıyla ḳarışdurup yara yerine ḳoyalar.

Diger : (05) Eski ruġan alup yara yerini baġlayup ve ḳaṣanı alup (06) muḥkem saḥḳ itdikden ṣoñra ol yaranıñ yerine yaḳı (07) uralar. علاج السجح [27]Sacḥ dimek tekeltiden yāḥūd dīvarlara (08) doḳunmadan yara olması dimekdür. Şam ḳaṭranından demür (09) kiçe içinde ḳaynadup ol sacḥ olan yeri ısıcaḳ (10) ḳaṭran ile süreler. Ol gice yaṭdıḳdan ṣoñra irtesi (11) gün ṣovuḳ ḳaṭran sürüp ve güneşde bir gün bağlayalar. (12) Üçünci defʿada yine ẕikr itdügimiz gibi ḳaṭranı demür (13) kiçede ḳaynadup süreler. Bi-iẕnillāh ol ʿillet olan (14) yerde ḳılları düşüp ve yine tekrār yeñi tüy biter. (15)**Müʾellifi mücerrebātındandır.** Eger yara eski olup nāṣır eti

[25] Makattaki kan ve çatlak tedavisi
[26] Yaraları hafifletme, kanı ve et yemesini(Bir tür çürüme, aşınma veya mevcut yaranın derinleşmesi gibi) kesme
[27] Sach tedavisi

[63/a]

(01) bağladı ise mercimegi alup ve nar ḳabuġını alup ve bir miḳdār (02) billur şişeden alup her cüzʾi başḳa başḳa dögüp (03) ve ince elekden geçürüp ve ol eczāyı ḳarışdurup gül yaġıyla (04) yoġurup ve yarayı muḥkem yıḳayup ve ṭuzla ṭoldurup bir sāʿat (05) geçdikden soñra yine ol yarayı yıḳayup ve taḫfīf idüp (06) ruṭūbeti ḳurutdura. Baʿdehū ol ẕikr olınan eczāları ol (07) yaraya urasın ve bunı ḳaç defʿa tecrübe etmesidir.

(08) اللحم الز زاءد في الدبر [28]Yaʿnī baʿżı ḥayvana dübüründe naṣır eti (09) olup anıñ ʿilacı bir keten bezi alup sirkeye batırup (10) baʿdehū demiʾl-aḫaveyn dimekle maʿrūf olan eczā ve anzarot (11) ve nişadır. Bu üç eczāyı alup ve dögüp elekden geçirdi (12) kden ṣoñra ol sirkede ışladuġıñ keten bezine bulaşdura (13) ve nāṣīr eti üzerine bu eczāları ḳoyup ve ol eczā (14) budur. Mazu ve vezac kemnun her birisinden birer cüz (15) alup muḥkem dögüp nāsır etiniñ üzerine ḳoyasın.

[63/b]

(01) Baʿdehū ol sirke içinde yaturdukda keten parçasını (02) yaranıñ üstüne ḳoyup bir gün bir gice yaturasın. (03) Defʿ olması mukarrerdir.

Diger ʿilac eski panbuḳdan (04) bir miḳdār alup ol yaraya ṭolduralar. Bir gün bir gice (05) oldıḳda çıḳarup ġayrısın ḳoyalar.

Diger ʿilac: Bir (06) ḫamur alup ve içine bir avuç ṭuz ḳoyup ve ol (07) ḫamurı bir tenvīr içine ḳoyup tā ṣabāḥa dek baʿdehū (08) çıḳarup dögdikden ṣoñra ince elekden eleyüp (09) ve ol yarayı muḥkem yıḳadıḳdan ṣoñra ol ḫamur (10) ile ṭolduralar.

Diger ʿilac: Dem-i aḫaveyn (11) ve etrūt ve ẕerdeçav ve nişādır eczā berāber (12) alup saḥḳ idesin. Ol yarayı yıḳadıḳdan ṣoñra (13) ṭolduralar ve eger merhem itmek dilerseñ (14) zeytiñ yaġına ṣaralar. [29]العقر يصيب في الدابه (15) Yaʿnī ḥayvan uzun seferde giderken yara ʿārıż

[64/a]

(01) olsa ʿilacı oldurki: Bir inek kemügi alup yaḳasın (02) ve demiʾl-aḫaveyn ve anı ṭuz eczā berāber alup dögüp (03) saḥḳ itdikden ṣoñra ol yaranıñ ölmiş yerine ṭoldura. (04) Saʿatince binüp yola gidesin.

Diger ʿilac : Ḥayvanıñ (05) sidigini alup ve ateş üstüne ḳaynadup ve ateş üstüne (06) iki naṭrun ve yumurṭa ṣarusı ve biber ḳaynatdurasın. (07) Baʿdehū ateşden indürüp

[28] Hayvanın makadındaki et fazlalığı
[29] Binek hayvanda oluşan akr(akr yarası)

biber panbuḳı içine baturup (08) ol yaraya ṭolduralar ve daḫī ẕikr olınan eczādan (09) bir miḳdār alup ve üzerine bir miḳdār bal ḳoyup ḳarışdura. (10) Ṣoñra ol yarayı yaḳı uralar ve ḥayvanıñ eyerden (11) yara olmasıcün muʿālecesi budur ki: İncir yapraġı ve nar (12) çiçegi ve kemnun ve mercimek ve mazu ḳabuġı ve ḥabbi (13) ʾr-reşād ve panbuḳ toḫumı ẕikr olınan eczāları (14) alup saḥḳ itdükden ṣoñra ol yaraya urasın. (15) Nāfiʿ dir bi-iẕnillāhi teʿālā ve kereme ve luṭfa

[64/b]

(01) ما يعثر الدواب فى ظهورها من الدبر والعدد [30] (02) yaʿnī ḥayvanıñ arḳasında olan şiş ʿilacı beyanındadır. (03) Benc otı kökinden bir miḳdār alup ve dögüp saḥḳ olındıḳdan (04) ṣoñra ruġan sāde ile yoġurup ol şişiñ üzerine (05) ḳodıḳda bi-iẕnillāhi teʿālā defʿ olur.

Diger ʿilac : Siyāh (06) ṣamandan bir miḳdār alup bir gün bir gice ṣuyıñ içine (07) yaturdıkdan ṣoñra ol şişiñ üzerine ḳoyasın. (08) Üc gün mürūrından ṣoñra ḳaldurasın. Ol şiş (09) deşildi ise ve içinde ölmiş yaʿnī nāṣır eti ḳaldı (10) ise ʿilacı budur ki: Anzarot ve mercimek ve nar ḳabuġı (11) kemnun eczā berāber başḳa başḳa dögdikden ṣoñra (12) bir yere ḳatup ol yaranıñ üzerine ḳoyalar nāṣır eti (13) yiyüp ögülünce لتخليل الورم [31] yaʿnī şişi ṭaġıtmak (14) içün ʿilacı budur ki: Ḫāṣ undan bir miḳdār ḳaṣanı (15) ve çam ṣaḳızı ve zefitden eczā berāber alup üzerine

[65/a]

(01) üzerlerine ṣu ḳoyup ḳaynadalar. Üzerine bir yumurṭa (02) yāḫūd üç yumurṭanıñ ṣarusı ḳoyup ol şiş (03) üstüne uralar.

Diger ʿilacı budur ki : siñirli yapraḳ (04) kökinden bir miḳdār ve ebū cehil ḳarbuzı berāber başḳa dögüp (05) ve ṭoñuz yaġından ve ṣay yaġından birer miḳdār alup (06) cümlesini bir yere ḳatup yaḳı urasın.

Diger : Gögercin (07) tersinden ve baḳam aġacı ve naṭrūn ve mum yaġından (08) ẕikr olınan eczāyı saḥḳ idüp mum yaġıyla ve sirke (09) ile ḥal idesin. Baʿdehū ol şişiñ üstine yaḳı (10) uralar.

Diger ʿilac: İnek yaġından ve keçi yaġından (11) otuzaltı dirhem ve bir miḳdār ṭuz ve bir miḳdār sirke (12) cümlesini ḳaynadup ve eczālarıiçine ḳatup ol (13) şişi olan yara urasın ve bu eczālar ḳomazdan (14) evvel ol şişi bir ḥoş ovuşdurasın. Eger bu (15) ẕikr olınan şişler durmadan ve ʿilacı terk olındıġından

[30] Hayvanın arkasında ve sırtında olan şiş
[31] Tümörün/Urun incelenmesi veya boşaltılması

[65/b]

(01) kemüklenüp ḳalursa, ʿilacı olmaz ve eger ol kemügi eskimezden (02) ve gemlemeden evvel muʿālece ile olunur. Şifā bulması mukarrerdir. (03) الورم فى البطن [32]Yaʿnī ḥayvanıñ ḳarnında ḥāṣıl olan şiş (04) muʿālecesi budur ki: Bir parça alup ısıcaḳ ṣu ile yoġurup (05) tā ki merhem gibi olınca baʿdehū bir bez içine ḳoyasın. Mezbur (06) şişiñ üstüne ḳoyasın.

Diger purasayı alup (07) ṭuzla dögüp ol şişiñ üzerine uralar. İki, üç (08) gice ḳoyalar. Ol şiş açılur. Yara oldıḳda incir ḳabuġı (09) ḳurusını dögüp üzerine ekeler.

Diger ʿilac: (10) Maḥleb toḫumı ve siñirli yapraḳ ve sirke cümlesini dögüp (11) sirke ile ḥal idüp üzerine uralar.

Diger: (12) Ḥayvanıñ arḳasında olan yaranıñ ʿilacı budur ki: (13) Gemilerden ḳopmış zift ve rāsiḫ ve ḳafraʾl-yehūdı ve mum (14) ve debaḳ her birisinden birer baṭmān ve ḳāṣanıdan yarım (15) batman ve günlükden dört nevki ve cādir uşaġından

[66/a]

(01) ṭoḳuz nevki ve çavşırdan iki nevki ateş üstüne eridüp, (02) eksildikçe bu ẕikr olınan şey böbrek yaġından içüresin. (03) Soñra ol yaranıñ üstüne ḳoyalar.

Diger: Ḳafruʿl-yehūd (04) dimekle maʿrūf olan ve şay yemini ve bu kök yaġından (05) her birisinden yarım batman ve mertekden üç vakıyye ḳāsanıdan, (06) bir vaḳıyye başaliʾl-ʿanṣal ve çavşīden birer batman (07) ve zeyt yaġından yarım batman cümlesini bişürüp ol yara (08) nıñ üstüne ḳoyalar ve eger ḥayvan yolda giderken (09) bir yara ʿārıż olup kefret bulunmaz ise çamur (10) daki olan ḳurddan alup ve dögüp ol (11) yaranıñ üstüne ḳoyasın ve nāṣır etini yemek içün (12) gübreyi alup dögüp ol etiñ üstüne ḳoya.

(13) دو اياكل الحم الزايد والغدد والحم المنفن (14) Yaʿnī bu ʿilac şişi ve nāṣır eti ve ḳoḳmış etleri (15) eyü ider. Anzarot ṭuz ve nūşādır ve ḳırmuzı

[66/b]

(01) zāc ve ḳalḳanduşāb yemini ve ṭalaḳ ve ḳalḳaṭar ve zirnīḫ (02) ṣarı ve ḳırmuzı cümle ẕikr olınan eczā berāber alalar (03) ve saḥḳ itdikden ṣoñra bir çömlek içine ḳoyup ve ol (04) çömlegi çamur ile ṣıvayup ateşe ḳoyup bir gice (05) yandıḳdan ṣoñra çıḳarup

[32] Karındaki tümör/ur

yaralarıñ üstüne ḳoya. (06) **Diger** ʿilac: Zac ve kemnun-ı girmānı ikisini alup saḥḳ (07) eyledikden ṣoñra bal içinde bulaşmış keten parçasını (08) üzerine ṣaçup ol yaranıñ üstüne ḳoyalar (09) ve **sirāce** içün ḳabuġından ṣoyulmış panbuḳ toḫumı (10) alup dögdikden ṣoñra ol sirāce olan yeri (11) şarābdan bozma sirke ile yıḳayup panbuḳ toḫumı (12) üzerine ekeler. Sirāce ḳurıdıḳdan ṣoñra bir daḫī (13) yıḳayup ekesin. Üç dört defʿada defʿ olur. (14)

Diger: Zirnīḫ iki nevʿi kalı ve akakaya süvinmedik (15) kirec her birisinden ellişer dirhem şarāb ile

[67/a]

(01) yoġurup ve güneşde ḳurıtdıḳdan ṣoñra saḥḳ idüp ol yaranıñ (02) üstüne ḳoyalar. İrtesi gün yıḳayup yine tekrār ekesin. (03) Üç dört defʿa inşāallāh nāfiʿdir.

Diger : Zirnīḫ ادوىه زكر (04) سهل الوجود تصحب في السفر yaʿnī bu ẕikr olınacaḳ (05) edviye yola ṭaşınmaġa ve her vaḳit her zamān bulunması ḳolaydır.(06) Ṣıfatı budur.Balçıḳ soġulcanı bir miḳdār alup ḳurutduralar. (07) Ḥıfẓ idüp maḥallī oldıḳda ḥayvanıñ yarasını ṭolduralar.

(08) **Diger :** Ziravend cerḥ döküp saḥḳ itdükden ṣoñra (09) bal ile ḳarışdurup yaraya ṭolduralar.

Diger : Başḳa aġa (10) cınıñ ḳabuġını alup ḳuruddıḳdan ṣoñra muḥkem saḥḳ idüp ol (11) yaraya ṭolduralar ve eger ḥayvana şiş ʿārıż olursa (12) semüz otdan ḳımulya otından alup sirke ile dögüp (13) ol şişiñ üstüne uralar.

لقطع الدم الساءل (14) Yaʿnī ḳan aḳmasını keser. ʿİlacıñ beyanındadır. İspidāc (15) alup erimiş zift içine ḳatup ateşiñ içinde yakasın

[67/b]

(01) ve külini alup saḥḳ ideler. Ol ḳan yere ḳoyalar.

Diger : Zirnīḫ (02) ve süvinmedik kirec ve ḳalḳaṭan ve ḳaldis ẕikr olınan eczā berāber (03) dögüp saḥḳ olındıḳdan ṣoñra ṣaḳlayup maḥallinde istiʿmāl (04) olına.

Diger : Gösine otıñ toḫumından bir miḳdār un alup (05) ṣuyıla yoġurup ekmek gibi yapup fırunda bişürüp baʾdehū arpayı (06) alup dögüp ol itmekle tekrār saḥḳ idüp maḥallinde (07) istiʿmāl ideler.

في علاج الدبر الذي في دبر الحيوان [33](08) Yaʿnī ḥayvanıñ dübürinde ḳurdı olanıñ muʿālecesi beyān olunur (09) ve süvinmedik kirec ve ḳalḳaṭan her birisinden birer cüz

[33] "Hayvanın makadındaki şeylerin (kurt, parazit vs.) tedavisi"

alup (10) saḥḳ idüp ve purasa yapraġı ṣuyıla ḳaynadup ol eczāyı (11) ḳatup ḥayvanıñ dübürine ḳoyasın ve daḫī şeftālū yapraġını (12) dübürine ḳoyasın ve kündes ve büber dögüp ḳatdıkdan (13) ṣoñra ḥayvanıñ dübürine ḳoyasın ve daḫī ekşinar ḳurısını (14) şarāb içine ḳoyup ışladasın. Ṣoñra dögüp (15) ṣuyıla ḳaynadasın. baʾdehū süzüp içine şāb

[68/a]

(01) ve kendir ḳoyup tekrār bişüreler. Maḥallinde istiʿmāl ideler. Cümle (02) yaraya nāfiʿdür inşāʾallāhü teʿālā.

الباب الثالث عشر (03) فی یعتریها فی جوابها و مزاکرها Yaʿnī on üçünci (04) bāb ḥayvanıñ ḳarnında ve ẕekerinde ve ḥayalarında peydā olan emrā (05) żıñ muʿālecesi budur ki: Miyāñ kökini ve kesiren ziravend (06) suyını ve harbak ebyaż ve çömlegiñ ḳırıḳı her birisinden ellişer (07) dirhem dögüp ve ruġan sāde ḳatup ḥayvanı üç (08) gün ṣudan ve yemden menʿ itdikden ṣoñra bu eczāları (09) üç bölük idüp her gün bir bölügini içüreler ve başını (10) bir sāʿat miḳdārı yuḳaru ḳaldurup ṭutasın. Şifā (11) muḳarrerdir ve **eger** ḥayvanıñ gögsinde ışıḳlıḳ var ise (12) yāḫūd yemden kesilür ise yāḫūd sidigi tersi ṭutulursa (13) ʿilacı budur ki : Siyāh helīleden beş miṣḳāl ve hind ṭuzı (14) iki dirhem kâfur, iki dirhem kemnun ve haliyyet her birisinden (15) bir dirhem cümlesini saḥḳ idüp ve bir miḳdār mum ḳatup

[68/b]

(01) ol ḥayvana içüreler.

علاج الخمیر[34] Yaʿnī işekliḳ marażı ve sidik (02) ve ters ṣuhūletile çıḳmamasını ve bunuñ muḳaddemātı ʿalāmeti budur ki : (03) Ḥayvanıñ yatup ḳalḳması çoḳ olur. ʿİlacı budur ki: Dört (04) batman ṭoñuz yaġı ṭatlı ṣu alup iki batman eski şarāb ile (05) ve bir batman ṭoñuz yaġı ḳarışdıralar ve bir dirhem ḥaliyyet, bir (06) miḳdār un ile ḳarışdurup ve ol ẕikr olınan ṣuyıla (07) ve ṭoñuz yaġı ile ḫalṭ olunup ḥayvana ḥukne çekeler. (08) Baʿdehū tāze kişīḫden bir miḳdār alup dögüp ṣuyından (09) bir buçuḳ batman süzdürüp ve ol eczādan bir miḳdār (10) ḳoyup ḥayvana içüreler ve yemeden tā sovıncaya dek kesesin.

(11) و من خصر البول Yaʿnī sidigi ṭutulsa bir adam elini (12) yaġlayup ol ḥayvanıñ dübürine idḫāl ideler. Bi-iẕnillāhi (13) teʿālā bevli munḥil olur ve eger ḳışraḳ ise fercine elini (14) ṣoḳa. لقطع البول Yaʿnī sidigi ṭutulsa sidigini (15) ṭutmaḳ içün ʿilac budur ki: Nemmām ṣuyından ve eski şarābdan

[34] Hayvanın idrar ve dışkı yapamaması halinin tedavisi

[69/a]

(01) her birinden üçer batman bir çömlege ḳoyup ve buluṭ her birinden (02) ve büber bir cüz her birisini başḳa başḳa dögüp ve ol (03) nemmām ṣuyına ḳarışdurup ḥayvana içüreler.

Yaʿnī ḥayvanıñ mizācına sevdā[35] ġālib olsa (05) ʿilacı مرة سودا (04) و اذا هاج بها budur ki: Güherbān ṣülüṣ dirhem nūşdārūdan (06) dört dirhem bunları dögüp elekden geçürdikden ṣoñra (07) üç batman miḳdārı nā-bālig ṣıbyānıñ bevlinden ẕikr olınan (08) eczāya ḳarışdurup ḥayvana içüreler ve eger sevdānıñ (09) sebebi bilinmez ise ve ḥayvan dāʾimā mehzūl ve zebūn olub (10) bilinmez ki ḫastalıgı nedendir? Buġday arpa yerine vireler. Lāḳin (11) bir şarṭıla ki: Virmezden evvel şarāb ile ışladuralar ve ʿale (12) ʾttevālī on dört gün yedüreler. Marażı ne idügin (13) belli olur yāḫūd yeminde ṣülüṣi ḳadar dārū yāḫūd ḳurṭ(14) ẕikr olınan buġdaya ḳarışdurup yedüreler. Yāḫūd (15) dārūnuñ ḥāṣılını yedüresin, yāḫūd ṣāy yaġı iki

[69/b]

(01) batman miḳdārı dögülmiş ḫardaldan otuzaltı dirhem (02) ile ḳarışdurup ḥayvana içüreler ve eger kim ḥayvanıñ (03) marażı ḳarnındaki olan ṣoġulcandan ise buluṭ (04) aġacıñ külinden bir miḳdār ṣuya ḳarışdurup ve ḥayvanı (05) iḥtiḳān ideler ol saʿat ḳarnındaki soġulcan tersi (06) ile meʿan çıḳar ve eger ḥayvanıñ marażı yelden ise miyān (07) kökini alup dögüp zeytiñ yaġıyla ḳarışdurup (08) içüreler.

Yaʿnī ḥayvanıñ ẕekeri intişār oldıḳda (09) اذا ادلى الفرس زكره و لم يرجع الى المحله[36] girü yerine (10) dönmez ise ḥayvanı yoḳuş yere çıkaralar. Yāḫūd yaṭurub (11) ayaġı yuḳaru ḳaldurub iki batman zifti bir miḳdār (12) ṭoñuz yaġı ve bir miḳdār ṣay yaġı ve bir miḳdār naṭrun (13) ḳarışdurup ẕekerini oġalar. Baʿdehū ṣovuḳ ṣu içine (14) ṭuz ḳoyup ve hayvanıñ ẕekerini anuñla yıkayasın. (15) Bir ḳaç defʿa itdükden girü rucūʿ ideler.

Yaʿnī الخصى[37]

[70/a]

(01)ḥayvanı yargir ilmek marażından ḫalāṣ itmekçün (02) yāḫūd ṭaşaḳları büyük oldıġıçün zīrā yargir itmek (03) bu marażlardan nāfiʿdür ve hem ḥayvanıñ ṭırnaġı ḳalın ider. (04) Anıñ ışlāḥ evḳātı bahār eyyāmında ve yāḫūd ḳış güninde ve ḳazuri (05) ḥāletinde yazda daḫī olur. واللاه اعلم بالصواب

---

[35] Sevda, siyahlık demektir. (Canlıların ana unsurlarından biri olarak kabul edilir. Hastalıklara ve huya etkisi vardır.)
[36] Hayvanın cinsel organı uyanıp tekrar yerine dönmez ise
[37] Hadım

(06) الباب الخامس عشر فيما يعتريها في ركبها (07) Yaʿnī ḥayvanıñ diz kemüginden ve ḳollarından nāzile sebebi (08) ile bir şiş peydā olur et bağlayup ve irin bağlayup (09) madde ḳabīḥ olursa, ʿilacı budur ki: Ḥurmal otu ve ṣa (10) rmışaḳ yaprağı, ikisini bir ḫoşça bişürüp puḫta (11)olınca, baʿdehū ol ḥayvanıñ dizlerini üstüne ḳoyup (12) bağlayalar. Bir gün bir gice terk itdikden ṣoñra çözeler (13) ve öküziñ kemügi iliginden bir miḳdār alup üzerine (14) bağlayalar. Bir gice terk idüp irtesi güni ḥurmul ile (15) ḳarışılmış ṣuyıla yıkayalar. Baʿdehū ol ḥayvanı aḳar ırmaġa

[70/b]

(01) götürüp aḳındıya ḳarşu durdurasın. Böyle (02) idince şişi defʿ olunur inşāʾallāhü teʿālā.

(03) الباب السادس عشر وامراض الساق والعصب (04) Yaʿnī bu onaltıncı bāb ḥayvanıñ baldurında ve siñirlerinde (05) ʿārıż olan emrāżları beyān ider. ʿAlāmeti budur ki : (06) Ḥayvanıñ baldırında ziyāde kemük peydā olur. Ol kemüge (07) ʿarab luġatda ḳaran dirler ve ḥayvan andan aḳsar ve bunıñ (08) fenāsı ḥayvanıñ dizlerinde peydā olandır. Yāḫūd ṭırnaḳlarında (09) peydā olandır yāḫūd ṭobuḳlarında ḥāṣıl olandır ve yine (10) emrāżından meşīş didikleri ve bu bir şişdür ki siñirlerde (11) ve yāḫūd ṭopuḳlarda peydā olur. İbtidāsında ṣarı (12) ṣu olur. Baʿdehū ḳan olur. Baʿdehū bağlanup kemük olur (13) ve baʿżısı da muʿālecesiz ẕahib olur. Lākin ṭabandaki (14) ḥādiṯ olanıñ ʿilacı kabildir. Ammā siñirlerde olan (15) güçdir ve bu maraż baʿżı evḳātda ḥayvanıñ baldırına

[71/a]

(01)urmada yāḫūd bir ṭaş ṭoḳunmadan ḥāṣıl olur. ʿİlacı (02) budur ki : Ḥayvanı taʿbdan ve ḳoşmadan ḥālī itmeyesin ve yorġun (03) oldıḳda sirke ve ṭuzı ḳaynadup sıcaḳ iken yıkayalar. (04) Tā ki onbeş gün geçe. Baʿdehū eski ṣay yaġıyla yağlaya. (05) Dāʾimā her gün gezdireler ve eger eski yaġ ile bir miḳdār ḳuyruḳ (06) yaġını ve öküzleriñ iligi ḳatresiñ daḫī aʿlā olur ve eger (07) ve eger bu ʿilacla gitmez ise, ol marażıñ yerlerinde ḳan alalar. (08) Baʿdehū mum yaġı ve don yaġı ḳarışdurup yağlayasın. (09) Bu minvāl üzre onbeş gün ideler. Baʿdehū ḥurma ile (10) ḳuyruḳ yaġını döğüp, merhem idüp, üç gün üç gice (11) ol yeriñ üstüne bağlayup ḳoyasın. Baʿdehū ol şişik (12) yerleri dağlayup, ucu ile yakasın. Yaḳdıḳdan ṣoñra ṣu (13) içine ṭuz ḳoyup üç gün her gün anıñla yıkayalar. Baʿdehū (14) dögülmiş ṭuzı zeytiñ yaġına ḳoyup ol dağlanan yere (15) urasın ve yedi gün gezdüresin. Baʿdehū zift ve ṣay yaġı

[71/b]

(01) ve ṭoñuz yaġı ve tuz başḳ başḳa dögüp merhem idüp (02) ol yerlere tüy ile süresin. Ḳaçankim dağlı olan ḳoyduḳda (03) ṣovuḳ ṣu ile yıḳayub baʿdehū ısıcaḳ ṣuyıla yıḳayub ve şarāb (04) ile zeytiñ yaġını ḳarışdurub ve içine gürsine otı ḳa (05) tub uralar. İki günden ṣoñra ṣuyıla yıḳadıḳdan ṣoñra gine (06) urasın. Elbetde dağlı yerlerde ḳıl biter ve ol marażlara mübtelā (07) olan ḥayvanıñ ṣūreti budurواللاه اعلم بالصواب

(08) [38]وقد يكون القرن مما يقرح لا يؤمن ضرره ve ḳarında bir nevi (09) vardur ki dāʾimā açılur ve maddesini işler ve bunuñ ʿilacı (10) gücüdür ve daḫī bir nevi vardur ki bindügi yerde kemükden (11) geçürüb kemük iligine yetişür bu ḥadde yetişdikde ol (12) ḥayvanda intifāʿ ḳalmaz. Evlāsı budur ki , daḫī kemükde nüfūz (13) itmezden evvel dağlarıñ ucıyla dağlanmasını yetişdüreler. (14) Zīrā dağıñ żararı ḳıl bitürmemekden ve ḳıl bitmemesi ḥayvanı (15) saḳaṭ itmeden yegdir ve eger daġ ile daḫī gitmez ise

[72/a]

(01)yarayı ziyāde olub eritmez ve ol ḥayvana żarar işābet (02) itmez ve eger kim artarsa yine dağla dağlayasın ve yerini bal (03) ile süreler ve ṣaḳınup ḥayvan ol dağlı olan yerleri (04) dīvāra sürmeye.

Diger ʿilac : Nercis ṣoġanı iki yarub (05) ẕikr eyledügimiz muʿālece gibi ʿilac olına. **Diger** ʿilac : Süvinmemiş (06) kirec ve don yaġı ikisini dögüp merhem gibi idüb ol (07) yerlere uralar.

فى ارساغها و مشاعرها والحم الزاءد في القواءم والقروح (08) الباب السابع عشر فيما يعترى الدوابه

(09) Yaʿnī ḥayvanıñ ṭopuḳlarında ve ṭırnaḳlarında avuçlarında ve baldırlarında (10) ziyāde olan et ve eski yarayı beyān ider. **Siğil** peydā (11) olsa anı şeker ile dağlasa ẕāhib olur.

داحس [39]Yaʿnī(12) ṭırnaḳlarıñ aġrısıçün öküz baldırındaki ilikden yarım (13)batman ve ol ḳadar ruġan sāde şol ḳadar eski ola ki (14) eskiliginden siyāhlanmış ola ve onsekiz bora ermeni ve iki (15) dirhem zerāriḥ ve bir miḳdār ṭuz ve yarım batman neft ve yarım batman

[72/b]

(01) batman ḳatran ve yarım batman keten toḫumı ve arılarıñ ḳovanlarından (02) yarım batman ve üç dirhem nuşādır ve oniki dirhem (03) kendis ve bir dirhem zirnīḫ cümlesini dögüp ince elekden (04) eleyüb cümlesini ateş üstüne ḳoyub merhem idesin. (05) Baʿdehū indürüb el ḳabūl idince andan ṣoñra ol marīż (06) olan ṭırnaḳlarıñ üstüne

[38] Bazen hayvanın boynuzunda bir zarar olabilir ve Allah bilir ya doğrusu şudur.
[39] Dolama

melhem gibi uralar ve eger ṭırnaḳlardan (07) irin aḳarsa yāḫūd yubusetden yarıḳ peydā olursa (08) bundan aḳdem ayaḳlar muʿālecesinde ẕīkr eylemişizdir. Naẓar olına.

(09) قروح القوائم[40] Ḥayvanıñ baldırlarında peydā olan ḳurūḥıñ (10) beyanındadır. ʿAlāmeti budur ki: Tüyleri dökülür. Muʿālecesi (11) oldur ki: İbtidā ol tüyler dökülen yerleri dağlayasın. (12) Baʿdehū etrūt ve zaġar ve zāc her birisinden ikişer (13) astar alup, dögüp şırlaġan ile ḥal idüb merhem (14) gibi olınca ve ince siyāh ṭuz ḳatub ol daġlı olan (15) yere urasın.

الرهزه و علاجها[41] Rahża dinildi ki :

[73/a]

(01) Pārisī luġatinde ḥayvanıñ ayaḳlarına ṣu peydā olması dimekdür. ʿAlāmeti (02) oldur ki: Et ile ṭırnaḳ mā beyninde peydā olup açılur ve içinden (03) irin ve ḳan aḳar. Anıñ ʿilacı keskīn sirke ile her bar yıḳamaḳdır.

(04) الباب الثامن عشر فيما يعتريها فى حوافرها من النمله (05) Yaʿnī on sekizinci bāb ṭırnaḳlarında olan nemle marażı beyanındadır. (06) ʿAlāmeti budur ki: Ṭırnaḳlar yaralanur ve ṣulı yere baṣar. Ekṣerī (07) ḳış güninde olur. ʿİlacı budur ki :Bez renc ṣarusından (08) ve ḳırmuzısından ve süvinmedik kirec ve siyāh kül cümlesini (09) yoġurub ṭırnaḳı sıvayalar. و اما النتوف ʿAlāmeti oldur ki : (10) Ṭabanlarında yumrı olur. ʿİlacı oldur ki: Nemeleniñ muʿālecesi : (11) Miṣilli miʿālece ideler ve eger anıñla gitmeyüb daḫī beter şişüb (12) ḳan iner ise, merdasih ve ʿatrūt berāber ola ve beyāz mum (13) gül yagıyla ateş üstünde ḳaynadub ve iki eczā ki ẕikir (14) olınmış merdasih ile ve ʿatrūt dögüp gül yaġıyla (15) ḳarışdurub. Tā ki ṣaḳız gibi olınca ol marażıñ üstüne

[73/b]

(01) birḳaç defʿa urasın. Zāʾil olur. Yerinde eṣer ḳalmaya (02) ve amma nifāḥıñ ʿalāmeti: Siñirleriñ arasında bir şiş peydā (03) olur. Ol ḳadar ẓāhir olmaz ve ġāhīce ġāʾib olur. (04) Gider. Bunuñ maḥalli ayaḳlarıñ damarlarında şiş şeklinde bir intifāḫ (05) ẓāhir ve peydā olur ve amma milḥuñ ʿalāmeti oldur ki: Ṭabaḳlarıñ (06) başında olur ve andan ḥayvan aḳsar ve anıñ ʿilacı (07) olmaz. İllā bu ʿilacıla evvelā ustura ile yırtub baʿdehū (08) zerārīḥ ile ḳaṭran ḳarışdurub üzerine uralar. (09) Ẕāhib olur. Eger ẕāḥib olmazsa, anıñ ʿilacı (10) dağlamaḳdır ve dağladıḳdan ṣoñra dağıñ üstüne (11) bal uralar ve bir daḫī dağlayalar. İki dağıñ üzerine (12) zeyt ile ḳarışılmış tuz ḳoyalar. Bir daḫī dağlayalar. (13) Üçinci dağıñ üzerine ṣarımsaḳ ve zift ve ṭoñuz (14) yağı ve ruġan ṣāde ve tuz ve zeytiñ yağı ile (15) cümlesini eczā berāber alub dögüb bir ḥoşça ḳar

[40] Baldır yaraları
[41] Su sızması ve tedavisi

[74/a]

(01) ḳarışdurub ve gürsine otından bir miḳdār alub mecmūʿı (02) ḳarışdurub üzerine uralar. İki günden ṣoñra yıḳayub (03) yine uralar. Tā ki ol dağlanan yere ḳıl bitirince ve nefḥanıñ (04) marażı yemek çoḳluġından olub ve ʿilacı yemini az az vire (05) ve şiş olan yeri cibre ile her gün silesin ve eger arpa (06) yerine ışlanmış noḫudı ḳorsın. Daḫī aʿlā olur ve eger (07) ẕikr itdügimiz ʿilac ile şiş gitmezse neşter ile açub (08) içindeki ṣarı ṣulardan ayıtlanur ve üzerine vaṣf (09) itdügimiz ʿilac ile olına .

الباب العشرون فى امراض (10)العصب والرمان Yaʿnī yigirminci bāb ḥayvanıñ sinirinde (11) ve ṭopuḳları başında peydā olan emrāżı beyān ider.

(12) [42]علاج البرنشام Bunuñ maʿnāsı: Ḥayvanıñ ṭabaḳlarında şiş (13) peydā olan adına parsī dilince bādişināmdirler. ʿİlacı (14) budur ki: Siñirli yapraġı kökini dögüb saḥḳ idüb ṣoñra (15) ṭoñuz yaġı ile ḳarışdıralar ve bir paçavra üzerine yaya

[74/b]

(01) ve anıñ üstüne bağlayalar. Baʿde ebū cehil ḳarpuzı bütün köki ile (02) alub bişüreler ve marażıñ üzerine uralar.

و اسخاي الغضب (03) Yaʿnī sinirleriñ küsmesi. Aḳaḳıya ve esrās yaʿnī çeris ve mefāṣ (04) ve ḫāliṣ çamur her birisinden ikişer dirhem cümlesini dögüb (05) saḥḳ itdükden ṣoñra keskin sirke ile yoġurub merhem idüb (06) sinirleriñ üzerine uralar. واللاه سبحانه اعلم[43] بالصواب

(07) الباب الحادئ والعشرون فيما يعتربها في ارساغ الرجلين (08) Yaʿnī yigirmibirinci bāb kösetek yerlerinde peydā olan emrāżıñ (09) beyanındadır.

[44]مرض الشقه Bu maraż ḥayvanıñ ayaḳlarında yarıḳ (10) olur ve sebebi nalband ḥayvanı ʿilac itdügi vaḳitde (11) cefā itdügindendir ve ʿilacı binmeden tevḳīr ideler (12) ve ḳurı yere bağlayub ve dāʾimā benefşe yaġıyla yağlayalar. (13) Yāḫūd ġayrı yaġıyla yağlayalar.

[45]السرطان Bu maraż bir (14) şiş peydā olur. Ḳılları döker ve iḫtimāl olur. Ṭırnaḳları (15) döküp ḥayvanıñ ḥareketi żaʿīf ider. ʿİlacı oldur ki:

[75/a]

(01) Ustura ile yarub ve ḳaṭran ile evvelki ẕikr eyledügimiz muʿālece (02) ile ʿilac olunur.

---

[42] Bernişam hastalığının tedavisi
[43] Muhakkak ki noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah doğrusunu en iyi bilir
[44] Yarık hastalığı
[45] Kanser

Yaʿnī yigirmi ikinci (03) الباب الثانئ والعشرون فئ علاج ما ويعتريها من خلع وكسر عظئم bāb ḥayvanıñ (04) kemügiñ ḳırması ve ḳopması beyān ider. Ḫayvanıñ bir yere düşse (05) bir yeri ḳırılmasa yāḫūd ḳopmasa ancaḳ çınansa ol saʿat (06) ḥaltiyetiden bir fındıḳ ḳadar ve keskin şarāba yāḫūd sirke yāḫūd (07) bellüt yāḫūd ekşi nar şıḳındısından bu ẕikr eyledügimiz (08) eşyāyı ṣuyıla ışladub burnına dökeler ve eger ḥareketden (09) ḳalursa ve ishāla uġrar ise aña selāmet olmaz.

(10) والفتق Fıtıḳıñ maʿnāsı ḥayvan birbiri ile cengleşdügi (11) zamān birbirini teperler. Ol tepmeden baġırsaḳları ṭaşaġa iner (12) ve bunīn ʿalāmeti ḥayvanıñ ḥareketi ḳalmaz ve ḳalḳub gezmekden (13) ḳalur ve aña ʿilac olmaz ve mümkin değildir. Zīrā beḳāsı (14) ya bir gün ya iki gündir. واما علاج الكسروالخلع Yaʿnī ḥayva (15) nıñ kemügi ḳırılsa yāḫūd ḳopsa anı aġac ile ṣarsalar

[75/b]

(01) muʿālece itseler benī ādem keseri gibi.

Bu yigirmiücünci bāb ḥayvanıñ ʿārıż فيما يعتريها من الحمى (02) الباب الثالث والعشرون (03) olan ḥummānıñ beyanındadır. Bilmiş olkim ḳaçankim ḥayvanıñ (04) nefesi mütevātir olub ve burnı açıḳdır ve alt dudaġı (05) şişik olur. Sütlügi dar ve gevdesi ısıcaḳ (06) olur ve dili ḳurı olub yem yemede kesilür. Böyle (07) olduġı vaḳitde ʿilacı oldur ki : Evvelā on batman ṣuyıñ (08) içine ayıtlanmış bir bucuḳ batman üzüm ve iki baġ şahtere ve ḫıyār (09) bazrīh ve lasḳara her birisinden birer ḳabża ve girubarın ve ʿineb (10) ṣaʿleb her birisinden birer ṭutam cümlesini ḥalaṭ idüb (11) ateş üstüne ḳaynadub bir batman ḳalınca ateşden indürüb (12) şıḳub ve ol ṣudan ḥayvanıñ burnına dökesin. (13) İnşāʾallāhü teʿālā bu muʿālece ile defʿ olmasına (14) şübhe yoḳdur الا لعلم عنداللاه تعالى[46] (15) ve bunıñ ṣūreti ṣaḥīfeniñ ḳarşısında gibidir.

[76/a]

(01)الباب الرابع والعشرون في الحكمة والجرب والبرص (02) Yaʿnī yigirmidördinci bāb keçiki içün ve baraṣ ve cerb (03) içün ʿilacı beyān ider. ʿİlacı budur ki: Evvelā ḥayvanı (04) bir gün ve bir gice ṣusız alıḳoyub ve yalñız arpa ṣamanı (05) yedüre. Baʿdehū şırlaġan yaġını bir çanaġa ḳoyub ve üzerine (06) ṣū ḳoyub baʿdehū ḥayvanıñ burnını şırlaġanla süre. Tā ki (07) ḳoḳusın almaya. Baʿdehū ol yaġlı olan ṣuyı ḳarışdurub

[46] İlim ancak Allah katındadır

[76/b]

(01) içüreler. Ammā ḥayvan yaturken ṣaḳın içürme. Zīrā muḥāṭaradır (02) ve hem żarardır ve eger ḥayvan içmekden imtinaʿ iderse (03) zor ile aġzına dökeler. Ḳaçan kim ol ṣuyı içürdikden (04)ṣoñra sāde ṣu ʿaḳınca ḥayvana içüreler. Zīrā ol ṣū yaġıyla (05) iḫtilāṭ oldıḳda cümle damarlarına sirāyet ider, yayılur (06) ve arpa yedürmeyüb otluḳ yedüreler ve eger otluḳ bulınmazsa (07) aşmanıñ yapraġını yedüreler yāḫūd hindebā otluġı yedüreler. (08) Böyle itdükde ḥayvan bir ṣancıya uğrar. Baʿdehū ishaliñ (09) ḥareketi gelüb anıñla defʿ ider.

(10)الباب الخامس والعشرون فيما يعتريها من المرة وهجانها والجنون والمخالطة (11) Yaʿnī yigirmibeşinci bāb ṣafra ve sevdā ḥayvana ʿārıż (12) olduġınıñ beyanındadır. ʿAlāmeti budur ki: Dāʾimā (13) ḥayvanıñ gözleri donuk olur ve başını her bār (14) ḥareket ider. ʿİlacı budur ki: Ḳıṣṣaʾl-ḥımār ve naṭrūn (15) alub yedüreler ve bunlardan yine arpaya ḳarışdurub

[77/a]

(01) ve yedüreler ve ḳaplanbaġa ḳarnından ve ḥalītetden ve keskin (02) sirkeden cümlesini ḳarışdurub gevdesini ovuşdura .

(03) من طول السفر والركض اولحر والبرد (04) الباب السادس والعشرون في الدابة التي ينقب (05)ا والتي اكلت عشبا قاتلا[47] ʿİlacı oldur ki: Purasa ṣıḳındusından(06) üç miṣḳāl ve keskin sirkeden iki batman bir yere ḳa (07) rışdurub üc gün içüreler. Cümle meẕkūr şeylere (08)nāfiʿ dür.

ان شاالله تعالي اعلم بالصواب[48]

(09) الباب التاسع والعشرون في لزع الحيات والعقاب (10) والزنابير Yaʿnī yigirmi ṭoḳuzıncı bāb ʿaḳreb ve yılan (11) ve arı ṣoḳması beyanındadır. ʿAlāmeti budur ki : (12) Tüyleri dökülür ve gözleri ve dudaḳları şişer. (13) ʿİlacı budur ki : Beyāż büberden otuz ḥabbe dögüb (14) saḫḳ idüb ve eski şarāb ile ḳarışdurub (15) içüreler nāfiʿ dir.

الباب الثلاثون في علاج الابل

[77/b]

(01) والغنم والبقر Yaʿnī otuzıncı bāb deve ve ḳoyun (02) ve öküz ʿilacı beyānındadır . Deveniñ tüyi dökülse (03) ṭoñuzıñ semüz basṭırmasını alub ṣuyıla ḳaynada (04) sın. Puḫta olınca ve ol ḳaynamış ṣudan üç batman (05) alasın ve eger ṭoñuz paṣṭırması bulunmaz ise yerine (06) sāde yaġdan ẕikr olınan miḳdārı alub içine (07) ebhel ve

[47] Yirmi altıncı kısım uzun seferden, hızlı sürmekten, çok sıcakta veya çok soğukta kalmaktan, uzun süre acı ot yemekten hâsıl olan hastalıklar içindir

[48] İnşallah teala doğrusunu en iyi bilendir

derāyı her birisinden birer cüz alub dögüb (08) ẕikr olınan ṭoñuz paṣṭırmasından ḥāṣıl olan (09) ṣu içine yāḫūd yaġ içine ḳatub yigirmi batman miḳdārı (10) alasın ve her gün deveye içüresin.

Diger ʿilacı : (11) Täze ṣarımsaġı alub yarım mekūl miḳdārı dögüb (12) ṣuyını ala. Yarım batman miḳdārı keskin şarāba (13) ḳatub ol marīż olan deveye içüreler. (14) Bi-iẕnillāhi teʿālā bir ḳaç gün içinde gün begün (15) eyü olur ve ol deveniñ ṣıfatı budur.

[78/a]

(01) في علاج الثور والمهزول Yaʿnī zebūn olmış (02) ve yürümeye ve sürmeye ṭāḳati olmayan öküziñ (03) muʿālecesi beyanındadır. Miyān köki alub ve dögüb (04) ve ol öküzi ol dögülmiş kökiñ üzerine (05) yatura. Defʿ olur ve ṣıfatı budur

[78/b]

(01) ve eger öküzi semüz olmaḳ murād iderseñ beş (02) güne dek arpa otlığı alub ve üzerine (03) ḥalebe toḫumı döküb yedüresin.

(04) قصل Yaʿnī öküz و الثور والغنم (05) في علاج الفراد والحلم والقمل الزي يصيب الجمل ve devede ve ḳoyunda

[79/a]

(01) peydā olan kene ve bit ve ġayrı şeyiñ ʿilacını beyān (02) ider. Ṣırtlan kemügi ile ḥayvanı buḫūrlayalar. Yāḫūd (03) ḫurūʿ toḫumı ile dögüb yutduralar ve yine ḫurūʿ (04) toḫumıyla buḫūrlaya. Şifā bulması muḳarrerdir inşā (05) ʾallāhü teʿālā.

تممت الكتاب المبارك Emīn saʿatde (06) ve eşref evḳātda mübārek tilāvet güni māh-ı şaʿbān-ı (07) şerīfiñ ṭoḳuzıncı güni öyleden şoñra ikindiye (08) ḳarīb intihāsı sene biñ yüz on beş (09)[49] حسبنا اللاه و نعم الوكيل نعمال مولي (10) ونعما النصير علي يد المحتاج العصف الي رحمت ربه الغفور بززازاده(11)المحتاج[50] Derviş (12) Süleyman Katib Mahmud Bey المعروف اليها واليه خيره (14) الكاتب يشهري غفر اللاه لي ولوالديي واحسن[51](13) المزكور yazsın şerrini anıñ kirāmen kâtibin. (15) Kim duʿā-i ḫayr ile añarsa işbu ḫaṭṭıñ kātibiñ.

[49] Allah ne güzel vekil ve ne güzel bir yardımcıdır.
[50] Mağfiret sahibi Allahın rahmetine muhtaç, vezire muhtaç bir el üzerine ki bezzazzade
[51] Diye bilinen ve tanınan ki Allah onu ve babasını mağfiret etsin ve ona güzellikleri ve hayrı ulaştırsın.

DİZİN

A

ʿAcem Acem, İranlı.
a. kavli 42b/06
[=1]
acıḳ- Yemek yeme gereksinimi duymak.
a.-up (acıgup) 40a/05
[=1]
aç Acıkmış olma.
a. karın 45b/03
[=1]
aç- Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.
a.-alar 60a/02
a.-mak 50b/15
a.-ub 74a/07
[=3]
nefes aç- 50b/15
[=1]
açıḳ sf. Açılmış, kapalı olmayan, kapalı karşıtı.
a.+dır 75b/04
[=1]
açıl- Açma işine konu olmak.
a.-an 52a/04
a.-ur 71b/09, 73a/02
[=3]
açlık Aç olma durumu.
a.+ı (açlıgı) 48a/12
[=1]
ad Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam.
a.+ına 60b/05, 74a/13
[=2]
adam Erkek kişi, kadın karşıtı.
a. 68b/11
[=1]
ʿaded Sayı, tane.
a. 43b/02, 46b/02
a. (beş baş aded) 50a/14
[=3]
ādem İnsan, insanoğlu, adam.
a. (ben-i ādem) 75b/01
a.+iñ 41a/07
[=2]
aġaç Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.
a. 58a/08
a.+ı (bakam agacı) 65a/07
a.+ı ile (etil agacı ile) 60b/11
a.+ından (çam agacı) 61a/09
a.+ından (meşe agacı) 61a/10
a.+ınıñ (agacınıñ) 67a/09
a.+ıñ küli (bulut agacıñ küli) 69b/04
a. ile 75a/15
[=8]
aġırlık Bir cisim ve yer küre arasındaki çekim kuvveti.
a. 54a/12
[=1]
aġız Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.
a.+ı (agzı) 50a/04
a.+ın(agzın) 46a/06
a.+ına(agzına) 46a/08, 47a/04, 47a/09, 76b/03
a.+ında(agzında) 43a/09
a.+ındaki(agzındaki) 61a/02
a.+ından(agzından) 44a/11
a.+ını (agzını) 50a/04
a.+lıgı 61a/14
[=11]
aġızla- Ağzına almak.
a.-madan 50a/04
[=1]
aġrı Vücudun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli acı.
a. 43a/13
a.+sıçün 72a/12
[=2]
aġırlık Ağır olma durumu.
a. 55a/06
[=1]
aḫaveyn İki kardeş.
a. (demi'l-ahaveyn) 63a/10, 63b/10, 64a/02
[=3]
aḫşam Gündüzün son ve gecenin ilk saatleri, akşam vakti.
a. 45a/04, 55b/12
[=2]
aḳ- Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek.

a.-a 45b/09
a.-an 43b/10
a.-ar 42a/11, 42b/04, 48b/11, 51b/15, 73a/03
a.-arsa 72b/07
a.-ınca 54a/13, 76b/04
a.-ıp 48b/13
a.-madan 43b/08
a.-maga 45a/08
a.-masını 67a/14
[=14]

ʿaḳab Arka, sonra.
a.+**ince** 47a/05
[=1]

aḳaḳıya Bir tür yemiş.
a. 66b/14,74b/03
[=2]

aḳar Çağlayan, akıntılı yer.
a. ırmag 70a/15
[=1]

aḳarṣu Yeryüzünde, yer altında belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan su.
a.+da 54a/03, 55b/12
a.+ya 54b/09
a.+yıñ 57a/13
[=4]

aḳdem Ar. Önce.
a. 72b/08
[=1]

aḳındı Havanın veya suyun herhangi bir yöne doğru yer değiştirmesi, akım, cereyan.
a.+sına 57a/13
a.+ya 70b/01
[=2]

akındu Havanın veya suyun herhangi bir yöne doğru yer değiştirmesi, akım, cereyan
a.+nıñ 54a/04
[=1]

aḳıt- Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek.
a.-alar(akıdalar) 39b/08
a.-madan 52b/05
[=2]

aḳıtdur- Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek.
a.-alar 41b/13
a.-asın 44a/05
[=2]

ʿaḳir Bir sıvının dibindeki birikinti, tortu.
a. 58b/06
[=1]

aḳreb Bk. aḳrep.
a. 77a/10
[=1]

aḳrep Sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, kıvrık ve kalkık kuyruğunda zehirli iğnesi olan bir tür böcek.
a. kuyrugı 56b/03
[=1]

aḳsa- Hafifçe topallamak.
a.-mak 59b/15
a.-r 53b/11, 53b/12, 60a/07, 70b/07, 73b/06
a.-rsa 59b/03
[=7]

al- Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.
a.-a 40a/01, 40a/02, 77b/12
a.-alar 43a/10, 45a/10, 56a/01, 58a/11, 66b/02, 71a/07
a.-asın 62b/02, 77b/05, 77b/10
a.-dugın 56a/02
a.-ınmaya 44a/11
a.-ıp 41b/06
a.-mak 43a/09, 48a/14, 55a/10
a.-malıdur 58a/11
a.-maya 76a/07
a.-ub 53b/13, 73b/15, 74a/01, 74b/02, 76b/15, 77b/03, 77b/06, 77b/07, 77b/11, 78a/03, 78b/02
a.-up 40b/01, 40b/01, 40b/03, 40b/05, 40b/07, 41b/01, 41b/09, 41b/11, 42a/01, 42a/02, 42a/04, 42a/05, 43b/10, 44a/04, 44b/08, 45b/13, 45b/14, 45b/15, 46a/11, 46a/15, 46b/10, 46b/12, 46b/14bir, 47a/07, 47a/14, 47b/03, 48b/07, 49a/03, 49a/06, 49b/07, 49b/12, 50b/02, 50b/05, 50b/12, 51a/06, 51a/08, 51a/09, 51a/15, 51b/02, 52b/01, 52b/06, 53a/04, 53b/02, 53b/03, 53b/13, 53b/15, 54a/05, 54a/15, 54b/10, 54b/12, 54b/14, 55a/03, 55a/11, 55b/09, 56b/06, 57a/11, 57b/01, 57b/04, 57b/07, 57b/09, 58a/03, 58a/12, 58b/14, 59a/06,

60a/14, 60b/07, 61a/03, 61a/10, 61a/11, 61b/03, 61b/06, 61b/09, 61b/14, 62a/03, 62a/06, 62a/13, 62b/05, 62b/05, 63a/01, 63a/01, 63a/02, 63a/09, 63a/11, 63a/15, 63b/04, 63b/06, 63b/12, 64a/01, 64a/02, 64a/05, 64a/09, 64a/14, 64b/03, 64b/06, 64b/15, 65a/05, 65b/04, 65b/06, 66a/10, 66a/12, 66b/06, 66b/10, 67a/06, 67a/10, 67a/12, 67a/15, 67b/01, 67b/04, 67b/06, 67b/09, 68b/04, 68b/08, 69b/07, 70a/13, 72b/13
[=146]
cüz al- 61b/06, 63a/15, 67b/09
kan al- 40a/01, 40a/02, 43a/09, 43a/10, 48a/14, 53b/13, 55a/10, 55a/11, 55b/09, 56a/01, 56a/02, 58a/11, 71a/07
parça al- 52b/06, 53a/04, 57b/09
[=19]

ala Karışık renkli, çok renkli, alaca.
a. ol- 71a/06, 74a/06
[=2]

ʿale't-tevāli Arası kesilmeksizin, birbiri ardınca, arka arkaya.
a. 69a/11
[=1]

alaf Hayvanların kışlık yiyeceği, saman, ot, mısır sapı vb.
a. 54a/01, 57a/08
[=2]

ʿalāmet Belirti, işaret, iz, nişan.
a.+i 39b/09, 42b/01, 43b/15, 45a/07, 46b/09, 48b/10, 49a/12, 51a/13, 53b/10, 58a/07, 68b/02, 70b/05, 72b/10, 73a/01, 73a/06, 73a/09, 73b/02, 73b/05, 75a/12, 76b/12, 77a/11
a.+i (zıyk-ı alameti) 48a/04
[=22]

aʿlem Ar. En iyi bilen.
a. (allahüalem) 53b/04
[=1]

alın Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü.
a.+ına(alnına) 44a/06
[=1]

alın- Alma işi yapılmak
a.-an 55a/12
a.-mış 50a/10
a.-up 43b/01, 43b/11, 48b/04
[=5]
kan alın- 55a/12
[=1]

Allāh Ar. Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Tanrı.
a.+ü alem 53b/04
a.+ü alem bi's-savab 60b/13, 77a/08
[=3]

alt Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst karşıtı.
a. 75b/04
a.+ında 59a/09
a.+ından 40a/02, 40a/03, 57b/11
[=5]

altı Beşten sonra gelen sayının adı.
a. (otuz altı) 65a/11, 69b/01
a. (otuz altı dirhem) 47a/15
a. batman 46b/03
[=4]

altıncı Altı sayısının sıra sıfatı, sırada beşinciden sonra gelen
a. (on altıncı bāb) 70b/04

ālūd Ar. Karışmış,mülevves,bulaşmış.
a. (zehr-i ālūd) 52a/06
[=1]

ammā Ama
a. 42a/11, 70b/14, 73b/05, 76b/01
[=4]

anason Maydanozgillerden, kokulu tohumu hamur işlerinde ve rakı yapımında kullanılan bir bitki.
a. 51a/01
[=1]

ancak Yalnızca anlamında, sınırlama bildiren bir söz.
a. 42a/12, 75a/05
[=2]

anzarot Sıcak ülkelerde yetişen bodur bir ağacın yara tedavisinde kullanılan reçinesi.
a. 63a/10, 66a/15, 59a/05, 62a/07 64b/10
[=5]

anzevur Bir tür bitki.
a.+nı 44b/05
[=1]

añ- Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak
a.-arsa 79a/15
[=1]

ara İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, açıklık, aralık, boşluk, mesafe.
a.+sında 73b/02
[=1]

ara- Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak.
a.-yup 52a/14
[=1]

ʿArab Orta Doğu ile Kuzey Afrika'nın büyük bir bölümünde yaşayan halk ve bu halkın soyundan olan kimse.
a.+i ile (zamk-ı arabi ile) 57b/14
a. lugātı 70b/07
[=2]

ard Arka, geri.
a.+ından 59b/04
[=1]

arı Zar kanatlılardan, bal ve bal mumu yapan, iğnesiyle sokan böcek.
a. balı 50a/11
a.+larıñ kovanı 72b/01
a. sok- 77a/11
[=3]

ʿārıż 1. Sonradan ortaya çıkan.
a. ol- 43a/13, 45a/01, 45b/09, 48b/02, 51b/10, 53b/07, 53b/10, 54a/11, 54a/14, 55a/06, 55a/08, 63b/15, 66a/09, 67a/11, 70b/05, 75b/02, 76b/11
[=17]

ara Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı.
a.+sında 60b/15, 61a/02, 64b/02, 65b/12
a.+sınıñ 60b/10
[=5]

arpa Buğdaygillerden bir bitki.
a. 53a/11, 53a/12, 69a/10, 74a/05, 76b/06, 78b/02
a. samanı 76a/04
a. suyı 46b/13, 47a/11, 48a/15
a. unı 53b/01
a.+ya 76b/15
a.+yı 55a/08, 55b/04, 67b/05
[=15]

art- Çoğalmak.
a.-arsa 72a/02
[=1]

asfur Bahçelerde yetiştirilen, sarı çiçekli, yemeklerde kullanılan bir bitki.
a. çiçegi 61b/02
a.+ıñ 61b/04
[=2]

asıl Bir şeyin kendisi, örnek, kopya karşıtı.
a.+ı bile 52b/01
[=1]

ʿasīr Ar. İmkansız,olanağı olmayan.
a. ol- 48a/06
[=1]

aṣkırun Akrep kuyruğu.
a. 56b/03
[=1]

aṣlā Hiçbir zaman, hiçbir biçimde, sakın, zinhar.
a. 46b/09
[=1]

aslan Kedigillerden, Afrika'da ve Asya'da yaşayan, erkekleri yeleli, yırtıcı, uzunluğu 160, kuyruğu 70 santimetre ve ucu püsküllü, çok koyu sarı renkli güçlü bir memeli türü, arslan.
a.+dan 57a/14
[=1]

asma Asmagillerden, dalları çardak üzerine yayılan üzüm vb. bitkiler.
a.+nıñ yapraġı 76b/07
[=1]

astar Giyecek, perde, çanta, ayakkabı vb. şeylerde, kumaşın veya derinin iç tarafına geçirilen ince kat.
a. 40b/09, 40b/10, 72b/13
a. (iki astar mikdarı) 46b/06
a. (tokuz astar) 49b/11
[=5]

aşaġa Bk. aşağı.
a. 49a/12
[=1]

aşağı Bir şeyin alt bölümü, zir, yukarı karşıtı.
a.+ya 45b/09
[=1]

at Atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan.
a.+ı 53b/14, 54a/03, 60b/05, 60b/11
a.+larıñ 53b/06

[=5]

at- Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak.
a.-alar 57b/02
[=1]

ateş Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren ısı ve ışık, od, nâr.
a. 60a/08, 64a/05, 64a/05, 66a/01, 72b/04, 73a/13, 75b/11
a. (nermateş) 46b/04, 47b/02
a.+de 40b/04, 42a/08, 54a/13, 58a/04, 58b/15
a.+den 60a/08, 64a/07, 75b/11
a.+e 66b/04
a.+iñ 67a/15
a.+le 61a/03
[=20]

ʿatrūt İran dolaylarında daha çok bulunan bir çeşit şifalı bitki.
a. 73a/12, 73a/14, 63b/11, 72b/12
[=4]

ʿavdet Dönüş, geri gelme
a. it- 58b/13
[=1]

avuç Elin iç tarafı, apaz, hapaz.
a. 60a/14, 63b/06
a.+larında 72a/09
[=3]

ayaḳ Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.
a.+ı (ayaġı) 69b/11
a.+ına(ayaġına) 57a/13, 59b/03
a.+lar 72b/08
a.+ları 48a/04
a.+larına 54b/06, 73a/01
a.+larınan 54b/11
a.+larında 74b/09
a.+larını 50b/12, 52a/13
a.+larıñ 73b/04
[=12]

ayıḳlan- Ayıklama işine konu olmak.
a.-mış 46b/05
[=1]

ay(ı)t- Söz söylemek
a.+tıddı 57a/03

ayıtıla- Bk. ayıtla-
a.-yup 59a/04
[=1]

ayıtla- 1. Ayıklamak, seçmek, temizlemek.
a.-yub 49a/05, 52b/02
[=2]

ayıtlan- Bk. ayıḳlan-
a.-mış 75b/08
a.-ur 74a/08
[=2]

aylıḳ Bir ay içinde olan.
a. (beş aylık) 51b/11
[=1]

ʿayn Görme organı.
a. ile 57a/02
[=1]

az Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı.
a. 40a/05, 40a/05, 55a/09, 74a/04, 74a/04
a. (bir az) 45b/15, 48a/08, 59b/09, 61a/06, 61b/03
[=10]

azar Az olarak.
a. 55a/13, 55a/13
[=2]

B

bāb Başlık
b. 53b/06
b. (on altıncı bāb) 70b/04
b. (on ikinci bāb) 60b/15
b. (on sekizinci bāb) 73a/05
b. (on üçüncü bāb) 68a/04
b. (onuncı bāb) 39b/04
b. (otuzıncı bāb) 77b/01
b. (yigirmi beşinci bāb) 76b/11
b. (yigirmi birinci bāb) 74b/08
b. (yigirmi dördinci bāb) 76a/02
b. (yigirmi ikinci bāb) 75a/03
b. (yigirmitokuzıncı bāb) 77a/10
b. (yigirmi üçüncü bāb) 75b/02
b. (yigirminci bāb) 74a/10
[=14]

bāde Şarap, içki.
b. 74b/01
[=1]

baʿdehū Sonrasında.
b. 40a/04, 40b/03, 40b/08, 40b/10, 41b/01, 43b/13, 46b/11, 47a/14, 47b/02, 47b/06, 49a/04, 49a/07, 49b/10, 50b/07, 51a/07, 52b/06, 53a/03, 54b/02, 56a/04, 59a/05, 59a/14, 60a/08, 60a/15, 61a/13,

61a/13, 61a/14, 61b/09, 62a/01,63a/06, 63a/10, 63b/01, 63b/07, 64a/07, 65a/05, 65b/09, 67b/05, 67b/15 68b/08, 69b/13, 70a/11, 70a/15, 70b/12, 70b/12, 71a/04, 71a/08, 71a/09, 71a/11, 71a/13, 71a/15, 71b/03, 72b/05, 72b/12, 73b/07, 76a/05, 76a/06, 76a/07, 76b/08
[=57]

bādişināām Far. Hayvanın topuklarındaki şiş.
b. 74a/13
[=1]

bağ Bağlam, deste, demet
b. (ikibag şahtere) 75b/08
b.+ı 53a/03
[=2]

bağırsaḳ Sindirim organının mideden anüse kadar olan, ince bağırsak ve kalın bağırsaktan oluşan bölümü
b.+ları 75a/11
[=1]

bağla- Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak
b.-dıysa 59a/02
b.-dı ise 63a/01
b.-dugın 60b/11
b.-r 50a/05
b.-ya 52a/02
b.-yalar 41b/15, 44b/06, 53a/02, 53a/08, 60a/12, 62b/11, 70a/12, 70a/14, 74b/01
b.-yasın 41b/08
b.-yub 74b/12
b.-yup 45b/08, 52a/13, 59b/03, 60b/11, 61a/05, 62b/05, 70a/08, 70a/08, 71a/11
[=25]
irin bagla- 50a/05
et bagla- 70a/08
nasır eti bagla- 63a/01
varın bagla- 70a/08
[=4]

bağlan- Bağlama işine konu olmak
b.-up 70b/12
[=1]

bağlat- Bağlama işini yaptırmak.
b.-mayup 55b/14
[=1]

bahār İki ana mevsim olan yaz ve kışı birbirine bağlayan, daha çok orta kuşakta belirgin, 21 Mart - 21 Haziran ile 23 Eylül -21 Aralık arasında kalan mevsimler.
b. eyyamı 70a/04
[=1]

baḳam Baklagillerden, odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç.
b. ağacı 65a/07
[=1]

baḳla Baklagillerden, yurdumuzun her yerinde yetiştirilen, yeşil kabuklu ve taneli bir bitki.
b. 47b/06
b.+dan 47a/13
[=2]

bal Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde
b. 47a/11, 48a/07, 50b/01, 53a/09, 64a/09, 66b/07, 73b/11
b.+ı (arı balı) 50a/11
b.+ından 47b/04
b. ile 52a/08, 53a/08, 67a/09, 72a/02
b. mumı 47b/01, 48a/01, 49a/09, 58b/03
[=17]

balçıḳ İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur, mil.
b. 59a/15, 67a/06
b.+ı (balçığı) 44b/09
b.+ıyla 54b/02
[=4]

baldır Bacağın dizden ayak bileğine kadar olan bölümü, incik.
b.+ına 70b/15
b.+ında 70b/06
b.+ındaki (öküz baldırı) 72a/12
b.+larında 72a/09, 72b/09
[=5]

baldur Bk. baldır.
b.+ında 70b/04
[=1]

bālig Ergen.
b. (na-balig) 69a/07
[=1]

bār Her defa,her kere.
b. 73a/03, 76b/13
[=2]
baraş Tedavi edilmesi mümkün olmayan ve vücutta beyaz lekeler meydana getiren bir hastalık.
b. 76a/02
[=1]
bas- Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.
b.-alar 58b/11
b.-ar 73a/06
b.-ma (egerden basmaol-) 58b/07
b.-masıdur 58b/06
[=4]
eger bas- 58b/06
et bas- 58b/11
[=1]
başali'l-ansal Bir çeşit şifalı bitki.
b.66a/06
[=1]
başali'l-far Bir çeşit şifalı bitki
b. 49a/05
[=1]
başdır- Basma işini yaptırma
b.-a 61b/10
b.-alar 61a/08
[=2]
başdur- Bk. başdır-
b.-alar 57b/11, 60a/11, 61a/04, 61a/07
[=4]
baştırma Basma işini yaptırma
b.+sını 77b/03
[=1]
baş 1.İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser 2.Başlangıç
b. (beş baş aded) 50a/13
b.+daki 50b/11
b.+dan 44b/12
b.+ı 42b/02, 44a/01, 50b/12, 52a/13
b.+ına 44a/06
b.+ında 58b/07, 60a/06, 73b/06, 74a/11
b.+ındaki 45b/08
b.+ını 43a/05, 45a/04, 45a/15, 45b/08, 47a/10, 48a/12, 49a/12, 57b/01, 58a/09, 68a/09, 76b/13
[=24]
başḳa Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge.
b. 52a/02, 61a/12, 61a/12, 63a/02, 63a/02, 64b/11, 64b/11, 65a/04, 67a/09, 69a/02, 69a/02, 71b/01, 71b/01
[=13]
başla- Bir işe girişmek, harekete geçmek.
b.-r 44b/15, 45a/08
[=2]
bat- Saplanmak.
b.-makdan 59b/11
[=1]
batır- Saplamak.
b.-dıkdan 61b/10
b.-up 55a/12, 63a/09
[=3]
batman 7,692 kilogram olan ağırlık ölçü birimi.
b. 72b/01
b. (altı batman) 46b/03
b. (beş batman) 46a/15, 50a/13, 50b/06
b. (bir batman) 45b/15, 46b/12, 57a/04, 68b/05, 75b/11
b. (bir batman mikdarı) 40b/07, 51a/07
b. (bir buçuk batman) 68b/09, 75b/08
b. (birer batman) 65b/14, 66a/06
b. (dört batman) 57a/07, 68b/04
b. (iki batman) 41b/01, 46a/03, 46b/03, 50b/07, 50b/15, 55a/05, 57a/07, 68b/04, 69b/11, 77a/06
b. (iki batman mikdarı) 57a/05, 69b/01
b. (on batman) 75b/07
b. (on beş batman) 46a/05, 49b/13
b. (üç batman) 49b/04, 59a/10, 77b/04
b. (üç batman mikdarı) 69a/07
b. (üçer batman) 69a/01
b. (yarım batman) 50a/11, 59a/15, 65b/15, 66a/05, 66a/07, 72a/13, 72a/15, 72a/15, 72b/01, 72b/02
b. (yarım batman mikdarı) 40b/07, 40b/09
b.+ıñ (birbatman) 59a/12
b. mikdarı (yarım batman mikdarı) 77b/12
b. mikdarı (yigirmi batman mikdarı) 77b/09
[=53]
baṭn Karın.
b.+ı 51a/15
[=1]

baṭur- Saplamak.
b.-alar 53a/01
b.-up 53a/05, 53b/04, 57b/10, 61b/09, 64a/07
[=6]
baʿżı Birtakım, kimi, bazen.
b. 40b/13, 43a/12, 60a/13, 63a/08, 70b/15
b.+sı 70b/13
b. yapraġı 54b/13
[=7]
bazriḥ Boy otu.
b. 75b/09
[=1]
bed Kötü, çirkin, tuhaf.
b. 45a/08
b. zehirden 56b/05
[=2]
beden Vücudun, baş, kol ve bacak dışında kalan bölümü, gövde.
b.+ine 40b/14, 41a/01
[=2]
beḳā Kalıcılık, ölmezlik.
b.+sı 75a/13
[=1]
bel İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm.
b.+ine 41a/01
[=1]
belki Olabilir ki, muhtemel olarak.
b. 43b/08, 52a/06, 58a/08
[=3]
belli Bilinmedik bir yanı olmayan, malum.
b. ol- 69a/13
[=1]
bellü Bk. belli.
b. ol- 62a/06
[=1]
bellüt Ar. pelit ağacı, meşe palamutu.
b. 75a/07
[=1]
ben-i ādem İnsanoğlu.
b. 75b/01
[=1]
benc Bir çeşit ot.
b. otı 64b/03
[=1]
benefşe Menekşe denilen güzel kokulu, küçük çiçek.
b. yaġı 40b/02, 50b/10, 58b/03, 74b/12
[=4]
beñze- İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak.
b.-mez 49b/01
b.-r 43a/03, 49b/01
[=3]
berāber Birlikte, bir arada.
b. 41b/11, 43a/15, 43b/09, 46a/11, 47a/03, 48b/13, 49a/10, 62a/11, 63b/11, 64a/02, 64b/11, 64b/15, 65a/04, 66b/02, 67b/02, 73a/12, 73b/15
b.+dür 60b/07
[=18]
beri -den bu yana.
b. 60b/10
[=1]
beril- Ayrılmak, ayıklanmak.
b.-ince 55a/04
[=1]
besle- Yiyecek ve içeceğini sağlamak.
b.-medüginden 58b/11
[=1]
beş Dörtten sonra gelen sayının adı.
b. 46b/04, 47a/07
b. (on beş) 46b/02, 71a/04, 71a/09
b. (on beş batman) 46a/05, 49b/13
b. aylık 51b/11
b. baş 50a/13
b. batman 46a/15, 50a/13, 50b/06
b. dirhem 51a/01
b. gün 78b/01
b.+inci bab (yigirmi beşincibab) 76b/11
b. miskāl 68a/13
[=16]
beşinci Beş sayısının sıra sıfatı, sırada dördüncüden sonra gelen.
b. 53a/07
[=1]
beter Çok, pek.
b. 73a/11
[=1]
bevl Böbreklerde kandan süzülerek idrar yolları aracılığıyla dışarıya atılan sıvı, sidik, küçük abdest, hacet.
b. (hasri-l-bevl) 68b/11
b.+i 68b/13
b.+inden (sıbyanbevli) 69a/07
[=3]

beyān Bildirme, açıklama.
b.+ındadır 53b/07, 57a/15, 64b/02, 67a/14, 72b/10, 73a/05, 74b/09, 75b/03, 76b/12, 77a/11, 77b/02, 78a/03
b. it- 39b/05, 49b/06, 57a/10, 61a/01, 70b/05, 72a/10, 74a/11, 75a/04, 76a/03, 79a/01
b. olın- 67b/08
[=23]

beyāż Ak, kara, siyah karşıtı.
b. 39b/15, 42b/06, 50a/10, 73a/12, 77a/13
b.+a 49a/15
b. ciger 44b/15, 46b/07, 48b/09
b. şebh 48b/06
[=10]

bez Pamuk veya keten ipliğinden yapılan dokuma, çaput
b. 57b/06, 58b/15, 65b/05
b.+i 44b/06
b.+i (keten bez) 63a/09
b. ile 44b/06
b.+ine (keten bez) 63a/12
[=7]

bezrenc Tedavide kullanılan bir tür bitki.
b. 73a/07
[=1]

bezrenç Tedavide kullanılan bir tür bitki.
b. ile 56b/04
[=1]

bıraḳ- Atmak, koymak, salmak.
b.-up (bıragup) 44a/09, 47a/04
[=2]

bi-emri'llāhite'ālā Yüce olan Allahın emri ile.
b. 52a/03
[=1]

bi-iẕni'llāh Allahın izni ile
b. 62b/13
[=1]

bi-iẕni'llāhite'ālā Yüce olan Allahın izni ile.
b. 64b/05, 68b/12, 77b/14
[=3]

bi-iẕni'llāhite'ālā ve kereme ve luṭfa Kerem ve lütuf sahibi yüce Allahın izni ile.
b. 64a/15
[=1]

biber Patlıcangillerden, yurdumuzda çok yetişen ve çeşitli türleri bulunan bir bitki.
b. 64a/06, 64a/07
[=2]

bil- Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.
b.-dikde 52a/08
b.-miş 62b/02, 75b/03
[=3]

bile Dahi , birlikte.
b. 52b/01, 59b/06, 59b/07
[=3]

bilin- Bilme işine konu olmak, anlaşılmak, öğrenilmek.
b.-mez 69a/10
b.-mez ise 55b/05, 69a/09
[=3]

billur Bazı cisimlerin aldıkları geometrik biçim.
b. şişe 63a/02
[=1]

bin- Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak.
b.-dügi 71b/10
b.-dügin 53b/10
b.-meden 74b/11
b.-meye 45b/06
b.-üp 50a/02, 64a/04
[=6]

biñ Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
b. (bin yüz on beş) 79a/08
[=1]

bir Sayıların ilki.
b. 39b/15, 41a/06, 41b/05, 41b/14, 42a/01, 42b/08, 43a/01, 43a/11, 43a/13, 43b/10, 43b/15, 44b/12, 45a/04, 45a/11, 45a/11, 45b/01, 46a/02, 46a/02, 46a/05, 46a/07, 46a/08, 46a/11, 46a/14, 47a/03, 47a/07, 47a/07, 47a/15, 47b/06, 48a/02, 48a/10, 48b/08, 49a/11, 49b/07, 49b/13, 50a/15, 50b/06, 50b/06, 50b/08, 51a/02, 51a/07, 51a/09, 51b/10, 51b/13, 52b/03, 53a/04, 53a/08, 53b/01, 53b/03, 54a/14, 54b/01, 54b/01, 54b/01, 54b/01, 54b/06, 54b/14, 55a/03,

55a/11, 56a/04, 56b/02, 57a/01, 57a/13, 57b/01, 57b/06, 57b/15, 58a/03, 58a/04, 58a/08, 58a/08, 58a/12, 58b/10, 58b/15, 58b/15, 59a/04, 59b/05, 59b/08, 60a/07, 60a/09, 60a/14, 60a/14, 60b/04, 61a/04, 61a/07, 61a/15, 61b/08, 62a/01, 62a/11, 62a/15, 62b/11, 63a/09, 63b/02, 63b/02, 63b/04, 63b/04, 63b/05, 63b/06, 63b/07, 64a/01, 64b/06, 64b/06, 64b/12, 65a/01, 65a/06, 65a/14, 65b/04, 65b/05, 66a/09, 66b/03, 66b/04, 66b/12, 68a/09, 68b/11, 69a/01, 69a/02, 69a/11, 70a/08, 70a/10, 70a/12, 70a/12, 70a/14, 70b/10, 71a/01, 71b/08, 71b/10, 73b/02, 73b/04, 73b/11, 73b/12, 73b/15, 74a/15, 74b/13, 75a/04, 75a/05, 75a/06, 75a/14, 76a/04, 76a/04, 76a/05, 76b/08, 77a/06

b. az 45b/15, 48a/08, 59b/09, 61a/06, 61b/03

b. batman 45b/15, 46b/12, 57a/04, 59a/12, 68b/05, 75b/11

b. batman mikdārı 40b/07, 51a/07

b. biri 75a/10

b. birine 41b/12

b. birini 75a/11

b. buçuḳ 75b/08

b. buçuḳ batman 68b/09

b. buçuḳ dirhem 47b/15

b. cüz 46b/02

b. çekirdek mikdarı 54a/07, 56b/06

b. dirhem 51a/01, 68a/15, 68b/05, 72b/03

b. gece 60a/15

b. gün 49a/13, 51a/11, 51a/11

b.+i 53b/08

b.+i ile (bir biri ile) 75a/10

b.+incibab(on birinci bab) 53b/06

b.+incibab(yigirmi birinci bab) 74b/08

b.+inden 48b/06, 48b/07, 69a/01, 69a/01

b.+ine(bir birine) 41b/12

b.+ini(bir birini) 75a/11

b.+isi 57a/01

b.+isinde 44b/01

b.+isinden 42b/07, 46a/04, 47b/13, 47b/14, 48a/01, 49a/06, 49b/12, 50a/11, 50b/05, 50b/09, 59a/06, 61b/06, 63a/14, 65b/14, 66a/05, 66b/15, 67b/09, 68a/06, 68a/14, 72b/12, 74b/04, 75b/09, 75b/10, 77b/07

b.+isini 61a/12, 69a/02

b.+isiniñ 61a/14

b. kaç 41a/04, 42a/09, 51b/08, 52a/04, 55a/09, 61b/05, 69b/15, 73b/01, 77b/14

b. mikdār 40a/03, 40b/01, 41b/01, 42a/02, 42a/04, 42a/05, 43b/11, 45b/04, 45b/13, 45b/14, 47a/02, 47a/02, 47a/05, 47a/14, 47b/03, 47b/08, 48a/07, 48b/02, 48b/06, 49a/06, 49b/06, 49b/12, 50b/02, 50b/12, 51a/06, 54a/05, 54a/15, 54b/12, 54b/14, 54b/15, 57b/08, 58a/03, 58b/14, 61a/10, 61b/03, 62a/03, 63a/01, 63b/04, 64a/09, 64a/09, 64b/03, 64b/06, 64b/14, 65a/04, 65a/11, 65a/11, 67a/06, 67b/04, 68a/15, 68b/05, 68b/08, 68b/09, 69b/04, 69b/11, 69b/12, 69b/12, 70a/13, 71a/05, 72a/15, 74a/01

b. miskal 40b/01, 40b/01, 46a/05

b. saʿāt 50a/01, 63a/04

b. saʿāt mikdārı 43b/13, 49b/04, 68a/10

b. sülüs 46b/11

b. vaḳıyye 66a/06

[=287]

birer Herkese bir.

b. 42b/07, 45a/13, 45a/13, 47a/04, 47a/04, 47a/09, 47a/09, 48b/07, 61b/06, 63a/14, 67b/09, 75b/09, 75b/10, 77b/07

b. batman 65b/14, 66a/06

b. mikdār 59a/06, 65a/05

[=18]

biş- Ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek

b.-dikden 50b/04

b.-miş 60a/07, 62a/13

[=3]

bişür- Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek bir duruma getirmek

b.-e 44a/04

b.-eler 49b/14, 50b/03, 68a/01, 74b/02

b.-üp 46b/10, 47a/14, 47b/02, 47b/03, 48b/04, 50b/13, 51a/07, 51b/08, 53b/15, 57a/11, 58a/14, 66a/07, 67b/05, 70a/10
[=19]

bit Yarım kanatlılar alt takımına giren, insan ve memeli hayvanların vücudunda asalak olarak yaşayan böcek, kehle.
b. 79a/01
[=1]

bit- Tükenmek, sona ermek.
b.-er 41a/06, 62b/14, 71b/06
b.-ince 57b/12
b.-memesi 71b/14
b.-üp 59a/07
[=6]
kıl bit- 71b/06, 71b/14
tüy bit- 62b/14
[=3]

bitir- Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak
b.-ince 74a/03
[=1]

bitiş- Birbirine dokunacak kadar yanaşmak
b.-ince 44b/07
[=1]

bitür- Birbirine dokunacak kadar yanaşmak
b.-memekden 71b/14
[=1]
kıl bitür- 71b/14
[=1]

boġaz Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak.
b.+da 42a/15, 43b/15
b.+ı tutul- 42b/03
b.+ına 41b/02, 44a/05, 44b/12, 45a/14, 48b/09, 51a/15, 51b/03, 51b/07
b.+ında 39b/06, 41a/03, 42b/04, 48a/11, 51a/12, 51a/13
b.+ındaise 39b/09
b.+ından 41b/13, 43b/07, 44a/01, 47b/09
b.+ını 49b/08, 49b/15
b.+larında 39b/05
[=25]

boġazla- Hayvan veya insanı boğazından keserek öldürmek.
b.-yup 55a/03
[=1]

bora Genellikle arkasından yağmur getiren sert rüzgâr.
b. ermeni 72a/14
[=1]

boş İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, dolu karşıtı.
b. 42a/13
[=1]

boyın Bk. boyun.
b.+ından(boynından) 58a/10
[=1]

boynuz Bazı hayvanların başında bulunan, tırnaksı bir maddeden, uzun, kıvrık veya çatallı korunma organı
b. 41b/09
[=1]

boyun Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi
b.+larında 39b/04
b.+nına(boynına) 41b/07
b.+nını (boynını) 43a/07
b.+nınıñ(boynınıñ) 40b/05
[=4]

boz- Bir şeyi kendisinden beklenilen işi yapamayacak duruma getirmek.
b. şarabdan boz- 48b/13, 53a/01
b. sirke ile (şarabdan bozma sirke ile) 66b/11
[=3]

böbrek Kandaki zararlı maddeleri süzüp idrar olarak salan, omurganın sağ ve sol yanında bulunan çift organdan her biri.
b. yaġı 44b/01, 47a/02, 66a/02
[=3]

böcek Eklem bacaklıların, altı bacaklı, çoğu kanatlı ve vücutları baş, göğüs, karın olarak eklemlerden oluşmuş hayvan sınıfı, haşere.
b. derisi 61a/11
[=1]

böl- Bir bütünü iki veya daha çok parçaya ayırmak, taksim etmek.
b.-ük it- 50b/07
[=1]

bölük Bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım.
b.+den 46a/14
b.+i (bölügi) 43a/01

b.+ini (bölügini) 46a/08, 46a/14, 50a/15, 50b/08, 68a/09
b. it- 46a/08, 46a/12, 68a/09
b. olın- 43a/01
[=11]
böyle Bunun gibi, buna benzer.
b. 57a/07, 57b/11, 70b/01, 75b/06, 76b/08
[=5]
bu Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.
b. 41a/02, 41b/03, 41b/07, 41b/11, 42b/05, 42b/06, 43a/02, 44b/12, 45b/02, 45b/03, 45b/06, 45b/06, 45b/09, 47a/13, 48a/05, 48a/09, 48a/13, 48b/14, 49a/08, 50a/09, 51b/01, 51b/13, 52a/09, 52a/11, 54a/11, 54b/07, 55a/15, 55b/03, 56b/02, 57a/01, 57a/02, 58a/15, 59b/10, 60b/06, 60b/15, 61b/11, 62a/09, 63a/11, 63a/13, 65a/13, 65a/14, 66a/02, 66a/04, 66a/14, 67a/04, 68a/08, 70a/03, 70b/04, 70b/10, 70b/15, 71a/07, 71b/11, 73b/07, 74b/09, 74b/13, 75a/07, 75b/02, 75b/13
b. (iş bu) 79a/15
b.+dur 41a/08, 45b/12, 48b/12, 49b/06, 52b/01, 63a/14
b.+dur (sıfatı budur) 50a/10, 67a/06, 77b/15, 78a/05
b.+dur (sureti budur) 56b/08, 71b/07
b.+dur ki 39b/06, 39b/09, 39b/11, 41a/03, 41b/07, 42a/04, 42b/01, 43a/13, 43b/08, 44a/01, 44a/02, 44a/15, 44b/04, 45a/07, 47a/01, 48a/04, 48a/06, 48a/14, 48b/10, 49a/02, 49a/12, 49b/02, 49b/10, 50b/02, 51a/05, 51a/14, 51b/07, 52a/01, 52a/03, 53b/13, 54b/07, 55b/04, 58a/07, 58b/13, 59a/10, 60a/07, 61a/09, 64a/11, 64b/10, 64b/14, 65a/03, 65b/04, 65b/12, 68a/05, 68a/13, 68b/02, 68b/03, 68b/15, 69a/05, 70a/09, 70b/05, 71a/02, 71b/12, 72b/10, 73a/06, 73a/07, 74a/14, 76a/03, 76b/12, 76b/14, 77a/11, 77a/13
b. ise 43b/15
b. minvāl 43a/08, 45b/02, 47a/11
b. minvāl üzere 40b/06, 46b/01, 48b/01, 49b/09, 57a/07, 59a/14, 60a/02, 62a/01
b. minvāl üzre 71a/09
b.+na 43a/03
b.+nda 48a/05
b.+ndan 48a/13, 51a/08, 72b/08
b.+nı 63a/07
b.+nın 75a/12
b.+nıñ 55b/08, 70b/07, 75b/15
b.+nıñla 45a/06
b.+nlar 50a/08
b.+nlara 41b/12
b.+nlardan 45b/13, 76b/15
b.+nları 69a/06
b.+nuñ 43b/08, 44b/13, 50a/03, 52a/01, 55b/03, 68b/02, 71b/09, 73b/04, 74a/12
[=170]
buçuḳ Yarım, yarı.
b. (bir buçuk dirhem) 47b/15
b. batman (bir buçuk batman) 68b/09, 75b/08
[=3]
buġday 1. Buğdaygillerin örnek bitkisi. Triticum.
b. 53b/15, 55b/03, 69a/10
b.+a 69a/14
b.+dan 54a/01, 55b/05
b.+ıñ 54a/02
b. unı 48b/02, 53b/02
[=9]
buhurla- Dinî törenlerde yakılan kokulu ağaç vb. maddeler ile koku yaymak.
b.-ya 79a/04
b.-yalar 79a/02
[=2]
Bukadiyasmatis Rum dilinde üzerlik tohumuna verilen addır.
b. 47b/10
[=1]
buḳaġu Kelepçe.
b. ur- 57a/13
[=1]
bul- Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak.
b.-dugun 52a/14
b.-ması 65b/02, 79a/04
b.-masına 54a/10
b.-mayıp 55b/15

b.-sa 58a/08, 58a/08
b.-unmazsa 40a/06
b.-ur 49b/02, 55b/05, 56b/02, 59b/13, 60a/03, 60a/13, 62a/02
[=15]
halas bul- 55b/05, 55b/15, 56b/02, 59b/13, 60a/03
rahat bul- 49b/02
şifā bul- 54a/10, 60a/13, 62a/02, 65b/02
[=10]
bulaş- Bir nesne, üzerine sürülen bir şey yüzünden kirlenmek
b.-mış 66b/07
[=1]
bulaşdur- Bulaşmasına yol açmak.
b.-a 63a/12
b.-up 45a/13
[=2]
bulın- Bk. bulun-
b.-an 41b/15
b.-dıkda 60b/13
b.-mazise 43b/14, 46a/02, 48b/03, 48b/04, 50a/13
b.-mazsa 44a/08, 76b/06
[=9]
bulun- Bulma işine konu olmak.
b.-ası 67a/05
b.-maz 47a/13
b.-mazise 41b/03, 66a/09, 77b/05
b.-mazsa 62b/03
b.-ur 39b/11, 55b/07
[=8]
sovuk bulun- 39b/11
[=1]
buluṭ Atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneciklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığın.
b. 69a/01
b. agacı küli 69b/03
[=2]
bur Taşlık, işlenmemiş, sert toprak, ekilmemiş tarla.
b.+dan (kara bur) 49a/03
[=1]
burın Bk. burun.
b.+ına(burnına) 55b/06, 75a/08
[=2]
burūdet Soğukluk
b. 50a/05
b. vir- 53a/09
[=2]
burun Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı
b.+ı (burnı) 75b/04
b.+ına (burnına) 43a/01, 43b/02, 43b/03, 45b/05, 46b/13, 75b/12
b.+ından(burnından) 43a/14, 45a/06, 45a/08, 48a/15, 48b/10, 56b/04, 56b/04, 56b/06
b.+ını (burnını) 76a/06
b.+ıñdan (burnıñdan) 42b/04, 43a/06
b.+nına (burnına) 42a/05
b.+nından (burnından) 39b/08, 40b/02
b.+nıñdan (burnıñdan) 44a/03
[=22]
buruş- Düzgünlüğü bozulmak, üzerinde kırışık ve katlamalar olmak.
b.-ur 42b/02
[=1]
büber Patlıcangillerden, yurdumuzda çok yetişen ve çeşitli türleri bulunan bir bitki.
b. 67b/12, 69a/02
b.+den 77a/13
[=3]
bük- Sertçe çevirmek, kıvırmak.
b.-üp 56a/04
[=1]
büsbütün İyiden iyiye, iyice, tamamen, tamamıyla, temelli.
b. 55a/03
[=1]
bütün Eksiksiz, tam.
b. 41b/15, 45a/13, 52a/15, 74b/01
[=4]
büyü- Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek.
b.-meden 52a/01
b.-r 51b/15
[=2]
büyük Boyutları, benzerlerinden daha fazla olan (somut nesne), makro, küçük karşıtı
b. 51a/09, 70a/02
b. ise 57b/12

[=3]

C

cadir Maydanozgiller familyasından gelen bu bitki çeşidi başta yağından ve özünden faydalanılmak üzere birçok kısmı kullanılmaktadır.
c. 65b/15
[=1]

cebīre Kırık ve çıkık kemikleri yerinde tutmak için kullanılan tahta, mukavva veya tenekeden yapılmış, üzeri sargıyla kaplanan levha, süyek, koaptör.
c.+sinden 58b/14
[=1]

cefā Ar. Zulüm, sıkıntı, çile, eziyet.
c.+it- 74b/11
[=1]

Cehil Özel isim
c.+(ebucehilkarbuzı) 65a/04
c.+karpuzı (ebucehilkarpuzı) 74b/01
[=2]

cemʿ Ar. Toplamak, derlemek
c. it- 47b/07
c. ol- 42a/07, 42a/08, 48a/02
[=4]

cemiʿ Ar. Bütün, toplanmış, toplanan.
c. 40a/08, 41a/01, 50b/11
[=3]

cengleş- Savaşmak.
c.-dügi 75a/10
[=1]

cerb Yağlı.
c. 76a/02
[=1]

cerḥ Ar. 1. Yaralama.
c. 67a/08
[=1]

ceviz a. Cevizgillerin örnek bitkisi olan, uzun ömürlü, gövdesi kalın, kerestesi değerli, yurdumuzda çok yetişen ağaç.
Juglans regia.
c. kadar 40b/03
[=1]

cibre Rum.Sıkılıp suyu alınan üzüm vb. meyvelerin posası.
c. ile 74a/05
[=1]

ciger Akciğerlerle karaciğerin ortak adı.
c.+deki 51a/06
c.+den 51a/05
c.+denise(beyaz cigerden ise) 48b/10
c.+i 50a/06, 50a/09
c.+inden 45a/02
c.+ine 50a/06
c.+iñ (beyaz ciger) 45a/01, 46b/07
[=9]

cins Tür, çeşit, soy, kök.
c. 54b/06
[=1]

cümle Bütün, hep.
c. 43b/05, 47b/06, 50a/09, 54a/12, 66b/02, 68a/01, 76b/05, 77a/07
c.+si 42a/07, 50a/08, 62a/11
c.+sinden 53b/08
c.+sini 42b/08, 43b/10, 46a/11, 47a/03, 48a/01, 49a/10, 49b/12, 50a/14, 60a/14, 61a/15, 62a/15, 65a/06, 65a/12, 65b/10, 66a/07, 68a/15, 72b/03, 72b/04, 73a/08, 73b/15, 74b/04, 75b/10, 77a/02
[=35]

cüz Ar. 1. Bir bütünü oluşturan bölümlerden her biri.
c. 48b/07, 49b/13, 69a/02, 77b/07
c.+(bir cüz mikdārı) 46b/02
c. al- 63a/14, 67b/09
c. al- 61b/06
c.+i 63a/02
c.+ü 41b/05
[=10]

Ç

çafaḳ Bk. çapaḳ.
ç. 62a/03, 62a/04
[=2]

çam Çamgillerin örnek bitkisi olan, dört mevsim yeşil kalabilen, iğne yapraklı, yurdumuzda birçok türü yetişen bir orman ağacı.
ç.+agacı 61a/09
ç.+sakızı 64b/15
[=2]

çamur Su ile karışıp bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık.

ç. 74b/04
ç.+daki 66a/09
ç. ile 46a/06, 66b/04
[=4]

çanaḳ Toprak, metal vb. bir maddeden yapılmış yayvan, çukurca kap.
ç.+a (çanaġa) 58a/01, 60a/14, 76a/05
ç.+a(pak çanaġa) 61a/15
ç.+ı (kırmızı çanaġı) 61a/07
[=5]

çapaḳ 1. Göz pınarında ve kirpiklerde birikerek pıhtılaşan veya kuruyan akıntı.
ç. misḳāl ḳadar 42b/07
[=1]

çāre Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu.
ç. 48b/16
[=1]

çarp- Hızla değmek, vurmak.
ç.-madan 60a/06
[=1]

çarpın- Didinmek.
ç.-up 60a/05
[=1]

çavşır Maydanozgillerden bir bitki.
ç.+dan 66a/01
[=1]

çavşi Oğlan aşı denilen ot.
ç.+den 66a/06
[=1]

çayır Üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer.
ç. 48b/11
[=1]

çek- Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek
ç.-eler 56a/06, 68b/07
ç.-üp 59b/04
ç.-hukne çek- 68b/07
ç. –ün 43b/13
ç.-yemeden çek- 43b/13
[=6]

çeki Odun, kireç vb. ağır ve kaba şeyleri tartmakta kullanılan, 225,978 kilogram olan ağırlık ölçü birimi.
ç.+ye 40b/04
[=1]

çekil- Çekme işi yapılmak.
ç.-ür 39b/10
[=1]

çekirdek Etli meyvelerin içinde bir veya birden çok bulunan, çoğu sert bir kabukla kaplı tohum.
ç. (bir çekirdek mikdarı) 54a/07
ç.+i (çekirdegi) 50a/10
ç.+inden (çekirdeginden) 46b/05
ç.+ini (çekirdegini) 61b/05
ç.+lerile 48a/09
ç. mikdārı 42a/01, 56b/06
[=7]

çekit- Çekiştirmek eylemi.
ç.-meden 60b/06
[=1]

çeris Bir tür yemiş.
ç. 74b/03
[=1]

çevir- Bir şeyin yönünü değiştirmek.
ç.-e 39b/14
[=1]

çevre Bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi
ç.+sine 42a/07
ç.+sini 52a/15
[=2]

çevür- Bk. çevir-
ç.-meye 59b/10
[=1]

çıbān Vücudun herhangi bir yerinde oluşan ve çoğu, deride veya deri altında şişkinlik, kızartı, ağrı ve ateş ile kendini gösteren irin birikimi.
ç. 58b/01
ç.+lar 58a/07, 58a/10
ç.+larıñ 58b/02
[=4]

çık- 1. İçeriden dışarıya varmak, gitmek.
ç.-an 40a/03, 40b/08
ç.-ar 39b/15, 55b/01, 58a/07, 69b/06
ç.-arsa 45a/03
ç.-dıkda 58b/10
ç.-mak 52b/01
ç.-masun 59b/08
ç.-mayınca 58b/10
[=12]

çıḳar- Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.
ç.-alar 69b/10
ç.-dıkda 62a/06

ç.-dıkdan 46a/07, 53a/10
ç.-dugıñ 55b/14
ç.-dukda 61b/15
ç.-ken 54a/05
ç.-up 47a/09, 54a/01, 55a/01, 57b/02, 58b/09, 60a/09, 60b/08, 63b/05, 63b/08, 66b/05
ç.-ur 42b/01
[=18]
yaġ çıkar- 60b/08
[=1]

çıḳma- İçeriden dışarıya varmak, gitmek.
ç.-masını 68b/02
[=1]

çınan- Sıçramak.
ç. 75a/05
[=1]

çiçek Bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü.
ç.+i (asfur çiçegi) 61b/02
ç.+i (nar çiçegi) 64a/12
[=2]

çoḳ Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı.
ç. 43a/13, 43b/07, 45b/07, 48a/04, 55a/15, 58a/09, 68b/03
[=7]

çoḳlıḳ Bk. çoḳluḳ.
ç.+ından ise (çoḳlıġından ise) 54a/02
[=1]

çoḳluḳ Sayı veya ölçü yönünden çok olma durumu, çoğul, kesret, ekseriyet, teklik karşıtı
ç.+ından (çoḳluġından) 74a/04
[=1]

çömlek Toprak tencere.
ç. 46a/05, 66b/03
ç.+e (çömlege) 69a/01
ç.+i (çömlegi) 66b/04
ç.+in (çömlegin) 46a/06, 54b/14
ç.+iñ (çömlegin) 68a/06
[=7]

çöz- Düğümlü, bağlı veya sarılı bir şeyi açmak.
ç.-eler 59a/02, 70a/12
ç.-üp 53a/03, 53a/07
[=4]

çuḳur Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer.
ç. 58b/12
[=1]

çuvalduz Çuval vb. dokumalar dikmekte kullanılan, ucu yassı ve eğri, büyük iğne.
ç.+a 56a/05
ç.+ı 56a/05
[=2]

çün Amacıyla, maksadıyla.
ç. 70a/01
ç. (olması çün) 64a/11
[=2]

çünki Şundan dolayı, şu sebeple, zira.
ç. 52a/07, 54b/10, 55b/15, 57a/03, 58a/01, 58a/09
[=6]

D

da Daha anlamında kullanılır, bağlaç.
d. 49b/14, 70b/13
[=2]

dābbe Debelenmekte olan canlı. Hafif yürüme, debelenme.
d.+niñ 59a/09
[=1]

daġ Kızgın bir demirle vurulan damga, nişan.
d.+ıñ 71b/14, 73b/10, 73b/11, 73b/13
d. ile 71b/15
d.+la 72a/02
d.+larıñ 71b/13
[=7]

daġıl- Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak.
d.-ur 59a/03
[=1]

daġla- Kızgın bir demirle hayvan derisine damga vurmak.
d.-dıkdan 73b/10
d.-makdır 73b/10
d.-sa 72a/11
d.-yalar 73b/11, 73b/12
d.-yasın 72a/02, 72b/11
d.-yup 71a/12
[=8]

daġlan- Dağlama işine konu olmak.
d.-an 71a/14, 74a/03

d.-masını 71b/13
[=3]

dağlı Dağlanmış olan.
d. 71b/02
d. ol- 72b/14
d. olan yer 72a/03
d. yer 71b/06
[=4]

daḥī Bile.
d. 40a/02, 41b/04, 42a/10, 42b/06, 44a/11, 45b/13, 48a/08, 48b/04, 49b/13, 53a/10, 55a/05, 56b/03, 57a/12, 57a/14, 57b/11, 58a/03, 58a/14, 58a/14, 60b/06, 64a/08, 66b/12, 67b/11, 67b/13, 70a/05, 71a/06, 71b/10, 71b/12, 71b/15, 73a/11, 73b/11, 73b/12, 74a/06
[=32]

dā'imā Her vakit, sürekli olarak.
d. 39b/10, 45a/05, 48a/04, 48a/12, 49a/04, 55b/07, 58a/07, 58a/15, 69a/09, 71a/05, 71b/09, 74b/12, 76b/12
[=13]

damar Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal
d. 52b/04
d.+ları 52b/03
d.+larına 76b/05
d.+larında 73b/04
[=4]

dāne Bazı bitkilerin tohumu.
d. 43b/02, 45a/10, 46a/04, 47b/04, 50b/05
d.+sini 48a/02
[=6]

dar İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş ve bol karşıtı.
d. 75b/05
[=1]

darçın 1. Defnegillerden, genellikle Asya'nın güneyinde yetişen ve değişik türleri bulunan bir ağaç. Cinnamomum.
d.+ı 48b/12
[=1]

daru 1. Buğdaygillerden, kuraklığa dayanıklı bir bitki, akdarı. Panicum miliaceum.
d. 69a/13
d.+nuñ 69a/15
[=2]

de Daha anlamında kullanılır
d. 39b/13, 50a/02
[=2]

de- Söylemek, söz söylemek.
d.-dikleri 58b/06
[=1]

debaḳ Koyun, keçi ve sığırların, ağız, tırnak aralarında olan bir hastalık; şap hastalığı.
d. 65b/14
[=1]

defʿ Savma.
d. it- 43a/03, 76b/09
d. ol- 45b/07, 52b/05, 55b/13, 56a/07, 63b/03, 64b/05, 75b/13, 78a/05
d. olın- 45b/01, 70b/02
[=12]

def ol- Savuşmak, çekilip gitmek.
d. 66b/13
[=1]

defʿa Kez, kere.
d. 61a/05, 61b/05, 62a/02, 63a/07, 67a/03, 69b/15, 73b/01
d.+da 45b/01, 62b/12, 66b/13
[=10]

deg- Aralık kalmayıncaya kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek.
d.-me 48a/13
[=1]

degil Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklemin olumsuz çekimini sağlayan kelime.
d.+dir (mümkin degil) 75a/13
[=1]

dek Bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin
d. 45b/05, 60a/11
d.+(-a dek) 41a/01, 46a/07, 63b/07, 68b/10
d.+(-e dek) 48b/05, 54a/08, 55b/12, 56b/07, 78b/02
d.+(-ınca dek) 50b/13
d.+(-ince dek) 49b/14
[=13]

del- Delik açmak, delik duruma getirmek.

d.-eler 39b/13, 41a/04
d.-esin 42a/14
d.-üp 42a/10, 52a/04, 59b/05
[=6]
delik Dar, küçük açıklık.
d.+ler 41a/04
[=1]
delin- Delme işi yapılmak.
d.-en 41b/04
[=1]
delük Bk. delik.
d. 59b/05
d.+de 59b/09
d.+den 56a/07, 59b/05, 59b/06
d.+i (delügi) 59b/07
d.+iñ (delügiñ) 59b/08
[=7]
dem Zaman, çağ.
d.+i'l-aḥaveyn 59a/05, 63a/10, 64a/02
d.+i aḥvīn 63b/10
[=4]
demür Atom numarası 26, atom ağırlığı 55,847, yoğunluğu 7,8 olan, 1510 °C'de eriyen, mavimtırak esmer renkte, özellikle çelik, döküm ve alaşımlar durumunda sanayide kullanılmaya en elverişli element.
d.+den 57b/05, 58b/15
d. kiçe 62b/08, 62b/12
[=4]
demürci Demir satan, demir eşya yapan veya onaran kimse
d.+leriñ 62a/10
[=1]
derā Bir tür bitki.
d.+yı 77b/07
[=1]
deri İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten
d.+si 59b/14
d.+sinden 59b/04
d.+sinden(böcekderisi) 61a/11
d.+yi 39b/13
[=4]
deşil- Deşme işi yapılmak
d.-diise 64b/09
d.-dügi 51b/15
d.-e 59a/02
d.-irse 59a/03
d.-ürse 45a/02
[=5]
devā İlaç, çare.
d. 50b/02, 50b/11
[=2]
deve Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan.
d. 77b/01
d.+de 78b/05
d.+niñ 77b/02, 77b/15
d.+ye 77b/10, 77b/13
[=6]
2. Bir tür bitki
d. dikeni 54b/09
[=1]
deyr Hayvanın arkasında olan eski yara.
d. 61a/01
[=1]
dışarı Dış çevre, dış yer, hariç, içeri karşıtı.
d. 42b/01
[=1]
di- Söylemek, söz söylemek.
d.-dikleri 41a/05, 42a/15, 47b/14, 51b/10, 61b/11, 70b/10
d.-mek 62b/07
d.-mekdir 56b/03
d.-mekdür 62b/08, 73a/01
d.-mekle 49a/08, 63a/10, 66a/04
d.-rler 44a/04, 47b/10, 54b/07, 70b/07, 74a/13
[=18]
diger Başka, özge, öteki, öbür.
d. 41b/08, 41b/13, 42a/02, 42a/04, 42a/05, 43b/11, 44a/05, 44b/07, 44b/08, 45b/12, 45b/14, 46a/01, 46a/09, 46b/01, 46b/05, 46b/13, 47a/12, 47b/09, 48b/05, 49b/10, 50b/02, 50b/04, 50b/08, 50b/10, 50b/15, 54a/04, 54a/06, 54b/09, 54b/11, 54b/13, 55a/02, 55b/10, 56b/05, 61a/07, 61b/02, 61b/05, 61b/13, 62b/02, 62b/04, 63b/03, 63b/05, 63b/10, 64a/04, 64b/05, 65a/03, 65a/06, 65a/10, 65b/06, 65b/09, 65b/11, 66a/03, 66b/06, 66b/14, 67a/03, 67a/08, 67a/09,

67b/01, 67b/04, 72a/04, 72a/05, 77b/10
[=61]

diken Bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu vb. bölümlerinde ve bazı hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri.
d.+i (deve dikeni) 54b/09
[=1]

dil Ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı.
d.+i 40a/02, 40a/02, 75b/06
d.+i ile 57a/04
d.+ince (Rum dili) 56b/03
d.+ince (Parsi dili) 74a/13
d.+ince (Urum dili) 47b/10
d.+ine 43b/12
d.+ini 42b/01, 43a/05, 43b/13, 47a/04, 49a/11, 57b/02
[=14]

dile- Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek
d.-mez ise 53a/15
d.-rseñ 63b/13
[=2]

dimaġ Ar. Beyin, bilinç, zihin.
d.+ına(dimagına) 50b/08
d.+ında(dimagında) 43a/02
[=2]

dindir- Dinmesini sağlamak.
d.-ir 62b/01
[=1]

dinil- Söylenmek,konuşulmak
d.-di 72b/15
d.-ür 47b/12
[=2]

dirhem Ar. 1. Okkanın dört yüzde birine eşit olan, 3,207 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü.
d. 47b/13, 50a/12, 69a/05, 72b/02
d. (beş dirhem) 51a/01
d. (bir buçuk dirhem) 47b/15
d. (bir dirhem) 51a/01, 68a/15, 68b/05, 72b/03
d. (dörd dirhem) 48a/01
d. (dört dirhem) 69a/06
d. (ellişer dirhem) 50b/05, 66b/15, 68a/07
d. (iki dirhem) 62a/07, 68a/14, 68a/14, 72a/15
d. (ikişer dirhem) 74b/04
d. (on ikişer dirhem) 44b/01
d. (otuzaltı dirhem) 47b/01, 65a/11
d. (üç dirhem) 51a/01, 72b/02
d. (yigirmi dört dirhem) 47b/01
d. (yigirmi dört dirhem mikdārı) 48b/07
d. (yüz dirhem) 48a/01
d. ile 69b/01
[=29]

diş Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri
d.+i ile 57b/12
d.+lerini 55a/10, 55b/09
d.+lerinin 42a/01
d.+leriniñ 55a/10
d.+leriniñ kökleri 55b/08
[=6]

dişil- Deşme işi yapılmak.
d.-ür 45a/06
[=1]

ditre- Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak.
d.-gen 48a/04
[=1]

dīvār Bir yapının yanlarını dışa karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran, taş, tuğla vb. gereçlerden yapılan veya örülen dikey düzlem.
d. 58a/08
d.+a 72a/04
d.+lara 62b/07
[=3]

diz Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer.
d. 70a/07
d.+lerinde 70b/08
d.+lerini 70a/11
[=3]

doġra- Keserek parçalamak veya elle küçük parçalara ayırmak.
d.-yup 49a/03
[=1]

doġru 1. Bir ucundan öbür ucuna kadar yönü değişmeyen, eğri ve çarpık karşıtı uygun

d.+(-a dogru) 57a/13
[=1]

doḳan- Nesnelerin sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık vb. niteliklerini derinin altındaki sinir uçları.
d.-dugı 52a/06
[=1]

doḳun- Nesnelerin sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık vb. niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etme
d.-madan 62b/08
d.-sa 58b/12
[=2]

dol- Dolu duruma gelmek.
d.-a 59b/07
[=1]

doldur- Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek.
d.-a 57b/14, 58a/02
d.-up 62a/05
[=3]

don Donmuş yağ.
d. yagı 50a/12, 71a/08, 72a/06
[=3]

donuḳ Parlak olmayan, mat.
d. 76b/13
[=1]

dög- Bir şeyi toz durumuna getirmek için ezmek.
d.-dikden 63b/08, 64b/11, 66b/10
d.-üb 73b/15, 74a/14, 74b/04, 77a/13, 77b/07, 77b/11, 78a/03, 79a/03
d.-üp 40b/07, 41b/01, 42a/06, 43b/10, 44b/02, 44b/05, 50a/14, 50b/05, 51a/02, 54b/14, 55a/03, 59a/06, 59a/11, 61a/08, 61b/07, 62a/04, 63a/02, 63a/11, 63a/15, 64a/02, 64b/03, 65a/04, 65b/07, 65b/09, 65b/10, 66a/10, 66a/12, 67a/12, 67b/03, 67b/06, 67b/12, 67b/14, 68a/07, 68b/08, 69a/02, 69a/06, 69b/07, 71a/10, 71b/01, 72a/06, 72b/03, 72b/13, 73a/14
[=54]

dögül- Dövme işine konu olmak.
d.-miş 61b/09, 69b/01, 71a/14,. 78a/04
[=4]

dök- Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri bulundukları kaptan başka bir yere boşaltmak.
d.-eler 41b/03, 43b/02, 46a/09, 46b/13, 48b/09, 55b/06, 75a/08, 76b/03
d.-er 74b/14
d.-esin 75b/12
d.-üb 78b/03
d.-üp 40b/09, 45a/12, 46a/11, 49b/12, 54b/08, 56a/04, 58a/02, 67a/08, 74b/15
[=20]

dökül- Dökme işi yapılmak veya dökme işine konu olmak
d.-en 72b/11
d.-se 77b/02
d.-üp 39b/07
d.-ür 72b/10, 77a/12
[=5]

dön- Kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek
d.-erse 51b/12
d.-mez ise 69b/10
d. rengi kırmuzıga dön- 51b/12
[=3]

dönme Dönmek işi.
d. sirke 42a/03
[=1]

dörd Bk. dört.
d.+dirhem 48a/01
[=1]

dördinci Dört sayısının sıra sıfatı, sırada üçüncüden sonra gelen.
d. 57b/08
[=1]

dört Dört sayısının adı.
d. 43a/01, 66b/13, 67a/03
d. (on dört) 69a/12
d. (yigirmi dört dirhem) 47b/01, 47b/04, 48b/07
d. batman 57a/07, 68b/03
d. dirhem 69a/06
d. gün 53a/06
d.+inci bab (yigirmi dördinci bab) 76a/02
d. kıst 47b/05dirhem.(yigirmidörtdirhem)
d. miskāl 40b/02
d.+nevki 65b/15
d. parmak mikdārı 56a/05

[=16]

duʿā-i ḫayr Hayır duası.
d. 79a/15
[=1]

dudaḳ Ağzın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri.
d.+ı (dudagı) 75b/04
d.+ları 77a/12
[=2]

dur- Hareketsiz durumda olmak.
d.-madan 65a/15
d.-ur 60b/03
[=2]

durdur- Durmasını sağlamak.
d.-asın 70b/01
[=1]

dūş Bir yere bağlanmak.
d. ol- 57a/01
[=1]

dübür Latincesi rektum olan dübür, kalın bağırsağın anüsle sonlanan düz kısmı olarak bilinmektedir, mak'ad anlamına da gelmektedir.

d.+i 62a/03, 62a/04

d.+inde 61a/01, 67b/0

d.+inden 51a/14

d.+ine 67b/11, 67b/12, 67b/13, 68b/12
d.+ünde 63a/08
[=10]

düş- Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek.
d.-er 51b/05
d.-meden 59b/14
d.-se 75a/04
d.-üp 62b/14
[=4]

düşür- Düşmesine yol açmak, düşmesine sebep olmak.
d.-üp 52a/13, 55b/01
d. tırnagını düşür- 55b/01
[=3]

E

ebegümeci Ebegümecigillerden, mor renkli çiçekleri ilaç, yaprakları sebze olarak kullanılan, kendiliğinden yetişen çok yıllık bir bitki.
e.+den 49a/06
[=1]

ebhel Ardıç ağacının yemişi.
e. 41b/10, 77b/07
e.+den 46a/10
[=3]

ebūcehilḳarbuzı Genellikle çöplüklerde ve yol kenarlarında yetişen ; yeşil renkte, sert, tüylü otsu bir bitki
65a/04, 74b/01
[=2]

ebyaż Bembeyaz.
e. 68a/06
[=1]

eczā Canlılardaki rahatsızlıkların bozuklukların ve çeşitli hastalıkların tanısı, önlenmesi veya tedavisi için yararlanılan doğal veya sentez yoluyla hazırlanmış madde.
e. 41b/11, 43a/15, 43b/09, 46a/11, 47a/03, 48b/13, 62a/11, 63a/10, 63a/13, 63b/11, 64a/02, 64b/11, 64b/15, 66b/02, 67b/02, 73a/13, 73b/15
e.+dan 46a/15, 61b/08, 64a/08, 68b/09
e.+lar 65a/13
e.+lardan 41b/11
e.+ları 49a/08, 51b/04, 57b/15, 61b/01, 63a/06, 63a/13, 64a/13, 65a/12, 68a/08
e.+ya 61b/10, 69a/08
e.+yı 51a/03, 61b/12, 63a/03, 63a/11, 65a/08, 67b/10
[=40]

edviye Ar.Devalar,ilaçlar,çareler.
e. 67a/05
[=1]

eger Far. Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.
e. 39b/09, 40a/06, 40a/07, 41b/03, 43a/09, 43a/10, 43b/14, 44a/04, 44a/08, 44a/11, 44a/14, 44b/03, 44b/15, 45b/09, 46b/06, 47a/01, 47a/06, 47b/08, 48a/07, 48a/08, 48b/01, 48b/04, 48b/15, 50a/12,

52a/12, 53a/15, 54a/02, 54a/09, 55b/05, 57a/14, 57a/15, 57b/03, 57b/05, 58b/04, 58b/05, 58b/06, 58b/09, 58b/11, 58b/12, 59a/02, 59a/03, 59b/02, 61b/08, 62b/03, 62b/15, 63b/13, 65a/14, 65b/01, 66a/08, 67a/11, 68a/11, 68b/13, 69a/08, 69b/06, 71a/05, 71a/06, 71a/07, 71b/15, 72b/06, 73a/11, 73b/09, 74a/05, 74a/06, 75a/08, 76b/02, 76b/06, 77b/05, 78b/01
e. bas- 58b/06
e.+den basmaol- 58b/07
e.+ki 45b/10
e.+kim 44a/07, 48b/03, 51b/03, 51b/11, 56b/01, 57b/12, 59a/02, 69b/02, 72a/02
[=80]

ek- 1. Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek 2. Toprağı ekip biçmek için kullanmak
e.-eler 65b/09, 66b/12
e.-esin 66b/13, 67a/02
[=4]

ekl Ar. Yemek yeme.
e.+it- 52a/10
[=1]

ekli Eklenmiş olan, eki olan.
e. kemük 61a/03
[=1]

ekmek Tahıl unundan yapılmış hamurun fırında, sacda veya tandırda pişirilmesiyle yapılan yiyecek, nan, nanıaziz.
e. gibi 67b/05
[=1]

ekşerī Ar. Genellikle.
48a/05, 48b/11, 51b/11, 73a/06
[=4]

eksil- Azalmak, az duruma gelmek.
e.-dikçe 66a/02
[=1]

ekşi Sirke veya limon tadında olan
e. 75a/07
e.+narkurusı 67b/13
e.+yogurt 58a/15
[=3]

el Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.
e. 72b/05
e.+i ur- 39b/11
e.+ini 41b/08, 68b/11, 68b/13
e.+inin 40a/01
e.+iñ ile 40a/06
e.+lerini 52a/13
[=8]

elbetde Ar. Her hâlde, şüphesiz, kuşkusuz, elbet.
e. 71b/06
[=1]

ele- Elek yardımıyla ayıklamak veya incesini kabasından ayırmak, elekten geçirmek
e.-yüb 72b/04
e.-yüp 57b/13, 57b/15, 59a/06, 59a/11, 61b/14, 63b/08
e. elek denele- 57b/13, 59a/06, 59a/11, 61b/14, 63b/08, 72b/04
e.-yüp 53b/01
[=14]

elek Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak veya incesini kabasından ayırmak için kullanılan, tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş, gözenekli tel, kıl, bez vb.nden oluşan araç.
e.+den ele- 57b/13, 59a/06, 59a/11, 61b/14, 63b/08, 72b/03
e.+den keçür- 48b/13, 61a/13,61a/12, 61b/12, 63a/03, 63a/11, 69a/06
e.+den kiçür- 39b/07, 42b/08, 43b/12, 49b/13
[=17]

elen- Eleme işine konu olmak veya eleme işi yapılmak.
e.-miş 54b/12
e.-miş üzüm 51a/06
[=2]

elfār Çalılıklarda yetişen tohumlu bir bitki
e. (habbü'l-elfār) 43b/02
[=1]

elkeş Yüksek yerlerde bulunan bir çeşit bitki,ot.
e.+otı 61a/06
[=1]

elli Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.
e.+şer dirhem 50b/05
[=1]

ellişer Elli sıfatının üleştirme sayı sıfatı.
e. dirhem 66b/15, 68a/06
[=2]
elma 1. Gülgillerden, çiçekleri pembe veya beyaz bir ağaç (Pirus malus) 2. Bu ağacın kabuğu parlak, sert, kırmızı, sarı ve yeşil renkte, kokusu hoş, tadı ekşi veya tatlı, dokusu gevrek, ufak çekirdekli meyvesi.
e.+yı 44a/04
[=1]
emīn Ar. Güvenli.
e.+saat 79a/05
[=1]
emrāż Ar. Hastalıklar.
e. 45b/09
e.+ı 55a/08, 74a/11
e.+ına (gögüs emrāżı) 54a/12
e.+ından 70b/10
e.+ını 55a/06
e.+ıñ 53b/07, 68a/04, 74b/08
e.+ları 70b/05
e.+**larınıñ** 53b/07
[=11]
enfa' Ar. Menfaat veren.
e. 47a/13
[=1]
eri- Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek.
e.-miş 67a/15
e.-yince 53b/15
[=2]
erid- Bk. erit-
e.-üp 66a/01
[=1]
erit- Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak
e.-mez 72a/01
e.-üp (eridüp) 47b/02
[=2]
eşer Ar. İz, işaret, im
e.+i kal- 55b/15
e. kal- 73b/01
[=2]
eski Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan, yeni karşıtı.
e. 43b/06, 44a/03, 46a/09, 47a/12, 48a/10, 50a/12, 51a/05, 54b/02, 60a/12, 61a/02, 61a/11, 62b/15, 71a/04, 71a/05, 72a/13
e. (keskin eski şarab) 43a/06
e.+den 49a/01
e. ise 48b/15
e. rugan 59b/12, 62b/05
e. şarab 46a/14, 47a/05, 49a/07, 54a/05, 54a/15, 68b/04, 68b/15, 77a/14
e. yaġ 50a/12
e. yanbuḳ 63b/03
e. yara 72a/10
[=31]
eski- 1. Eski duruma gelmek. 2. Yıpranmak
e.-mezden 65b/01
e.-yüp 56b/01
[=2]
eskilik Eski olma durumu, antikite
e.+inden (eskiliginden) 72a/14
[=1]
esrās Bir tür yemiş.
e. 74b/03
[=1]
eşik Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak.
e. 55b/10
[=1]
eşiklük Kapı boşluğunun alt kısmında bulunan alçak basamak, eşik.
e. 55b/13
[=1]
eşref Çok onurlu, çok şerefli
e. 79a/06
[=1]
eşya Ar. Türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesnelerin bütünü.
e.+yı 75a/08
[=1]
et İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabakaya, kasaplıkta ise hayvanlardan sağlanan kaslardan oluşmuş besin maddesine denir.
e. 57b/12, 72a/10
e. (kırmuzı et) 62a/06
e. bagla- 70a/08
e. bas- 58b/11
e.+i 53a/09, 55a/04
e.+i (nasıreti) 62a/05, 62a/10, 62a/13, 63a/08, 63a/13, 64b/09, 64b/12, 66a/14

e.+i (nasır eti bagla-) 62b/15
e. ile 73a/02
e.+inden (keçi eti) 50b/12
e.+ine 59b/15
e.+ini (nasır eti) 62b/01, 66a/11
e.+ini (toñuz eti) 54a/13
e.+iniñ (nasır eti) 63a/15
e.+leri 52a/09
e.+leri(kokmış et) 66a/14
e.+leri (ölmiş et) 59a/04
[=26]
etil Sivri yapraklı bir ağaç türü.
e. agacı 60b/11
[=1]
etmek Bk. ekmek.
e.+e (etmege) 51b/08
e.+i (etmegi) 51b/08
[=2]
eṭrāf Bir işi yapmak
e.+ına 42a/13
e.+ında 42a/09
e.+ını 53a/06
[=3]
evḳāt Ar. Zamanlar, vakitler.
e.+da 70b/15, 79a/06
e.+ı 70a/04
[=3]
evlā Ar. Daha iyi, yeğ.
e.+sı 71b/12
[=1]
evvel Ar. Önce, ilk
e. 44b/13, 45b/03, 50b/14, 51a/08, 57a/10, 58a/10, 58b/08, 65a/14, 65b/02, 69a/11, 71b/13
e.+ki 49b/01, 57a/08, 75a/01
[=14]
evvelā Ar. Önce, ilk önce, ilkin.
e. 39b/05, 47b/06, 55a/08, 73b/07, 75b/07, 76a/03
[=6]
eyer Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.
e.+den 64a/10
[=1]
eyle- Etmek, yapmak.
e.-dikde 58a/06
e.-dikden 66b/07
e.-dügimiz 51b/04, 55b/01, 72a/05, 75a/01, 75a/07
e.-dükten 53a/13
e.-mişizdir 72b/08
e.-ye 45b/02
e.-yeler 45b/05, 53a/11
[=12]
ısḳat eyle- 45b/05
ilaceyle- 45b/02, 53a/11, 53a/13
sahkeyle- 66b/07
zikreyle- 51b/04, 55b/01, 72a/05, 72b/08, 75a/01, 75a/07
zuhur eyle- 58a/06
[=12]
eyü İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı.
e. 50a/10
e. it- 66a/15
e. ol- 77b/15
e.+si 61a/06
[=4]
eyüşe- İyileşmek.
e.-meniñ 57a/10
[=1]
eyyām Ar. Günler.
e.+ında (bahar eyyamı) 70a/04
e.+ında (sovuk eyyam) 50a/05
[=2]
ezdür- Ezme işini yaptırmak
e.-üp 48a/02, 51a/10, 59a/12
[=3]
ezrāḳ Saf ve temiz su.
e.+(makliezrak) 47b/14
e.+ile(makl'iezrakile) 43a/07
[=2]
ezziva Bir tür yemiş.
e.+dan 46a/05
[=1]

F

fār Budak ve ağaç başı.
f. (habbü'l-fār) 50a/11
[=1]
fenā Ar. İyi nitelikte olmayan, kötü.
f.+sı 70b/08
[=1]
ferc Dişi canlılarda üreme organının dış bölümü.
f.+inden 41a/02
f.+ine 68b/13
[=2]

feslegen Ballıbabagillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, yaprakları güzel kokulu, beyaz veya pembe çiçekli, bir yıllık ve otsu bir süs bitkisi, reyhan.
f. 47b/13
[=1]

fındıḳ Kayıngillerden, kuzey yarım kürenin ılık yerlerinde ve yurdumuzun genellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen, boyu 6-7 metre, yaygın tepeli bir ağaççık. Corylus avellana.
f. kadar 48a/02, 51b/14, 75a/06
[=3]

fırın İçinde genellikle odun yanan, her yanda aynı derecede ısı oluşturarak ekmek, pasta vb. pişirmeye yarayan, tavanı tonoz biçiminde, önünde tek açıklık bulunan ocak.
f.+da 67b/05
[=1]

fışḳı Atgillerin taze dışkısı.
f.+ile (taze efişkı) 44b/05
f.+sınıñ 49a/14
[=2]

fıtıḳ İç organlardan bir parçanın, genellikle bağırsak bölümünün karın çeperlerini geçip deri altında ur gibi bir şişkinlik yapması, kavlıç, yarımlık.
f.+ıñ 75a/10
[=1]

fīemānillāhiteʿālā Yüce olan Allaha emanet.
f. 49b/10
[=1]

fitil Lambada, kandilde ve mumda yağın, çakmakta benzinin yanmasını sağlayan, türlü biçimlerde bükülmüş veya dokunmuş pamuktan yapılan genellikle yağ çekici madde.
f.+it- 61b/14, 62a/01
[=2]

furun İçinde genellikle odun yanan, her yanda aynı derecede ısı oluşturarak ekmek, pasta vb. pişirmeye yarayan, tavanı tonoz biçiminde, önünde tek açıklık bulunan ocak
f. 46a/07
f.+dan 46a/07
[=2]

G

ġāh Bazen, kimi vakit, bazı bazı, kâh.
g. 44b/12
[=1]

ġāhice Zaman zaman.
g. 73b/03
[=1]

gā'ib Ar. Göz önünde olmayan, hazır bulunmayan, nerede olduğu bilinmeyen.
g. ol- 73b/03
[=1]

gālib Ar. Bir yarışma, karşılaşma, çatışma vb. sonunda yenen, üstün gelen, başarı kazanan.
g. ol- 46b/08, 51b/13
[=2]

ġār Defne
g. (habbi'l-ġār) 47b/11
[=1]

ġāyet Ar. Pek, çok, pek çok, aşırı bir biçimde.
g. 54b/02
[=1]

ġayrı Başka, diğer.
g. 44a/11, 55b/01, 58b/08, 60a/05, 62a/01, 79a/01
g.+sın 63b/05
g. yagı 74b/13
[=8]

gece Genellikle saat 22'den itibaren gün ağarıncaya kadar geçen süre, tün, şeb.
g. 71a/04
g. (bir gece) 60a/15
[=2]

geç- Bir yerden başka bir yere gitmek.
g.-dikden 45a/11, 63a/05
g.-mez 44a/02
[=3]

geçür- 1. Vaz geçirmek, sarfınazar ettirmek, feragat ettirmek. 2. Geçiştirmek, affetmek, bağışlamak. 3. Saplamak, sançmak, çakmak.
g.-eler 56a/06
g.-üb 71b/11

g.-üp 49a/03, 56a/05, 59b/08
[=5]

gel- Ulaşmak, varmak
g.-miş 55b/08
g.-se 57a/03
g.-üb 76b/09
g.-ürise 43a/09
g. lazım gel- 57a/03
[=5]

gemi Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt, sefine.
g.+lerden 65b/13
[=1]

gemle- Hayvanın ağzına gem takmak
g.-meden 65b/02
[=1]

gerek Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen, lazım
g.+dir 41b/05, 52a/14, 52b/06
g.+dür 52a/05, 52b/01
[=5]

gerü Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, alt taraf,ileri karşıtı
g.+sine 57b/10
[=1]

gevde Bk. gövde.
g.+si 75b/05
g.+sini 77a/02
[=2]

gez- Hava alma, hoş vakit geçirme vb. amaçlarla bir yere gitmek, seyran etmek
g.-mekden 75a/12
[=1]

gezdir- Birinin gezmesini sağlamak, dolaştırmak
g.-eler 49b/04, 50a/02, 55b/15, 59b/13, 71a/05
g.-mek 45b/06
[=6]

gezdür- Bk. gezdir-
g.-eler 45b/04
g.-esin 71a/15
g.-üp 45b/05, 55a/13
[=4]

gibi -e benzer. Edat.
g. 44b/12, 55a/13, 55b/08, 62a/14, 62b/12, 65b/05, 67b/05, 72a/05, 72a/06, 72b/06, 72b/14, 73a/15, 75b/01
g.+dir 75b/15
[=14]

gice Bk. gece.
g. 45a/11, 47a/07, 49b/07, 50b/06, 51a/02, 51a/07, 54b/01, 54b/01, 56b/07, 62b/10, 63b/02, 63b/04, 64b/06, 65b/08, 66b/04, 70a/12, 70a/14, 76a/04
g. (üç gice) 71a/10
g. (yedi gice) 57a/02
[=20]

gid- Bk. git-
g.-üp 46b/11
[=1]

gine Yine
g. 40a/03, 51b/07, 53b/12, 62a/01
[=4]

girdür- Girme işini yaptırmak
g.-eler 45b/10
g.-üp 54b/03
[=2]

girmān Hububat harmanı.
g.+ı (kemnun-ı girman) 66b/06
[=1]

girü Bk. gerü.
g. 69b/09, 69b/15
[=2]

girübar Şifalı bir bitki türü.
g.+ın 75b/09
[=1]

git- 1. Bir yere doğru yönelmek. 2. (-den) Bir yerden veya bir işten ayrılmak. 3. Çıkmak, ulaşmak
g.-dikce 51b/15
g.-dikde 58b/01
g.-er (gider) 43a/08, 73b/04
g.-erken (giderken) 63b/15, 66a/08
g.-esin (gidesin) 64a/04
g.-ince (gidince) 47b/06, 49b/14, 58a/12
g.-meyüb 73a/11
g.-mez ise 71a/07, 71b/15
g.-mezse 74a/07
[=14]

göbek İnsan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk.
g. 42a/12
g.+i (göbegi) 42a/13
g.+iniñ (göbeginiñ) 42a/06
[=3]

gögde Bk. gövde.
g.+si 53b/11
[=1]
gögercin Güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık tüylü, evcilleşmiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş
g. tersi 65a/06
[=1]
gögüs Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü, sine.
g. 53b/07
g. emrāżı 54a/12
g.+i (gögsi) 56a/01
g.+inde (gögsinde) 40a/01, 54a/11, 54b/05, 55a/06, 57b/06, 60a/06, 68a/11
g.+inden (gögsinden) 54a/09, 54b/06, 56a/05
g.+ine (gögsine) 50a/05, 53b/13, 54b/01, 55b/12, 56a/02, 60b/01
g.+ini (gögsini) 59b/11, 60a/10
g.+iniñ (gögsiniñ) 49a/14
g.+lerinde 53b/06
[=23]
gök İçinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk, uzay, sema, asuman, feza.
g. 54b/07
[=1]
gör- Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.
g.-e 52a/01
g.-medim 60b/04
[=2]
görin- Bk. görün-
g.-ür 48a/10, 48a/12
[=2]
görün- Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek
g.-meye 51b/01
g.-meyüp 51b/14
[=2]
gös Bk. göz.
g.+ine 67b/04
[=1]
göster- Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek.
g.-ir 55b/08
[=1]
götür- Taşımak, ulaştırmak veya koymak.
g.-üp 70b/01
[=1]
gövde 1. Bir şeyin asıl bölümü. 2. Kesilmiş hayvanın, sakatatı alındıktan sonraki durumu.
g.+si 58b/05, 59b/05, 59b/06
g.+sin 45a/05
g.+sinde 44a/14
g.+sine 40a/08, 58a/10, 60a/01
g.+sini 43b/05, 55a/14
[=10]
göz Görme organı.
g.+leri 42b/02, 44a/01, 76b/13, 77a/12
g.+lerinde 43a/03
[=5]
gübre Verimini artırmak için toprağa dökülen her türlü hayvan dışkısı, kimyasal veya bitkisel madde, kemre.
g.+yi 66a/12
[=1]
güç Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği,nitelik.
g.+dir 70b/15
g.+dür 71b/10
[=2]
güherban Sulak yerlerde yetişen bir bitki türü.
g. 69a/05
[=1]
gül Gülgillerin örnek bitkisi (Rosa). Bu bitkinin katmerli, genellikle kokulu olan çiçeği.
g. 44b/07
g. ile (kırmuzı gül) 44b/07
g. suyı 44b/08
g. yaġı 58b/02, 63a/03, 73a/13, 73a/14
g. yaġını 45b/04
g. yapraġı 51b/02
[=9]
gün Gündüz, yer yuvarlağının kendi ekseni etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre.
g. 43a/01, 45a/03, 45a/11, 45b/05, 45b/11, 46a/12, 46b/01, 47a/07, 47a/08, 48b/01, 50b/06, 51a/02, 54b/01, 54b/01, 56b/01, 57a/06,

62b/11, 63b/02, 63b/04, 64b/06, 69a/12, 70a/12, 71a/04, 71a/09, 71a/13, 71a/13, 74a/05, 75a/14, 76a/04, 77b/10, 77b/14, 77b/14
g. (bir gün) 49a/13, 51a/11, 51a/11
g. (dört gün) 53a/06
g. (her gün) 45b/10, 46a/08, 46b/06, 48a/02, 50b/13, 52a/04, 53a/06, 53b/14, 53b/14, 54a/03, 55a/13, 56a/06, 57a/08, 59a/07, 59b/12, 68a/09, 71a/05
g. (iki gün) 49a/13, 54b/08
g. (irtesi gün) 62b/11, 67a/02
g. (on gün) 59b/10
g. (üç gün) 49b/09, 51a/03, 57b/08, 59a/01, 59a/14, 59b/01, 64b/08, 68a/08, 71a/10, 77a/07
g. (yedi gün) 57a/02, 71a/15
g.+de 50a/15, 60b/12
g.+de (yedigün) 58a/12
g.+den 74a/02
g.+den soñra (iki günden soñra) 54b/03, 71b/05
g.+den soñra (üç günden soñra) 53a/03
g.+dir 75a/14
g.+e (üç gün) 54a/08
g.+e dek 48b/05
g.+e dek (beş güne dek) 78b/02
g.+e dek(üç güne dek) 56b/07
g.+i 53a/07, 70a/14, 79a/06, 79a/07
g.+i ise 45b/10, 58b/04, 58b/05
g.+inde 48a/10, 48b/01, 57b/08, 70a/04, 73a/07
g.+inde (yaz güni) 50a/06
g.+lerinde 45b/09, 48a/05, 48b/11
[=98]

güneş Güneş ışınlarının ve ısısının etkilediği ortam.
g. 57a/12
g.+de 54a/01, 58b/04, 62b/11, 67a/01
g.+e 58b/05
[=6]

günlük Günlük ağacının tütsü olarak kullanılan ve nefese rahatlık veren reçinesi.
g. 44a/15
g.+den 65b/15
g. tohumı 39b/07
[=3]

gürsine Yamaçlarda yetişen bir tür bitki,ot
g.+otı 74a/01
[=1]

güya Sözde, sanki
g.+ki 48a/10
[=1]

H

hab Hap, ilaç.
h. 41b/03
h.+dan 41b/01
h.+dur 41a/06
h.+ile 41a/07
h. olın- 48a/02
[=5]

habb Tohum.
h.+i'l-gar 47b/11
h.+i'r-reşad 41b/09, 46a/10, 50a/11
h.+ü'l-far 50a/11
h.+ü'l el-far 43b/02
h.+ü'r-reşad 47b/10
[=7]

ḥabbe Tahıl tanesi, evin.
h. 77a/13
[=1]

hacet Ar. Herhangi bir şey için gerekli olma, gereklilik, lüzum.
h. 58b/05
[=1]

ḥadde Ar. Madenleri tel durumuna getirmek için kullanılan ve türlü çapta delikleri olan çelik araç.
h. 71b/11
[=1]

ḥadis 1. Hz. Muhammed'in söz ve davranışları.
h. 70b/14
[=1]

ḥafta Far. Birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem.
h. 55a/09
[=1]

ḥal Ar. Eritme.
h. ile 48a/13
h. it- 40b/10, 49b/03, 56b/06, 65a/09, 65b/11, 72b/13
h. ol- 53a/14
[=8]

ḫalāṣ Ar. Bir yerden, bir şeyden kurtulma, kurtuluş.

h. bul- 55b/05, 55b/15, 56b/02, 59b/13, 60a/03
h. it- 70a/01
h. ol- 54b/11
[=7]

halat Pamuk, kenevir, Hindistan cevizi gibi bitkisel liflerin veya çelik tellerin sarılmasıyla oluşan kolların bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip.
h. it- 75b/10
[=1]

ḥalb Bak. halbe .
h.+den 49a/06
[=1]

ḥalbe Nisan-haziran aylarinda, sarimsi-beyaz renkli çiçekler açan 20-40 cm yüksekliginde, bir senelik, otsu bir bitki
h. tohumı 47b/03, 47b/11
[=2]

ḥalebe Bak. Halbe.
h. tohumı 78b/03
[=1]

ḥālet Ar. Durum.
h.+e 41a/02
h.+inde 70a/05
[=2]

ḫālī Ar. Boş, ıssız, tenha
h. it- 71a/02
[=1]

ḫāliṣ Ar. Karışık olmayan, saf, katışıksız.
h. 42b/06, 44b/09, 49a/02, 74b/04
h. balçık 54b/02
h. hıltıt 46b/02
h. süd 46b/03
[=7]

ḥalitet Bk. ḥaltiyet.
h.+den 77a/01
[=1]

ḥaliyyet Bir tür baharat.
h. 68a/14, 68b/05
[=2]

ḫalt Ar. 1. Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma.
h. it- 46b/14bir
h. olın- 68b/07
[=2]

ḥaltiyet Bir tür baharat.
h.+iden 75a/06
[=1]

ḥamir İştahı olmayan.
h. 53b/08, 53b/10, 54a/02, 54a/09, 54a/12, 55b/03
h.+dir 53b/08
h. marāżı 54a/14
[=8]

ḥamr Ateşli hastalık.
h. (ilacu'l-hamr) 68b/01
h. marazı 40b/15
[=2]

ḥamrān Hamir hastalığına tutulan.
h. ol- 55a/02
[=1]

ḫamur Unun su veya başka sıvılarla yoğrulmuş durumu.
h. 63b/06
h.+ı 63b/07
h. ile 63b/09
[=3]

ḥanah Hamur tahtası.
h.+(na-hanah) 46a/10
[=1]

hanazir Aktinomikozis.
h. 53b/01
[=1]

ḥar Sıcak, kızgın, yakıcı.
h.+ile (kıssa'l-har) 43a/11
[=1]

ḥarāret Sıcaklık,coşkunluk,ateşlilik
h. 47a/06
h.+inde 57a/12
[=2]

ḥarbaḳ Zambakgillerden, yapraklarının uzun, geniş olması, çiçeklerinin güzelliği dolayısıyla bahçe çiçekleri arasına giren zehirli bir bitki cinsi. Veratrum album.
h. 68a/06
[=1]

ḫardal Turpgillerden, 100-150 santimetre yüksekliğinde, sarı çiçekli, deriyi yakıcı nitelikte olan ve tohumu hekimlikte kullanılan, tadı acı ve bir yıllık bir bitki.
h. 48b/06
h.+dan 69b/01
h.+ı 42a/12, 57a/11
h. ile 62a/05
h. tohumı 39b/15, 42a/05, 62a/03

[=8]

ḥareket 1. Bir cismin durumunun ve yerinin değişmesi, devinim, aksiyon 2. Vücudu oynatma, kıpırdatma veya kımıldanma 3. Davranış, tutum

h. 76b/14

h.+den 75a/08

h.+i 58a/12, 74b/15, 75a/12, 76b/09

[=6]

ḥarîz Hekimlikte iç sürdürücü olarak kullanılan hardal türlerinden biri. Sinapis alba.

h. yapraġı 54b/13

[=1]

ḥarmel Sedef otugillerden, yaprakları almaşık, çiçekleri beyaz renkte, susama benzeyen tohumları acı olan, halk hekimliğinde tedavi amaçlı, tütsü olarak kullanılan bir bitki. Peganum harmala.

h. 59a/11

h.+iñ 59a/12

[=2]

ḥarsef Enginar bitkisi.

h. ile 45b/13

[=1]

ḫāṣ Ar. Özgü, saf, katışıksız

h. un 42a/02, 54b/12, 64b/14

[=3]

ḥāṣıl Ar. Olan, ortaya çıkan, görünen

h.+ını 69a/15

h. ol- 40b/15, 44b/11, 44b/13, 44b/14, 46b/08, 48a/05, 48a/05, 49a/02, 50a/04, 50a/07, 55b/03, 59a/10, 59b/15, 65b/03, 70b/09, 71a/01, 77b/08

[=18]

ḫaşr Tutmak,muhafaza etmek.

h.+i'l-bevl 68b/11

[=1]

haṣṣa Ar. Özellik.

h. 57b/03

[=1]

ḫasta Far. Sağlığı bozuk olan, esenliği yerinde olmayan, hastalanmış, rahatsız

h.+it- 52a/11

[=1]

ḫastalıḳ Organizmada birtakım değişikliklerin ortaya çıkmasıyla sağlığın bozulması durumu, rahatsızlık, çor, dert, sayrılık, illet, maraz, maraza, esenlik karşıtı.

h.+ı (hastalıgı) 69a/10

[=1]

ḫata Ar. İstemeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış, kusur, yanılma, yanılgı

h.+dır 52a/11

[=1]

ḫatt Ar. Yazı

h.+ıñ 79a/15

[=1]

ḥattā Ar. Bile, hem de, üstelik, ayrıca.

h. 52b/02, 58b/01

[=2]

ḥavan Far. İçinde bir şey dövüp ufalamaya yarayan, tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kap.

h. 47a/15, 47b/07

[=2]

ḥaya Far. Er bezi,testis.

h.+larında 68a/04

h.+sına 54b/06

h.+sına dek 41a/01

[=3]

ḫayr Hayır,iyilik

h.+ile 79a/15

[=1]

ḥayvan Ar. Duygu ve hareket yeteneği olan, içgüdüleriyle hareket eden canlı yaratık.

h. 39b/10, 43b/08, 44b/14, 51b/06, 53a/03, 53b/08, 54a/10, 55b/07, 55b/08, 60a/04, 63b/15, 66a/08, 69a/09, 70b/07, 72a/03, 73b/06, 75a/10, 76b/02, 76b/08

h.+a 41b/08, 43a/12, 44b/11, 45a/14, 46b/15ol, 50b/04, 51a/10, 51b/10, 54a/06, 54a/08, 54a/14, 55a/02, 55a/04, 57a/04, 57a/15, 67a/11, 68b/01, 68b/07, 68b/10, 69a/03, 69a/08, 69b/02, 72a/01, 76b/04, 76b/11

h.+a (köstekli hayvan) 49b/01

h.+da 40b/13, 71b/12

h.+ı 40b/12, 41b/04, 41b/14, 45a/03, 45b/10, 51a/03, 52a/02, 52a/11, 52a/12, 54b/03, 57a/12, 59b/10, 60a/01, 68a/07, 69b/04, 69b/10,

70a/01, 70a/15, 71a/02, 71b/14, 74b/10, 76a/03, 79a/02
h.+ın 54b/01
h.+ıñ 39b/06, 40a/08, 40b/05, 40b/15, 41a/08, 41b/02, 41b/05, 41b/07, 41b/13, 42a/01, 42a/04, 42a/06, 42b/05, 43a/01, 43a/02, 43a/04, 43b/07, 43b/12, 44a/14, 44b/03, 44b/04, 44b/12, 45a/14, 45b/06, 45b/07, 46b/07, 46b/13, 47a/09, 47b/09, 48a/11, 48b/15, 49a/10, 49b/08, 50b/08, 50b/15, 51a/12, 51a/15, 53a/09, 54a/09, 54a/11, 54b/05, 54b/10, 55a/06, 55a/09, 55b/01, 56b/04, 57a/12, 57b/06, 58b/07, 59b/02, 60a/10, 60b/02, 60b/05, 60b/15, 61a/02, 61b/01, 62a/03, 64a/10, 64b/02, 65b/03, 65b/12, 67a/07, 67b/08, 67b/11, 67b/13, 68a/04, 68a/11, 68b/03, 68b/12, 69a/04, 69b/02, 69b/06, 69b/09, 69b/14, 70a/03, 70a/07, 70a/11, 70b/04, 70b/06, 70b/08, 70b/15, 71b/07, 72a/09, 72b/09, 73a/01, 74a/10, 74a/12, 74b/09, 74b/15, 75a/03, 75a/04, 75a/12, 75a/14, 75b/02, 75b/03, 75b/12, 76a/06, 76b/13
h.+ıñsidigi 64a/04
h.+lardan 52a/02
h.+ların 58a/06
[=172]

ḥayvanāt Ar. Hayvanlar.
h.+ıñ 39b/04
[=1]

ḥayvança Çok kaba ve hoyrat.
h. 63a/08
[=1]

ḥayż Ar. Kadınlarda aybaşı.
h.+kanı 48b/06
[=1]

helāk Ar. Bitkin bir duruma gelme veya getirme.
h. ol- 43b/08
[=1]

helīle Doğu Hindistan'da yetişen bir bitki. Terminalia citrina.
h.+(sarı helile) 50b/04
h.+den (sarı helile) 49b/11
h.+den (siyah helile) 68a/13
h.+niñ (sarı helile) 61b/05
[=4]

hem Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki anlamlarında kullanılan bir söz.
h. 70a/03, 76b/02
[=2]

her Far. Önüne geldiği ismin benzerlerini teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz.
h. 42b/07, 43a/01, 44b/01, 45a/03, 45a/12, 45b/05, 45b/11, 46a/04, 46a/12, 47b/13, 47b/14, 47b/15, 48b/06, 48b/07, 48b/11, 49a/06, 49b/12, 50a/11, 50a/15, 50b/05, 50b/09, 52b/06, 55b/12, 56b/01, 59a/06, 61a/11, 61b/06, 63a/02, 63a/14, 65b/14, 66a/05, 66b/15, 67b/09, 68a/06, 68a/14, 69a/01, 69a/01, 69a/02, 71a/13, 72b/12, 73a/03, 74a/05, 74b/04, 75b/09, 75b/10, 76b/13, 77b/07, 77b/10
h. gün 45b/10, 46a/08, 46b/06, 48a/02, 50b/13, 52a/04, 53a/06, 53b/14, 53b/14, 54a/03, 55a/13, 56a/06, 57a/08, 59a/07, 59b/12, 68a/09, 71a/05
h. vaḳit 67a/05
h. zaman 67a/05
[=67]

hıfz Ar.Muhafaza. etmek,saklamak,korumak
h.+it- 54a/14, 61a/15, 67a/07
[=3]

ḥıḳḳa Dört yaşına giren dişi deve.
h. 60b/12
[=1]

hılbe Çemen.
h. tohumı 51a/01
[=1]

ḥıltıt Maydanozgillerden olup bu grubun bir alt grubu olan ferulagillerdendir..
h.+dan 42a/04
h.+dan(halis hıltıt) 46b/02
[=2]

ḥımār Eşek.

h.+(kıssa'l-hımar) 49a/05, 76b/14
h.+ile (kıssa'l-hımar) 44a/12
[=3]

ḫırıldı Boğazdan herhangi bir nedenle boğuk çıkan ses.
h. 42b/04
[=1]

ḫıtaḳ Hayvanın boğazının içindeki şiş
h. 42a/15
[=1]

ḫıyār Kabakgillerden, uzun, iri meyveli, sürüngen, bir yıllık otsu bir bitki. Cucumis sativus.
h. 48a/09, 75b/08
[=2]

hinabā Bk. hindebā.
h. otı 40b/13
[=1]

Hind Hindistan'ın kısa adı.
h. tuzı 68a/13
[=1]

hindebā papatyagiller familyasından, sebze olarak yararlanılan bir yıllık bitki türü.
h. otlugı 76b/07
[=1]

ḫoros Far. Tavukgillerden, tavuğun erkeği olan kümes hayvanı.
h. kanı 39b/08
[=1]

ḫoş Far. Beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren.
h. 53b/01, 65a/14
h.+ça 70a/10, 73b/15
[=4]

ḫoşça Hoş bir biçimde olan.
h. 59a/04
[=1]

ḫukemā Muhakeme edenler.
h. 60a/13
h.+sınıñ (rumhukeması) 50a/02
[=2]

ḫukne Şırınga, enjeksiyon, tenkıye ve lavman edevatı gibi anlamlara gelmektedir
h. çek- 68b/07
[=1]

ḫumma Ateşli hastalık,sıtma nöbeti.
h.+nıñ 75b/03
[=1]

hurma Far. 1. Hurma ağacı. 2. Bu ağacın tatlı meyvesi
h.+dan 46a/02
h. ile 71a/09
h.+sından 46a/03
[=3]

ḫurmal Üzerlik tohumu.
h. otı 70a/09
[=1]

ḫurmul Bk. ḫurmal.
h. ile 70a/14
[=1]

ḫurū' Tanelerinden hintyağı çıkarılan ağaç
h. tohumı 79a/03, 79a/03
[=2]

huşunet Ar. Sertlik, kabalık, kırıcılık
h. 46b/08
[=1]

I

ılıcaḳ Ilıkça.
ı. 60b/13, 61b/15
[=2]

ılıkcak Bk. ılıcaḳ.
ı. 46a/01
[=1]

ırmaḳ Çoğunlukla denize dökülen, özellikle genişliği ve taşıdığı su niceliği bakımından en büyük akarsu, nehir.
ı.+a (akar ırmag) 70a/15
[=1]

ısıcaḳ Yakmayacak derecede ısısı olan, yakmayacak kadar ısı veren, soğuk karşıtı.
ı. 41b/09, 41b/14, 43a/04, 44a/02, 44b/09, 45a/04, 45b/11, 54a/05, 55a/10, 59a/13, 62b/09, 65b/04, 71b/03, 75b/05
[=14]

ısıt- Sıcak duruma getirmek.
ı.-up (ısıdup) 46b/04, 48b/02, 50b/01
[=3]

ısḳāṭ Düşürme, aşağı.
ı. eyle 45b/05
ı. olın- 43a/14
[=2]

ışla- Islatmak.
ı.-dugıñ 63a/12

[=1]
ışlad- Bk. ışlat-
ı.-alar 58a/01, 60b/13
ı.-asın 67b/14
ı.-up 59b/09, 60a/09, 60b/12
[=6]
ışlāḥ 1. Düzeltme, iyileştirme işlemi.
ı. 70a/04
[=1]
ışlan- Islak duruma gelmek
ı.-mış 40b/04, 74a/06
[=2]
ışlat- Islak duruma getirmek.
ı.-san (ısladsan) 48a/08
ı.-ub (ısladup) 75a/08
ı.-up (ısladup) 41b/06, 44a/09, 47b/03, 49b/07, 57a/05
[=7]

İ

i- Sözcüklerin eylem görevinde kullanılmalarına yardım eden, -dir ekinden yararlanılarak çekimi tamamlanan ve olumsuzu değil sözcüğüyle kurulan yardımcı eylem
i.-de 59a/14
i.-ken 46a/01
i.-dügin 69a/12
i.-dı ise 63a/01, 64b/10
i.-dı-y-ise 47b/08, 59a/02
i.-di ise 64b/09
i.-er ise 73a/12
i.-maz ise 41b/03, 41b/04, 43b/14, 45b/01, 46a/02, 48b/03, 48b/04, 50a/13, 58b/09, 66a/09, 77b/05
i.-mez ise 51b/12, 53a/15, 55b/05, 69a/09, 69b/10, 71a/07, 71b/15
i.-mış ise 57b/13
i.-r ise 75a/09
i.-ur ise 43a/11
i.-ür ise 43a/09, 68a/12
i. ise 39b/09, 43b/15, 45b/10, 47a/01, 47a/06, 48b/10, 48b/15, 51b/04, 54a/03, 57b/04, 57b/12, 58b/04, 58b/05, 59a/03, 61b/08, 68a/11, 68b/13, 69b/03, 69b/06
i. yaz ise 48a/08
[=52]
ibtidā Ar. Başlangıç.
i. 41b/14, 72b/11
i.+sında 45a/07, 48b/15, 51b/14, 70b/11
[=6]
ibtidālıḳ Ar.Başlangıç olarak
i.+ın (ibtidalıġın) 55b/06
[=1]
īcād Ar.Buluş.
i. ol- 47a/12
[=1]
ictināb Ar.Çekinmek,sakınmak,uzak olmak
i. itdür- 53a/12
i. üzere ol- 43b/05
[=2]
iç Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.
i.+inde 45a/11, 46a/01, 47a/15, 47b/05dirhem.(yigirmidörtdirhem), 47b/07, 49b/07, 49b/13, 50b/13, 51a/02, 51a/03, 51a/06, 57a/06, 62b/09, 64b/09, 66b/07, 67a/15, 77b/14
i.+inde (sirke içinde yatur-) 63b/01
i.+indeki 56b/05, 57b/04, 58b/08, 59a/03, 74a/08
i.+inden 39b/14, 57b/02, 73a/02
i.+ine 39b/14, 40b/10, 41a/04, 41b/02, 44a/04, 45b/10, 46a/05, 46a/06, 46a/07, 46b/04, 46b/11, 46b/14bir, 47a/08, 50b/01, 50b/06, 50b/07, 53a/02, 53a/05, 53a/05, 53b/04, 54b/03, 54b/15, 55a/12, 57a/04, 57b/09, 58a/02, 58b/15, 59a/13, 60a/09, 61a/04, 61b/10, 61b/13, 61b/15, 62a/07, 63b/06, 63b/07, 64a/07, 65a/12, 65b/05, 66b/03, 67a/15, 67b/14, 67b/15, 69b/13, 71a/13, 71b/04, 75b/08, 77b/06, 77b/09, 77b/09
i.+ine (suyıñ içine yatur-) 64b/06
i. yaġı 48b/04, 49a/09, 49a/09
i.-ken 51b/07
[=81]
iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.
i.-dikden 58a/02
i.-düginde 50a/08
i.-e 57a/09
i.-ince 58b/05
i.-mekden 76b/02
[=5]

içdir- İçmesine yol açmak, içmesini sağlamak.
i.-esin 55b/13
[=1]
içerü İç yan, iç bölüm, dışarı karşıtı
i.+den(içürden) 42a/15
[=1]
içil- İçme işi yapılmak
i.-ür 65b/08
[=1]
içir- İçmesine yol açmak, içmesini sağlamak.
i.-dikden 50a/01
i.-dikleri 46a/15, 50a/01
[=3]
içün Amacıyla,maksadıyla
i. 50b/15, 51a/08, 58a/03, 58a/14, 64b/14, 66a/11, 66b/09, 68b/15, 76a/02, 76a/03
[=10]
içür- Bk. içir-
i.+me 76b/01
i.-dikden 76b/03
i.-e 49b/09, 58a/15
i.-eler 43a/07, 43a/12, 43a/15, 43b/03, 44a/03, 45a/06, 46a/01, 46a/14, 46b/01, 46b/01, 46b/05, 46b/15ol, 47a/05, 47b/09, 48b/03, 48b/05, 49a/07, 49b/09, 49b/15, 50b/04, 50b/08, 50b/10, 50b/15, 51a/04, 51a/10, 51b/05, 53b/09, 54a/02, 54a/06, 54a/08, 55a/05, 56b/04, 56b/07, 58a/14, 68a/09, 68b/01, 68b/10, 69a/03, 69a/08, 69b/02, 69b/08, 76b/01, 76b/04, 77a/07, 77a/15, 77b/13
i.-esin 40b/03, 48a/15, 48b/01, 48b/14, 50b/01, 66a/02, 77b/10
i.-mek 50a/15
i.-meyeler 51a/11
i.-üp 47a/11, 49b/04, 51a/11
[=62]
idẖāl Ar. İçine alma.
i. it- 68b/12
[=1]
igne Kas veya damar yoluyla vücuda sıvı bir ilacı basınçla vermek için kullanılan bir tür pompa, şırınga, enjektör.
i. 42a/08
i. ile 42a/09, 42a/13
[=3]
ihrasus Hayvanlarda hararet kaynaklı öksürüğün tedavisinde kullanılan bir bitkinin rum dilindeki adıdır.
i.47b/12
[=1]
iḥsānen Ar. İyilik ile,güzellik yoluyla.
i. 55a/15
[=1]
iḥtikān Bir uzva kan birikmesi sebebi ile oranın şişip kabarması.
i. it- 40b/12, 69b/05
[=2]
ihtilat Ar. Karmaşıklık.
i. ol- 76b/05
[=1]
iḥtimāl Ar. Bir şeyin olabilmesi durumu, olabilirlik, olasılık.
i. 74b/14
i.+dür 43b/07, 60a/04, 60b/02
i.+i 50a/07
i. ol- 40b/14, 59b/13
[=7]
iḫtirāz Çekinme, sakınma.
i. 52b/05
i. it- 43b/04
i. ol- 55a/15
i. üzere ol- 52b/03
[=4]
iken Böyle olduğu halde, buna rağmen.
i. 53b/09, 59a/13, 59b/14, 71a/03
[=4]
iki 1. Birden sonra gelen sayının adı.
i. 40a/02, 40b/03, 40b/03, 40b/09, 42a/08, 44a/01, 45a/03, 45a/04, 45a/04, 46b/11, 48a/14, 50b/07, 60b/12, 61a/05, 64a/06, 65b/07, 66b/14, 73a/13, 73b/11, 74a/02, 75a/14
i. (on iki) 50a/11, 72b/02
i. astar 46b/06
i. baġ 75b/08
i. batman 41b/01, 46a/03, 46b/03, 50b/07, 50b/14, 55a/04, 57a/05, 57a/06, 68b/04, 69b/11, 77a/06
i. batman mikdarı 69a/15
i. dirhem 62a/07, 68a/14, 68a/14, 72a/14
i. gün 49a/13, 54b/03, 54b/08, 71b/05
i.+nci bab (yigirmi ikinci bāb) 75a/03

i.+inci bab (on ikinci bāb) 60b/15
i. nevki 66a/01
i.+sini 54b/14, 66b/06, 70a/10, 72a/06
i. sülüs 46b/10, 59a/12
i.+şer 72b/12
i.+şer (on iki) 47b/13
i.+şer dirhem (on ikişer dirhem) 44b/01
i. taraf 40b/05
i. yar- 72a/04
[=59]

ikindi Öğle ile akşam arasındaki zaman dilimi.
i.+ye 79a/07
[=1]

ikişer 1. İki sayısının üleştirme sayı sıfatı 2. Her defasında ikisi bir arada olan, her birine iki
i. dirhem 74b/04
[=1]

iḳtiẓā Ar.Gerektirmek.
i. it- 44a/12
i. ol- 43a/11
[=2]

ʿilac Bir hastalığı iyi etmek veya önlemek için türlü yollarla kullanılan madde, em, deva.
i. 41b/07, 41b/08, 42a/04, 42a/05, 43a/02, 44b/07, 44b/08, 45b/14, 46a/01, 46a/09, 46a/12, 46b/01, 47a/13, 49b/10, 50b/15, 52a/11, 54a/11, 56b/02, 59b/15, 61b/13, 63b/03, 63b/05, 63b/10, 64a/04, 64b/05, 65a/10, 65b/09, 66a/14, 66b/06, 68b/15, 72a/04, 72a/05, 72a/05, 75a/13
i.+dan 47a/13
i. eyle- 45b/02, 53a/11, 53a/13
i.+ı 39b/06, 39b/11, 41a/03, 41b/13, 42b/06, 43a/13, 43b/08, 43b/11, 44a/02, 44a/05, 44a/15, 44b/03, 44b/04, 44b/13, 45a/09, 45b/02, 45b/12, 46b/05, 46b/09, 46b/13, 47a/01, 48a/06, 48a/14, 48b/05, 48b/12, 49a/02, 49b/02, 49b/05, 49b/06, 49b/10, 51a/05, 51a/14, 51b/07, 52a/01, 52a/03, 52a/12, 53a/15, 53b/12, 54a/03, 54a/04, 54a/06, 54a/10, 54b/07, 54b/11, 54b/13, 55b/04, 55b/08, 55b/10, 55b/10, 58b/13, 59a/10, 60a/07, 60b/03, 63a/09, 64a/01, 64b/02, 64b/10, 64b/14, 65a/03, 65a/15, 65b/01, 65b/12, 68a/13, 68b/03, 69a/05, 70a/09, 70b/14, 71a/01, 71b/09, 73a/03, 73a/07, 73a/10, 73b/06, 73b/09, 74a/04, 74a/13, 74b/11, 74b/15, 75b/07, 76a/03, 76a/03, 76b/14, 77a/05, 77a/13, 77b/02, 77b/10
i. ıla 73b/07
i.+ın 61a/06
i.+ından 50a/09
i.+ını 58a/10, 79a/01
i.+ıñ 48b/14, 67a/14
i. ile 58b/09, 74a/07, 74a/09
i. it- 74b/10
i.+la 71a/07
i. olın- 75a/02
i.+u's-sach 62b/07
i.+ü'l-hamr 68b/01
[=139]

ile Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz.
i. 39b/08, 39b/12, 40a/06, 40b/05, 40b/12, 40b/13, 40b/13, 41a/04, 41a/07, 41a/07, 42a/01, 42a/03, 42a/06, 42a/09, 42a/14, 43a/04, 43a/05, 43a/07, 43a/11, 43a/14, 43b/03, 43b/05, 43b/14, 44a/02, 44a/03, 44a/04, 44a/06, 44a/12, 44b/05, 44b/05, 44b/06, 44b/07, 44b/09, 44b/09, 45a/02, 45a/04, 45b/04, 45b/11, 45b/13, 46a/06, 46a/12, 46b/10, 47a/11, 47b/02, 47b/03, 48a/03, 48a/09, 48a/13, 48a/15, 48b/08, 48b/14, 49b/03, 50b/14, 52a/04, 52a/05, 52a/08, 52a/15, 53a/01, 53a/01, 53a/04, 53a/07, 53a/08, 53a/11, 53a/14, 53b/03, 53b/15, 54a/06, 54b/08, 54b/12, 55a/10, 55a/14, 55b/09, 56a/01, 56b/04, 56b/06, 57a/02, 57a/04, 57a/06, 57a/11, 57b/01, 57b/09, 57b/12, 57b/14, 58a/13, 58b/02, 58b/02, 58b/03, 58b/09, 59a/15, 59a/15, 59b/09, 59b/12, 60b/07, 60b/09, 60b/11, 60b/12, 61b/14, 62a/05, 62b/10, 63b/10,

64b/04, 65a/09, 65b/04, 65b/11, 66b/04, 66b/11, 66b/15, 67a/09, 67a/12, 68b/04, 68b/06, 68b/07, 69a/11, 69b/02, 69b/06, 70a/08, 70a/14, 71a/05, 71a/09, 71a/12, 71b/02, 71b/03, 71b/04, 71b/15, 72a/03, 72a/11, 72b/13, 73a/02, 73a/03, 73a/14, 73b/07, 73b/08, 73b/12, 73b/14, 74a/05, 74a/07, 74a/07, 74a/09, 74a/15, 74b/01, 74b/05, 75a/01, 75a/01, 75a/02, 75a/10, 75a/15, 75b/13, 76b/03, 77a/14, 79a/02, 79a/03, 79a/15
i. (ıla) 41a/05, 47b/06, 49a/07, 57a/11, 63a/04, 69a/11, 75a/08
i. (mualece ile olın-) 65b/02
[=160]
ilig Bk. ilik.
i.+i 71a/06
i.+inden 70a/13
i.+ine (kemükiligi) 71b/11
[=3]
ilik Kemiklerin iç boşluklarını dolduran yağlı madde
i.+den 72a/12
[=1]
illā Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun, her hâlde, ille, illaki.
i. 73b/07
[=1]
ʿillet Ar. Hastalık.
i. 44a/07, 62b/13
i.+dür 43b/15
i.+e 57a/01
[=4]
ilmek Dokunmak, geçmek, ilişmek, tesir etmek, tutulmak, takılmak.
i. marazı 70a/01
[=1]
imtina Sakınmak.
i. it- 76b/02
[=1]
in- Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.
i.-dikde 54b/11
i.-e 43b/07
i.-er 44b/13, 51a/14, 51b/01, 54b/07, 55b/01, 75a/11
i.-er ise 73a/12
[=9]
kan in- 43b/07, 51a/14, 73a/12
maraz ayaklarına in- 54b/11
sogulcan in- 51b/01
tırnagına in- 55b/01
[=6]
ince Kendi cinsinden olanlara göre, dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı
i. 39b/07, 42b/08, 43b/12, 48b/13, 49b/13, 57b/13, 59a/06, 59a/11, 61b/12, 63a/03, 63b/08, 72b/03, 72b/14
[=13]
inci Güzel, zarif, değerli boncuk.
i. 41b/10
[=1]
incir Dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, yaprakları geniş dilimli bir ağaç. Ficus carica.
i. 47b/04
i.+i 46b/10
i.+iñ 51b/02
i. kabuġı kurusı 65b/08
i. yapraġı 64a/11
[=5]
indür- Bk. indir-
i.-üb 72b/05, 75b/11
i.-üp 49b/14, 54b/09, 64a/07
[=5]
ʿineb Ar. Üzüm.
i. 75b/09
[=1]
inek Dişi sığır.
i.+iñ ödi (inegiñ ödi) 56b/05
i. kemügi 64a/01
i. ödi 58a/01
i. yağı 65a/10
[=4]
insan Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı.
i.+ıñ 54a/05
i. sidiki 42a/06
[=2]
insilāl Hayvanlarda öksürük şeklinde görülen bir hastalık.
i. marazı 48a/13
[=1]

inşā'allāh Ar. Allah dilerse.
i. 51b/09, 67a/03
i.+ü teʿālā 49a/11, 52b/05, 60a/13, 68a/02, 70b/02, 75b/13, 77a/08, 79a/04
[=10]
inşā'allāhüteʿālā Ar. Yüce Allah dilerse.
i. 60a/03
[=1]
intifaʿ Menfaat,yarar.
i. 71b/12
[=1]
intifāḫ Şişkinlik,şişmek,kabarmak.
i. 73b/04
[=1]
intihā Son, sona erme, sonu gelme.
i.+sı 79a/08
[=1]
intişār Ar. Yayılma.
i.+ol- 69b/09
[=1]
ip Bk. iplik.
i. 56a/07, 59b/03
i.+i 56a/06, 59b/04
[=4]
iplik 1. Pamuk, keten, yün, ipek, naylon vb. dokuma maddelerinin uzun, ince liflerinden her biri 2. Bu liflerin birlikte bükülmüş ve çekilmiş durumu
i.+i (ipligi) 56a/04
[=1]
iriñ Organizmanın herhangi bir yerinde iltihaplanma sonunda ölmüş hücre artıklarından ve bozulmuş akyuvarlardan oluşan, mikroplu veya mikropsuz, genellikle sarımtırak renkte koyuca sıvı, cerahat
i. 45a/02, 51b/15, 52a/05, 52a/07, 72b/07, 73a/03
i. bagla- 50a/04
i.+den 52b/02
i.+i 52a/05, 58b/09
i.+ler (sarı irin) 48b/10
i.+leri 52a/09
[=12]
iriñlen- Yarada irin oluşmak, iltihaplanmak, cerahatlenmek
i.-üp kan dur- 60b/03
[=1]
irtesi Bir günün, bir haftanın, bir ayın, bir yılın ardından gelen
i. 47a/08, 51a/02, 57a/06, 70a/14
i. gün 62b/10, 67a/02
[=6]
işābet Ar. Hedefe varma, hedefi vurma.
i. it- 58a/11, 72a/01
[=2]
ise Olunca, olursa, olsa da, -ince, -diği için, -diği vakit
i. 43a/11, 75a/09, 77b/05
[=3]
ishāl Ar. Olağandan daha çok, daha sık ve sulu dışkı çıkarma, sürgün, ötürük, iç sürme, cır cır, amel, linet, **kabız** karşıtı
i. 44a/12, 44a/13
i.+a 75a/09
i.+iñ 76b/08
i. itdür- 43a/10
[=5]
ispidāc Kurşun, çinko, benzeri metallerin oksitlerinden hazırlanan beyaz toz.
i. 67a/14
[=1]
iste- İstek duymak, arzulamak.
i.-dikce 45a/09
[=1]
istiḥāl Bir durumdan başka bir duruma geçmek.
i. it- 41a/08
[=1]
istiʿmāl Ar. Kullanma.
i. it- 67b/07, 68a/01
i. olın- 67b/03
[=3]
istirāḥat Ar. Dinlenme, rahat etme.
i. olın- 53b/12
[=1]
iş Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma
i. bu 79a/15
[=1]
işe- İdrar torbasında biriken sidiği dışarı atmak, çiş yapmak
i.-dikçe 56b/02
i.-mesinden 56b/02
[=2]

işeklik Hayvanların dolaşım sistemi ile ilgili bir hastalık.
i. marazı 68b/01
[=1]
işettir- Çiş yaptırmak
i.-üp 56b/01
[=1]
işle- Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek
i.-r 71b/09
[=1]
it- Bir işi yapmak.
i.-di 57a/03
i. 41a/02, 41a/02
i.-dikde 40b/14
i.-dikden 57b/02, 62a/04, 62a/12, 62b/06, 64a/03, 66b/03, 68a/08, 70a/12
i.-dügi 74b/10
i.-dügimiz 60a/02, 62b/12, 74a/07, 74a/09
i.-dügimizden 54a/03
i.-dügin 60b/04
i.-dügindendir 74b/11
i.-dükde 41a/01, 76b/08
i.-dükden 64a/14, 67a/08, 69b/15, 74b/05
i.-e (ide) 46a/08, 52a/07
i.-eler 58a/05, 60a/03, 68b/12, 74b/11
i.-eler 50a/01
i.-eler (ideler) 40b/12, 43b/04, 43b/14, 44a/13, 46a/12, 47a/12, 49b/05, 50a/15, 50b/08, 53a/06, 54b/02, 61a/15, 61b/03, 62b/03, 67b/01, 67b/07, 68a/01, 69b/05, 69b/15, 71a/09, 73a/11
i.-er 74a/11
i.-er 48b/11
i.-er (ider) 39b/05, 41a/02, 41a/02, 43a/03, 49a/15, 49b/06, 52a/03, 52a/10, 52a/11, 57a/10, 58a/10, 58b/13, 61a/01, 66a/15, 70a/03, 70b/05, 72a/10, 74b/15, 75a/04, 76a/03, 76b/05, 76b/09, 76b/14, 79a/02
i.-erler(iderler) 41a/08
i.-erse(iderse) 40a/08, 44a/08, 44a/12, 54a/09, 76b/02
i.-esin 63b/12
i.-esin(idesin) 40b/10
i.-esin(idesin) 40b/06, 65a/09, 72b/04
i.-ince(idince) 56a/02, 70b/02, 72b/05
i.-meden 71b/15
i.-mek 63b/13, 70a/01, 70a/02
i.-mesidir 63a/07
i.-meye 58a/12
i.-meyeler 44a/10
i.-meyesin 71a/02
i.-mez 46b/09, 72a/02
i.-mezden 71b/13
i.-seler 75b/01
i.-üb(idüb) 72a/06, 72b/13, 75b/10
i.-üb(idüp) 74a/14, 74b/05, 77a/14
i.-üp 56b/07, 65a/08, 68a/09
i.-üp 49b/03
i.-üp(idüp) 40a/04, 42b/08, 46a/13, 46b/03, 46b/14bir, 47a/04, 47b/07, 47b/08, 49a/09, 50a/04, 50b/06, 52a/02, 54a/14, 55b/11, 56b/06, 57a/02, 57b/07, 57b/15, 58b/01, 58b/04, 59a/15, 60a/01, 60b/03, 60b/08, 61a/03, 61a/07, 61a/08, 61a/12, 61a/13, 61b/07, 61b/12, 61b/15, 62a/01, 62a/06, 63a/05, 65b/11, 67a/01, 67a/07, 67a/10, 67b/06, 67b/10, 68a/15, 70a/14, 71a/10, 71b/01
avdetit- 58b/13
beyanit- 39b/05, 49b/06, 57a/10, 70b/05, 72a/10, 74a/11, 75a/04, 76a/03
bölükit- 46a/08, 46a/12, 50a/15, 50b/08, 68a/09
cefait- 74b/11
cemit- 47b/07
def it- 43a/03, 76b/09
ekl it- 52a/10
eyü it- 66a/15
fitil it- 61b/15, 62a/01
hal it- 40b/10, 56b/06, 65a/09, 65b/11, 72b/13
halas it- 70a/01
halat it- 75b/10
hali it- 71a/02
halt it- 46b/14bir
hasta it- 52a/11
hıfz it- 54a/14, 61a/15, 67a/07
idhal it- 68b/12
ihtikan it- 40b/12, 69b/05
iktiza it- 44a/12

ilac it- 74b/10
imtina it- 76b/02
isabet it- 58a/12, 72a/02
istihal it- 41a/08
istimal it- 67b/07, 68a/01
kabul it- 46b/09
kül it- 57b/02, 57b/07, 60b/08, 61a/03, 61a/08
men it- 40a/04, 46a/13, 49b/05, 50a/01, 55b/11, 60a/03, 68a/08
merhem it- 63b/13, 71a/10, 71b/01, 72b/04, 74b/05
meyl it- 49a/15
mualece it- 43b/14, 58b/01, 73a/11, 75b/01
murad it- 78b/01
nüfuz it- 71b/13
rucu it- 69b/15
sah it- 62b/03
sahkit- 42b/08, 46b/03, 49a/09, 57b/15, 59a/15, 61a/07, 61a/12, 61a/13, 61b/07, 61b/12, 62a/04, 62a/12, 62b/06, 63b/12, 64a/03, 64a/14, 65a/08, 66b/03, 67a/01, 67a/08, 67a/10, 67b/01, 67b/06, 67b/10, 68a/15, 74a/14, 74b/05
salbit- 56b/07, 57a/02, 58b/04, 60a/01
sirayetit- 40a/08, 40b/14, 41a/01, 41a/02, 41a/02, 52a/03, 52a/07, 54a/09, 56a/02, 58a/10, 76b/05
tahfif it- 63a/05
taleb it- 44a/08, 48b/11
tecrübe it- 63a/07
tekvir it- 74b/11
terk it- 44a/10, 50b/06, 70a/12, 70a/14
un it- 62a/06
uzakit- 52a/02
üç it- 40b/06
vasf it- 74a/09
yakı it- 54b/02, 58a/05
yara it- 50a/04, 60b/03
yargır it- 70a/02
zikr it- 54a/03, 60a/02, 62b/12, 74a/07
[=298]

itdür- Etme işini yaptırmak.
i.-eler 53a/12, 59b/11
i.-mek 43a/10
[=3]
ictinab itdür- 53a/12
ishal itdür- 43a/10
men itdür- 59b/11
[=3]

itün- Kendini bir şeye sahip kılmak, kendine sağlamak, iktisap etmek.
i.- (!) 52a/12
i.-ürseñ (idünürseñ) 52a/12
[=2]

iżrāb Acı, keder, sıkıntı.
i.+a ol- 60b/06
i.+a ugra- 60a/07
[=2]

K

ḳabīḥ Çirkin, kötü, kaba.
k. 70a/09
[=1]

ḳābil Olanaklı.
k.+dir 70b/14
[=1]

ḳabuḳ Bir şeyin üstünü kaplayan ve onu dış etkilere karşı koruyan, kendiliğinden oluşmuş sertçe bölüm, kışır.
k. 47a/08
k.+ı (kabuġı) 59a/05
k.+ı (mazukabuġı) 64a/12
k.+ı (narkabuġı) 64b/10
k.+ı kurusı (incir kabuġı kurusı) 65b/08
k.+ından (kabuġından) 66b/09
k.+ını (kabuġını) 62a/06, 67a/10
k.+ını (nar kabuġını) 63a/01
k.+ını (tatlı nazik kabuġını) 61b/06
k.+ını (yumurta kabuġı) 45a/12
k.+larından 49a/05
k.+larını 48a/09
[=13]

ḳabūl Bir şeye isteyerek veya istemeyerek razı olma.
k. 72b/05
k. it- 46b/09
[=2]

ḳabża Silah, kılıç vb. şeylerde tutulacak yer, tutak, sap.
k. 75b/09
[=1]

ḳaç Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı.
k. 63a/07

k. (bir kaç) 41a/04, 42a/09, 52a/04, 55a/09, 61b/05, 69b/15, 73b/01, 77b/14
k.+ın (bir kaç) 51b/08
[=10]

ḳaçan Her ne zaman ki
k. kim 42a/08, 43a/07, 49b/01, 58b/13, 60b/12, 61b/01, 62a/05, 62a/12, 71b/02, 75b/03, 76b/03
[=11]

ḳadar Ölçüsünde, derecesinde.
k. 39b/14, 39b/15, 40b/03, 41b/12, 42b/07, 48a/02, 51a/09, 51b/14, 55b/11, 55b/11, 59a/12, 61a/14, 69a/13, 72a/13, 72a/13, 73b/03, 75a/06
[=17]

kadim Ar. Başlangıcı olmayan, eski, ezelî
k. rugan 57a/10
[=1]

kadir Ar. Değer, kıymet, itibar
k. ol- 45a/09
[=1]

ḳafru'l-yehūd Hayvan hastalıklarında kullanılan bir tür ilaç.
k. 66a/03, 49a/08, 44a/06, 65b/13
[=4]

ḳafur Kâfur ağacından elde edilen, hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, güzel kokulu bir madde.
k. 50b/09, 68a/14
[=2]

kaġıd Far. Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak.
k.+dan 61a/10
[=1]

kāh Far. Gâh.
k. 55b/03
[=1]

ḳal- Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek
k.-dı 48a/11
k.-dı ise 64b/09
k.-ınca 46b/11, 75b/11
k.-madugın 52a/07
k.-maya 52a/06, 52b/03, 73b/01
k.-maz 71b/12, 75a/12
k.-up 41b/04
k.-ur 42b/03, 75a/13
k.-ursa 56a/01, 56b/01, 58b/12, 65b/01, 75a/09
[=18]
eser kal- 73b/01
eseri kal- 56a/01
yemeden ve sudan kal- 42b/03
[=3]

kaldis Tedavi amaçlı kullanılan bir taş.
k. 67b/02
[=1]

ḳaldur- Bulunduğu yerden almak.
k.-asın 64b/08
k.-ub 69b/11
k.-up 47a/10, 60a/11, 68a/10
[=5]

ḳalı Halı.
k. 66b/14
[=1]

ḳalın Cisimlerde uzunluk ve genişlik dışında üçüncü boyutu çok olan (cisim), ince karşıtı.
k. 70a/03
[=1]

ḳalḳ- Gitmek üzere yerinden ayrılmak.
k.-ması 68b/03
k.-tugı 60a/05
k.-ub 75a/12
[=3]

ḳalḳand Kara boya.
k. yemi 66b/01
[=1]

ḳalḳatan Bk. ḳalḳatar.
k. 67b/02, 67b/09
[=2]

ḳalḳatar Bir tür maden.
k. 66b/01
k.+dan (kils kalkatar) 43b/09
[=2]

kāmil Yetkin, erişkin, eksiksiz, ağırbaşlı, mükemmel.
k. 59b/10
[=1]

ḳan Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı

k. 40a/06, 43b/10, 44a/11, 51a/13, 51b/15, 52a/06, 52a/07, 53b/13, 58a/12, 67a/14, 67b/01, 70b/12, 73a/03
k. (irinlenip kan dur-) 60b/03
k. al- 40a/01, 40a/02, 43a/09, 43a/10, 48a/14, 55a/10, 55a/11, 55b/09, 56a/01, 56a/01, 58a/10, 71a/07
k. alın- 55a/12
k.+dan 41b/09, 52b/02
k.+ı 40a/03, 52a/05, 52b/05, 62b/01
k.+ı (horos kanı) 39b/08
k.+ı ile 39b/08
k.+ı kes- 62a/09
k.+ından (hayz kanı) 48b/06
k.+in- 43b/07, 73a/12
k.+in- 51a/14
k. kesil- 52b/04zira, 53a/02
[=42]

ḳapad- Bk. kapat-
k.-up 59b/07
[=1]

ḳapan- Kapalı duruma gelmek.
k.-ur 50a/06
[=1]

ḳapat- 1. Kapamak, hapsetmek.
k.-asın (kapadasın) 52a/09
k.-ır (kapadır) 50a/09
k.-up (kapadup) 52a/10
[=3]

ḳapla- Her yanını örtmek, istila etmek.
k.-mış ise 57b/13
[=1]

ḳaplan Kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan, Asya'da yaşayan çevik ve yırtıcı hayvan
k.+dan 57a/14
k.+dan ise 57b/03
[=2]

ḳaplanbaġa Kaplumbağalardan, çok sert ve kemiksi bir kabuk içinde yaşayan, ağır yürüyüşlü, dört ayaklı, sürüngen hayvan. Testudo.
k. 77a/01
[=1]

ḳapu Bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme açıklığı.
k. 50a/05
[=1]

ḳar Havada beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak yağan su buharı.
k. 73b/15
k.+ı 58a/15
[=2]

ḳara Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak.
k. burdan 49a/03
[=1]

ḳaran Yapışkan ve kokulu yaprağı olan, bodur funda boyunda dikensiz bir bitki.
k. 70b/07
[=1]

ḳarbuz Bk. ḳarpuz.
k.+ı (ebu cehil karbuzı) 65a/04
[=1]

ḳarı Kadın, zevce.
k. 40b/01
k.+nıñ 48b/06
[=2]

ḳarın İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi.
k.+da 71b/08
k.+ı (karnı) 49a/14
k.+ına (aç karnına) 45b/03
k.+ına (karnına) 54b/10
k.+ında (karnında) 65b/03, 68a/04
k.+ındaki (karnındaki) 69b/03, 69b/05
k.+ından (karnından) 77a/01
k.+ını (karnını) 55b/04
k.+larını 57b/04
k.+nında (karnında) 41b/15
k.+nındaki (karnındaki) 41a/07
[=13]

ḳarış- İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek.
k.-mış 57b/09
[=1]

ḳarışdır- Karışma işini yaptırmak.
k.-alar 47b/08, 68b/05, 74a/15
k.-dıkdan 46b/12
[=4]

ḳarışdur- Bk. karışdır-
k.-a 64a/09
k.-alar 59a/13

k.-ub 71b/04, 73a/15, 73b/08, 74a/01, 74a/02, 76a/07, 76b/15, 77a/02, 77a/06, 77a/14
k.-up 40b/02, 41b/12, 44a/06, 44b/05, 45b/04, 47b/07, 48a/07, 48a/15, 48b/14, 49a/07, 50a/14, 50b/10, 51b/02, 51b/04, 51b/09, 52a/08, 53a/01, 53a/04, 54a/06, 54b/08, 54b/13, 55a/14, 55b/06, 56b/04, 57a/06, 57a/11, 58a/13, 58b/03, 59b/01, 60b/09, 61a/15, 61b/04, 62a/15, 62b/04, 63a/03, 67a/09, 68b/06, 69a/03, 69a/08, 69a/14, 69b/02, 69b/04, 69b/07, 69b/13, 71a/08
[=57]

ḳarışık Ayrı nitelikteki şeylerden oluşmuş
k. 47a/11
[=1]

ḳarışıl- Karışık olmak.
k.-mış 70a/15, 73b/12
[=2]

ḳarīb Ar. Yakın.
k. 79a/08
[=1]

ḳarpuz Kabakgillerden, sürüngen gövdeli parçalı sert yapraklı, sarı çiçekler açan bir bitki. Citrullus vulgaris.
k. 48a/09
k.+ı (ebu cehil ḳarpuzı) 74b/01
[=2]

karşı Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi
k.+sında 75b/15
k.+suna 54a/04
[=2]

ḳarşu Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi.
k. 70b/01
[=1]

ḳaşan İnce samanlı, cılız buğday.
k.+ı 62b/05, 64b/14
[=2]

ḳaşanı Büyük yapraklı, gövdesi soyularak yenen, kokulu bir bitki.
k.+dan 65b/14, 66a/05
[=2]

ḳaşnı Çadıruşağı, şeytantersi ağacı vb. bitkilerden elde edilen bir zamk.
k.+dan 43a/15
[=1]

ḳaṣṣār Leke çıkaran.
k.+yagı 47b/15
[=1]

kāşim Amasya siyarında mendek dedikleri bir ottur.
k. 41b/10
[=1]

ḳat- Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak
k.-dıkdan 67b/12
k.-ub 71b/04, 72b/14, 77b/09, 77b/13
k.-up 40b/11, 43a/06, 43b/01, 44a/03, 45b/14, 47a/03, 47a/08, 48b/03, 48b/05, 49a/10, 51b/08, 54a/07, 54b/01, 62a/11, 64b/12, 65a/06, 65a/12, 67a/15, 67b/11, 68a/07, 68a/15
[=26]

ḳata İyi gelişmemiş hayvan yavrusu.
k.+dan 47b/12
[=1]

ḳātib Yazman
k.+iñ 79a/15
k.+iñ(kiramenkatibin) 79a/14
[=2]

ḳatran Organik maddelerden kuru damıtma yoluyla elde edilen, sıvı yağ kıvamında, kara renkte, ağır, is kokulu, suda erimeyen bir madde.
k. 62b/11, 72b/01, 73b/08
k.+ı 62b/12
k.+ından (şam ḳatranı) 62b/08
k.+ile 62b/10, 75a/01
[=7]

ḳaṭre Ar. Damla.
k.+siñ 71a/06
[=1]

ḳavī Ar. Güçlü, kuvvetli.
k. ol- 47b/08
[=1]

ḳavl Ar. Söz.
k.+i üzere 52a/11
k.+ince (acem kavli) 42b/06
k.+ince (maruf kavli) 39b/12
k.+ince (Urum kavli) 43a/04
[=4]

ḳavurd- Kavurma işini yaptırmak

k.-up 47a/14
[=1]

ḳayna- Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak
k.-ması 58a/06
k.-mış 77b/04
[=2]

kaynad- Bk. kaynat-
k.-alar 60a/15, 65a/01
k.-asın 67b/15, 77b/03
k.-ub 73a/13, 75b/11
k.-up 58a/04, 62b/09, 62b/13, 64a/05, 65a/12, 67b/10, 71a/03
[=13]

kaynat- Kaynamasını sağlamak.
k.-alar(kaynadalar) 50b/06, 54b/15
k.-ıp(kaynadıp) 46a/01
k.-up (kaynadup) 47b/
[=4]

kaynatdur- Kaynatma işini yaptırmak.
k.-asın 64a/06
[=1]

ḳaẕuri Pislik, süprüntür, insan pisliği.
k. 70a/04
[=1]

kebāb Doğrudan doğruya ateşte veya kap içinde susuz olarak pişirilmiş et.
k.+a 50b/09
[=1]

keçe Yapağı veya keçi kılının dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş.
k. (yüñkeçe) 52b/06
[=1]

keçi Geviş getirenlerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen, memeli dişi hayvan.
k. 48a/14, 48b/03
k. eti 50b/12
k.+niñ 44b/01, 47b/01, 48b/04
k. yagı 65a/10
[=7]

keçik Tedavisi mümkün olmayan hastalık.
k.+i 76a/02
[=1]

keçir- Geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak
k.-dikden (geçirdikden) 63a/11
[=1]

keçür- Bk. keçir-
k.-dikden 69a/06
k.-üp (geçürüp) 48b/13, 61a/12, 61a/13, 61b/12, 63a/03
k. elekden keçür- 48b/13, 61a/12, 61a/13, 61b/12, 63a/03, 63a/11, 69a/06
[=13]

kefret Bir ağacın zamkıdır.
k. 66a/09
k.+den 51a/09
[=2]

kelepeden Kimi nesneleri sıkmak ya da çekmekte kullanılan, hareketli bir eksen çevresinde çapraz iki parçadan oluşmuş, kıskaç biçimindeki araç.
k. ile 52a/15
[=1]

kemnun Kimyon
k. 62a/10, 63a/14, 64a/12, 64b/11, 68a/14
[=5]

kemun Bk. kemnun.
k. 43a/15, 59a/05
[=2]

kemük İnsanın ve omurgalı hayvanların çatısını oluşturan türlü biçimdeki sert organların genel adı.
k. 58b/10, 58b/10, 60b/06, 70b/06, 70b/12
k.+de 71b/12
k.+den 71b/10
k.+den (ekli kemük) 61a/03
k.+e (kemüge) 70b/06
k.+i (inek kemügi) 64a/01
k.+i (kemügi) 48a/10, 60b/10, 61b/03, 65b/01, 70a/13, 75a/15
k.+i ile (kemügiile) 79a/02
k. iligi 71b/11
k.+inden (kemüginden) 70a/07
k.+iñ (kemügin) 75a/04
k.+leri 55a/04
[=21]

kemüklen- Kemiğe sahip olmak, kemik gelişimi.
k.-üp 65b/01
[=1]

kendir Kenevir, kenevirden yapılmış.
k. 41b/10, 68a/01
[=2]

kendis Şifalı bir reçine türüdür.
k. 72b/03
[=1]
kendü İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, zat.
k. 41b/05, 45a/01
k.+nden 45a/02
k.+ne 58a/11
k.+sine 40a/03
[=5]
kene Koyun, köpek, at vb. hayvanların veya insanların derisinde asalak olarak yaşayan, bulaşıcı hastalıklara neden olan böceklerin genel adı, sakırga.
k. 79a/01
[=1]
kenger Birleşikgillerden, yaprakları dikenli yaban bir bitki, eşek dikeni, kengel. Cynara cardunculus.
k. 45b/13
[=1]
kepek Un elendikten sonra, elek üstünde kalan kabuk kırıntıları
k.+i 60a/14
[=1]
kere Bk. kerre.
k. 45a/03
[=1]
kerre Kez, yol, defa, sefer.
k. 45a/04, 45a/04, 45b/01, 52a/04, 58a/12, 60b/12
[=6]
kes- Bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak
k.-dikden 52b/02
k.-er 62a/09, 67a/14
k.-esin 52a/15, 68b/10
k.-meden 52b/03
k.-mekdir 52a/12
k.-meyi 53a/15
k.-üp 55a/09, 59a/04
k. kanı kes- 62a/09
[=11]
keser Tahta, ağaç yontmaya ve çivi çakmaya yarayan, kısa saplı, bir yanı keskin ağızlı çelik araç.
k. igibi 75b/01
[=1]
kesil- 1. Kesme işi.
k.-dikden 52b/04
k.-ecek 52b/04
k.-en 44b/08, 44b/10, 53b/04
k.-mez 52b/04
k.-se 44b/04
2. Bir durumdan men olmak.
k.-ür 44b/14, 49a/12, 53a/02, 75b/06
k.-ürise 68a/12
k. kan kesil- 52b/04, 53a/02
k. yemden kesil- 44b/14, 49a/12, 68a/12
[=17]
keşīran Çokça.
k. 51a/01
[=1]
keşīre Ar. Çok
k.+den 45b/15, 46a/03
[=2]
keşīren Bk. keşīre.
k. ziravend 68a/05
[=1]
keskin Çok kesici, iyi kesen.
k. eski şarab 43a/06
k. sirke 45a/10, 47a/07, 48b/08, 53b/04, 54b/12, 73a/03, 74b/05, 77a/01, 77a/06
k. şarab 41b/02, 41b/11, 42a/02, 43a/14, 43b/01, 43b/02, 53b/02, 54a/07, 77b/12, k. 75a/06
[=20]
keten Ketengillerden, çiçekleri mavi renkte ve beş taç yapraklı, lifleri dokumacılıkta kullanılan bir bitki.
k. 61a/04
k. bez 63a/09, 63a/12
k.+den 57b/06
k. parçası 55a/11, 61b/08, 63b/01, 66b/07
k. tohum 72b/01
k. tohumı 47b/11
[=10]
keyfiyet Nitelik, durum.
k. 56b/08
[=1]
kıl Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı.
k. 56a/04, 74a/03
k. bit- 71b/06, 71b/14

k. bitür- 71b/14
k.+ları 62b/14, 74b/14
[=7]
ḳılıç Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.
k. 44a/14, 44b/03
[=2]
ḳımılda- Yerinde hafifçe hareketlenmek.
k.-madan 52a/13
[=1]
ḳımulya Tabaşir ve gargaram toprağı da denilen toprak türü.
k. otı 67a/12
[=1]
ḳır- Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak
k.-ması 75a/04
k.-up 46b/04, 46b/11
[=3]
ḳırık Kırılmış bir şeyden ayrılan parça
k.+ı 68a/06
[=1]
ḳırıl- Kırma işine konu olmak, bir veya birçok parçaya ayrılmak.
k.-masa 75a/05
k.-ması ile 60b/06
k.-sa 60b/11, 75a/15
[=4]
ḳırmızı Al, kızıl renk
k. 49a/08
k. zirnih 43b/09
[=2]
ḳırmuzı Bk.ḳırmızı.
k. 66b/02
k. et 62a/05
k.+ga 51b/12
k.+gül 44b/07
k.+sından 73a/08
k. zac 66a/15
[=6]
ḳısraḳ Dişi at.
k.+a 41a/02
k.+ise 68b/13
[=2]
ḳışşa Hıyar.
k.+'l-hımār 49a/05
k.+'l-hımār 44a/12
k.+'l-hār 43a/11
[=3]
ḳıṣṭ Bir ölçü birimi.
k. (dört kıst) 47b/05
k.+ı 47b/06
[=2]
ḳış Kuzey yarım kürede 22 Aralık-21 Mart tarihleri arasındaki zaman dilimi, sonbaharla ilkbahar arasındaki soğuk mevsim.
k. 45b/10, 48a/10, 48b/01, 57a/15, 58b/04, 70a/04, 73a/07
[=7]
ḳıṭṭa Tere yaprağına benzeyen bir çeşit bitki, ot.
k. otı 40b/12
[=1]
ḳız- Isıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak.
k.-ınca 60a/08
k.-mış 42a/09
k.-up 53b/11
[=3]
ḳızdur- Kızmasına neden olmak, kızmasını sağlama
k.-asın 40b/04
k.-up 42a/08, 54a/13, 58b/15
[=4]
ki Far. Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz.
k. 39b/14, 40b/14, 43b/07, 43b/15, 44a/04, 45b/12, 46b/09, 46b/10, 49a/03, 49b/06, 50a/03, 50a/07, 51a/13, 51b/13, 55b/11, 57a/08, 58a/11, 59b/05, 59b/13, 60a/04, 60b/02, 62a/13, 69a/10, 69a/11, 70b/10, 71b/09, 71b/10, 72a/13, 72b/15, 73a/13
k. (budur ki) 39b/06, 39b/09, 39b/11, 41a/03, 41b/07, 42a/04, 42b/01, 43a/13, 43b/08, 44a/01, 44a/02, 44a/15, 44b/04, 45a/07, 45b/12, 47a/01, 48a/04, 48a/06, 48a/14, 48b/10, 48b/12, 49a/02, 49a/12, 49b/02, 49b/06, 49b/10, 50b/02, 51a/05, 51a/14, 51b/07, 52a/01, 52a/03, 53b/13, 54b/07, 55b/04, 58a/07, 58b/13, 59a/10, 60a/07, 61a/09, 64a/11, 64b/10, 64b/14, 65a/03, 65b/04, 65b/12, 68a/05, 68a/13, 68b/02, 68b/03, 68b/15,

69a/05, 70a/09, 70b/05, 71a/02, 71b/12, 72b/10, 73a/06, 73a/07, 74a/14, 76a/03, 76b/12, 76b/14, 77a/11, 77a/13
k. (eger ki) 45b/10
k. (evvel ki) 49b/01, 57a/08, 75a/01
k. (güya ki) 48a/10
k. (oldur ki) 46b/09, 51a/13, 53a/15, 53b/10, 60a/01, 61a/01, 64a/01, 72b/11, 73a/02, 73a/09, 73a/10, 73b/05, 74b/15, 75b/07, 77a/05
k. (tā ki) 39b/14, 45a/15, 45b/08, 47a/04, 47b/06, 49a/13, 52a/05, 53a/12, 54a/13, 55a/03, 56a/02, 58a/12, 58b/10, 59b/06, 65b/05, 71a/04, 73a/15, 74a/03, 76a/06
[=134]

kiçe Bk. keçe.
k. 53a/04, 53a/08, 58b/15
k. (demir kiçe) 62b/09
k.+de (demür kiçe) 62b/13
k.+niñ 60a/09
k.+yi 53a/01, 53a/05, 53a/10
[=9]

kiçür- Bk. keçir-
k.-dikten soñra 39b/07
k.-üp 42b/08, 43b/12
k.-üp (geçirüp) 49b/13
k. elekden kiçür- 39b/07, 42b/08, 43b/12, 49b/13
[=8]

kilce Eritilerek kalıba dökülmüş maden veya alaşım.
k. mikdarı (yarım kilce mikdārı) 46a/04
[=1]

kils Ar. Kireç taşı
k. kalkatar 43b/09
[=1]

kim Hangi kişi? anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz.
k. 79a/15
k. (eger kim) 44a/07, 48b/03, 51b/03, 51b/11, 56b/01, 57b/12, 59a/02, 69b/02, 72a/02
k. (kaçankim) 42a/08, 43a/07, 49b/01, 58b/13, 60b/12, 61b/01, 62a/05, 62a/12, 71b/02, 75b/03, 76b/03
k. (ol kim) 75b/03
k. (tā kim) 53a/14
[=23]

kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.
k. 60b/04
[=1]

kiramen kātibin İslam dinininde, insanların sağ ve solunda bulunup yapılan iyi ve kötü davranışları tespit edip, yazan meleklere verilen isimdir.
k. 79a/14
[=1]

kirec Mermer, tebeşir, kireç taşı, alçı taşı gibi birçok taşın özünü oluşturan kalsiyum oksit.
k. 62a/11, 66b/15, 67b/02, 67b/09, 72a/06, 73a/08
k. ile (kurukirecile) 58a/13
[=7]

kisīḫ Kiraz likörü.
k.+den 68b/08
[=1]
[=2]

ḳo- Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.
k.-dıkda 64b/05
k.-dugın 45a/15
k.-mayalar 53a/10
k.-mazdan 65a/13
k.-r 62a/10
k. –rsun 74a/06
k.-ya 66a/12, 66b/05
k.-yalar 44b/02, 46a/07, 57b/08, 59a/07, 59b/08, 61b/15, 62a/01, 62a/08, 62b/01, 62b/04, 63b/05, 64b/12, 65b/08, 66a/03, 66a/08, 66b/08, 67a/02, 67b/01, 73b/12
k.-yasın 63a/15, 64b/07, 65b/05, 65b/06, 66a/11, 67b/11, 67b/12, 67b/13, 71a/11
k.-yub 72b/04, 76a/05, 76a/06
k.-yup 40b/02, 40b/04, 41b/02, 43a/11, 46a/06, 47a/09, 48a/12, 49b/14, 50b/01, 50b/03, 50b/07, 53a/05, 53a/08, 54b/15, 54b/15, 57b/08, 57b/11, 58a/01, 58b/15, 59a/14, 60a/08, 60a/15, 60a/15, 60b/01, 61a/15, 62a/14, 62a/15, 63a/13, 63b/02, 63b/06, 63b/07, 64a/09, 65a/01, 65a/02, 66b/03, 66b/04,

67b/14, 68a/01, 68b/10, 69a/01, 69b/14, 70a/11, 71a/13, 71a/14
[=83]

ḳoḳu Nesnelerden yayılan küçücük zerrelerin burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duygu
k.+sı 49a/15
k.+sın 76a/07
[=2]

ḳol İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm
k.+larında 55a/06
k.+larındaki 53b/13
k.+larından 70a/07
[=3]

ḳolay Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılabilen, emeksiz, zahmetsiz, güç ve zor karşıtı
k.+dır 67a/05
[=1]

ḳoltuḳ Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer
k.+ı (koltugı) 59a/09
[=1]

ḳonul- Koyma veya konma işi yapılmak
k.-dıkda 61b/05
[=1]

ḳop- Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak.
k.-dugı 59b/03
k.-masa 75a/05
k.-ması 75a/04
k.-mış 65b/13
k.-sa 75a/15
k.-up 59b/02
[=6]

ḳoş- Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek
k.-madan 43a/13, 71a/02
[=2]

ḳovan Çoğunlukla toprak veya tahtadan yapılan arı barınağı.
k.+larından (arılarıñ kovanı) 72b/01
[=1]

ḳoy- Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek
k.-asın 42a/13
k.-dukda 71b/02
k.+u vir- 47a/05
k.-yakı koy- 62b/01
[=4]

ḳoyun Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan
k. 77b/01
k.+da 78b/05
k.+ıñ 49a/09
[=3]

kök Bitkileri toprağa bağlayan ve onların, topraktaki besi maddelerini emmesine yarayan klorofilsiz bölüm
k.+i (miyan köki) 47b/12, 78a/03
k.+i ile 74b/01
k.+inden 64b/03
k.+inden (meyan köki) 49b/12
k.+inden (miyan köki) 47b/04
k.+inden (ribas köki) 50b/02
k.+inden(sekirli yaprak köki) 65a/04
k.+ini 74a/14
k.+ini (miyan köki) 69b/07
k.+ini (miyañ köki) 68a/05
k.+iñ 78a/04
k.+lerinde (dişleriniñ kökleri) 55b/09
k.+lerinden 55a/10
k. yağı 66a/04
[=15]

köpek Köpekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan.
k. 57b/01
[=1]

kösetek Atlarda hareketsizliği sağlamak amacıyla bukağılık bölgesine uygulanan halka biçimindeki aygıt.
k. 74b/08
[=1]

köstekli İki ayağı beyaz olan at.
k. hayvan 49b/01
[=1]

ḳulaḳ Başın her iki yanında bulunan işitme organı
k.+ında (kulagında) 43a/02
k.+larınıñ 41b/05
[=2]

ḳurbağa Kurbağalardan, yumurta ile üreyen, yavruları gelişimlerini durgun sularda tamamladıktan sonra kuyruğu ve solungacı körelerek

karada yaşayabilen, sıçrayarak yürüyen ve suda iyi yüzen küçük hayvan
k. (yeşil kurbaga) 51b/06
k.+lardan 51b/08
k.+ları 57b/04
[=3]

ḳurd 1. Yumuşak vücutlu, uzun gövdeli, omurgasız, bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı küçük hayvan 2. Bazı böceklere veya bazı böcek kurtçuklarına verilen ad
k.+dan 66a/10
k.+ı 67b/08
k.+ödi 54a/07
[=3]

kurdavud Hayvanlarda hamir hastalığının tedavisinde kullanılan bir bitkinin adıdır.
k.+undan 54a/07
[=1]

ḳurdlan- İçinde veya üzerinde kurt üremek
k.-maya 53a/14
[=1]

ḳurı Suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı
k. 74b/12, 75b/06
k. kirec 58a/13
k. nar 43b/11
k. öksürük 51a/08
k.+sını 44a/09
k.+sını (ekşinarkurısı) 67b/13
[=7]

ḳurı- Bk. kuru-
k.-dıkdan 66b/12
[=1]

ḳurılık Kuru olma durumu
k.+ındandır (kurılıgındandır) 49a/14
[=1]

ḳurıt- Suyunu ve ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek.
k.-dıkdan 67a/01
[=1]

ḳurşa- Yuvarlayıp hap şekline getirmek
k.-lar 47a/03
[=1]

ḳurt 1. Yumuşak vücutlu, uzun gövdeli, omurgasız, bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı küçük hayvan 2. Bazı böceklere veya bazı böcek kurtçuklarına verilen ad
k. 41b/08, 69a/13
[=2]

ḳurtul- Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak.
k.-mak 48a/06
k.-maz 48a/13
[=2]

ḳuru Suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı.
k. 46a/03
k. otlık 57a/05
k.+sını 62b/03
k.+sını (incir kabugı kurusı) 65b/09
[=4]

ḳuru- Islaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek.
k.-dukça 58a/01
[=1]

ḳurūḥ Yaralar
k.+ıñ 72b/09
[=1]

ḳuruluḳ Kuru olma durumu.
k. yer 41b/14
[=1]

ḳurut- Suyunu ve ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek.
k.-dıkdan 67a/10
k.-up(kurudup) 54a/01
[=2]

ḳurutdur- Suyunu ve ıslaklığını giderip kuru duruma getirtmek
k.-a 63a/06
k.-alar 67a/06
[=2]

ḳus- Midesinin içindekilerini ağız yolu ile dışarı atmak, kay etmek, istifra etmek
k.-ar 51a/13
[=1]

ḳuş Yumurtlayan omurgalılardan, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.
k.+dan 60b/08
k.+larından (yühazü'l-vüzu kuşları) 60b/07
[=2]

kuşūr Kabuk,deri

k.+ını 57b/02
[=1]

ḳuyruḳ Hayvanların çoğunda, gövdenin sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ.
k.+ı (akrep kuyrugı) 56b/03
k.+ında (kuyruġında) 58a/07
k.+ından (kuyruġından) 56a/04
k. yagı 59a/12, 71a/05, 71a/10
[=6]

kükürd Atom numarası 16, atom ağırlığı 32,06 olan, 119 °C'de eriyen ve 444 °C'de kaynayan, doğada saf veya başka cisimlerle birleşik olarak bulunan, sarı renkli element, sülf.
k. 47a/02
[=1]

kül Yanan şeylerden artakalan toz madde
k. 73a/08
k.+i 61b/04, 62a/11
k. ile 60b/09
k.+inden 69b/04
k.+ini 57b/13, 67b/01
k. it- 57b/02, 57b/07, 60b/08, 61a/03, 61a/08, 61b/03
[=13]

kündes Çöğen denilen kök
k. 67b/12
[=1]

küs- Görevini yerine getirememek
k.-mesi 74b/03
[=1]

L

lākin Ar. Ama, ancak.
l. 50a/02, 53a/06, 53a/13, 54a/08, 54b/02, 56b/07, 58a/11, 69a/10, 70b/13
[=9]

lasḳara Gülgillerden bir tür tohum.
l. 75b/09
[=1]

lāzım Gerek, gerekli.
l. 43a/09
l. gel- 57a/03
[=2]

luġat Sözlük
l.+da (arab luġatı) 70b/07
l.+inde (parisi luġat) 73a/01
[=2]

M

māʿadā Dışında.
m. 54a/03
[=1]

mābeyn Evin giriş kısmı; odalar arasındaki boşluk; insanlar arasındaki ilişki.
m.+inde 73a/02
[=1]

madde Bir cismi oluşturan öge, öz.
m. 39b/15, 56a/07, 59a/02, 70a/09
m.+si 59a/02
m.+sini 71b/09
m.+yi 59a/04
[=7]

māh-ı şaʿbān-ı şerīf Şabanı şerif ayı.
m. 79a/06
[=1]

maḥal Yer,konum.
m.+de 45a/15
m.+i (mahalli) 67a/07, 73b/04
m.+inde (mahallinde) 39b/13, 58b/11, 67b/03, 67b/06, 68a/01
[=8]

maḫfī Ar. Gizli, saklanmış.
m.+ol- 51b/01, 53b/11
[=2]

maḥleb Gülgillerden, 6-10 metre yüksekliğinde bir ağaç, kokulu kiraz, İdris ağacı. Prunus mahaleb.
m. tohumı 65b/10
[=1]

maḳl Günlük ağacı
m.+i ezrak 43a/07, 47b/14
[=2]

maʿkūl 1. Akla uygun, akıllıca.
m.+dür 57a/14
m. ol- 48a/08
[=2]

mamur Hayvamlarda hararetten kaynaklı öksürüğün tedavisinde kullanılan bir tür bitkinin rum dilindeki adıdır.
m. 47b/12
[=1]

maʿnā Ar. Anlam
m.+sı 56b/03, 74a/12, 75a/10
[=3]

maraż Ar. 1. Hastalık.
m. 42a/15, 44b/12, 45b/09, 48a/05, 48a/09, 48a/13, 51b/13, 52a/03, 54b/10, 55b/01, 56b/01, 70b/15, 74b/09, 74b/13
m.+a 42b/05, 50b/11, 54b/07, 56b/02
m.+dan 41b/07, 42a/11, 55b/15
m.+dır 51b/10
m.+dur 43b/15
m.+ı 39b/05, 43a/03, 54a/09, 69a/12, 69b/03, 69b/06
m.+ı (hamir marażı) 54a/14
m.+ı (hamr marażı) 40b/15
m.+ı (işeklik marażı) 68b/01
m.+ı (nefha marażı) 74a/04
m.+ı (nemle marażı) 73a/05
m.+ıdur(insilal marażı) 48a/13
m.+ından(ilmek marażı) 70a/01
m.+ıñ 41b/14, 42b/06, 48b/14, 55b/06, 60b/05, 71a/07, 73a/15, 74b/02
m.+lar 45b/07
m.+lara 71b/06
m.+lardan 70a/03
[=47]
mariz Ar. Hastalıklı, hasta olan.
m. 72b/05, 77b/13
[=2]
maruf Ar. Herkesçe bilinen, tanınan, belli, sanlı.
m. kavli 39b/12
m. ol- 63a/10, 66a/04
[=3]
maş Baklagillerden yenilebilen bir bitki, mürdümük.
m.+ıñ 52a/09
m.+otı 52a/08
[=2]
maşa Ateş veya kızgın bir şey tutmaya, korları karıştırmaya yarayan iki kollu metal araç
m. ile 40b/04
[=1]
mazi Ar. Geçmiş,geçmiş zaman
m.+den 46b/02
[=1]
mazu Değirmen milinin geçtiği 50 cm. çapında, daire biçimindeki ağaç.
m. 63a/14
m. kabugı 64a/12
[=2]
meʿan Beraberce.
m. 69b/06
[=1]
mecmu Ar. Bir araya getirilmiş, toplanmış, bütün, hep
m.+ı 74a/01
m.+ından 46a/10
[=2]
mecra Ar. Bir işin gidişi,bir olayın doğrultusu.
m.+ı 46b/08
[=1]
mefās Çerişe benzer yemiş.
m. 74b/03
[=1]
mehzūl Arık, lagar, zayıf.
m. 69a/09
[=1]
mekül Ağırlık birimi
m. mikdarı (yarım mekül mikdārı) 77b/11
[=1]
melhem Ar. Deriye sürülerek kullanılan, içinde birçok etkili madde bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız ilaç.
m. gibi 72b/06
[=1]
menʿ Ar. Yasaklama, izin vermeme.
m. it- 40a/04, 46a/13, 49b/05, 50a/01, 55b/10, 60a/03, 68a/08
m. itdür- 59b/11
[=8]
mercimek Baklagillerden, beyaz çiçekli bir tarım bitkisi.
m. 59a/05, 62a/10, 64a/12, 64b/10
m.+i (mercimegi) 61b/11, 62a/06, 62a/08, 63a/01
[=8]
merdāsiḥ İran dolaylarında daha çok bulunan bir çeşit şifalı bitki.
m. 73a/12
m. ile 73a/14
[=2]
merhem Ar. Deriye sürülerek kullanılan, içinde birçok etkili madde bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız ilaç.
m.+dir 58a/03
m. gibi 62a/14, 65b/05, 72a/06, 72b/13

m. it- 63b/13, 71a/10, 71b/01, 72b/04, 74b/05
m. ko- 53a/10
[=11]

mermer Bileşiminde % 75'ten çok kalsiyum karbonat bulunan, genellikle beyaz, renkli ve damarlısı da olan, cilalanabilen, billurlaşmış kireç taşı.
m.+den 47a/14
[=1]

mertek Yapıda kullanılan dört köşe veya yuvarlak, kalınca ağaç.
m.+den 66a/05
[=1]

meşe Kayıngillerden, üç yüz kadar türü arasında, yaz kış yapraklarını dökmeyenleri de bulunan, kerestesi dayanıklı bir orman ağacı.
m. agacı 61a/10
[=1]

meşhur Ar. Ünlü, tanınmış, herkesçe bilinen, angın
m. 49a/08
[=1]

meşīş Hayvanların topuklarında ve sinirlerinde olan bir şiştir.
m. 70b/10
[=1]

metn Dayanıklı, kolay bozulmaz, yıkılmaz.
m.+i'r-rayiha ol- 49a/15
[=1]

mevt Ar. Ölüm.
m.+i 48b/15
[=1]

meyan Meyan kökü.
m.+köki 49b/11
[=1]

meyl Ar. Eğilim, temayül.
m. it- 49a/15
[=1]

mezbūr Ar. Adı geçen.
m. 40b/12, 45a/11, 65b/05
[=3]

mezc Karışmak,karıştırmak.
m. it- 47b/08
[=1]

meẕkūr Ar. Adı geçen, anılan, sözü edilen, zikredilen, zikrolunan.
m. 46a/13, 77a/07
[=2]

miʿde Omurgalılarda, sindirim sisteminin, yemek borusu ile onikiparmak bağırsağı arasında besinlerin sindirime hazır duruma getirildiği omurgasız hayvanlarda sindirim kanalının bu bölgeye karşılık olan parçası.
m. 58a/14
[=1]

miḳdār Ar. Bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik.
m. 46b/14bir, 48b/08
m. (bir mikdar) 40a/04, 40b/01, 41b/01, 42a/02, 42a/04, 42a/05, 43b/11, 45b/04, 45b/13, 45b/14, 47a/02, 47a/02, 47a/05, 47a/14, 47b/03, 47b/08, 48a/07, 48b/02, 48b/06, 49a/06, 49b/07, 49b/12, 50b/02, 50b/12, 51a/06, 54a/05, 54a/15, 54b/12, 54b/14, 54b/15, 57b/08, 58a/03, 58b/14, 61a/10, 61b/03, 62a/03, 63a/01, 63b/04, 64a/09, 64a/09, 64b/03, 64b/06, 64b/14, 65a/04, 65a/11, 65a/11, 67a/06, 67b/04, 68a/15, 68b/06, 68b/08, 68b/09, 69b/04, 69b/11, 69b/12, 69b/12, 70a/13, 71a/05, 72a/15, 74a/01
m. (birer mikdar) 59a/06, 65a/05
m.+ı 40b/07, 48b/07, 57a/04, 77b/06
m.+ı (iki batman mikdārı) 57a/05
m.+ı (beş batmanmikdārı) 46a/15
m.+ı (birbatmanmikdārı) 40b/07, 46b/12, 51a/08
m.+ı (bir cüz mikdārı) 46b/02
m.+ı (bir çekirdek mikdārı) 54a/07, 56b/06
m.+ı (bir saat mikdārı) 43b/13, 49b/05, 68a/10
m.+ı (çekirdek mikdārı) 42a/01
m.+ı (dört parmak mikdārı) 56a/06
m.+ı (iki astar mikdārı) 46b/06
m.+ı (iki batman mikdārı) 69b/01
m.+ı (üç batman mikdārı) 69a/07
m.+ı (yarım batman mikdārı) 40b/09, 77b/12
m.+ı (yarım kilce mikdārı) 46a/04
m.+ı (yarım mekūl mikdārı) 77b/11

m.+ı (yigirmibatman mikdārı) 77b/09
[=89]
milḥ Hayvanın aksamasına sebep olan hastalık.
m.+uñ 73b/05
[=1]
minvāl Ar. Biçim, yol, tarz.
m.+(bu minval üzere) 40b/06, 43a/08, 45b/02, 46b/01, 47a/11, 48b/01, 49b/09, 57a/07, 59a/14, 60a/02, 62a/01
m. (bu minval üzre) 71a/09
[=12]
miʿrāc Ar.Göğe çıkma.
m. 57a/08
[=1]
miṣilli Ar. Eşli, benzerli.
m. 73a/11
[=1]
miṣḳāl Ar. 4,810 gram olan bir ağırlık ölçü birimi
m. (beş miskal) 68a/13
m. (bir miskal) 40b/01, 40b/01, 46a/05
m. (dört miskal) 40b/02
m. (rubu miskal) 50b/10
m. (üç miskal) 77a/06
m. (yedi miskal) 45b/15, 49b/03
m. kadar (çapak miskal kadar) 42b/07
[=10]
miyān Bk. miyañ.
m.+köki 47b/04, 47b/11, 69b/06, 78a/03
[=4]
miyañ Meyan kökü.
m.+köki 68a/05
[=1]
mizāc Huy, yaradılış, tabiat, karakter.
m.+dan 47a/06
m.+ına 69a/04
[=2]
muʿālece İlaçla tedâvi etme, tedâvi için ilaç verme.
m. 62a/09, 75b/13
m.+den 50a/10
m. gibi 72a/05
m. ile 75a/01
m. ile olın- 65b/02
m. it- 43b/14, 58a/15, 73a/11, 75b/01
m.+lere 55b/01
m. olın- 43a/09
m.+si 43a/04, 57a/15, 64a/11, 65b/04, 67b/08, 68a/05, 72b/10, 73a/10, 78a/03
m.+sinde 54a/10, 72b/08
m.+sine 40a/07
m.+sini 60b/04
m.+siz 70b/13
m.+yi 57a/02, 57a/10
[=28]
muḥaḳḳaḳ Ar. Doğruluğu, gerçekliği kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş.
m.+dır 61a/05
[=1]
muḥāṭara Ar. Korku verici durum, tehlike.
m.+dır 76b/01
[=1]
muḥkem Ar. Sağlam, sağlamlaştırılmış.
m. 43b/01, 44b/06, 46a/06, 46b/12, 53a/02, 61a/03, 61a/04, 61b/12, 62a/13, 62b/06, 63a/04, 63a/15, 63b/09, 67a/10
[=14]
muḳaddemāt Önce,evveliyat.
m.+ı 68b/02
[=1]
muḳarrer Ar. Kararlaşmış, kararlaştırılmış
m.+dir 42a/11, 48b/15, 59a/08, 63b/03, 65b/02, 68a/11, 79a/04
[=7]
mum Far. Bir fitilin etrafına erimiş bal mumu, içyağı, stearik asit veya parafin dökülerek genellikle silindir biçiminde dondurulan ince, uzun aydınlatma aracı.
m. 65b/13, 68a/15, 73a/12
m.+ı (bal mumı) 49a/10
m.+ı ile (bal mumı ile) 47b/02, 58b/03
m.+ından (bal mumı) 48a/01
m. yaġı 65a/07, 65a/08, 71a/08
[=10]
munḥil Eriyebilen,çözülen.
m. ol- 68b/13
[=1]
murād Ar. İstek, dilek.
m. it- 78b/01
m. itün- 52a/12
m. olın- 46a/13, 50a/15
[=4]

mübārek Ar. Kutlu, kutsal.
m. 79a/06
[=1]
mübtela Ar. 1. Bağımlı.
m. ol- 42b/05, 71b/06
[=2]
müceffefe Kurutulmuş, suyu çekilmiş.
m.+ile (vebayı müceffefe ile) 53a/11
[=1]
mücerrebāt Ar. Tecrübe ile sabit olan
m.+dan 62b/02
m.+dandır 44b/02
m.+ından 61a/09
m.+ındandır 62b/15
[=4]
mücevvef Kovuk, içi boş, içi oyuk.
m. ise 61b/08
[=1]
müdāvemet Devamlılık gösteren.
m. olın- 55b/01
[=1]
müddet Ar. Süre.
m. 45a/11
m.+de 59b/10
[=2]
müellif Ar.Yazar.
m. 52a/10
m.+i 62b/15
[=2]
mükettāf Hayvanın omzunaki yaralara verilen addır.
m. 60b/05
[=1]
mümkin Ar. Muhtemel, olası.
m. degil 75a/13
m. ol- 49b/06
[=2]
mürr Mirrâ adı verilen ve Arabistan'da yetişen bir ağacınzamkı ve usaresi.
m. 48b/12
[=1]
mürūr Ar. Geçip gitme, sona erme.
m.+ından 64b/08
[=1]
müshil Ar. Bağırsakları çalıştırıp temizleyen, dışkının kolaylıkla dışarı atılmasını sağlayan ilaç.
m. 49a/04
[=1]
mütemekkin Ar. Yerleşik
m. 48a/06
[=1]
mütetabiʿ Tabi olma, uyum sağlama
m. ol- 48a/11
[=1]
mütevātir Bir kaç iş birbiri ardınca gelmek, birbiri ardınca gelen şeyler arasında bir miktar fasıla ve fetret olarak peyderpey görünmek manasınadır.
m. 75b/04
[=1]

N

nā-bālig Baliğ olmayan ,büluğ çağıjna girmeyen
n. 69a/07
[=1]
nāfiʿ Yararlı, karlı
n. 41b/07
n.+dir 41b/08, 42a/03, 44a/05, 49a/11, 50b/01, 51b/09, 64a/15, 67a/03, 77a/15
n.+dür 45b/12, 46b/06, 54a/12, 55a/02, 57b/03, 59b/01, 68a/02, 70a/03, 77a/08
[=19]
nāfiʿlik Yararlılık.
n.+i (nafiligi) 48b/14
[=1]
nalband Ar. Hayvanların ayağına nal çakan kimse.
n. 74b/10
n.+larıñ 57a/01
[=2]
nam Far. Ad, ün.
n.+ında 57b/15
[=1]
nar Nargillerden, yaprakları karşılıklı, çiçekleri büyük, koyu kırmızı renkte, küçük bir ağaç
n. 43b/14, 59a/05, 75a/07
n. (ekşi nar kurısı) 67b/13
n. çiçegi 64a/11
n.+dan (kurı nar) 43b/11
n. kabuġı 63a/01, 64b/10
[=8]
naṣır En çok el ve ayağın sürekli sürtünmelere uğrayan noktalarında

üst derinin kalınlaşması ve sertleşmesiyle oluşmuş deri.
n. eti 62a/05, 62a/10, 62a/12, 62b/01, 62b/15, 63a/08, 63a/13, 63a/15, 64b/09, 64b/12, 66a/11, 66a/14
[=12]

naşur Bk. naşır.
n.+ıñ 61b/13, 61b/15
[=2]

nāşi Ar. Ötürü
n. ise 47a/01, 47a/06
[=2]

naṭrun Hidratlı doğal sodyum karbonat.
n. 43a/11, 44a/09, 44a/13, 45a/05, 47b/15, 64a/06, 65a/07, 69b/12, 76b/14
n.+dan 40b/09
n.+ı 44a/10
n. ile 44a/04
[=12]

navre Nasır tedavisinde kullanılan bir tür bitki, zamk.
n. 61b/11
[=1]

naẓar Belli kimselerde bulunduğuna inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiğine inanılan uğursuzluk, göz
n. olın- 52b/01, 56a/03, 72b/08
[=3]

nazc Olgunluk, olma, pişme, kıvam bulma.
n.+ına 45a/07
[=1]

nazik Far. İnce yapılı, narin.
n. kabugı (tatlı nazik kabuġı) 61b/06
[=1]

nazile Ar. Soğuk almaktan ileri gelen, burun akması, aksırma ile beliren hastalık, ingin, tumağı, dumağı, çaputlama, zükâm, nevazil
n. 70a/07
n. gibi 44b/12
[=2]

ne Hangi şey.
n. 69a/12
n.+dendir 69a/10
[=2]

nebāt Bitki.
n. şeker 40b/01
[=1]

nefes Soluk.
n. 44b/15
n.+den (zık-inefes) 44b/15
n.+i 39b/11, 48a/11, 75b/04
n. iç- 50b/15
n.+inden 46b/08
n.+inden (mecra-ı nefes) 46b/08
n.+ine 39b/10
[=9]

nefḥa Ar. Güzel koku.
n.+nıñ marazı 74a/03
[=1]

nefi Yararlı..
n. 50b/11
[=1]

neft Far. Çoğunlukla boyacılıkta kullanılan, petrol türevlerinden bir çeşit mineral yağ, neft yağı.
n. 72a/15
[=1]

nemle Ufacık kabarcıklara dirler ki; birbirine üleşmiş veyâ yassıca olan ve acıyan,acıtan kabarcıklar.
n. marazı 73a/05
n.+niñ 73a/10
[=2]

nemmām Yassıca ve uzun,büyük yapraklı bir bitki.
n. suyı 68b/15, 69a/03
[=2]

nercis Nergisgillerden, bazı türlerinde beyaz, bazılarında sarı renkteolan çiçekleri ayrı veya bir kök sap üzerinde şemsiye durumunda, açılmadan önce bir yenle örtülü bulunan, 20-80 santimetre yüksekliğinde, soğanlı bir süs bitkisi.
n. soganı 72a/04
[=1]

nerm Yavaş yavaş,aheste aheste.
n. ateş 46b/04, 47b/02
[=2]

neşter Kan almak, aşı yapmak veya küçük apseleri açmak için kullanılan ufak bıçak
n.+den 44b/04
n.+i 39b/14
n. ile 39b/12, 41a/04, 52a/04, 56a/01, 74a/07

[=7]

nevi‘ Ar. Çeşit
n. 49a/11, 60b/06, 66b/14, 71b/08, 71b/10
n.+dir 46a/02
n.+nden 47b/13
[=7]

nevki Uç.
n. (dört nevki) 65b/15
n. (iki nevki) 66a/01
n. (tokuz nevki) 66a/01
[=3]

ney Klasik Türk müziğinde ve özellikle tekke müziğinde yer alan, kaval biçiminde, yanık sesli, kamıştan bir üflemeli çalgı.
n. 46a/02
[=1]

nişadır Amonyak.
n. 42b/06, 63a/11, 63b/11
[=3]

nişān Far. 1. İşaret, iz, belirti, alamet
n.+ı 55b/07
[=1]

nitekim Sonuç olarak
n. 44a/12, 60a/01
[=2]

noḫud Baklagillerden, ana yurdu Akdeniz kıyıları olan, birleşik telek yapraklı, çiçekleri sarımtırak renkte, tanesi baklamsı, bol nişastalı bir bitki.
n.+ı 74a/06
n.+ınunı 44b/05
n. kadar 51a/09
[=3]

nuşadır Bk. nişadır.
n. 66a/15, 72b/02
[=2]

nuşdaru Panzehir.
n.+dan 69a/05
[=1]

nüfūz İçine geçme.
n. it- 71b/12
[=1]

O

od Ateş
o.+ınıñ (taraka odı) 57b/13
[=1]

og- Bk. ov-
o.-alar 43a/06, 43b/06, 45a/05, 51a/15, 53b/14, 54b/08, 55a/01, 55a/14, 69b/13
o.-asın 40a/07
o.-up 51a/03, 62a/13
[=12]

oğuşdur- Bk. ovuş-
o.-alar 57a/12
[=1]

ol İşaret sıfatı.
o. 40b/11, 53a/11
[=2]

ol Tekil üçüncü kişiyi gösterir; başına getirildiği tümcenin anlattığı duyguyu belirtir. Uzakta olan, hakkında konuşulan kimse ya da şeyi belirtir; iki ya da daha çok şeyden, daha önce sözü geçeni gösterir.
o. 39b/10, 39b/12, 39b/13, 40a/06, 40a/07, 40b/09, 40b/14, 41a/04, 41a/05, 41a/07, 41b/01, 41b/04, 41b/05, 41b/06, 41b/08, 41b/12, 41b/14, 42a/01, 42a/03, 42a/07, 42a/08, 42a/09, 42a/09, 42a/10, 42a/11, 42a/13, 43a/01, 43a/04, 43a/08, 43b/10, 43b/12, 44a/07, 44b/06, 44b/10, 44b/14, 45a/01, 45a/03, 45a/06, 45a/13, 45a/15, 45b/07, 45b/10, 46a/02, 46a/15, 47a/01, 47a/09, 48a/11, 48b/04, 48b/05, 48b/15, 49a/10, 49b/03, 49b/08, 50a/05, 50b/04, 50b/13, 51a/02, 51a/03, 51a/10, 51a/15, 51a/15, 51b/05, 51b/08, 52a/01, 52a/03, 52a/04, 52a/05, 52a/07, 52a/08, 52a/10, 52a/14, 52a/15, 53a/01, 53a/02, 53a/02, 53a/03, 53a/05, 53a/05, 53a/06, 53a/07, 53a/08, 53a/09, 53a/10, 53a/14, 53b/01, 53b/08, 53b/09, 54a/01, 54a/02, 54a/02, 54a/06, 54a/08, 54a/09, 54a/10, 54a/13, 54a/15, 54b/03, 54b/04, 54b/10, 55a/01, 55a/04, 55a/05, 55a/12, 55b/01, 55b/06, 55b/07, 55b/13, 55b/14, 55b/15, 56a/01, 56a/02, 56a/05, 56a/06, 56a/07, 56a/07, 56b/01, 56b/05, 57a/04, 57a/11, 57b/01, 57b/03, 57b/04, 57b/07, 57b/09, 57b/10, 57b/14, 58a/02, 58a/05,

58a/12, 58b/01, 58b/01, 58b/04, 58b/07, 58b/10, 58b/13, 59a/01, 59a/02, 59a/03, 59a/07, 59a/12, 59a/13, 59b/01, 59b/04, 59b/05, 59b/06, 59b/07, 59b/07, 60a/06, 60a/10, 60a/12, 60b/04, 60b/08, 60b/09, 61a/04, 61a/08, 61a/09, 61b/01, 61b/03, 61b/04, 61b/07, 61b/08, 61b/09, 61b/10, 61b/15, 62a/04, 62a/07, 62a/08, 62a/12, 62a/15, 62b/06, 62b/09, 62b/10, 62b/13, 63a/03, 63a/05, 63a/06, 63a/06, 63a/12, 63a/13, 63b/01, 63b/04, 63b/06, 63b/09, 63b/09, 63b/12, 64a/03, 64a/08, 64a/10, 64a/14, 64b/04, 64b/07, 64b/08, 64b/12, 65a/02, 65a/09, 65a/12, 65a/14, 65b/01, 65b/07, 65b/08, 66a/03, 66a/07, 66a/10, 66a/12, 66b/03, 66b/08, 66b/10, 67a/01, 67a/10, 67a/13, 67b/01, 67b/06, 67b/10, 68b/01, 68b/06, 68b/09, 68b/12, 69a/02, 69b/05, 70a/11, 70a/15, 70b/06, 71a/07, 71a/11, 71a/11, 71a/14, 71b/02, 71b/06, 71b/11, 72a/01, 72a/03, 72a/06, 72a/13, 72b/05, 72b/11, 72b/14, 73a/15, 73b/03, 74a/03, 75a/05, 75a/11, 75b/12, 76a/07, 76b/03, 76b/04, 77b/04, 77b/13, 77b/15, 78a/04, 78a/04

o. 55b/04, 60b/03, 60b/04

o. anda 42a/07

o. andan 40a/03, 41b/15, 46b/12, 48a/06, 50a/06, 51a/04, 53b/09, 58b/01, 58b/10, 58b/12, 59b/07, 59b/12, 59b/15, 62b/03, 70b/07, 72b/05, 73b/06

o. andan soñra 39b/15, 46b/14

o. anı 64a/02, 72a/11, 75a/15

o. anıñ 41a/03, 47a/05, 52a/12, 54a/03, 54a/10, 54a/13, 54b/07, 59b/03, 63a/09, 70a/04, 73a/03, 73b/06, 73b/09, 74b/01, 79a/14

o. anıñ ile 41a/07, 42a/01, 57b/14

o. anıñla 50b/03, 71a/13, 73a/11, 76b/09

o. anları 47b/05

o. anuñla 52a/08, 69b/14

o. añа 48b/16, 51b/13, 53a/12, 53b/10, 56b/03, 75a/09, 75a/13

o. añınla 49b/15

o.+dur 46b/09

o.+dur ki 60a/01, 61a/01, 64a/01, 72b/11, 73a/02, 73a/09, 73a/10, 73b/05, 74b/15, 75b/07, 77a/05

o. kim 75b/03

o. vakit 40b/15

[=323]

ol- Meydana gelmek, vuku bulmak.

o.-alar 43b/05, 52b/03, 55a/15

o.-an 39b/05, 39b/13, 40a/01, 41a/03, 42b/05, 43a/03, 43a/10, 44b/11, 45b/08, 47a/12, 48a/05, 49a/02, 49a/04, 50b/11, 53b/01, 53b/07, 54a/11, 55a/01, 55a/02, 55a/06, 55a/07, 55a/08, 56a/07, 56b/05, 57a/15, 57b/15, 59a/04, 59a/10, 60b/09, 61a/01, 61a/02, 62a/04, 62b/09, 62b/13, 63a/10, 64b/02, 65a/13, 65b/03, 65b/12, 66a/04, 66a/10, 66b/10, 68a/04, 69b/03, 70b/05, 70b/14, 71b/02, 71b/07, 72a/03, 72a/10, 72b/06, 72b/09, 72b/14, 73a/05, 74a/05, 74a/11, 74a/13, 74b/08, 75b/03, 76a/07, 77b/08, 77b/13, 79a/01

o.-andır 51b/01, 70b/08, 70b/09, 70b/09

o.-anıñ 67b/08, 70b/14

o.-asın 62b/02

o.-dı-y-sa 47b/08

o.-dıgıçün 70a/02

o.-dıkda 41a/03, 42a/08, 44a/07, 44b/14, 48a/06, 58a/04, 61b/01, 63b/05, 65b/08, 67a/07, 69b/09, 71a/03, 76b/05

o.-dugı 75b/07

o.-dugından 46b/08

o.-dugınıñ 76b/12

o.-dukda 54a/15

o.-dur 51a/13

o.-durki 53a/15, 53b/10

o.-ınañ 41b/03

o.-ınca 50b/13, 53a/12, 58b/01, 62a/14, 65b/05, 70a/11

o.-madan 50a/08

o.-mak 78b/01

o.-ması 50a/04, 62b/08, 63b/03, 73a/01

o.-masıcün 64a/11

o.-masına 54b/11, 75b/13

o.-maya 45a/09, 49a/04

o.-mayan 49b/06, 51a/05, 78a/02
o.-maz 50a/10, 60b/03, 65b/01, 73b/03, 73b/07, 75a/09, 75a/13
o.-mazise 58b/09
o.-mazdan 44b/13
o.-mazsa 60b/06, 73b/09
o.-mış 53a/14, 78a/01
o.-mışdır 52a/06
o.-muş 52a/09
o.-sa 39b/06, 46b/07, 62a/03, 64a/01, 69a/04, 72a/11
o.-ub 69a/09, 72a/01, 74a/04, 75b/04, 75b/06
o.-up 42a/07, 48a/11, 51b/01, 53b/12, 54b/06, 62b/15, 63a/09, 66a/09, 73a/02
o.-ur 40b/14, 40b/15, 41a/06, 42b/01, 42b/04, 43a/13, 43b/08, 43b/15, 44a/07, 45b/07, 48a/04, 48a/05, 48a/06, 48a/08, 48a/13, 48b/11, 49a/15, 50a/06, 50a/07, 51b/11, 51b/11, 51b/13, 51b/14, 52b/05, 53b/09, 53b/10, 55a/05, 55b/03, 55b/13, 56a/07, 57a/01, 58a/09, 58a/09, 59b/15, 60b/10, 62a/06, 64b/05, 66b/13, 68b/03, 68b/13, 69a/13, 70a/05, 70a/08, 70b/06, 70b/11, 70b/12, 70b/12, 70b/12, 70b/13, 71a/01, 71a/06, 72a/11, 73a/07, 73a/10, 73b/01, 73b/03, 73b/03, 73b/05, 73b/06, 73b/09, 74a/06, 74b/10, 74b/14, 74b/14, 75b/05, 75b/06, 76b/13, 77b/15, 78a/05
o.-ur ise 43a/11
o.-ur sa 44a/15, 45a/01, 45b/09, 46b/09, 48b/02, 52b/04zira, 57b/06, 58b/07, 58b/08, 58b/14, 67a/11, 70a/09, 72b/07
[=389]
ala ol- 71a/06, 74a/06
arız ol- 43a/13, 45a/01, 45b/09, 48b/02, 51b/11, 53b/07, 53b/10, 54a/11, 54a/15, 55a/06, 55a/08, 64a/01, 66a/09, 67a/11, 70b/05, 75b/03, 76b/12
asir ol- 48a/06
belli ol- 62a/06, 69a/13
cem ol- 42a/07, 42a/08, 48a/02
daglı ol- 72a/03, 72b/14
def ol- 45b/07, 52b/05, 55b/13, 56a/07, 63b/03, 64b/05, 66b/13, 75b/13, 78a/05
duş ol- 57a/01
egerdenbasmaol- 58b/07
eyüol- 77b/15
gaibol- 73b/03
galib ol- 46b/08, 51b/13, 69a/04
hal ol- 53a/14
halasol- 54b/11
hamranol- 55a/02
hasılol- 40b/15, 44b/11, 44b/13, 44b/14, 46b/09, 48a/05, 48a/05, 49a/02, 50a/04, 50a/07, 55b/03, 59a/10, 59b/15, 65b/03, 70b/09, 71a/01, 77b/08
helak ol- 43b/08
icad ol- 47a/12
ictinab üzere ol- 43b/05
ihtilatol- 76b/05
ihtimal ol- 40b/14, 59b/13
ihtiraz ol- 55a/15
ihtiraz üzere ol- 52b/03
ihtişar ol- 69b/09
iktizaol- 43a/11
izrab ol- 60b/06
kadir ol- 45a/09
kavi ol- 47b/08
mahfiol- 51b/01, 53b/12
makul ol- 48a/08
maruf ol- 63a/10, 66a/04
metni'r-rahiyaol- 49a/15
munhil ol- 68b/13
mübtela ol- 42b/05, 71b/07
müdavemet olın- 55b/01
mümkin ol- 49b/06
mütetabi ol- 48a/11
nazar olın- 52b/01
peydaol- 42b/01, 42b/04, 51b/14, 68a/04, 70a/08, 70b/06, 70b/08, 70b/09, 70b/11, 72a/11, 72b/07, 72b/09, 73a/01, 73a/02, 73b/03, 73b/05, 74a/11, 74a/13, 74b/08, 74b/14, 79a/01
sadır ol- 54b/06, 57a/15, 57b/06
sag ol- 53a/12
sakin ol- 44a/07, 44a/07
sebeb ol- 45a/07
selamet ol- 75a/09
selikken ol- 58a/09

semüz ol- 78b/01
sirace ol- 66b/10
şiş ol- 39b/06
takati ol- 78a/02
tedarikolın- 51b/12
terkolun- 51b/14
toprak ol- 49a/04
vaki ol- 50a/06
vasılol- 41a/03
yaraol- 62b/08
yumrı ol- 73a/10
zahib ol- 55a/05, 70b/13, 72a/11, 73b/09, 73b/09
zahir ol- 51b/01, 58b/14, 73b/03
zailol- 73b/01
zayi ol- 58b/01
zebun ol- 69a/09, 78a/01
ziyade ol- 48a/13, 72a/01, 72a/10
[=150]

olın- Olma işine konu olmak.
o.-a 43a/01, 43a/09, 43a/14, 48a/02, 52b/01, 56a/03, 67b/04, 72a/05, 72b/08, 74a/09
o.-acak 50a/09, 62a/09, 67a/04
o.-an 41b/11, 42a/11, 47b/07, 51a/09, 51a/09, 63a/06, 64a/08, 64a/13, 65a/08, 65a/15, 66a/02, 66b/02, 67b/02, 68b/06, 69a/07, 69a/14, 77b/06, 77b/08
o.-ca 72b/14, 73a/15, 77b/04
o.-dı 44a/12, 60a/01
o.-dıgından 65a/15
o.-dıkda 46a/13, 50a/15, 53b/12, 61a/05, 62a/02
o.-dıkdan 43b/01, 43b/03, 64b/03, 67b/03
o.-dıkta 47a/12
o.-maz ise 45b/01
o.-mış 73a/14
o.-mışdır 56a/03
o.-sa 55b/01
o.-up 47a/15, 51b/12, 56a/03, 68b/07
o.-ur 54a/11, 65b/02, 67b/08, 70b/02, 75a/02
[=76]
beyan olın- 67b/08
bölük olın- 43a/01
def olın- 70b/02
hab olın- 48a/02
halt olın- 68b/07
ıskatolın- 43a/14
ilac olın- 75a/02
istimal olın- 67b/04
istirahat olın- 53b/12
muaelece ile olın- 65b/02
mualece olın- 43a/09
murad olın- 46a/13, 50a/15
nazar olın 72b/08
sahk olın- 43b/01, 43b/03, 47a/15, 64b/03, 65a/08, 67b/03
tefekkür olın- 56a/03
terk olın- 65a/15
zikr olın- 41b/03, 41b/11, 42a/11, 44a/12, 47a/12, 47b/07, 50a/09, 51a/09, 51a/09, 54a/11, 55a/02, 60a/01, 62a/09, 63a/06, 64a/08, 64a/13, 65a/15, 66a/02, 66b/02, 67a/04, 67b/02, 68b/06, 69a/07, 69a/14, 73a/14, 77b/06, 77b/08
[=109]

olun- Bk. olın-
o.-sa 51b/14
o.-up 48a/02
o.-ur 55a/02
[=3]

omuz Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm.
o.+ı 59b/02, 60a/06
o.+ın 59b/04
o.+ına 60b/01, 60b/02
o.+ını 59b/11
o.+ları 55a/11
o.+larına 59a/09
o.+larında 53b/06
o.+larınıñ 58b/07
[=10]

on Dokuzdan sonra gelen sayının adı.
o. altıncı 70b/04
o. batman 75b/07
o. beş 46b/02, 71a/04, 71a/09
o. beş batman 46a/05, 49b/13
o. birinci bab 53b/06
o. dört 69a/12
o. gün 59b/10
o. iki 44b/01, 47b/13, 60b/15, 72b/02
o. iki 50a/11
o. sekiz 72a/14, 73a/05
o. üç 68a/03
[=18]

onuncı On sayısının sıra sıfatı, sırada dokuzuncudan sonra gelen.
o. bab 39b/04
[=1]
orta Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer
o.+sına 42a/10
o.+sındaki 40a/01
o.+sından 42a/14, 56a/01
[=4]
ot Toprak üstündeki bölümleri odunlaşmayıp yumuşak kalan, ilkbaharda bitip bir iki mevsim sonra kuruyan küçük bitkiler, zehir, ilaç.
o.+dan (semüz otı) 67a/12
o.+ı 54b/08, 71b/04
o.+ı (benc otı) 64b/03
o.+ı (elkeş otı) 61a/06
o.+ı (hırmalotı) 70a/09
o.+ı ile (hinabaotı ile) 40b/13
o.+ı ile (kıtta otı) 40b/12
o.+ından (gürsine otı) 74a/01
o.+ından (kımulyaotı) 67a/12
o.+ından (şeyh otı) 58a/03
o.+ını 57b/11
o.+ını (maş otı) 52a/08
o.+ıñ 67b/04
[=14]
otlıḳ Otu bol olan yer.
o. 43a/08, 48a/07, 48a/07, 49a/02, 55a/09, 57a/07
o. (kuru otlık) 57a/05
o.+ı(otlugı) 78b/02
o.+ı (tazeotlıgı) 53a/13
[=9]
otluḳ 1. Otu bol olan yer 2. Kış için kurutulmuş ot yığını 3. Ot konulan yer
o. 44a/08, 76b/06, 76b/06
o.+ı (hindebaotlugı) 76b/07
[=4]
otuz Yirmi dokuzdan sonra gelen sayının adı.
o. 77a/13
o. altı 65a/11, 69b/01
o. altı dirhem 47a/15
[=4]
otuzıncı Otuz sayısının sıra sıfatı, sırada yirmi dokuzuncudan sonra gelen.
o. bāb 77b/01
[=1]
ov- Bir şeyin üzerine bastırarak el gezdirmek.
o.-asın 49a/11
[=1]
ovuşdur- Bir şeyi bastırarak başka bir şey üzerinden.
o.-a 60b/09, 77a/02
o.-alar 59b/12
o.-asın 65a/14
o.-up 49b/08, 49b/15
[=6]
oynaḳ Kımıldayan, yerinde sağlam durmayan, hareketli.
o. 60a/10, 60a/10, 60a/12
[=3]

Ö

öd Safra.
ö.+i ile (öküz ödi ile) 43a/05
ö.+inden (inegiñ ödi) 56b/05
ö.+inden (kurd ödi) 54a/07
ö.+iyle (inek ödi ile) 58a/01
[=4]
ögül- Övme işine konu olmak.
ö.-ünce 64b/13
[=1]
öksür- Solunum yolları zarlarının rahatsızlığı sebebiyle akciğerlerdeki havayı birdenbire ve gürültülü bir sesle dışarı vermek.
ö.+ge 45a/09
ö.-ince 49a/13
ö.-ür 49b/02
[=3]
öksürük Ciğerlerdeki havanın, solunum organlarının kasılması ve zorlanmasıyla ağızdan gürültü ile çıkması.
ö. 44b/13, 44b/14, 44b/15, 45a/07, 45b/01, 46b/07, 47a/01, 48a/10, 48b/09, 49b/06, 50a/02, 50a/03, 50a/07, 50a/09, 51a/05
ö. (kurı öksürük) 51a/08
ö.+den 44b/11
ö.+e (öksürüge) 47a/13, 50b/11
ö. ile 45a/02, 48a/03
ö.+üñ (öksürügüñ) 49a/02

[=22]

öküz Çift sürmekte, kağnı çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır
ö. 77b/02, 78b/05
ö. baldırı 72a/12
ö.+i 78a/04, 78b/01
ö.+iñ 70a/13, 78a/02
ö.+iñ ödi 43a/05
ö.+leriñ 71a/06
[=9]

öl- Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek.
ö.-meyecek kadar 55b/11
ö.-miş 64a/03, 64b/09
ö.-miş et 59a/04
ö.-müş 53a/09
[=5]

öldür- Bir canlının hayatına son vermek.
ö.-mez ise 41b/04
[=1]

öñle- Bir şeyin olmasına veya yapılmasına engel olmak.
ö.-dir 62b/01
[=1]

öyle Gün ortası, öğlen, öğle vakti.
ö.+den 79a/07
[=1]

P

paçavra Eskimiş bez veya kumaş parçası, çaput.
p. 74a/15
p.+nıñ 58a/04
p.+yı 60b/11
[=3]

pak Temiz.
p. 61b/07
p. çanak 61a/15
[=2]

panbuk Ebegümecigillerden, koza biçimindeki meyvesi üç, dört, beş dilimli olan, sıcak bölgelerde yetişen tarım bitkisi. Gossypium.
p.+ı 64a/07
p. tohumı 64a/13, 66b/09, 66b/11
p.+dan (eski panbuk) 63b/03
[=5]

parça Bir bütünden ayrılan, ayrı sayılan veya artakalan şey.
p. 65b/04
p. al- 57b/09
p.+sı 60a/15
p.+sı al- 52b/06, 53a/04
p.+sın (keten parçası) 61b/09
p.+sını 53a/08
p.+sını (keten parçası) 55a/11, 63b/01, 66b/07
p.+yı 57b/09
[=11]

Pārisī İran'ın güneybatısında yaşayan halk veya bu halkın soyundan olan kimse.
p. lugati 73a/01
[=1]

parmaḳ İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri.
p. (parmak mikdarı) 56a/06
[=1]

Parsī Bk.Pārisī.
p. dili 74a/13
[=1]

pastırma Tuz, çemen, kırmızıbiber karışımının et üzerine sürülerek güneşte veya iste kurutulması yoluyla yapılan yiyecek.
p.+sı (toñuz pastırması) 77b/05
p.+sından (toñuz pastırması) 77b/08
[=2]

peydā Belli, açık, peydah.
p. ol- 42a/15, 42b/04, 51b/14, 68a/04, 70a/08, 70b/06, 70b/08, 70b/09, 70b/11, 72a/10, 72b/07, 72b/09, 73a/01, 73a/02, 73b/02, 73b/05, 74a/11, 74a/13, 74b/08, 74b/14, 79a/01
[=21]

puḫta Pişirilmiş.
p. 70a/10
p. 77b/04
[=2]

purasa Zambakgillerden, sapından ve yapraklarından yararlanılan, çok yıllık bir kış sebzesi.
p. 47a/03, 77a/05
p. yapragı 67b/10
p.+yı 65b/06

[=4]

R

raḥat İnsanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu.
r. bul- 49b/02
[=1]
rahża Fars lugatında hayvanın ayaklarına su peyda olması olarak geçer.
r. 72b/15
[=1]
rāsiḥ Köklü, kök salan.
r. 65b/13
[=1]
rāyiḥa Ar. Koku
r. (metni'r-rayihaol-) 49a/15
[=1]
rayiḥalı Ar.Kokulu.
r. 45a/08
[=1]
reng Bk. renk.
r.+i 41a/06, 51b/12
[=2]
renk Far. Cisimler tarafından yansılanan ışığın gözde oluşturduğu duyum.
r. 41a/05, 41a/05
[=2]
reşād Üzerlik tohumu.
r. (habbi'r-reşad) 64a/13
r. (habbü'r-reşad) 47b/10
r.+dan (habbi'r-reşad) 41b/10, 46a/10
[=4]
ribās Ayrık adı verilen ot.
r. köki 50b/02
[=1]
riyāzā Spor,beden hareketleri.
r.+dan 45b/07
[=1]
riyāzāt Bk. riyāza.
r.+ıdır 45b/06
[=1]
rubuʿ Dörtte bir.
r. miskal 50b/09
[=1]
rucūʿ Ar. Dönmek.
r. it- 69b/15
[=1]
ruġan Ayakkabı, çanta vb. yapımında kullanılan parlak deri.
r. (eskirugan) 62b/05
r. ile 61b/14
r. ile (eskiruganile) 59b/12
r. sade 64b/04, 68a/07, 72a/13, 73b/14
r.+u (kadim rugan) 57a/10
[=8]
Rum Eskiden Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan ve Roma yurttaşı haklarına sahip olan.
r. dili 56b/03
r. hukeması 50a/02
[=2]
ruṭūbāt Ar. Nemler.
r. 45b/08
[=1]
rutūbet Ar. Nem.
r. 50b/08
r.+i 63a/06
[=2]
rüzgar Havanın yer değiştirmesiyle oluşan esinti, yel, bad.
r. 50a/05
[=1]

S

saʿāt Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası.
s. 48b/11, 51a/15, 51b/05, 55a/05, 69b/05, 75a/05
s. (bir saat) 50a/01, 63a/04
s. (bir saat mikdarı) 43b/13, 49b/04, 68a/10
s.+de (emin saat) 79a/05
s.+ince 64a/04
[=13]
sabāḥ Güneşin doğduğu andan öğleye kadar geçen zaman.
s. 55b/12
s.+a dek 46a/07, 63b/07
s. ile 50b/14
[=4]
sabaḥleyin Günün başlangıcı, günün ilk saatleri, sabah, sabah vakti, horoz vakti.
s. 45a/03
[=1]
sacḥ Hayvanların duvarlara dokunması sonucu oluşan yaralardır.

s. 62b/07, 62b/09
[=2]

saç- Bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek.
s.-alar 57b/03, 61b/08
s.-up 66b/08
[=3]

sade Süsü, gösterişi olmayan, yalın, gösterişsiz.
s. 76b/04, 77b/06
s. (rugan sade) 68a/07, 72a/13, 73b/14
s. ile(rugan sade ile) 64b/04
[=6]

ṣādır Görünmek,ortaya çıkmak,belirmek
s. ol- 54b/06, 57a/15, 57b/06
[=3]

ṣaf Ar. Katıksız, arı, katışıksız, halis, has
s.+i 48a/07
s.+i zeyt yaġı 50b/03
[=2]

ṣafra Ar. Karaciğerin hazmı kolaylaştırmak için onikiparmak bağırsağına salgıladığı yeşilimsi sarı renkli acı sıvı, öd.
s. 76b/11
[=1]

saġ Sol karşıtı.
s ol- 53a/12
s. yer 52a/07
[=2]

saḥīfe Ar. Üzerine yazı yazılan veya basılan bir kâğıt yaprağın iki yüzünden her biri.
s.+niñ 75b/15
[=1]

saḥk Dövmek,ezmek.
s. eyle- 66b/06
s. it- 42b/08, 46b/03, 49a/09, 57b/15, 59a/15, 61a/07, 61a/12, 61a/13, 61b/07, 61b/12, 62a/04, 62a/11, 62b/03, 62b/06, 63b/12, 64a/03, 64a/14, 65a/08, 66b/03, 67a/01, 67a/08, 67a/10, 67b/01, 67b/06, 67b/10, 68a/15, 74a/14, 74b/05, 77a/14
s. olın- 43b/01, 43b/03, 47a/15, 64b/03, 67b/03
[=35]

sā'ir Başka, öteki, diğer.
s. 52a/02
[=1]

saḳat Vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan, engelli, özürlü.
s. 71b/15
[=1]

saḳın- Herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak, içtinap etmek.
s.-(!) 76b/01
s.-alar 58b/12
s.-mak 52a/14
s.-up 42a/12, 45b/06, 53a/10, 72a/03
[=7]

saḳız Bazı ağaçların ve özellikle sakız ağacının kabuğundan sızan, çiğnendiğinde yumuşayan, hoş kokulu, beyaz renkli reçine
s. gibi 73a/15
s.+ı (çam sakızı) 64b/15
s. tamarı 53b/13
[=3]

sākin . Hareket etmeyen, kımıldamayan 2. Durgun, dingin
s.+ol- 44a/07, 44a/07
[=2]

ṣaḳla- Elinde bulundurmak, tutmak,gizlemek
s.-yalar 54a/14
s.-yup 67b/03
[=2]

salābet Ar. Katılık, sağlamlık.
s. 51b/13
[=1]

ṣalb Asmak.
s. it- 56b/07, 57a/02, 58b/04, 60a/01
[=4]

ṣa'leb Salepgillerin tek köklü, yumrulu, salkımlı veya başak çiçekli olan örnek bitkisi.
s. 75b/10
[=1]

ṣalya Ağızdan sızan tükürük.
s.+lar 42b/04
[=1]

ṣaman Ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayrıldıktan sonra kalan, hayvanlara yedirilen ufalanmış sapları.
s.+dan 64b/06
s.+ı (arpa samanı) 76a/04
[=2]

şancı İç organlarda batar veya saplanır gibi duyulan, nöbetlerle azalıp çoğalan ağrı.
ş.+ya 76b/08
[=1]
şar- Çevresini çevirmek, çepeçevre dolanmak, çevrelemek.
ş.-alar 63b/14
ş.-asın 40b/05
ş.-salar 75a/15
ş.-up 60a/09, 61a/04
[=5]
şarı Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi.
ş. 42a/10, 66b/02, 70b/11, 74a/08
ş. helile 49b/11, 50b/04, 61b/05
ş. irin 48b/10
ş. zırnıh 49a/07
[=9]
şarıl- Sarma işi yapılmak.
ş.-up 53a/03
[=1]
şarımsaḳ Zambakgillerden, 25-100 santimetre yüksekliğinde, yapraklarında, saplarında ve toprak altındaki soğanında kokulu yağ bulunan bir kültür bitkisi. Allium sativum.
ş. 73b/13
ş.+dan 46a/09, 47a/02, 50a/13
ş.+ı (şarımsagı) 77b/11
ş. yapragı 60a/13, 70a/09
[=7]
şaru Bk. şarı.
ş.+sı 64a/06, 65a/02
ş.+sından 73a/07
[=3]
sasefrim Fesleğengillerden bir bitki tohumu.
s. 47b/14
[=1]
sa‘ter Güveyi otu,halk arasında zater denir.
s. 41b/10
[=1]
şav- Sıkıcı bir durumu geçirmek, atlatmak, savuşturmak, defetmek.
ş.-ar 58b/10, 61b/05
ş.-dıkdan 58b/11
ş.-mak 42a/11
ş.-ması 59a/07, 61a/05
ş.-masınıñ 61a/09
ş.-maz 58b/09
[=8]
şay Sade yağ,tereyağ.
ş. yagı 41b/06, 47a/15, 47b/06, 53b/14, 54b/15, 60a/12, 61b/09, 61b/12, 62a/14, 62b/04, 65a/05, 69a/15, 69b/12, 71a/04, 71a/15
[=15]
sazlık Sazları çok olan yer.
s. yapragı 45b/11
[=1]
sebeb Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey.
s.+den 53b/10
s.+dür 54a/10, 54b/11
s.+i 49a/13, 53b/08, 55b/05, 69a/09, 74b/10
s.+i ile 70a/07
s. ol- 45a/07
[=10]
sebkinc Tedavi amaçlı kullanılan bir bitki
s.+den 49b/02
[=1]
sebtān Çalılıklarda yetişen bir yemiş.
s.+dan 46a/04
[=1]
sefer 1.Yolculuk 2.Kez,defa
s.+de 63b/15
s.+den 55b/07
[=2]
segirt- Sıçrayarak yakın bir yere doğru koşmak.
s.-ir (segirdir) 59b/14
s.-mekden 55a/07
[=2]
sekir Ayaklarında ak leke bulunan hayvan
s.+lerde 70b/10, 70b/14
s.+lerinde 70b/04
[=3]
sekiz Yediden sonra gelen sayını.
s. 43b/02
s. (on sekiz) 72a/14
s.+inci bāb (on sekizinci bāb) 73a/05
[=3]
selamet Esen olma durumu.
s. ol- 75a/09
[=1]

selence Öksürük tedavisinde kullanılan bir tür bitki.
s. 48b/12
[=1]
semā'i Gökle ilgili, göğe ilişkin.
s. 41a/06
[=1]
semüz Eti, yağı çok olan, tavlı
s. 77b/03
s. ol- 78b/01
s. otı 67a/12
[=3]
sene Yıl.
s. 79a/08
[=1]
sernigün Baş aşağı.
s. 45b/08
[=1]
serrān Yağı tedavi amaçlı kullanılan bir bitki.
s. yagı 39b/07
[=1]
sevdā İstek, heves.
s. 76b/11
s.+nıñ 69a/08
[=2]
sevin- Sevinç duymak.
s.-medik 62a/11
[=1]
seyah Kara, beyaz karşıtı.
s.+dan 50b/05
[=1]
ṣıbyān Baliğ olmayan çocuk.
s.+ıñ bevli 69a/07
[=1]
ṣıcaḳ Yakmayacak derecede ısısı olan, yakmayacak kadar ısı veren, soğuk karşıtı.
s. 49b/03, 53a/07, 71a/03
[=3]
ṣıçan Sıçangillerden, fareden iri, zararlı birçok türü bulunan kemirgen, memeli hayvan. Rattus.
s. 41b/15
[=1]
ṣıfat Bir kimsenin görev, ödev, toplumsal veya hukuki bakımdan yeri ve özelliği.
s.+ı budur 50a/10, 67a/06, 77b/15, 78a/05
[=4]
sığır Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı.
s. 49a/09
s.+ıñ 62b/02
[=2]
sıḳ- Çevresine sarılarak veya bir şey sararak çepeçevre basınç altına almak.
s.-a 39b/14
s.-alar 40b/08
s.-ub 75b/12
s.-up 46a/08, 58b/08
[=5]
sıḳındı İşsizlik, tekdüzelik, bezginlik vb. sebeplerden doğan ruhsal yorgunluk, cefa, eziyet.
s.+sından 61b/02, 75a/07
s.+sıyla 61b/04
[=3]
ṣıḳındu Bk. ṣıḳındı.
s.+sından 77a/05
[=1]
sırtlan Sırtlangillerden, genellikle leşle beslenen, etçil, postu benekli bir hayvan, yeleli kurt.
s. 79a/02
[=1]
ṣıva- Bulaştırmak.
s.-yalar 73a/09
s.-yup 46a/06, 66b/04
[=3]
sidik Memeli hayvanlarda böbreklerden süzülüp dışarı atılan, üre gibi azotlu artık maddeler kapsayan boşaltım sıvısı. Kuş ve sürüngenlerde katı ya da yarı katı bir hâlde olur. İdrar.
s. 68b/01
s.+i (sidigi) 68a/12, 68b/11, 68b/14
s.+ini (hayvanıñsidigi) 64a/05
s.+ini (sidigini) 68b/14
s.+iyle (insansidigi) 42a/06
[=7]
sil- Bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek.
s.-eler 58b/09
s.-esin 74a/05
s.-mek 52a/05
[=3]

silk- Üstündeki şeyleri düşürmek veya temizlemek için bir şeyi kuvvetle sallamak, sarsmak.
s.-e 59b/04
[=1]
siñir Duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet.
s.+inde 74a/10
s.+leriñ 73b/02, 74b/03, 74b/06
[=4]
siñirli 1. İçinde sinir bulunan.
s. 74a/14
[=1]
sirāce Işık,aydınlık.
s. 66b/09, 66b/12
s. ol- 66b/10
[=3]
sirāyet Hastalık başkalarına geçme bulaşma.
s. it- 40a/08, 40b/14, 41a/01, 41a/01, 41a/02, 52a/03, 52a/07, 54a/09, 56a/02, 58a/10, 76b/05
[=11]
sirke 1. Salatalara, yemeklere ekşilik vermek için kullanılan ekşimiş üzüm, elma, limon vb. suyu 2. Birtakım kimyasal yöntemlerle hazırlanmış birleşiklerin ortak adı
s. 55a/12, 65a/11, 65b/10, 71a/03, 75a/06
s. (keskin sirke) 45a/10, 53b/04
s.+de 63a/12
s.+den (keskin sirke) 77a/02, 77a/06
s.+den(taze sirke) 40b/11
s.+ile 44b/09, 48b/14, 53a/01, 55a/14, 55b/09, 58b/02, 59a/15, 60b/12, 65a/08, 65b/11, 67a/12
s.+ile (dönme sirke ile) 42a/03
s.+ile (keskin sirkeile) 48b/08, 54b/12, 73a/03, 74b/05
s.+nin (keskin sirke) 47a/07
s.+ye 63a/09
s.+yi 55b/05
[=30]
siyāh Kara, beyaz karşıtı
s. 58a/04, 64b/05, 72b/14, 73a/08
s. helile 68a/13
[=5]
siyahlan- Siyahlaşmak.
s.-mış 72a/14
[=1]
soġan Zambakgillerden, yemeklere tat vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan güzel kokulu. bitki
s. 49a/07
s.+ı 62a/13
s.+ı (nercis soganı) 72a/04
[=3]
soġulcan Yuvarlak veya yassı, uzun kurtlara verilen genel ad.
s.+danise 69b/03
s.+ı 67a/06
s.+in- 51b/01
s. tersi 69b/05
[=4]
soḳ- Böcek, zehirli hayvan iğnesini batırmak veya ısırmak, zehirlemek.
s.-a 68b/14
s.-ması 77a/11
[=2]
solcan Yuvarlak veya yassı, uzun kurtlara verilen genel ad
s.+ı 41a/07
[=1]
solġucan Bk. solcan.
s. 51a/12
[=1]
soñra Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı
s. 40a/05, 44a/10, 49b/08, 50b/03, 50b/06, 54b/09, 59a/01, 61b/12, 64a/10, 66a/03, 67b/14, 74a/14, 74b/05
s.+(-dan soñra) 40a/01, 40a/03,44b/09, 46a/08, 46a/14, 46a/15, 46b/12, 49b/15, 53a/11, 55a/01, 58b/11, 59b/12, 60a/11, 61a/06, 61b/08, 61b/10, 62b/10, 63b/12, 64b/04, 64b/07, 64b/08, 66b/05, 66b/12, 67a/01, 67a/10, 67b/03, 71a/12, 72b/05, 73b/10
s.+(-den sonra) 43b/01, 45b/03, 53a/13
s.+(-den soñra) 39b/08, 43b/03, 45a/11, 50a/02, 50b/04, 52b/02, 52b/05, 53a/03, 54b/03, 57b/03, 58a/02, 62a/04, 62a/12, 62b/04, 62b/06, 63a/05, 63a/12, 63b/08, 63b/09, 64a/03, 64a/14, 64b/11, 66b/03,

66b/07, 66b/10, 67a/08, 67b/13, 68a/08, 69a/06, 70a/12, 71b/05, 74a/02, 76b/04, 79a/07
[=80]
şovı- Bk. şovu-
s.-ncaya 68b/10
[=1]
şovu- Isısını hızla veya yavaş yavaş yitirerek soğuk duruma gelmek -
s.-dıkdan 49b/15, 55a/01, 60a/11
s.-ncaya 60a/11
[=4]
şovuḳ Isının üşütecek kadar az veya düşük olması durumu.
s. 43b/04, 43b/04, 62b/11, 69b/13, 71b/03
s. bulun- 39b/11
s.+dan 47a/01
s. eyyam 50a/05
s. su 50a/07, 57b/01
[=10]
şovutdur- Soğumasını sağlamak, soğumasına sebep olmak.
s.-mak 58a/14
[=1]
şoyul- Soyma işine konu olmak.
s.-mış 66b/09
[=1]
şu Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab.
s. 40b/08, 43b/04, 44a/02, 44a/04, 45a/08, 45b/02, 45b/10, 46a/05, 47b/05, 49b/13, 50a/15, 50b/06, 50b/12, 51b/07, 53b/09, 54a/08, 54b/03, 56b/07, 57a/03, 57a/04, 57a/07, 57a/08, 57b/04, 60a/15, 65a/01, 69b/13, 70b/12, 71a/12, 73a/01, 76a/06, 76b/04, 76b/04, 77b/09
s. (sovuk su) 50a/08
s. (tatlı su) 51a/06, 68b/04
s.+da 55b/13
s.+dan 39b/10, 40a/04, 40b/08, 43b/04, 50b/14, 50b/14, 53b/15, 54b/04, 55b/14, 68a/08, 75b/12, 77b/04
s.+dankal- 42b/03
s. ile 40b/12, 43a/04, 43b/05, 44a/02, 44b/09, 45a/04, 45b/11, 46b/10, 47b/03, 49b/03, 53a/07, 53b/15, 55a/10, 56b/06, 57a/11, 65b/04, 71b/03
s. ile (sovuk su ile) 57b/01
s.+lar 42a/11
s.+lardan 74a/08
s.+ya 48b/05, 69b/04
s.+yı 40a/05, 50b/01, 55a/14, 57a/09, 76a/07, 76b/03
s.+yı (gül suyı) 44b/08
s.+yı ile (arpa suyı ile) 47a/11, 48a/15
s.+yıla 60a/09, 60b/13, 67b/05, 67b/10, 67b/15, 68b/06, 70a/15, 71b/03, 75a/08, 77b/03
s.+yın 49b/03
s.+yına (nemmam suyı) 69a/03
s.+yından 49b/09, 54a/02, 68b/08
s.+yından (arpa suyı) 46b/13
s.+yından (nemmam suyı) 68b/15
s.+yından (üzüm suyı) 51a/10
s.+yını 48b/02, 68a/06, 77b/12
s.+yıñ 75b/07
s.+yıñ içine yatur- 64b/06
s.+yla 49b/07, 62a/01
s.+yun 40b/10
s.+yuñ 40b/11, 46b/10
[=109]
suhūlet Yumuşaklık, naziklik.
s. ile 45a/03, 68b/02
[=2]
şulb Bel kemiği, omurga.
s.+ü 56b/08
[=1]
şulı Suyu olan, içinde su bulunan, koyu karşıtı.
s. 73a/06
[=1]
şūret Görünüş, biçim, yol, tarz.
s.+i 41a/08, 52b/01, 56a/03, 75b/15
s.+i budur 56b/08, 71b/07
s.+i dür 42b/05
[=7]
şusa- Su içme gereksinimi duymak.
s.-yınca 40a/05
[=1]
susam Susamgillerden, sıcak bölgelerde yetişen küçük bir bitki. Sesamum indicum.
s.+ıñ 58b/14
[=1]
şusız Suyu olmayan, suyu bulunmayan.

s. 57a/03, 76a/04
[=2]

süd Kadınların ve memeli dişi hayvanların yavrularını beslemek için memelerinden gelen, besin değeri yüksek beyaz sıvı.
s. 46a/01, 48a/07, 51a/02, 51a/03
s. (halis süd) 46b/03
s.+i 48b/03
s.+inden 40b/01
s.+ini 48a/14
[=8]

sülük Sülüklerden, tatlı sularda yaşayan, vücudunda yirmi iki sindirim kesesi olduğu için bir kezde ağırlığının sekiz katı kan emebilen, halk arasında bazı kan hastalıklarının tedavisinde yararlanılan hayvan. Hirudo medicinalis.
s. 51b/03
[=1]

şülüş Üçte bir
s. 69a/05
s.+i 49b/14
s.+i (bir sülüs) 46b/11
s.+i (iki sülüs) 46b/10
s.+i kadar 69a/13
s.+i kadar (iki sülüsi kadar) 59a/12
[=6]

sünge Ucunda ıslak bez bulunan, fırındaki kızgın külleri süpürmeye yarayan sırık.
s. 53b/03
[=1]

sünger 1. Genellikle denizlerde bir yere tutunarak koloni durumunda yaşayan, çok hücreli ilkel hayvan 2. Bu hayvanın temizlik işlerinde kullanılan, suyu fazlaca çeken esnek iskeleti 3. Yapay olarak elde edilen temizlik veya dolgu gereci
s. ile 52a/05
[=1]

süngü 1. Tüfek namlusunun ucuna takılan küçük kılıç biçiminde delici silah.
s.+den 44a/14, 44b/04
[=2]

sür- Dokundurmak, değdirmek.
s.-e 76a/06
s.-eler 43b/12, 44a/07, 53a/14, 62b/10, 62b/13, 72a/03
s.-meye 72a/04, 78a/02
s.-üp 55b/04, 62b/11
[=11]

sürün- Kendi üzerine koku, krem vb. sürmek.
s.-ür 58a/08
[=1]

sütlük Süt koymaya yarayan kap
s.+i(sütligi) 75b/05
[=1]

süvin- Sönmek
s.-medik 66b/14, 67b/02, 67b/09, 73a/08
s.-memiş 72a/05
[=5]

süz- Bir sıvıyı, içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek.
s.-üp 67b/15
[=1]

süzdür- Süzme işini yaptırmak.
s.-üp 51a/07, 68b/09
[=2]

Ş

şab Alüminyum ve potasyum sülfatından veya amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir madde.
ş. 67b/15
[=1]

şaban Ay takviminin sekizinci ayı, üç ayların ikincisi.
ş.+ı şerif (mah-ı şaban-ı şerif) 79a/06
[=1]

şahtere Şahteregillerden, tarla ve yol kenarlarında yetişen, 20-40 santimetre yüksekliğinde çiçekleri hekimlikte kullanılan, çok yıllık ve otsu bir bitki.
ş. 75b/08
[=1]

Şam Suriyede bir şehir.
ş.+katranı 62b/08
[=1]

şarāb Üzüm veya başka meyve sularını türlü yöntemlerle mayalandırarak elde edilen alkollü içki, mey.

ş. 54b/02, 55a/05, 57b/09, 67b/14
ş. (keskin şarab) 41b/02
ş.+a 49a/10
ş.+a (keskin şarab) 43b/01
ş.+a (eski şarab) 54a/15
ş.+a (keskin şarab) 54a/07, 75a/06, 77b/12
ş.+dan (eski şarab) 47a/05
ş.+dan (keskin şarab) 41b/12
ş.+dan (eski şarab) 46a/14, 68b/15
ş.+dan (keskin şarab) 42a/02
ş.+dan boz- 48b/13, 52b/06
ş.+dan bozma sirke 66b/11
ş.+ı 44a/03
ş.+ı (keskin eski şarab) 43a/06
ş.+ıla (eski şarab) 49a/07
ş. ile 45a/05, 53a/04, 59a/15, 66b/15, 69a/11, 71b/03
ş. ile (eski şarabile) 54a/05, 77a/14
ş. ile (keskin şarab) 43a/14, 43b/03
ş. ile (keskin şarab ile) 53b/03
ş.+la 47b/08, 49b/08
[=35]

şart Olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey, koşul.
ş.+ıla 69a/11
[=1]

şay Çay.
ş. yemi 66a/04
[=1]

şeb-i-yemānį Şab,bakır sülfat,göz taşı.
ş. 44a/15,61b/06
[=2]

şebḥ İnsilal marazı tedavisinde kullanılan bir ilaç.
ş. (beyaz şebh) 48b/06
[=1]

şedīd Ar. Şiddetli
ş. 55a/07
[=1]

şeftalu Gülgillerden, ılıman bölgelerde yetişen, çiçekleri pembe renkli bir ağaç. Persica vulgaris.
ş. yapragı 67b/11
[=1]

şeker 1. Şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı 2. Bu madde katılarak yapılmış lokum, akide, çikolata vb. tatlı yiyeceklerin genel adı
ş. (nebat şeker) 40b/01
ş. ile 72a/11
[=2]

şekil Biçim.
ş.+inde (şeklinde) 48a/10, 48a/12, 73b/04
[=3]

şerīf Kutsal, şerefli.
ş.+iñ (mah-ı şaban-ı şerif) 79a/07
[=1]

şerr 1. Kötülük, fenalık 2. Kötü, fena
ş.+ini 79a/14
[=1]

şey 1. Madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz 2. Nesne, madde
ş. 44b/12, 47b/07, 52b/03, 66a/02
ş.+e 60a/05
ş.+iñ 79a/01
ş.+lere 77a/07
ş.+leri 49a/05
[=8]

şeyh Bit tür şifalı ot çeşiti.
ş. otı 58a/03
[=1]

şırlaġan Susam yağı.
ş.+dan 45b/15
ş.+ile 46a/11, 72b/13
ş.+la 76a/06
ş. yagı 50b/03, 50b/07, 76a/05
[=7]

şi‘āl Öksürük
ş.+den 49a/11
[=1]

şifā Bedensel veya ruhsal bir hastalığın son bulması, hastalıktan kurtulma, onma
ş. 68a/10
ş. bul- 54a/10, 60a/12, 62a/02, 65b/02, 79a/04
[=6]

şinik 1. Tahıl için kullanılan, sekiz kiloluk ölçek 2. Bu miktarda olan

ş. (yarım şinik) 53b/14
[=1]

şiş Şişmiş olan yer, şişlik
ş. 39b/09, 39b/12, 39b/13, 40a/06, 40a/08, 40b/14, 40b/15, 41b/03, 42a/03, 42a/07, 42a/15, 43a/08, 45a/01, 45a/06, 49a/14, 52b/04zira, 54b/06, 55a/01, 58b/13, 59a/02, 59a/03, 64b/02, 64b/08, 65a/02, 65b/03, 65b/08, 67a/11, 70a/08, 73b/02, 73b/04, 74a/05, 74a/07, 74a/12, 74b/14
ş.+den 42a/10
ş.+dür 51b/13, 70b/10
ş.+i 41a/03, 52a/14, 52a/15, 59a/10, 64b/13, 65a/13, 65a/14, 66a/14, 70b/02
ş. ile 59b/09
ş.+iñ 42a/09, 42a/14, 59a/01, 64b/04, 65a/09, 65b/06, 65b/07, 67a/13
ş. ol- 39b/06
[=56]

şiş- İçi hava veya gazlarla dolarak.
ş.-er 42b/02, 42b/03, 44a/01, 44a/01, 65a/15, 77a/12
ş.-mesinden 45a/01
ş.-üb 73a/11
[=8]

şişe Far. İçerisine sıvı konulan, cam veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap
ş.+den (billur şişe) 63a/02
[=1]

şişik Kabarık, şiş olmak.
ş. 75b/05
[=1]

şol Şu, o
ş. kadar 39b/14, 55b/11, 72a/13
[=3]

şöyle 1. Şunun gibi, şuna benzer biçimde 2. Şu yolda, şu biçimde
ş. 58a/11
[=1]

şuniz Çörek otu.
ş. 41b/10
[=1]

şübhe Ar. Kuşku.
ş. 75b/14
[=1]

T

tā İşte.
t. 44b/07, 46b/10, 47a/10, 50b/13, 53b/15, 55b/12, 57a/08, 57b/11, 58b/04, 59b/05, 60a/08, 62a/13, 63b/07, 68b/10
t. ki 39b/14, 45a/15, 45b/08, 47a/04, 47b/06, 49a/13, 52a/05, 53a/12, 54a/13, 55a/03, 56a/02, 58a/12, 58b/10, 59b/06, 65b/05, 71a/04, 73a/15, 74a/03, 76a/06
t. kim 53a/14
[=34]

tabʿ Mizaç, huy, tabiat, karakter.
t.+dan 71a/02
[=1]

tabaḳ 1. Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap 2. Bu kabın alacağı miktarda olan 3.Sıcaktan veya taşlık yerde yürümekten hayvanın ayağında hasıl olan yara
t.+larında 74a/12
t.+larıñ 73b/05
[=2]

taban Ayağın alt yüzü, ayak.
t.+daki 70b/13
t.+larında 73a/10
[=2]

tag̱ Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.
t.+larda 41a/06
[=1]

tag̱ıt- Toplu durumda bulunanları birbirinden uzaklaştırmak veya ayırmak.
t.-man 64b/13
[=1]

tahfif Ar. Hafifletme, yükünü azaltma.
t.+it- 63a/05
[=1]

taḫlīl Ar. 1. İnceleme, tahlil etme, teste tabi tutma.

t.+i'l-verem 64b/13

[=1]

taḫta Düz, enlice, uzun ve az kalın biçilmiş.

t. 51a/14
[=1]

taḳ- Bir şeyi başka bir yere uygun bir biçimde tutturmak, iliştirmek, geçirmek.
t.-alar 51b/03
[=1]

tāḳat Ar. Bir şeyi yapabilme, başarabilme gücü, güç, hâl, derman, kuvvet.
t.+iol- 78a/02
[=1]

tal- Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek.
t.-mak 41b/04
[=1]

talaḳ Midenin arkasında, diyaframın altında, sol böbreğin üstünde, yassı, uzunca, akyuvar üreten ve yıpranmış alyuvarları toplayan, damarlı, gevşek bir dokudan oluşmuş organ.
t. 66b/01
[=1]

ṭaleb Bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme, dileme, istem
t. it- 44a/08, 48b/11
[=2]

tamām Bütün, tüm.
t. 58a/01
[=1]

ṭamar Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal.
t. 44b/07
t.+dan 43a/10
t.+ı 44b/04
t.+ından 40a/01
t.+ınıñ 61a/02
t.+ıñ 44b/08, 44b/10
t.+ların 40a/02
t.+larından (sakız tamarı) 53b/13
t.+larıñ 44b/03
[=10]

ṭaraf Ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb. yanların her biri.
t.+ına 40b/05
[=1]

ṭaraṭa Başında tarak biçiminde tüyleri olan bir çeşit kuş
t.+odı 57b/13
[=1]

tarşaḳrıḳ Künik çiçeği
t. 61b/11
[=1]

tart- 1. Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak 2. Bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını kestirmeye çalışmak 3. Binek hayvanlarının dizginlerini çekmek
t.-alar 61a/13
t.-up 61a/14
[=2]

taş . Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde 2. Bu maddeden yapılmış, bu maddeden oluşmuş 3. Bazı yerlerde ve işlerde kullanılmak için bu maddeden özel olarak hazırlanmış malzeme 4. Yapı işlerinde kullanılmak için bu maddeden hazırlanmış malzeme
t. 40b/03, 71a/01
t.+dan 60a/08
[=3]

taşaḳ Er bezi, erkeklik bezi, haya.
t.+a (taşaġa) 75a/11
t.+ları 70a/02
[=2]

taşın- Taşıma işi yapılmak.
t.-maga 67a/05
[=1]

tatlı Acı olmayan, acı karşıtı.
t. nazikkabugı 61b/06
t. su 68b/04
t. üzüm 45b/12
[=3]

tatlu Bk. tatlı.
t. su 51a/06
[=1]

ṭavuḳ Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı. Gallus.
t.+ı (tavugı) 55a/03
t. yumurtası 45a/10
[=2]

tay Üç yaşına kadar olan at yavrusu
t.+larda 51b/11

[=1]

tāze 1. Bozulmamış, bayatlamamış olan 2. Dinç, yıpranmamış, yorulmamış 3. Kuru olmayan, körpe, kuru karşıtı
t. 62b/02, 68b/08, 77b/11
t. fışkı 44b/05
t. otlık 53a/13
t.+si 62b/03
t. sirke 40b/10
[=7]

teʿālā Ar. Yüce olan.
t. (bi-iznillahiteala) 68b/13
t. (inşallahü teala) 60b/10, 68a/02, 70b/02, 75b/13, 77a/08, 79a/05
[=7]

tecrübe Deneyim.
t. it- 63a/07
[=1]

tedārik Araştırıp bulma, sağlama, elde etme.
t.+ni 52a/01
t. olın- 51b/12
[=2]

tefekkür Ar. Düşünme, düşünüş.
t. olın- 56a/03
[=1]

tekelti Binek hayvanlarında eğerin altına konulan keç.
t.+den 62b/07
[=1]

tekleme Hayvanı kullanırken ona verilen zarar
t.+tden 60b/02
[=1]

tekrār Ar. Aynı olayın, işin, hareketin yeniden ortaya çıkışı, tekrarlanması, gene.
t. 58a/02, 62b/14, 67a/02, 67b/06, 68a/01
[=5]

tel Türlü metallerden yapılmış, kopmaya karşı bir direnç gösteren ince uzun nesne.
t. 59b/08
[=1]

temcid Ar. Sahur vakti.
t. 46a/13
[=1]

temirhilyun Atlarda görülen öksürük durumunun tedavisinde kullanılan bir bitkidir.
t.+dan 46a/02
[=1]

tenvīr Işıklandırma, aydınlatma.
t. 63b/07
[=1]

tep- Hayvan, ayağıyla vurmak.
t.-erler 75a/11
t.-meden 75a/11
[=2]

tepiş- Birbirini tepmek.
t.-meden 59b/14
[=1]

tepsi Fincan, tabak, bardak vb. şeyleri taşımaya yarayan, derinliği olmayan, türlü büyüklükte düz.
t. 57a/03, 57a/06
[=2]

terāzū Bir kolun iki ucuna asılı iki kefeden oluşan tartı, mizan.
t.+da 61a/13
[=1]

terk Bırakma, ayrılma.
t. it- 44a/10, 50b/06, 53a/06, 70a/12, 70a/14
t. olın- 65a/15
t. olun- 51b/14
[=7]

ters İnsan ya da hayvan dışkısı.
t. 68b/02
t.+i 68a/12
t.+i ile (sogulcan tersi ile) 69b/05
t.+inden 54a/05
[=4]

tevālī Ar. 1. Arası kesilmeksizin sürme
t. (ala't-tevali) 69a/12
[=1]

tevḳīr Tazim ve hürmet etmek.
t. it- 74b/11
[=1]

tezā'id Ar. Artma,çoğalma.
t. 57a/08
[=1]

tırnaḳ İnsanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka.
t. 54a/10, 73a/02
t.+dan 55b/01

t.+ı 73a/09
t.+ı (tırnagı) 70a/03
t.+ına 54a/09
t.+ınain- 55b/01
t.+ını düşür- 55b/01
t.+lar 73a/06
t.+lardan 72b/06
t.+ları 74b/14
t.+larında 70b/08, 72a/09, 73a/05
t.+larıñ 72a/12, 72b/06
[=16]

tilāvet Ar. Kur'an'ı güzel ve yüksek sesle, usulünce okuma.
t. 79a/06
[=1]

tirmis Yabanıl bakla.
t.+i 61b/14
[=1]

tobuḳ Ayağın yuvarlakça olan alt bölümü.
t.+larında 70b/09
[=1]

toḫum Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.
t.+ı (59a/11
t.+ı (günlük tohumı) 39b/07
t.+ı (halbe tohumı) 47b/11
t.+ı (halebe tohumı) 78b/03
t.+ı (hardal tohumı) 42a/05, 62a/03
t.+ı (hılbe tohumı) 51a/01
t.+ı (keten tohumı) 47b/11, 72b/01
t.+ı (mahleb tohumı) 65b/10
t.+ı (panbuk tohumı) 64a/13, 66b/09, 66b/11
t.+ı ile (huru tohumı ile) 79a/03
t.+ı kadar (hardaltohumı) 39b/15
t.+ıla 41a/05
t.+ından 47b/14, 67b/04
t.+ından (halbe tohumı) 47b/03
t.+ıñ 57b/10
t.+ıyla(hurutohumı ıla) 79a/04
[=21]

toḫun- Nesnelerin sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık vb. niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etmek
t.-madan 71a/01
[=1]

ṭoḳuz Sekizden sonra gelen sayının adı.
t. 45a/10
t. astar 49b/11
t.+ıncı bab (yigirmitokuzıncı bab) 77a/10
t. nevki 66a/01
[=4]

tokuzıncı Dokuz sayısının sıra sıfatı, sırada sekizinciden sonra gelen.
t. 79a/07
[=1]

tol- Dolu duruma gelmek.
t.-a 59b/06
[=1]

toldur- Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek.
t.-a 61b/13, 64a/03
t.-alar 41a/05, 61b/02, 62a/12, 63b/04, 63b/10, 63b/13, 64a/08, 67a/07, 67a/09, 67a/11
t.-up 62a/07, 63a/04
[=14]

tolı İçi boş olmayan, dolmuş, meşbu, pür, boş karşıtı.
t.+sı 41b/09
[=1]

toñuz Çift parmaklılardan, eti, yağı, derisi veya kılı için beslenen, evcil hayvan.
t. 57b/12
t. eti 54a/13
t.+ıñ 77b/03
t. pastırması 77b/05, 77b/08
t. yaġı 48b/03, 65a/05, 68b/04, 68b/05, 68b/07, 69b/12, 71b/01, 73b/13, 74a/15
[=14]

toprak Yer kabuğunun, toz durumuna gelmiş türlü kütle kırıntılarıyla, çürümüş organik cisimlerden oluşan ve canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü.
t. 50a/08
t.+da 55b/07
t. ol- 49a/03
[=3]

topuḳ Bk. tobuḳ.
t.+larda 70b/11
t.+ları 74a/11
t.+larında 72a/09
[=3]

tuç Koyu kızıl renkte olan, bakır, çinko ve kalay alaşımı, bronz.
t.+dan 57b/15, 59b/08
[=2]
tugla Balçığın kalıplara dökülüp güneşte kurutulduktan sonra özel ocaklarda pişirilmesiyle yapılan ve duvar örmekte kullanılan yapı malzemesi.
t.+dan 60a/07
[=1]
ṭurabẓan Hayvanların boğaz ve boynundaki hastalıklarda tedavi amaçlı kullanılan bir bitki.
t. 40b/06
[=1]
tut- Ele geçirmek, yakalamak.
t.-ar 49a/12
t.-asın 68a/10
t.-mak 68b/15
[=3]
tutam 1. Elde bulundurmak, ele almak.
t. 75b/10
[=1]
tutul- Tutma işi yapılmak veya tutma işine konu olmak.
t.-sa 68b/11, 68b/14
t.-ur 42b/03
t.-ursa 68a/12
t.-bogazı tutul- 42b/03
[=5]
ṭuz Kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde. (NaCl).
t. 40a/04, 45a/06, 50b/01, 60a/14, 63b/06, 64a/02, 65a/11, 66a/15, 69b/14, 71a/13, 71b/01, 72a/15, 72b/14, 73b/12, 73b/14
t.+ı 55b/05, 71a/03, 71a/14
t.+ı (Hind tuzı) 68a/13
t. ile 53a/01, 57a/05, 58b/02
t.+la 63a/04, 65b/07
[=24]
ṭuzlan- Tuzlama işi yapılmak.
t.-mış 50a/12, 54a/12
[=2]
tüy İnsan ve hayvan derisi üzerinde bulunan ince, kısa, yumuşak ve sık uzantılar.
t. bit- 62b/14
t.+i 77b/02
t. ile 71b/02
t.+inden 41b/05
t.+ler 72b/11
t.+leri 72b/10, 77a/12
[=7]

U

uc 1. Genellikle uzun bir nesnenin incelerek biten son ve sivri noktası 2. Bir şeyin baş veya son noktası 3. Bir şeyin kenarı 4. Dış kenar, periferi 5. Bir uzaklığın son noktası
u.+ıyla 71b/13
[=1]
ufaḳ Boyutları normalden küçük.
u. 49a/03
[=1]
ufala- Kırarak, ovarak veya ezerek ufak parçalara ayırmak.
u.-yup 60a/02
[=1]
uġra- Bir durumun içinde bulunmak.
u.-r 76b/08
u.-rise 75a/09
u.-yup 60a/07
u.-izraba ugra- 60a/07
[=4]
un Öğütülerek toz durumuna getirilmiş tahıl ve başka besin maddeleri
u. 49b/07, 49b/09, 62a/14, 67b/04
u.+dan (has un) 42a/02, 54b/12, 64b/14
u.+ından (bugday unı) 53b/02
u.+ını (arpa unı) 53b/01
u.+ını (bugday unı) 48b/02
u.+ile 68b/06
u. it- 62a/06
[=12]
unnāb Kabuğu kırmızı ve çekirdeği pek sert bir cins küçük meyve, çiğde.
u. 46a/03
u. yemişi 58a/13
[=2]
ur- Sıvı ya da katı bir maddeyi sürmek.
u.-alar 64a/10
u.-a 59b/01
u.-alar 41b/07, 42a/03, 42a/10, 43a/07, 44b/06, 44b/08, 44b/10, 53b/03, 53b/04, 54b/01, 54b/13, 57b/05, 57b/10, 59a/01, 60b/01, 62b/07,

65a/03, 65a/10, 65b/07, 65b/11, 67a/13, 71b/05, 72a/07, 72b/06, 73b/08, 74a/03, 74b/02, 74b/06
u.-asın 42a/02, 53b/02, 63a/07, 64a/14, 65a/06, 65a/13, 71a/15, 71b/06, 72b/15, 73b/01
u.-mada 71a/01
u.-mayasın 42a/12
u.-up 42a/13
u.-ınca 42a/07
u.-sañ 39b/11
u.-bukaguur- 57a/13
u.-up 57a/13
u.-elur- 39b/11
[=58]
yakı gibi ur- 55a/13
yakı ur- 42a/07, 43a/07, 54b/13, 62b/07, 64a/10, 65a/06, 65a/10
yakı yerine ur- 53b/02
[=9]
uruḳ Çarpık, çarpılmış
u. 42b/07
[=1]
Urum Bk. Rum.
u.+ca 47b/12
u. dili 47b/10
u. kavli 43a/04
[=3]
ustun Yapının çatısına konan ağaç, mertek.
u. 47b/11
[=1]
ustura Tıraş için kullanılan, açılır kapanır, çok keskin bıçak, baş bıçağı, yülgü.
u. ile 73b/07, 75a/01
[=2]
uşaḳ Çocuk.
u.+ından 65b/15
[=1]
uyḫu Dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu.
u.+sı 58a/09
u.+sından 60a/04
[=2]
uzaḳ Yakın olmayan yer.
u. 51b/03
u. it- 52a/02
[=2]
uzun İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı.
u. 63b/15
[=1]

Ü

üc Bk. üç.
ü. 45b/01
ü. gün 64b/08
[=2]
üç İkiden sonra gelen sayının adı
ü. 46a/08, 46b/14bir, 50a/14, 61a/05, 61b/11, 62a/02, 63a/11, 65a/02, 65b/07, 66b/13, 67a/03, 68a/09, 71a/13
ü.batman 49b/04, 59a/10, 77b/04
ü. batman mikdarı 69a/07
ü. dirhem 51a/01, 72b/02
ü. gice 71a/10
ü. gün 49b/09, 51a/03, 53a/03, 54a/08, 56b/07, 57b/08, 59a/01, 59a/14, 59b/01, 68a/07, 71a/10, 77a/07
ü. it- 40b/06
ü. miskāl 77a/06
ü.+ünci bab (on üçünci bab) 68a/03
ü.+ünci bab (yigirmi üçünci bab) 75b/02
ü. vakıyye 66a/05
[=37]
üçer Her defasında üçü bir arada olan, her birine üç.
ü. batman 69a/01
[=1]
üçünci Üç sayısının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen
ü. 62b/12, 73b/13
[=2]
üfle- Dudakları büzerek soluğu bir şey üzerine hızla vermek, üfürmek.
ü.-seler 59b/05
ü.-yeler 43a/02, 43b/11, 59b/06
ü.-yesin 42a/05
ü.-yip 56a/02
[=6]
üfle- Dudakları büzerek soluğu bir şey üzerine hızla vermek, üfürmek.
ü.-yeler 43b/11
[=1]

üñlet- Bağırtmak, çağırtmak
ü.-ür (üñledür) 52a/10
[=1]
üst Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı.
ü.+ine 65a/09
ü.+ünde 58a/08, 73a/13
ü.+üne 41b/06, 44b/02, 44b/08, 44b/10, 53a/08, 57b/05, 57b/07, 59a/14, 63b/02, 64a/05, 64a/05, 65a/03, 65b/06, 66a/01, 66a/03, 66a/08, 66a/11, 66a/12, 66b/05, 66b/08, 67a/02, 67a/13, 70a/11, 71a/11, 72b/04, 72b/06, 73a/15, 73b/10, 74b/01, 75b/11
[=33]
üstād Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.
ü. 39b/12
[=1]
üz- Kol, bacak, yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak.
ü.-e 55b/13
[=1]
üzdür- Yüzmesini sağlamak veya yüzme işini yaptırmak.
ü.-eler 54a/04, 55b/12
[=2]
üzere Amacıyla, şartıyla.
ü. 40b/06, 43a/08, 45b/02, 46b/01, 47a/11, 48b/01, 49b/09, 52a/11, 57a/07, 57a/08, 59a/14, 60a/02, 62a/02
ü. (ictinab üzere ol-) 43b/05
ü. (ihtiraz üzere ol-) 52b/03
[=15]
üzeri Bir şeyin dış yüzü, yüzey.
ü.+lerine 65a/01
ü.+nde 47b/02
ü.+ndeki 47a/08
ü.+ndeler 54b/09
ü.+ne 40b/08, 40b/11, 42a/03, 44a/09, 44b/06, 47a/10, 53b/03, 54b/15, 55a/04, 57b/03, 57b/10, 57b/11, 58a/05, 58a/05, 58b/15, 59a/01, 59a/07, 59b/09, 60a/10, 60a/15, 60b/01, 62a/08, 62a/13, 62a/14, 63a/13, 63a/15, 64a/09, 64b/04, 64b/07, 64b/12, 64b/15, 65a/01, 65b/07, 65b/09, 65b/11, 66b/08, 66b/12, 70a/13, 73b/08, 73b/11, 73b/13, 74a/02, 74a/08, 74a/15, 74b/02, 74b/06, 76a/05, 78a/04, 78b/02
ü.+ne (nerm ateş üzeri) 46b/04
ü.+nedür 50a/03
[=55]
üzerlik Sedef otugillerden, yaprakları almaşık, çiçekleri beyaz renkte, susama benzeyen tohumları acı olan, halk hekimliğinde tedavi amaçlı, tütsü olarak kullanılan bir bitki. Peganum harmala.
ü. tohumı 59a/11
[=1]
üzre Bk. üzere.
ü. 57a/09, 71a/09
[=2]
üzüm Asmanın taze veya kuru olarak yenilen ve salkım durumunda bulunan meyvesi
ü. 46a/03, 46b/05, 50a/10, 75b/08
ü.+den (elenmiş üzüm) 51a/06
ü.+den (tatlı üzüm) 45b/12
ü. suyı 51a/10
[=7]

V

vāfir Ar. Çok, bol.
v. 43b/06, 51a/03
[=2]
vaḳıyye Dört yüz dirhemlik tartı.
v. (bir vaḳıyye) 66a/06
v. (üç vaḳıyye) 66a/05
[=2]
vaki' Ar. Olan, olmuş.
v.+ol- 50a/06
[=1]
vaḳit Ar. Zaman.
v. 47a/09
v. (her vakit) 67a/05
v. (ol vakit) 40b/15
v.+de 50a/01, 51b/15, 52a/14, 55b/14, 60a/05, 74b/10, 75b/07
[=10]
var Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı.
v.+dır 50b/12

v.+dur 50a/07, 71b/09, 71b/10
v. ise 68a/11
[=5]
vaşf Ar. Nitelik.
v. it- 74a/08
[=1]
vāṣıl Ar. Erişen, ulaşan, kavuşan.
v. ol- 41a/02
[=1]
ve İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz.
v. 39b/04, 39b/09, 39b/10, 39b/10, 39b/13, 39b/14, 39b/14, 40a/01, 40a/02, 40a/02, 40a/04, 40a/04, 40a/05, 40a/06, 40a/07, 40b/01, 40b/01, 40b/02, 40b/03, 40b/03, 40b/04, 40b/06, 40b/07, 40b/08, 40b/11, 40b/12, 40b/13, 41a/02, 41a/04, 41a/05, 41a/06, 41a/07, 41a/08, 41b/01, 41b/02, 41b/03, 41b/03, 41b/05, 41b/07, 41b/09, 41b/10, 41b/10, 41b/10, 41b/10, 41b/11, 41b/12, 41b/14, 41b/15, 42a/10, 42a/13, 42b/02, 42b/02, 42b/02, 42b/03, 42b/03, 42b/03, 42b/04, 42b/04, 42b/05, 42b/06, 42b/06, 42b/07, 42b/08, 43a/01, 43a/02, 43a/03, 43a/03, 43a/04, 43a/05, 43a/05, 43a/06, 43a/07, 43a/09, 43a/10, 43a/12, 43b/04, 43b/04, 43b/05, 43b/07, 43b/07, 43b/12, 43b/13, 43b/14, 44a/01, 44a/01, 44a/01, 44a/02, 44a/03, 44a/04, 44a/05, 44a/05, 44a/06, 44a/08, 44a/09, 44a/11, 44a/11, 44a/15, 44b/01, 44b/06, 44b/10, 44b/13, 44b/15, 44b/15, 45a/04, 45a/05, 45a/05, 45a/07, 45a/08, 45a/11, 45a/12, 45a/13, 45a/14, 45b/02, 45b/02, 45b/03, 45b/04, 45b/05, 45b/06, 45b/06, 45b/07, 45b/09, 45b/09, 45b/10, 45b/11, 45b/15, 46a/03, 46a/03, 46a/04, 46a/06, 46a/09, 46a/10, 46a/10, 46a/11, 46a/12, 46a/12, 46a/14, 46b/03, 46b/03, 46b/06, 46b/08, 46b/14bir, 47a/02, 47a/02, 47a/03, 47a/03, 47a/05, 47a/06, 47a/10, 47a/10, 47a/12, 47a/14, 47b/01, 47b/03, 47b/04, 47b/04, 47b/04, 47b/05, 47b/06, 47b/06, 47b/07, 47b/09, 47b/10, 47b/11, 47b/11, 47b/11, 47b/11, 47b/12, 47b/12, 47b/13, 47b/14, 47b/15, 47b/15, 47b/15, 48a/01, 48a/02, 48a/04, 48a/05, 48a/05, 48a/07, 48a/07, 48a/07, 48a/09, 48a/09, 48a/11, 48a/12, 48a/12, 48a/13, 48a/13, 48a/14, 48b/02, 48b/05, 48b/06, 48b/06, 48b/07, 48b/08, 48b/11, 48b/11, 48b/12, 48b/12, 48b/12, 48b/15, 49a/01, 49a/03, 49a/04, 49a/05, 49a/05, 49a/06, 49a/06, 49a/07, 49a/09, 49a/09, 49a/09, 49a/10, 49a/12, 49a/13, 49a/15, 49a/15, 49b/03, 49b/04, 49b/08, 49b/08, 49b/11, 49b/11, 49b/13, 50a/01, 50a/01, 50a/05, 50a/06, 50a/07, 50a/09, 50a/11, 50a/12, 50a/12, 50a/13, 50a/14, 50a/14, 50a/15, 50a/15, 50b/01, 50b/01, 50b/04, 50b/05, 50b/09, 50b/09, 50b/11, 50b/12, 50b/13, 51a/01, 51a/01, 51a/02, 51a/07, 51a/08, 51a/10, 51b/01, 51b/08, 51b/08, 51b/11, 51b/11, 51b/12, 51b/13, 51b/14, 51b/15, 51b/15, 51b/15, 52a/01, 52a/01, 52a/03, 52a/04, 52a/05, 52a/06, 52a/07, 52a/08, 52a/09, 52a/10, 52a/13, 52a/13, 52a/13, 52a/14, 52a/15, 52b/01, 52b/02, 52b/02, 52b/03, 52b/05, 52b/06, 53a/01, 53a/02, 53a/04, 53a/06, 53a/07, 53a/09, 53a/10, 53a/11, 53a/13, 53a/15, 53b/01, 53b/02, 53b/06, 53b/07, 53b/10, 53b/11, 53b/12, 53b/13, 53b/14, 53b/14, 53b/15, 54a/01, 54a/01, 54a/02, 54a/02, 54a/04, 54a/09, 54a/10, 54a/11, 54a/12, 54a/12, 54a/15, 54b/01, 54b/04, 54b/06, 54b/07, 54b/07, 54b/08, 54b/10, 54b/13, 55a/04, 55a/04, 55a/04, 55a/05, 55a/06, 55a/07, 55a/09, 55a/10, 55a/11, 55a/12, 55a/13, 55a/13, 55a/14, 55b/01, 55b/03, 55b/03, 55b/05, 55b/06, 55b/07, 55b/08, 55b/09, 55b/12, 55b/12, 55b/13, 55b/14, 56a/01, 56a/03,

56a/06, 56b/01, 56b/02, 56b/07, 56b/07, 56b/08, 57a/01, 57a/03, 57a/05, 57a/05, 57a/07, 57a/08, 57a/09, 57a/11, 57a/12, 57a/14, 57a/15, 57b/01, 57b/04, 57b/07, 57b/07, 57b/10, 57b/14, 57b/15, 57b/15, 58a/01, 58a/07, 58a/07, 58a/09, 58a/11, 58a/13, 58a/14, 58a/15, 58b/02, 58b/09, 58b/11, 59a/04, 59a/05, 59a/05, 59a/05, 59a/05, 59a/09, 59a/12, 59a/13, 59b/04, 59b/04, 59b/05, 59b/06, 59b/07, 59b/08, 59b/08, 59b/09, 59b/10, 59b/11, 59b/11, 59b/13, 60a/02, 60a/02, 60a/04, 60a/10, 60a/13, 60a/14, 60a/14, 60b/01, 60b/03, 60b/04, 60b/04, 60b/08, 60b/09, 60b/10, 60b/11, 60b/15, 61a/01, 61a/04, 61a/04, 61a/06, 61a/08, 61a/08, 61a/09, 61a/10, 61a/10, 61a/11, 61a/12, 61a/13, 61a/15, 61b/03, 61b/03, 61b/06, 61b/07, 61b/07, 61b/08, 61b/11, 61b/11, 61b/15, 62a/06, 62a/08, 62a/10, 62a/10, 62a/10, 62a/11, 62a/14, 62a/15, 62b/01, 62b/01, 62b/03, 62b/05, 62b/11, 62b/14, 63a/01, 63a/01, 63a/03, 63a/03, 63a/04, 63a/04, 63a/05, 63a/07, 63a/10, 63a/11, 63a/11, 63a/13, 63a/13, 63a/14, 63b/06, 63b/06, 63b/09, 63b/11, 63b/11, 63b/11, 63b/13, 64a/02, 64a/02, 64a/05, 64a/05, 64a/06, 64a/06, 64a/08, 64a/09, 64a/10, 64a/11, 64a/12, 64a/12, 64a/12, 64a/12, 64a/13, 64b/03, 64b/09, 64b/10, 64b/10, 64b/15, 64b/15, 65a/04, 65a/05, 65a/05, 65a/07, 65a/07, 65a/07, 65a/08, 65a/10, 65a/11, 65a/11, 65a/12, 65a/13, 65a/15, 65b/01, 65b/02, 65b/10, 65b/10, 65b/13, 65b/13, 65b/13, 65b/14, 65b/14, 65b/15, 65b/15, 66a/04, 66a/04, 66a/05, 66a/05, 66a/06, 66a/07, 66a/08, 66a/10, 66a/11, 66a/14, 66a/14, 66a/15, 66a/15, 66b/01, 66b/01, 66b/01, 66b/01, 66b/02, 66b/03, 66b/03, 66b/06, 66b/09, 66b/14, 67a/01, 67a/05, 67a/11, 67b/01, 67b/02, 67b/02, 67b/02, 67b/09, 67b/09, 67b/10, 67b/11, 67b/12, 67b/12, 67b/13, 68a/01, 68a/04, 68a/04, 68a/06, 68a/07, 68a/08, 68a/09, 68a/11, 68a/13, 68a/14, 68a/15, 68b/01, 68b/02, 68b/02, 68b/05, 68b/05, 68b/06, 68b/07, 68b/09, 68b/10, 68b/11, 68b/13, 68b/15, 69a/01, 69a/02, 69a/02, 69a/08, 69a/09, 69a/09, 69a/11, 69b/02, 69b/04, 69b/06, 69b/12, 69b/12, 69b/14, 70a/03, 70a/04, 70a/04, 70a/07, 70a/09, 70a/13, 70b/04, 70b/07, 70b/07, 70b/09, 70b/10, 70b/11, 70b/13, 70b/15, 71a/02, 71a/02, 71a/03, 71a/05, 71a/06, 71a/06, 71a/07, 71a/08, 71a/15, 71a/15, 71b/01, 71b/01, 71b/03, 71b/04, 71b/06, 71b/08, 71b/09, 71b/09, 71b/10, 71b/14, 71b/15, 72a/01, 72a/02, 72a/02, 72a/03, 72a/06, 72a/09, 72a/09, 72a/10, 72a/13, 72a/14, 72a/14, 72a/15, 72a/15, 72a/15, 72b/01, 72b/01, 72b/02, 72b/02, 72b/03, 72b/06, 72b/12, 72b/12, 72b/14, 73a/02, 73a/03, 73a/06, 73a/08, 73a/08, 73a/08, 73a/11, 73a/12, 73a/12, 73a/13, 73a/14, 73b/03, 73b/05, 73b/06, 73b/06, 73b/10, 73b/11, 73b/13, 73b/13, 73b/14, 73b/14, 73b/14, 74a/01, 74a/03, 74a/04, 74a/05, 74a/05, 74a/06, 74a/08, 74a/11, 74a/15, 74b/01, 74b/02, 74b/03, 74b/03, 74b/04, 74b/10, 74b/11, 74b/12, 74b/12, 74b/14, 75a/01, 75a/04, 75a/06, 75a/08, 75a/09, 75a/12, 75a/12, 75a/13, 75a/13, 75b/04, 75b/04, 75b/05, 75b/06, 75b/08, 75b/08, 75b/09, 75b/09, 75b/09, 75b/12, 75b/15, 76a/02, 76a/02, 76a/04, 76a/04, 76a/05, 76b/02, 76b/02, 76b/06, 76b/06, 76b/11, 76b/13, 76b/14, 76b/15, 77a/01, 77a/01, 77a/01, 77a/01, 77a/06, 77a/10, 77a/11, 77a/12, 77a/12, 77a/14, 77b/01, 77b/02, 77b/04, 77b/05, 77b/07, 77b/10, 77b/15, 78a/02, 78a/02, 78a/03, 78a/04,

78a/05, 78b/01, 78b/02, 78b/05, 78b/05, 79a/01, 79a/01, 79a/03, 79a/06
[=761]

veba Hasta farelerden insana geçen bir mikrobun oluşturduğu bulaşıcı, öldürücü bir hastalık, taun.
v.+yı-müceffefe 53a/11
[=1]

vech Ar. Yüz, çehre.
v. ile 52b/06
[=1]

vehn Güçsüz, takatsiz kalma.
v. 60b/09
[=1]

ver- Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek.
v.-eler 53b/09
[=1]

verem Ar. Herhangi bir organa ve en çok akciğerlere yerleşen Koh basilinin yol açtığı ateşli ve bulaşıcı bir hastalık, tüberküloz.
v. 42a/08
v. (tahlili'l-verem) 64b/13
[=2]

vezac Yeşilliklerden elde edilen bir tür baharat.
v. 63a/14
[=1]

vezin Tartı , ölçü
v.+i (vezni) 49b/03
[=1]

vir- Bk. ver-
v.-dikde 44a/10
v.-e 40a/05, 74a/04
v.-eler 40a/05, 40b/13, 43a/08, 54a/01, 55a/09, 55b/11, 69a/10
v.-esin 55b/04
v.-ir 50b/09, 53a/10
v.-meden 50b/14, 55a/15, 55b/03, 55b/10
v.-mek 57a/03
v.-meye 55b/11
v.-meyeler 54a/08, 56b/08
v.-mezden 45b/02, 69a/11
v.-üp 57a/08
v.-burudet vir- 53a/10
v.-yem vir- 40a/05
[=26]

Y

ya Bir düşüncede sıra ile yer alan ayrı cins ögelerden biri ötekilerden üstün görüldüğünde hele, özellikle anlamlarında kullanılan bir söz
y. 44b/04, 75a/14, 75a/14
[=3]

yabyab Ayağında bukağı var gibi yürüme şekli.
y. 55b/14
[=1]

yağ Birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal yağ.
y. 77b/09
y. (eski yag) 50a/13
y. çıkar- 60b/08
y.+dan 54a/15, 77b/06
y.+dan (yeni yag) 50a/13
y.+ı 54a/13, 54a/14, 58b/05
y.+ı (böbrek yagı) 47a/02
y.+ı (don yagı) 71a/08, 72a/06
y.+ı (gül yagı) 58b/02
y.+ı (iç yag) 49a/09
y.+ı (mum yagı) 71a/08
y.+ı (say yagı) 54b/15, 62a/14, 69a/15, 69b/12, 71a/15
y.+ı (serran yagı) 39b/07
y.+ı (şırlagan yagı) 50b/03, 50b/07
y.+ı (toñuz yagı) 68b/04, 68b/05, 69b/12, 71b/01, 73b/14
y.+ı (yügrek yagı) 47b/01
y.+ı (zeytiñ yagı) 46b/03, 48b/08, 49b/14
y.+ı ile (zeytiñ yagı ile) 73b/14
y.+ı ile (toñuz yagı ile) 68b/07, 74a/15
y.+ıla 57a/11
y.+ına (sayyagı) 61b/09
y.+ına (zeytiñyagı) 51b/04, 51b/09, 63b/14, 71a/14
y.+ından (zeytyagı) 46a/09
y.+ından (böbrekyagı) 66a/02
y.+ından (donyagı) 50a/12
y.+ından (iç yagı) 48b/04
y.+ından (inekyagı) 65a/10
y.+ından (kassaryagı) 47b/15
y.+ından (keçiyagı) 65a/10

y.+ından (kökyagı) 66a/04
y.+ından (mumyagı) 65a/07
y.+ından (say yagı) 47a/15, 65a/05
y.+ından(toñuz yagı) 48b/03, 65a/05
y.+ından(zeytyagı) 49b/11, 66a/07
y.+ını (böbrekyagı) 44b/01
y.+ını (gül yagı) 45b/04
y.+ını (kuyruk yagı) 59a/12, 71a/06, 71a/10
y.+ını (şırlagan yagı) 76a/05
y.+ını (zeytinyagı) 55a/14
y.+ını (zeytiñ yagı) 71b/04
y.+ıyla 76b/04
y.+ıyla (benefşe yagı) 40b/02
y.+ıyla (benefşe yagı ıla) 58b/03, 74b/12
y.+ıyla (benefşe yagı ile) 50b/10
y.+ıyla (gayrı yagı ıla) 74b/13
y.+ıyla (gülyagı ıla) 63a/03, 73a/13, 73a/14
y.+ıyla (mumyagı ıla) 65a/08
y.+ıyla (sayyagı) 41b/06, 47b/06, 53b/14
y.+ıyla(say yagı ıla) 60a/12, 61b/13, 62b/04, 71a/04
y.+ıyla (zeyt yagı) 43a/06, 43b/06
y.+ıyla (zeyt yagı ıla) 58a/04
y.+ıyla (zeytiñ yagı ıla) 69b/07
y.+ile 54b/08, 71a/05
y.+lı 76a/07
[=89]

yağla- Yağ sürme işi.
y.-ya 71a/04
y.-yalar 58b/04, 74b/12, 74b/13
y.-yasın 71a/08
y.-yup 68b/12
[=6]

yāḫūd Far. Veya, ya da.
y. 44a/14, 44b/03, 46b/07, 49a/13, 50a/08, 50b/03, 51a/13, 51a/14, 53b/03, 53b/09, 55a/07, 55a/07, 56a/04, 56b/05, 57b/12, 58a/08, 58a/15, 58b/03, 58b/03, 58b/08, 59a/15, 60a/05, 60a/06, 60a/08, 62b/07, 65a/02, 68a/12, 68a/12, 69a/13, 69a/13, 69a/14, 69a/15, 69b/10, 70a/02, 70a/04, 70b/08, 70b/09, 70b/11, 71a/01, 72b/07, 74b/13, 75a/05, 75a/06, 75a/06, 75a/07, 75a/15, 76b/07, 77b/09, 79a/02
[=49]

yaḳ- Isı etkisiyle bozmak, yanıyormuş gibi bir etki yapmak.
y.-alar 61a/11, 61a/11, 62a/01
y.-asın 64a/01, 67a/15, 71a/12
y.-dıkdan 71a/12
y.-ı ur- 42a/07, 43a/07
y.-up 57b/02, 57b/07, 60b/08, 61a/03, 61a/08, 61b/03
[=15]

yakı Bazı hastalıkları tedavi etmek amacıyla bir bez üzerine yayılıp deri üzerine uygulanan, beden ısısıyla vücuda yapışan, koyuca lapa.
y. gibi 55a/13
y. it- 54b/02, 58a/05
y. koy- 62a/15
y.+nıñ 41b/06
y. ur- 53b/02, 54b/13, 62b/06, 64a/10, 65a/06, 65a/09
[=11]

yalat- Yalama işini yaptırmak.
y.-a (yalada) 40a/03, 57a/05
y.-ur (yaladur) 40a/04
[=3]

yalñız Yanında başkaları bulunmayan.
y. 76a/04
[=1]

yan Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.
y.+ına 48a/12
y.+ında 40a/02
y.+larında 60b/15
[=3]

yan- Birleşiminde karbon bulunan maddeler, ısı ve ışık yayarak kül durumuna geçmek.
y.-dıkdan 66b/05
[=1]

yanaḳ Yüzün göz, kulak ve burun arasındaki bölümü.
y.+ından (yanagından) 48a/14
y.+ları 42b/02
y.+larını 43a/05
[=3]

yaʿnī Ar.1. Demek, şu demek ki anlamlarında bir söz.
y. 43a/14, 44b/03, 44b/11, 48b/09, 49a/01, 49b/05, 51a/05, 51a/12, 51b/06, 53b/06, 54b/05, 57a/09,

58a/06, 59a/09, 60b/05, 62a/03, 62a/09, 63a/08, 63b/15, 64b/02, 64b/09, 64b/13, 65b/03, 66a/14, 67a/04, 67a/14, 67b/08, 68a/03, 68b/01, 68b/11, 68b/14, 69a/04, 69b/09, 69b/15, 70a/07, 70b/04, 72a/09, 72a/11, 73a/05, 74a/10, 74b/03, 74b/03, 74b/08, 75a/03, 75a/14, 76a/02, 76b/11, 77a/10, 77b/01, 78a/01, 78b/05
[=51]

yañaḳ Yüzün göz, kulak ve burun arasındaki bölümü.
y.+ları 44a/01
[=1]

yap Yavaş, yavaşça
y. (yap yap) 59b/13
[=1]

yap- Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek.
y.-up 57a/04, 67b/05
[=2]

yapış- Yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey ayrılmayacak bir biçimde bir yere tutunup kalmak.
y.-sa 51a/13, 51b/07
y.-up 39b/13, 52a/15
[=4]

yapışdur- Yapışmasını sağlamak.
y.-alar 59b/10
[=1]

yapraḳ 1. Bitkilerde solunum, karbon özümlenmesi, terleme vb. olayların oluştuğu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki bölümler
y. (siñirli yaprak) 65b/10
y.+ı (bazı yapragı) 54b/13
y.+ı (inciryapragı) 64a/11
y.+ı (purasa yapragı) 67b/10
y.+ı (sarımsak yapragı) 70a/10
y.+ı (yapragı) 74a/14
y.+ından(harizyapragı) 54b/14
y.+ından (sazlık yapragı) 45b/11
y.+ını 51b/02
y.+ını (asmanıñ yapragı) 76b/07
y.+ını (sarımsak yapragını) 60a/14
y.+ını (şeftaluyapragını) 67b/11
y.+ıyla(gül yapragı ıla) 51b/02
y.+ıyla(yapragıyla) 51b/02
y. köki(siñirli yaprak köki) 65a/03
[=15]

yapuş- Bk. yapış-
y.-a 59b/15
[=1]

yar- Uzunlamasına bölüp ayırmak.
y.-ub 72a/04, 75a/01
y.-up 57b/04
[=3]

yara Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik.
y. 53a/08, 57b/06, 57b/12, 58a/03, 58b/08, 58b/13, 59a/07, 61a/06, 61b/08, 62b/04, 62b/05, 62b/15, 63b/15, 64a/11, 65a/13, 65b/08, 66a/09
y.+dır 61a/02
y. it- 50a/04, 60b/03
y.+ları 61a/01
y.+larıñ 57a/15, 66b/05
y.+nın 57b/05
y.+nıñ 44b/02, 52a/10, 53a/02, 53a/05, 53a/06, 57b/03, 57b/07, 57b/10, 58a/02, 58a/05, 58b/11, 59a/07, 59a/13, 61a/06, 61a/09, 61b/10, 62a/07, 62b/06, 63b/02, 64a/03, 64b/12, 65b/12, 66a/03, 66a/07, 66a/11, 66b/08, 67a/01
y. ol- 44a/15, 62b/08
y.+sı 61b/01
y.+sına 53a/09
y.+sından 44b/03, 46b/07
y.+sını 67a/07
y.+sınıñ 53a/13
y.+ya 53a/14, 59b/01, 61a/04, 61a/07, 61a/08, 61b/04, 62a/10, 62a/12, 62a/15, 63a/07, 63b/04, 64a/08, 64a/14, 67a/09, 67a/11, 68a/02
y.+yı 52a/08, 53a/07, 57b/01, 57b/14, 58b/08, 61b/07, 62b/01, 63a/04, 63a/05, 63b/09, 63b/12, 64a/10, 72a/01
y.+yı (eski yara) 72a/10
[=89]

yaralan- Yaralama işi yapılmak.
y.-ur 73a/06
[=1]

yarıḳ Yarılarak açılmış yer, geniş çatlak.
y. 72b/07, 74b/09
[=2]

yarım Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.
y. 40b/10
y. batman 50a/11, 59a/15, 65b/14, 66a/05, 66a/07, 72a/12, 72a/15, 72a/15, 72b/01, 72b/02, 77b/12
y. batman mikdarı 40b/06, 40b/08
y. kilce 46a/04
y. mekül 77b/11
y. şinik 53b/14
[=17]

yat- 1. Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak 2. Uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek. 3. Yatay veya yataya yakın bir duruma gelmek, eğilmek 4. Hastalık sebebiyle yatakta kalmak 5. Geceyi geçirmek üzere bir yerde kalmak
y.-dıkdan 62b/10
y.-makdan 60a/02
y.-up 68b/03
y.-ura 45a/11
[=4]

yatır- Bir kimsenin ya da bir nesnenin yere yatmasını sağlamak.
y.-alar 51a/02
y.-su içinde yatır- 51a/07
y.-süt içinde yatır- 51a/02
[=3]

yatur- Bk. yatır-
y.-a 78a/05
y.-dukda 63b/01
y.-ken 76b/01
y.-ub 69b/10
y.-up 51a/07
y.-asın 63b/02
y.-bir gün bir gice yatur- 63b/02
y.-dıkdan 64b/07
y.-suyıñ içine yatur- 64b/07
y.-sirke içinde yatur- 63b/01

[=9]

yay- Bir şeyi açarak, düzelterek bir alanı örtecek biçimde sermek
y.-a 74a/15
y.-up 58a/05, 59a/01
[=3]

yayıl- Hastalık, pek çok kimseye geçmek veya bulaşmak.
y.-ur 76b/05
[=1]

yaz(!)- Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak.
y.-sın 79a/14
[=1]

yaz Kuzey yarım kürede 21 Haziran 23 Eylül tarihleri arasındaki zaman dilimi, ilkbaharla sonbahar arasındaki sıcak mevsim.
y. 45b/09, 48a/05, 57a/14, 58b/05
y.+da 70a/05
y. güni 50a/06
y.+sa 48a/08
[=7]

ye- Yemek yeme, karın doyurma işi.
y.-mede 75b/06
y.-meden 39b/10, 40a/04, 42b/03, 45a/08, 50a/01, 53a/11, 55a/08, 68b/10
y.-meden çek- 43b/13
y.-mege 44b/15
y.-mek 66a/11
y.-mesi 53a/12
y.-r 62a/13, 62b/01
[=15]

yedi Altıdan sonra gelen sayının adı.
y. 41b/09, 46a/12, 46a/13, 46b/01, 48b/01, 48b/05
y. gice 57a/02
y. gün 57a/02, 58a/12, 71a/15
y. miskāl 45b/15, 49b/03
[=12]

yedir- Yemesini sağlamak.
y.-dikden 45b/03
y.-e 49b/07
y.-eler 47a/10
y.-mekden 55a/08
[=4]

yedür- Bk. yedir-
y.-e 50a/15, 57a/06, 57a/07, 58a/13, 76a/05
y.-eler 45b/14, 46b/06, 48a/03, 48a/07, 49a/04, 49a/05, 53a/13, 54b/10, 69a/12, 69a/14, 76b/06, 76b/07, 76b/07, 76b/15, 77a/01
y.-esin 45a/14, 48a/09, 69a/15, 78b/03
y.-meyüb 76b/06
y.-üp 55a/04
[=26]

yeg Bir başkasından daha çok beğenilip tercih edilen, üstün görülen, müreccah.
y.+dir 71b/15
[=1]
ye'is Ar. Umutsuzluktan doğan karamsarlık, üzüntü.
y. 46b/08
[=1]
yel Rüzgâr, hava
y. 56a/02
y.+den 59a/10
y.+denise 69b/06
[=3]
yele At, aslan vb. hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar.
y.+sinde 58a/07
[=1]
yellen- Kalın bağırsaktaki gazı çıkarmak, osurmak.
y.-ür 48a/04
[=1]
yem Hayvan yiyeceği.
y. 40b/13, 43a/08, 44a/02, 44a/08, 44a/10, 44b/14, 44b/15, 45b/02, 46b/09, 50b/14, 53b/09, 55b/10, 55b/11, 56b/07, 57a/09, 75b/06
y.+den 49b/04, 68a/08
y.+den kesil- 44b/14, 49a/12, 68a/12
y.+e 48a/07
y.+i 48b/11
y.+inde 50a/08, 69a/13
y.+inden 46a/13
y.+ine 58a/13
y.+ini 74a/04
y.+ini (kalkanduşab yemi) 66b/01
y.+ini (şay yemi) 66a/04
y. vir- 40a/05
[=31]
yemek Günün belli saatlerinde yenilen besin.
y. 74a/04
y.+ine (yemegine) 45b/14
[=2]
yemiş 1. İncir 2. Kuruyemiş 3. Söğüt ağacı meyvesi 4. Kavun
y.+i (unnabyemişi) 58a/13
[=1]
yemlik Hayvanlara yem verilen yer veya kap.
y.+de 60a/05
[=1]
yeni Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş olan.
y. 47a/12
y.+den 49a/01
[=2]
yenil- Yeme işi yapılmak veya yeme işine konu olmak.
y.-dikde 62a/05
[=1]
yeñi 1. Kullanılmamış olan, eski karşıtı 2. Oluş veya çıkışından beri çok zaman geçmemiş
y. 62b/14
y. yag 50a/13
[=2]
yer Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân.
y. 53a/09, 58a/08, 62a/10
y.+de 41a/04, 42a/09, 42b/08, 43b/10, 58b/13, 62b/14, 71b/10
y.+de ise 51b/03
y.+den 44a/11, 59b/03
y.+e 41b/15, 43a/11, 43b/10, 46a/11, 47a/03, 52a/02, 52a/13, 53b/04, 62a/11, 62a/15, 64b/12, 65a/06, 67b/01, 69b/10, 71a/14, 72b/15, 73a/06, 74a/03, 74b/12, 75a/04, 77a/06
y.+e (kurulukyer) 41b/14
y.+e (sag yer) 52a/07
y.+i 39b/12, 40a/06, 56a/02, 60b/09, 62b/09, 66b/10, 74a/05, 75a/05
y.+inde 73b/01
y.+ine 40b/13, 43a/08, 55a/09, 62b/04, 62b/06, 64a/03, 69a/10, 69b/09, 74a/06, 77b/05
y.+ine (yakı yerine ur-) 53b/02
y.+ini 52a/10, 62b/05, 72a/02
y.+iñ 71a/11
y.+lerde 43a/03
y.+lerde (daglı yer) 71b/06
y.+lere 71b/02, 72a/07
y.+leri 41b/04, 52a/04, 53b/02, 55a/01, 55a/12, 58b/02, 71a/12, 72a/03, 72b/11
y.+lerinde 71a/07, 74b/08
y.+lerini 60a/12

y.+leriñ 60a/10
[=77]
yeşil Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk.
y. 40b/06, 44a/08
y. kurbaga 51b/06
[=3]
yet- Bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak.
y.-ecek 41b/12
[=1]
yetiş- Bir zamanda yaşamış olmak, bir zamanı veya kimseyi görmüş olmak.
y.-dikde 71b/11
y.-ür 71b/11
[=2]
yetişdür- Birini, bir şeyi gitmekte veya gitmek üzere olan bir kimse veya şeye ulaştırmak, ulaşmasını sağlamak.
y.-eler 71b/13
y.-meyip 40a/07
[=2]
yetişil- Yetişme işi yapılmak, ulaşılmak.
y.-mez ise 51b/12
[=1]
yıḳa- Su veya başka bir sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek.
y.-dıkdan 44b/09, 61b/07, 63b/09, 63b/12
y.-dıkdan soñra 61a/06
y.-madan 43b/05
y.-makdır 73a/03
y.-makdur 55a/11
y.-ya 43b/13
y.-yalar 43a/05, 44a/03, 45a/05, 45b/11, 54b/04, 57b/01, 70a/15, 71a/03, 71a/13
y.-yasın 54a/04, 69b/14
y.-yub 71b/03, 71b/03, 74a/02
y.-yup 53a/07, 63a/04, 63a/05, 66b/11, 66b/13, 67a/02
[=30]
yıḳan- Yıkama işi yapılmak veya yıkama işine konu olmak.
y.-up 58b/02
[=1]
yıl Dünya'nın, Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat ve 49 dakikalık zaman. 2. Miladi takvime göre ocak ayının birinde başlayıp aralık ayının otuz birinde sona eren on iki aylık dönem, sene.
y. 59b/07
[=1]
yılan Sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı, yerdegezen, uzun hayvan.
y. 77a/10
y.+larıñ 41b/15
[=2]
yırt- Kâğıt, kumaş gibi bükülüp katlanan şeyleri parçalamak.
y.-ub 73b/07
[=1]
yi- Yemek yeme, karın doyurma işi.
y.-yüp 57a/09, 64b/13
[=2]
yidir- Bk. yidür-
y.-eler 44a/09, 44a/10, 51b/09
[=3]
yidür- Yemesini sağlamak.
y.-e 45b/11
y.-eler 44a/08
[=2]
yigirmi 1. On dokuzdan sonra gelen sayının adı 2. Bu sayıyı gösteren 20 ve XX rakamlarının adı 3. İki kere on, on dokuzdan bir artık
y. 47b/04
y. batman 77b/09
y. beşinci 76b/11
y. birinci 74b/08
y. dördinci 76a/02
y. dört 47b/04
y. dört dirhem 47b/01, 48b/07
y. iki 75a/03
y. tokuz 77a/10
y. üçünci 75b/02
[=11]
yigirminci Yirmi sayısının sıra sıfatı, sırada on dokuzuncudan sonra gelen.
y. bāb 74a/10
[=1]
yine Yeniden, bir daha, tekrar.
y. 44a/05, 53a/04, 53a/05, 53a/07, 57a/06, 58a/02, 58b/12, 59b/11, 60b/08, 62b/12, 62b/14, 63a/05,

67a/02, 70b/09, 72a/02, 74a/03, 76b/15, 79a/03
[=18]
yoġur- 1. Katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek 2. Bir kişiye istenilen nitelikleri kazandırmak, yeteneklerini geliştirmek
y.-alar 51a/02
y.-ub 73a/09, 74b/05
y.-up 39b/08, 42a/03, 42a/06, 44b/10, 46a/12, 48b/08, 53b/01, 53b/03, 61b/13, 61b/14, 63a/04, 64b/04, 65b/04, 67a/01, 67b/05
[=18]
yoġurt Maya katılarak koyulaştırılmış beyaz, kıvamlı bir süt ürünü.
y. (ekşi yogurt) 58a/15
[=1]
yok Olmayan, bulunmayan.
y.+dır 49b/10
y.+dur 49a/01, 58b/06, 75b/14
y. ise 59a/03
[=5]
yoḳuş Aşağıdan yukarıya gittikçe yükselen eğimli yer, iniş karşıtı.
y. 69b/10
[=1]
yol Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılan uzaklık, tarik.
y.+a 64a/04, 67a/05
y.+da 66a/08
[=3]
yorġun Çalışma vb. sebeplerle beden veya zihin etkinliği yavaşlayan, yorulmuş olan.
y. 48a/11, 53b/08, 71a/02
[=3]
yorġunlık Çalışma vb. sebeplerle bireyin ruh ve beden etkinlikleri açısından verimlilik düzeyinin azalması.
y.+ı gibi(yorgunlıgı gibi) 55b/08
[=1]
yorġunluk Çalışma vb. sebeplerle bireyin ruh ve beden etkinlikleri açısından verimlilik düzeyinin azalması
y.+dan 55a/07
[=1]
yorul- Yorgun duruma gelmek.
y.-uncaya 45b/05
[=1]
yubūset Ar. Kuruluk.
y.+den 72b/07
[=1]
yuḳaru Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşağı karşıtı.
y. 47a/10, 68a/10, 69b/11
[=3]
yumrı Yuvarlak, şişkin şey.
y. ol- 73a/10
[=1]
yumşa- Sertliği kalmamak, yumuşak duruma gelmek.
y.-r 45a/12
[=1]
yumurta Bir dişinin vücudunda oluşan, yumurtlama ve döllenmeden sonra aynı türden bir canlı oluşturan hücre.
y. 46b/04, 46b/11, 46b/14bir, 64a/06, 65a/01
y.+nıñ 65a/02
y.+nıñ kabugı 45a/12
y.+sından (tavuk yumurtası) 45a/10
y.+yı 45a/13, 45a/14, 45a/15, 45b/03, 47a/07
[=13]
yumuşa- Sertliği kalmamak, yumuşak duruma gelmek
y.-r 47a/08
[=1]
yumuşaḳ Dokunulduğunda veya üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini kaybeden, katı karşıtı.
y. 50b/13
[=1]
yut- Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek.
y.-ınca 45b/01
y.-unca 47a/04, 47a/10
y.-up 48a/10
[=4]
yutdur- Yutma işini yaptırmak veya yutmasını sağlamak.
y.-alar 79a/03
[=1]
yuvarlan- Kendi üzerinde dönerek hareket etmek.
y.-ur 58a/09
[=1]

yügrek Kalp.
y. yagı 47b/01
[=1]
yük Bir şeyin ağırlığı.
y.+den 57b/08
[=1]
yüñ Koyun tüyü.
y.+keçe 52b/06
[=1]
yürü- Adım atarak ilerlemek, gitmek.
y.-mede 53b/11
y.-meye 78a/02
y.-rse 55b/10
y.-yişi 49a/15, 55b/07
y.-yişinne 49b/01
[=6]
yürüt- Yürüme işini yaptırmak, yürümesini sağlamak.
y.-meyeler 50a/02
y.-seler 57a/14
[=2]
yüz 1. Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı 2. Bu sayıyı gösteren 100 ve C rakamlarının adı 3.On kere on, doksan dokuzdan bir artık 4. Kere, kat vb. kelimeler ile birlikte kullanılarak yapılan işin çokluğunu abartılı bir biçimde anlatan söz
y. 46a/04
y. dirhem 48a/01
[=2]

Z

zac Kükürtle demir bileşimlerinden biri.
z. 66b/06, 72b/12
z.+(kırmuzı zac) 66b/01
[=3]
zaʿf Ar. Düşkünlük, eksiklik, yetersizlik, zayıflık, dayanamama.
z. 58a/11
[=1]
zaʿferān Safran.
z. 48b/12, 50b/09
[=2]
zaġar Yaşlı hayvana yedirilen kırılmış arpa.
z. 72b/12
[=1]
zaġferān Safran.
z. 42b/07
z. ile 45b/04
[=2]
ẓāhib Ar. Giden, gidici.
z.+ol- 55a/05, 70b/13, 72a/11, 73b/09, 73b/09
[=5]
ẓāhir Ar. Açık, belli.
z. 73b/05
z.+ol- 51b/01, 58b/14, 73b/03
[=4]
zā'il Ar. Yok olan, ortadan kalkan.
z. ol 73b/01
[=1]
zamān Ar. Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit.
z. 48a/08, 53b/11, 75a/11
z. (her zaman) 67a/05
z.+ında 46a/13
[=5]
zamk Akasya, kitre, sütleğen vb. ağaçların kabuklarından sızarak donan, eriyiği yapıştırıcı olarak kullanılan, renksiz veya sarı kırmızımtırak renkte biçimsiz madde.
z. 57b/14
[=1]
żarar Bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç, dokunca, ziyan, mazarrat.
z. 58a/11, 72a/01
z.+dır 53a/12, 76b/02
z.+ı 71b/14
[=5]
ẓātī Ar. Kendiyle ilgili, kendine ait, özel
z.+dir 41a/06
[=1]
zāyiʿ Ar. Kaybolma, yitme.
z. ol- 58b/01
[=1]
zebūn Far. Güçsüz, zayıf, âciz
z. ol- 69a/09, 78a/01
[=2]
zefit Katran ve diğer organik maddelerin buharlaşmasından veya damıtılmasından elde edilen, kolay kırılan, az ısı ile eriyen, katı, siyah, parlak madde, karasakız.
z.+den 64b/15

[=1]

zehir Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde, ağı, sem.

z.+den (bed zehir) 56b/05

[=1]

zehr-i ʿalūd Far. Zehir karışmış.

z. 52a/06

[=1]

zeker Ar. Erkeklik organı.

z.+i 69b/09

z.+inde 68a/04

z.+ini 69b/13, 69b/14

[=4]

zencār Göztaşı.

z.+dan 61a/14

[=1]

zengār Bk. zencār.

z. 44a/15

[=1]

zerāriḫ Bir çeşit haşere

z. 72a/15

z. ile 73b/08

[=2]

zerdeçav Herd ve uruk da denilen sarı boya

z. 63b/11

z.+a 45a/13

z.+ı 45a/12

[=3]

zeyt Zeytin yağı

z. 49b/08

z.+(safi zeyt yagı) 50b/03

z.+i 53a/04

z. ile 44a/03, 53a/13, 57b/09, 73b/12

z.+in yagı 55a/13

z.+iñ 48b/08

z.+iñ yag 46b/03

z.+iñ yagı 49b/14, 51b/04, 51b/09, 63b/14, 69b/07, 71a/14, 71b/04, 73b/14

z.+yagı 43a/06, 43b/06, 46a/09, 49b/11, 58a/04, 66a/07

[=24]

zeytün Zeytingillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, 10-20 metre yüksekliğinde, dalları dikensiz, yaprakları karşılıklı, küçük ve gümüş renginde, uzun ömürlü bir ağaç . Olea europaea.

z.+ile 43b/14

[=1]

zırnıḫ Çok küçük parça,tutam.

z. 49a/08

z. 66b/01

z. (sarı zırnıh) 49a/08

z. 53a/15, 66b/14, 67a/03, 67b/01, 72b/03

z.+den (kırmızı zirnih) 43b/09

[=12]

zıyḳ Dar,sıkıntılı

z.+ı ʿalāmeti 48a/03

[=1]

zifit Bk. zift.

z. 69b/11

[=1]

zift Katran ve diğer organik maddelerin buharlaşmasından veya damıtılmasından elde edilen, kolay kırılan, az ısı ile eriyen, katı, siyah, parlak madde, karasakız.

z. 47b/15, 65b/13, 67a/15, 71a/15, 73b/13

z.+i 53a/14

z. ile 44a/06

[=7]

zihī Güzelce.

z. 42b/02

[=1]

ẕikir Anma, söyleme, sözünü etme.

z. olın- 73a/13

[=1]

ẕikr Bk. ẕikir.

z. eyle- 51b/04, 55a/15, 72a/05, 72b/08, 75a/01, 75a/07

z. it- 54a/03, 60a/02, 62b/12, 74a/07

z. olın- 41b/03, 41b/11, 42a/11, 44a/12, 47a/12, 47b/07, 50a/09, 51a/09, 51a/09, 54a/11, 55a/02, 60a/01, 62a/09, 63a/06, 64a/08, 64a/13, 65a/08, 65a/15, 66a/02, 66b/02, 67a/04, 67b/02, 68b/06, 69a/07, 69a/14, 77b/06, 77b/08

[=37]

zirā Far. Çünkü.

z. 43a/02, 45a/06, 45b/06, 52a/03, 52a/06, 52a/09, 52a/11, 53a/09, 53a/12, 55b/04, 56a/06, 56b/02, 58b/12, 70a/02, 71b/14, 75a/13, 76b/01, 76b/04

[=18]

zirāvend Ar. Lohusa otu.

z. 67a/08

z. (kesiran ziravend) 68a/05

[=2]

ziyāde Ar. Çok, daha çok, daha fazla

z. 55a/08, 70b/06

z. ol- 48a/12, 72a/01, 72a/10

[=5]

zor Sıkıntı veya güçlükle yapılan, kolay karşıtı.

z. ile 76b/03

[=1]

ẓuhūr Ar. Ortaya çıkma, görünme, belirme, baş gösterme, meydana çıkma

z. eyle- 58a/06

z.+ında 41b/14, 57a/10

[=3]

KAYNAKÇA

Ağar, Mehmet Emin, "*Baytarü''l Vâzıh: İnceleme, Metin, İndeks.*" Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, 1986.

Ayverdi, İlhan, Misalli Büyük Türkçe Sözlük, 3. cilt, Kubbealtı Neşriyâtı, İstanbul, 2005

Baytop, Turhan, Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi: (geçmişte ve bugün), İstanbul Üniversitesi Yayınları;3255, Eczacılık Fakültesi;40,1984.

Bekman, Muzaffer, Veteriner Tarihi. Ankara, 1940.

Canpolat, M, "XIV. Yüzyılda yazılmış değerli bir tıp eseri Edviye-i Müfrede" TD. c.V, sayı:1, sy:21-47, Ankara, 1973.

Çınar, Ali Abbas, Türklerde at Ondokuzuncu Yüzyıla ait bir baytarnamede at kültürü: (yazılı ve basılı kaynaklarla karşılaştırma) Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1993.

Devellioğlu, Ferit, Osmanlıca Türkçe Lügat, Aydın Kitabevi, Ankara, 1996.

İngilizce- Türkçe Redhouse Sözlüğü, Sev Matbaacılık ve Yayıncılık, İstanbul, 2000.

Özgür, Can, ."Türkçe Yazılmış en Eski Atçılık-Veterinerlik Kitabı Baytaratü'l-Vâzıh'ta Geçen At İle İlgili Kelimelerin At Üzerinde Gösterimi", Spor Atı Cerrahisi Sempozyumu,134-136, Bursa, 1997

Redhouse, Sır James W, Turkısh and Englısh Lexıcon, Çağrı yayınları, İstanbul, 2006.

Sarton, George, Inroduction to the History of Science. New York 1975

Steingass, F. Persian- English dictionary, Çağrı yay. İstanbul, 2006.

Sezgin, Fuat, Geschichte des Arabischen Schrifttums. C. 3, Leiden, 1970.

Şen Mesut*, "Baytarnameler", Türk Kültüründe At ve Cağdas Atcılık*, Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık A.R, 1995. sy. 177-263.

Timurtaş, Faruk K., Osmanlı Türkçesi Grameri, Alfa basım yayım, İstanbul, 1995.

Türk Dil Kurumu, Derleme Sözlüğü, I- XII, Ankara, 1963-1982.

Türk Dil Kurumu, Tarama Sözlüğü, I- VII, Ankara, 1963- 1974.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 2 cilt, TTK Basımevi, Ankara 1998.

Türk Dil Kurumu, Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara Üni. Basımevi, Ankara, 1983.

ÖZGEÇMİŞ

17.09.1989 Ordu doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi Tekirdağ'da tamamladım. 2007 yılında Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne girmeye hak kazandım ve 2011 yılında bu bölümden mezun oldum. Aynı yıl Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili bölümünde yüksek lisans eğitimi almaya hak kazandım.

TIPKIBASIM

چکرك

وآریه اونی بر خوش الیوب یوغروب اول خنازیر اولان
یرلری باقی یرینه اوره سن وبغدای اونندن آلوب کسکین
شراب ایله یوغروب اوزرینه اوره لر یاخود بر سونکر آلوب
کسکین سرکه ایچینه باتورب اول کسیلن یره اوره لر الله اعلم

الباب الحادی عشر فیما یعتریها فی اکتافها وصدورها

ومناسجها یعنی اون برنجی باب اتلرک اوموزلرنده وکوکسلرنده
عارض اولان امراضک بیاننده در وکوکس امراضلرینک
جمیعسندن بری حمردر اول حمر سببی حیوان یورغون
ایکن صو ایچوره لر اندن اولور یاخود یم ویره لر اول
سببدن حمر اکا عارض اولور وعلامتی اولدرکه بندو
کک زمان اقسر وکوکده سی قزوب یورومه ده مخفی
اولوب استراحت اولندقده کینه اقسار وعلاجی
بودرکه کوکسنده وقوللرنده کی صاقن طمرندن قان آلوب
وهرکون آتی صای یاغیله اوغه لر وهرکون یادم شینک
بغدای آلوب وصو ایله بشوروب تا ارینجه صکره صودن

چقاروب

چقاروب وکونشده قورودوب واول بغدایدن علف ویره لر
واول بغدایک صویندن ایچوره لر واکر اول حمریم چوقلغندن
ایسه آنک علاجی ذکر ایتدوکمزدن ماعدا هرکون آتی اقرصوده
یقیه سن وآقیندونک قارشوسنه اوزدوره لر دیکر علاجی
انسانک ترسندن برمقدار اسحاق چقارکن آلوب اسکی شراب
ایله قارشدوروب اول حیوانه ایچوره لر دیکر علاجی
قورد اوه ندن برچکردک مقداری کسکین شرابه قاتوب
اول حیوانه ایچوره لر لکن اوچ کونه دک صو ویرمیه لر
واکر اول حمر مرضی حیوانک کوکسندن طرناقنه سرایت ایدرسه
اول حیوان شفا بولمسنه سببدر وانک علاجی طرناق معالجه
سنده ذکر اولنور وبو علاج حیوانک کوکسنده عارض اولان
حمر واغرلق وجمله کوکس امراضنه نافعدر توزلنمش
طکوز اتنی آتشده قزدوروب تاکه آنک یاغی آقنجه اول
یاغی حفظ ایدوب صقلیه لر حمر مرضی بر حیوانه عارض
اولدقده اول یاغدن برمقدار آلوب واسکی شرابه

اوزرینه قیوب اومونی نه وکوکسنه اورمکدر العقص
من الفرس اجتماع الدرکه تکلمتدن حیوانك اومونی نه
یاره ایدوب ایرینلیوب قان دوکدی وآنك علاجی اوچون
وبرکسنه آنك صاحبنه سبب اولدوکین کورسدم واول
مرضك آدینه مکتاف لوثی المفکك یعنی حیوانك آتی
چکیلمدن اندرایه اولمان نسنه بوقوع دیمکدر قیرلمی
ایکه برابوده بریوخسه الوضوقوشلرندن آلوب
یقوب کول ایدوب وینه اول قوشدن آلوب چقاردوب
واول کولله قاریشدیروب وهن اولان یری اوشدوروب
بری اولورسه ان شاء الله تعالی واره سینك کوکی
قیرلسه آتی آیاغی ایکه یقیوب وبغلدوغی چاوره یی
سرکه ایله کوزه ایکی کره اصلدوب تجنکه حقه
بولندقده ایلیجی صوایله اصلدوکرا الله اعلم بالصواب

الباب الثانی عشر فی علاج عفر لحیول ودبرها

بوآون ایکی آب حیوانك ارقه سنده ویانلرنده

ودبرنده

ودبرنده اولان یاره لری بیان ایدر علاج الدبر دیرلر اولدرکه
حیوانك ارقه سنده اولان اسکی یاره دردلرنك اعزندن
کی اکثی کوکدن آلوب آتیله یاقوب محکم کول ایدوب
برکتان ایچینه صاروب واولد یاره یه باصدوره لر ومحکم
بغلیوب ایکی اوچ دفعه اولدره صوسمسی محققدر
ویاره نك علاجن آیوسحایه یی بیقدکدن صکره بزرالکتانی
سحق ایدوب یاره سنه باصدیره لر دبکر برقوزی چاغی
یاقوب ودوکوب کول ایدوب واول یاره یه باصدیره لر
واول یاره نك صوسمسی ندمحتاجدن بولدرکه چام اغاجندن
ومسه اغاجندن وکاغدن برمقدار آلوب
یقه لر واسکی یابوخك دریسندن آلوب یقه لرهر
بریسنی یاشقه یاشقه سحق ایدوب والکدن چکوروب
بعده توزوده طاره تالربعده سحق ایدوب والکدن
چکوروب بعده زنجاردن بریسنك اغزینی قدر طوزوب
وجمله سنی قاریشدروب برپاکه چاغه قویوب حفظ ایدلر

بعد اول بزکه ایچنده یا تورد دکلر کسان یارچه سنی
یارمك او ستنه قویوب بزکون برکچه یاتورمسن
دفع اولمسی مقرر در دیکر علاج اسکی یاغ قدر
برمقدار آلوب اول یاره یه طولدوره لر برکون برکچه
اولدقده چقارلوب غیرنسین قویه لر دیکر علاج بر
خاموز آلوب وایچنه بر آوچ طوز قویوب واول
خاموزی برکتورایچنه قویوب تا صباحه دك بکده
چقارلوب دوکدکدن صکره ایچه الکدن الیوب
واول یاره یی محکم بیقدقدن صکره اول خاموز
ایله طولدوره لر دیکر علاج دم اخوین
قاترلوت وزرده چاوه نشادر اجزا برابر
آلوب سحق ایدوب سنن اول یاره یی بیقدقدن صکره
طولدوره لر واکر مرهم اتمك دیلرسك
زیتك یاغینه صاره لر العقرب یصب الذابه فی التنور
یعنی حیوان اوزون سفرده کیدرکن یاره عارض

اولسه

اولسه علاجی اولدرکه برا ینك کوکی آلوب یقه سنن
قدم الاخوین وانکاچی طوز اجزا برابر آلوب دوکوب
سحق ایدوب دکدن صکره اول یاره نك اولمش یرینه طولدوره
ساعتجه بنوب بوله کیده سنن دیکر علاج حیوانك
سیدکی آلوب وآتش اوستنه قیناد وب وآتش اوستنه
ایکی تطرون ومورطه صاروسی وبرقینا تدوره سن
یعنه آتش دن ایندوروب بر بنوقی ایچینه یاتورب
اول یاره یه طولدوره لر ودخی ذکر اولنان اجزانك
برمقدار آلوب واوزرینه برمقدار یاغ قویوب قاریشدره
صکره اول یاره یه یاقی اوره لر وحیوانك ایردن
یاردا ولمیجون معالجه سی بودرکه ایچیر برغی وانه
چچکی وکمیون ومرجمك ومازو بوطم قبوغی وحب
الرشاد وبنبوق تخمی ذکر اولنان اجزا لری
آلوب سحق ایدوکدن صکره اول یاره یه اوره سن
نافعدر باذن الله تعالی وکرمه ولطفه

اول حیوانه ایچوره لر علاج الحمر یعنی ایشقلق مرضی وسیدك
وترس سهولتله چقماسنی وبونك مقدمات علامتی بودرکه
حیوانك یاتوب قالقمسی چوق اولور علاجی بودرکه درت
بتمان طکوز یاغی طتلی صو آلوب ایکی بتمان اسکی شرابله
وبر بتمان طکوز یاغی قارشدیره لر وبر درهم حلیت بر
مقدار اون ایله قارشدورب واول ذکر اولنان صو ایله
وطکوز یاغی ایله خلط اولنوب حیوانه حقنه چکه لر
بعده تازه کشیخ دن بر مقدار آلوب دوکوب صوینیدن
بر چوق بتمان سوز دورب واول اجزادن بر مقدار
قویوب حیوانه ایچوره لر ویمدن تا صونجیه دك کسه سن
ومن حصل البول یعنی سدیکی طوتلسه بر آدم الینی
یاغلیوب اول حیوانك دبرینه ادخال ایده لر باذن الله
تعالی بولی منحل اولور واکر قصراق ایسه فرجینه الینی
صوقه لقطع البول یعنی سدیکی طوتلسه سدیکنی
طوتمق ایچون علاج بودر تمام صوینیدن واسکی شرابدن

هربرندن

هربرندن اوچر بتمان برچوملکه قویوب وبلوط هربرندن
وبوبر برجز هربرینی باشقه باشقه دوکوب واول
تمام صوینه قارشدورب حیوانه ایچوره لر واذا هاج بها
مرة سوداء یعنی حیوانك مزاجنه سودا غالب اولسه
علاجی بودرکه کهربان ثلث درهم ونوشدارودن
دورت درهم بونلری دوکوب الکدن کچوردکدن صکره
اوچ بتمان مقداری نابالغ صبیانك بولندن ذکر اولنان
اجزایه قارشدورب حیوانه ایچوره لر واکر سودانك
سببی بلنمز ایسه وحیوان دایما مهزول وزبون اولوب
بلنمز که خستلکی ندندر بغدایی اربه یرینه ویره لر لکن
بشرطله کی ویرمزدن اول شرابله اصلدوره لر وعلی
التوالی اون دورت کون یدوره لر مرضی نه ایدوکن
بللی اولور یاخود یمنده ثلثی قدر دارو یاخود قرطم
ذکر اولنان بوغدایه قارشدورب یدوره لر یاخود
دارونك حاصلنی یدوره سن یاخود صای یاغی ایکی

بتمان مقداری دوکلمش خردلدن اوتوز التی درهم
ایله قارشدورب حیوانه ایچورلر واکر کیم حیوانک
مرضی قارننده کی اولان صوغلجاندن ایسه بللوط
اغاجک کولندن بر مقدار صویه قارشدورب وحیوانی
احتقان ایدرلر اول ساعت قارننده کی صوغلجان ترسی
ایله معا چقار واکر حیوانک مرضی یلدن ایسه میان
کوکنی آلوب دوکوب زیتک یاغیله قارشدورب
ایچورلر اذا ادنی الفرس ذکره ولم یرجع الی محله
یعنی حیوانک ذکری انتشار اولدقده کیرو یرینه
دونمز ایسه حیوانی یوقش یره چقارهلر یا خود یاطورب
ایاغی یوقارو قالدورب ایکی بتمان زفت بر مقدار
طوکوز یاغی وبر مقدار صای یاغی وبر مقدار نطرون
قارشدورب ذکرنی اوغهلر بعده صوق صو ایچنه
طورقویوب وحیوانک ذکرینی انوکله ییقیه سن
برنج دفعه ایتدوکدن کیرو رجوع ایدر الحصی یعنی

حیوانی

حیوانی بارکیر ایلمک نقرس مرضندن خلاص ایتمکیچون
یا خود طشقلری بیوک اولدوغیچون زیرا یارکیر ایتمک
بو مرضلردن نافعدر وهم حیوانک طرناغی قالین ایدر
آنک اصلح اوقاتی بهار ایامنده ویا خود قیش کوننده وضروری
حالتنده یازده داخی اولور والله اعلم بالصواب

الباب الخامس عشر فیما یعتریها فی رکبها

یعنی حیوانک دیزکوکندن وقوللرندن نازله سببی
ایله بر شیش پیدا اولور آت بغلیوب وارین بغلیوب
ماده قبیح اولورسه علاج بودرکه حرمل اوتی وصا
رمصاق یا براغی ایکیسنی بر خوشجه بشوروب پخته
اولنجه بعده اول حیوانک دیزلرنی اوستنه قویوب
بغلیه لر بر کون بر کیجه ترک ایتدکدن صکره چوزه لر
واوکوزلرک کموکی الکندن بر مقدار آلوب اوزرینه
بغلیه لر بر کیجه ترک ایدوب ایرتسی کونی حرمل ایله
قارشلمش صویله ییقیه لر بعده اول حیوانی بر اقرار ماغه

76

ومعالجه ایتسلر بنی آدم کسری کبی الباب الثالث والعشرون
فیما یعتریها من الحمی بو یکرمی اوچنجی باب حیوانک عارض
اولان حمانک بیاننده در بلمش اولکم قچنکم حیوانک
نفسی متواتر اولوب و بورنی اچقدر و آلت دوداغی
شیشک اولور و سستلکی وار و کوده سی اسجاق
اولور و دیلی قوری اولوب یم یمده کسلور بو بله
اولدوغی وقتده علاجی اولدرکه اولا اون بتمان صویک
ایچنه ایتلنمش بر یچق بتمان اوزوم و ایکی باع شاهتره و خیار
بازرنج و لسقره هر بریسندن بر بر قبضه و کیرو بارن و عنب
الثعلب هر بریسندن بر بر طوتم جمله سنی خلط ایدوب
آتش اوستنه قینادوب بر بتمان قلنجه آتشدن ایندوروب
صقوب و اول صودن حیوانک بورننه دوکه سن
ان شاء الله تعالی بو معالجه ایله دفع اولمسینه
شبهه یوقدر الا لعلم عند الله تعالی
و بونک صورتی صحیفه نک قارشوسنده کیدر

الباب الرابع والعشرون فی الحکة والجرب والبرص
یعنی یکرمی دوردنجی باب کچیکی ایچون و برص و جرب
ایچون علاجی بیان ایدر علاجی بودرکه اولا حیوانی
برکون و بر کیجه صو ایچیرمیوب و یالکز آریه صمانس
یدوره بعده شرلغان یاغنی بر چناغه قویوب و اوزرینه
صوقیوب بعده حیوانک بورننی شرلغانله سوره تاکه
قوقوسن المیه بعده اول یاغلی اولان صویی قارشدوروب

والغنم والبقر يعني اوتوزنجي باب دوه وقيون
واوكوز علاجي بياننده در دوه نك توبي دوكلسه
طكوزك سمور باصطرمه سني آلوب صو ايله قيناده
سن بخته اولنجه واول قينامش صودن اوچ بتمان
آلدسن واكر طكوز باصطرمه سي بولنمز ايسه برينه
ساده ياغدن ذكر اولنان مقداري آلوب ايچينه
ابهل ودراي هر بريسندن بر رجز آلوب دوكوب
ذكر اولنان طكوز باصطرمه سندن حاصل اولدن
صو ايچنه ياخود ياغ ايچينه قاتوب كرمي بتمان مقداري
آلدسن وهر كون دوه يه ايچوره سن ديكر علاجي
تازه صارمساغي آلوب يارم مكوك مقداري دوكوب
صويني آله يارم بتمان مقداري كسكين شرابه
قاتوب اول مريض اولان دوه يه ايچوره لر
باذن الله تعالى وتج كون ايچدكده كون بكون
ايو اولور واول دوه نك صفتي بودر

78

فايده للحافر المشقوق المفلوج تاخذ على بركة الله تعالى نفت صافي اوقيه ٢
شمع اسكندراني اوقيه دهن ماعز اوقيه مرتك ذهبي اوقيه قطعة موميه كل
شي مكان لادن اوقيه لامه اوقيه تدق الاجزا الذي يندق وتسيح الشمع و
الدهن والموميه

في علاج الثور المهزول يعني زبون اولمش
ويورومه وجفت سورميه طاقتي اولميان اوكوزك
معالجه سي بياننده در ميان كوكي آلوب ودوكوب
واول اوكوزي اول دوكمش كوكك اوزرينه
ياتوره لر دفع اولور وصفتي بودر

